

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΙΡΑΙΩΣ
UNIVERSITY OF PIRAEUS

**ΣΧΟΛΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΩΝ, ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΩΝ & ΔΙΕΘΝΩΝ
ΣΠΟΥΔΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ & ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ
MBA - TOURISM MANAGEMENT**

Διπλωματική εργασία

ΘΕΜΑ

**«Η νομοθετική αντιμετώπιση του πολιτισμικού τουρισμού και
ιδιαίτερα κατά την περίοδο της πανδημίας»**

Φοιτήτρια: Ξεινού Αρτεμισία (ΔΕΜΤ2030)

Επιβλέπουσα καθηγήτρια: Σινανιώτη Αριστέα

Αθήνα, 2021

ΒΕΒΑΙΩΣΗ ΕΚΠΟΝΗΣΗΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

«Δηλώνω υπεύθυνα ότι η διπλωματική εργασία για τη ληψη του μεταπτυχιακού τίτλου σπουδών, του Πανεπιστημίου Πειραιώς, στη «Διοίκηση Επιχειρήσεων — Μανάτζμεντ Τουρισμού» με τίτλο:

«Η υποθετική αντικείμενη του πολιτιστικού τουρισμού κ!.....»
ιδιαιτέρως υοίται την πόλη της Ναυδαλίας

έχει συγγραφεί από εμένα αποκλειστικά και στο σύνολό της. Δεν έχει υποβληθεί ούτε έχει εγκριθεί στο πλαίσιο κάποιου άλλου μεταπτυχιακού προγράμματος ή προπτυχιακού τίτλου σπουδών, στην Ελλάδα ή στο εξωτερικό, ούτε είναι εργασία ή τμήμα εργασίας ακαδημαϊκού ή επαγγελματικού χαρακτήρα.

Δηλώνω επίσης υπεύθυνα ότι οι πηγές στις οποίες ανέτρεξα για την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας, αναφέρονται στο σύνολό τους, κάνοντας πλήρη αναφορά στους συγγραφείς, τον εκδοτικό οίκο ή το περιοδικό, συμπεριλαμβανομένων και των πηγών που ενδεχομένως χρησιμοποιήθηκαν από το διαδίκτυο. Παράβαση της ανωτέρω ακαδημαϊκής μου ευθύνης αποτελεί ουσιώδη λόγο για την ανάκληση του πτυχίου μου»

Υπογραφή Μεταπτυχιακού Φοιτητή Ονοματεπώνυμο

Ξένου Αρετήσια.....

14/06/2022

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Ο τουρισμός αποτελεί αναπτυξιακό εργαλείο για αρκετές περιοχές παγκοσμίως σε τοπικό, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο. Η αυξητική τάση των ταξιδιών παγκοσμίως έχει οδηγήσει αναπόφευκτα σε αύξηση του ανταγωνισμού μεταξύ των προορισμών και στη διαρκή προσπάθειά τους να προβάλλουν ελκυστικά τουριστικά προϊόντα. Αναφορικά με την Ελλάδα, το κυρίαρχο τουριστικό προϊόν είναι αυτό του μαζικού τουρισμού (ήλιος και θάλασσα), γεγονός που έχει χαρακτηρίσει τη ζήτηση αρκετών ελληνικών προορισμών. Παρ' όλα αυτά, τα τελευταία χρόνια, παρατηρείται μία τάση προς την ανάπτυξη ειδικών και εναλλακτικών μορφών τουρισμού. Ειδικότερα στη συγκεκριμένη εργασία μελετάται το φαινόμενο του πολιτισμικού τουρισμού και το νομοθετικό πλαίσιο που τον διέπει, καθώς είναι μία μορφή τουρισμού ταχέως και ευρέως εξελισσόμενη. Δεν μπορεί να παραλειφθεί και η πανδημία που έχει πλήξει τον κόσμο εδώ και δύο χρόνια και ένας από τους τομείς που έχει πλήξει περισσότερο είναι ο τουρισμός.

Συνεπώς, πρώτα θα αναλυθούν οι φορείς του ελληνικού τουρισμού γενικότερα στην Ελλάδα που προωθούν τον ελληνικό τουρισμό. Στη συνέχεια, θα αναλυθεί το προφίλ των πολιτιστικών τουριστών και η αγορά στον πολιτισμικό τουρισμό αλλά και στον τουρισμό γενικότερα. Σημαντικοί όροι θα αναλυθούν πριν προχωρήσουμε στη νομοθετική αντιμετώπιση του πολιτισμικού τουρισμού και παράλληλα θα γίνει αντιληπτή η σημασία του πολιτισμού στην οικονομία και πόσα οφέλη μπορεί να προσφέρει στην εκάστοτε χώρα. Έπειτα, θα απαριθμηθούν οι αρνητικές συνέπειες τις πανδημίας και τα μέτρα στήριξης που προσέφεραν διεθνείς και εγχώριοι φορείς και οργανισμοί για την στήριξη του πολιτισμού. Τέλος, θα δοθούν σημαντικοί τρόποι και σημαντικά μέσα που μπορεί να προωθηθεί ο πολιτισμικός τουρισμός, αποφέροντας οφέλη προς όλους τους ανθρώπους, την κοινωνία και την οικονομία της χώρας.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα εργασία με τίτλο «Η νομοθετική αντιμετώπιση του πολιτισμικού τουρισμού και ιδιαίτερα κατά την περίοδο της πανδημίας» αποτελεί την τελευταία προϋπόθεση για την ολοκλήρωση του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών «MBA Tourism Management», της σχολής Οικονομικών, Επιχειρηματικών & Διεθνών Σπουδών, του τμήματος Οργάνωσης & Διοίκησης Επιχειρήσεων, του Πανεπιστημίου Πειραιώς.

Σε όλη αυτή τη μακρά και ιδιαίτερα απαιτητική πορεία, η μητέρα μου ήταν εκείνη που με στήριξε απόλυτα στο να συνεχίσω τις σπουδές μου σε μεταπτυχιακό επίπεδο και μου στάθηκε με υπομονή σε όλες τις όμορφες αλλά και δύσκολες στιγμές. Επομένως την ευχαριστώ ιδιαίτερα που πάντα ήταν και θα είναι στο πλάι μου.

Περιεχόμενα

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	3
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	4
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ.....	8
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ.....	8
ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ.....	8
ΕΙΚΟΝΕΣ.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΦΟΡΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	11
1.1. Υπουργείο Τουρισμού.....	11
1.1.1 Θεσμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.....	12
1.2. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ).....	15
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 1^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	17
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 1^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	17
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ.....	17
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ.....	17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ.....	18
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 2^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	22
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	22
ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	22
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 2^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	22
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ.....	22
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ.....	23
3.1. Νόμος υπ' αριθμ. 1876/1990, ΦΕΚ 27/Α/8.3.1990 «Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις».....	25
3.2. Νόμος 710/1977 (με τροποποιήσεις), ΦΕΚ Α 283/ 27.09. 1977 - Περί Ξεναγών.....	27
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 3^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	30
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	30
ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	30
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 3^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	30
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ.....	30
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ.....	30
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ.....	31
4.1. Ορισμός τουρισμού.....	31
4.2. Μορφές τουρισμού.....	32

4.3. Νόμος ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4582/2018, ΦΕΚ 208/Α/11-12-2018 «Θεματικός τουρισμός, Ειδικές μορφές τουρισμού».....	34
4.4. Πολιτισμικός τουρισμός.....	34
4.5. Νομοθεσία Πολιτισμικού Τουρισμού.....	42
4.5.1. Νόμος υπ' αριθμ. 1103/1980.....	43
4.5.2. Νόμος 3028/2002, «Περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς».....	46
4.5.3. Νόμος υπ' αριθμ. 3525/2007 «Πολιτιστική Χορηγία», ΦΕΚ 16/Α/ 26 Ιανουαρίου 2007.....	50
4.5.4. Νόμος 3658/2008, ΦΕΚ Α-70/22-4-2008, «Μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και άλλες διατάξεις.».....	52
4.5.5. Νόμος υπ' αριθ. 2121/1993 ,«Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα» ΦΕΚ 25/Α/4 Μαρτίου 1993.....	53
4.5.6. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3348/2005, ΦΕΚ 144/Α/23-6-2005 «Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά».....	55
4.5.7. ΚΥΑ ΥΠΠΟΑ/ΓΡΥΠ/591722/12422/2019, ΦΕΚ 3976/Β/31-10-2019.....	56
4.5.8. Υπουργική Απόφαση αρ. πρωτ. ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Α1/Φ42/1017/61/10-4-2012	57
4.5.9. “ΚΥΑ” ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΔΜΕΕΠ/Γ2/, Φ51-52-54/81397/2199/12-9-2005.....	58
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 4^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	61
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	61
ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	61
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 4^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	62
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ.....	62
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ.....	62
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.....	64
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 5^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	72
ΞΕΝΗ.....	72
ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	72
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 5^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	72
ΞΕΝΕΣ.....	72
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΜΕΤΡΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΛΟΓΩ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ.....	73
6.1. Επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19.....	73
6.2. Μέτρα στήριξης του πολιτισμού από διεθνείς φορείς.....	78
6.3. Μέτρα στήριξης πολιτισμού από ελληνικούς φορείς.....	81
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 6^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	86
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 6^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	86

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ.....	86
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ.....	87
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ.....	89
7.1. Ο ανεκμετάλλετος πολιτισμικός τουρισμός	89
7.2. Τρόποι και δράσεις προβολής του πολιτισμού.....	95
7.2.1. Τεχνολογία.....	96
7.2.2. Η τουριστική ταυτότητα.....	101
7.2.3. Η καμπάνια προώθησης της Αθήνας.....	102
7.2.4. Η Εταιρεία Τουριστικής και Οικονομικής Ανάπτυξης Αθηνών.....	103
7.2.5. Το Γραφείο Συνεδρίων της Αθήνας.....	104
7.2.6. Πλαίσια χρηματοδότησης.....	104
7.2.7. 14 ^ο Συνέδριο του ECTN.....	105
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 7^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	107
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ.....	107
ΕΛΛΗΝΙΚΗ.....	107
ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 7^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ.....	107
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ.....	107
ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ.....	108
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	109

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΠΙΝΑΚΩΝ

Πίνακας: Τύποι πολιτιστικών τουριστών.....	20
Πίνακας : Ελληνικά Μνημεία UNESCO ανά έτος ένταξης.....	44
Πίνακας: Επισκέπτες Μουσείων και Αρχαιολογικών Χώρων (Ιανουάριος, Ιούλιος 2019, 2020).....	76
Πίνακας: Εισπράξεις Μουσείων και Αρχαιολογικών Χώρων (Ιανουάριος, Ιούλιος 2019, 2020).....	77
Πίνακας: Ποσά έκτακτης ανάγκης στους πολιτιστικούς οργανισμούς Αθήνας.....	82
Πίνακας: Ποσά έκτακτης ανάγκης στους πολιτιστικούς οργανισμούς Θεσσαλονίκης....	83

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΓΡΑΦΗΜΑΤΩΝ

Γράφημα: Αριθμός διεθνών επισκεπτών στην Ελλάδα από το 2005 έως το 2020(σε 1.000).....	73
Γράφημα: Κίνηση Μουσείων και Αρχαιολογικών Χώρων (Ιανουάριος 2015 – Ιούλιος 2020).....	76

ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

Διάγραμμα: Μοντέλο συνδυασμού πολιτισμού, τουρισμού, ελκυστικότητας και ανταγωνιστικότητας.....	39
Διάγραμμα: Η Οικονομία του Πολιτισμού.....	66
Διάγραμμα: Εξέλιξη ανησυχιών για την Πολιτιστική Κληρονομιά και σχετικοί στόχοι πολιτικής.....	69

ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα: Σήμα Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ).....	14
Εικόνα: Ένταση θέσεων εργασίας σε κίνδυνο στον δείκτη τουριστικού τομέα στην Ευρώπη.....	23
Εικόνα: Έμβλημα “UNESCO”, αναγνωριστικό των ομώνυμων μνημείων.....	42
Εικόνα: Η έννοια της δημιουργίας στη σύγχρονη οικονομία.....	65

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Ο πολιτισμός είναι μια κίνηση, όχι μια κατάσταση. Είναι ένα ταξίδι, όχι ένα λιμάνι».

Arnold J. Toynbee, 1889-1975, Βρετανός ιστορικός

Ο πολιτισμός από αρχαιοτάτων χρόνων υπήρξε πόλος έλξης περιηγητών οι οποίοι αναζητούσαν πόλεις με ακμάζουσα τέχνη, αλλά και παιδεία. Ιδέες και σπουδαία ρεύματα προωθούνταν μέσω των ταξιδιωτών και γηγενών.

Ο σύγχρονος ελληνικός πολιτισμός είναι εξαιρετικά πλούσιος και αντικατοπτρίζει τόσο τη γεωγραφική θέση της χώρας, που βρίσκεται σε ένα σταυροδρόμι μεταξύ Δύσης και Ανατολής, όσο και τη μεγάλη και πολυτάραχη ελληνική ιστορία που χάνεται στα βάθη των αιώνων, από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα. Ίχνη του ελληνικού πολιτισμού κάνουν την εμφάνισή τους από την Παλαιολιθική εποχή. Αργότερα, στη Νεολιθική εποχή, οι Μινωίτες στην Κρήτη είχαν μια πολύ ανεπτυγμένη κοινωνική οργάνωση και περνώντας από το Μυκηναϊκό και τον Κυκλαδικό πολιτισμό φτάνουμε στον Χρυσό Αιώνα, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα της πόλης της Αθήνας, όταν η Ελλάδα έφτασε σε μια πολιτιστική έκρηξη, που εκφράστηκε με επιτεύγματα στην αρχιτεκτονική, το θέατρο, τις επιστήμες και την φιλοσοφία. Ο ελληνικός πολιτισμός άνθισε όχι μόνο στην Αθήνα, την πόλη που γέννησε τη Δημοκρατία, αλλά και σε άλλες ελληνικές πόλεις, και συνεχίστηκε από τους Μακεδόνες έως την εποχή του Βυζαντίου, που έληξε με την επικράτηση του Οθωμανικού κράτους.

Αυτή η πλούσια ιστορία επηρεάζει τις παραδόσεις, αλλά και τον σύγχρονο τρόπο ζωής, τη μουσική, το φαγητό, τις τέχνες, τον κινηματογράφο, το θέατρο ακόμη και τον τρόπο που οι Έλληνες εκδηλώνονται επιχειρηματικά στις δουλειές τους.

Έκτοτε, είναι φυσικό και επόμενο τα ταξίδια για πολιτισμικούς λόγους να θεωρούνται αρχή του σύγχρονου νεότερου οργανωμένου τουρισμού που δημιουργήθηκε έπειτα. Ο πολιτισμός έπαιξε εδώ και καιρό σημαντικό ρόλο στην ανάπτυξη του τουρισμού στην Ελλάδα.

Οι αρχαιολογικοί χώροι της Ελλάδας και τα σχετικά μουσεία ανέκαθεν προσέλκυαν ξένους επισκέπτες, και αυτοί οι ίδιοι πόροι έχουν παίξει σημαντικό ρόλο στην εθνική εικόνα της Ελλάδας. Πιο πρόσφατα, ωστόσο, η προσοχή έχει στραφεί προς διεύρυνση του φάσματος των πολιτιστικών αξιοθέατων ώστε να συμπεριλάβει πτυχές του σύγχρονου ελληνικού πολιτισμού. Ο πολιτιστικός τουρισμός θεωρείται πλέον ιδιαίτερα σημαντικός σε μια χώρα της οποίας το τουριστικό προϊόν βασίστηκε σε μεγάλο βαθμό στην προώθηση του τουριστικού προϊόντος «Ήλιος και Θάλασσα» - μια αγορά που δέχεται αυξανόμενη πίεση από ανταγωνιστικούς προορισμούς στη Μεσόγειο και αλλού. Η τουριστική ζήτηση είναι επίσης άκρως εποχιακή και χωροταξικά συμπυκνωμένη. Ως εκ τούτου, ο πολιτιστικός τουρισμός θεωρείται ως ένα πιθανό όχημα για τη διαφοροποίηση του βασικού προϊόντος διακοπών στην Ελλάδα, για τη διάδοση της τουριστικής περιόδου πείθοντας τους τουρίστες να ανακαλύψουν άγνωστες μέχρι τώρα περιοχές της Ελλάδας. Αυτό μπορεί να εξηγήσει γιατί η ανάπτυξη του πολιτισμικού τουρισμού θεωρείται ότι είναι μεγαλύτερη στην Ελλάδα από οποιαδήποτε άλλη χώρα της Ευρωπαϊκής Ένωσης¹. Ταυτόχρονα, βέβαια, υπάρχει μια αυξανόμενη συνειδητοποίηση των πιθανών αρνητικών επιπτώσεων του επισκέπτη πίεση σε ορισμένα από τα σημαντικότερα πολιτιστικά αξιοθέατα της Ελλάδας, κυρίως την Ακρόπολη.

¹ (Irish Tourist Board, 1988)

Έτσι, λοιπόν, πόλεις με σημαντικό ιστορικό ενδιαφέρον ήρθαν στο κέντρο της επισκεψιμότητας, αποτελώντας τη βάση της ανάπτυξης του τουρισμού. Έτσι λοιπόν, ήρθαν στην επιφάνεια τουριστικά θέρετρα ακόμη και χωρίς έντονο ιστορικό-αρχαιολογικό ενδιαφέρον, με σπουδαία περίπτωση, το νησί της Μυκόνου, η οποία άρχισε να γίνεται ευρέως γνωστή λόγω της εγγύτητάς της με τη Δήλο, που αποτελούσε πρωτίστως τουριστικός προορισμός. Συνεπώς, τα πολιτισμικά στοιχεία ενός κράτους, προωθούν την ελκυστικότητα για τουριστική εκμετάλλευση, βάσει νόμων και κανονισμών που θεσπίζονται από τα αρμόδια όργανα και αφορούν τα συμβαλλόμενα μέρη, που θα καταγραφούν διεξοδικά παρακάτω.

Τέλος, είναι βαρύνουσας σημασίας, να ορίσουμε τα νομοθετικά πλαίσια βάσει των οποίων μνημεία, τουρίστες, αλλά και περαιτέρω μεσάζοντες (π.χ. τουριστικά πρακτορεία) που συμπεριφέρονται κοινωνικά σύμφωνα με τα αποδεκτά από το Ελληνικό Σύνταγμα πρότυπα, ενώ οι αντιτιθέμενες στον νόμο πράξεις / παραβάσεις χρήζουν ανάλογες κυρώσεις. Για αυτό κρίνεται αναγκαία, αλλά και υποχρεωτική η τήρηση των νόμων, για το καλό του κοινωνικού συνόλου, που είναι και ο γνώμονας των πολιτειακών ζητημάτων. Παράλληλα, θα αναλυθούν και οι επιπτώσεις της πανδημίας του κορωνοϊού και οι αλλαγές που έχει προκαλέσει στον τουριστικό κλάδο και ιδιαίτερα στον πολιτισμικό τουρισμό.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο: ΦΟΡΕΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

1.1. Υπουργείο Τουρισμού

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών προτάθηκε και συστάθηκε με αυτή την ονομασία το 1971 με το Ν.Δ. 957/1971 (ΦΕΚ166/Α/25-8-1971). Έως την ίδρυση του Υπουργείου υπήρξαν οργανισμοί είτε ως Διευθύνσεις άλλων Υπουργείων είτε ως ανεξάρτητοι φορείς που σταδιακά τα ανέλαβε το Δημόσιο, οι οποίοι υπηρέτησαν και καλλιέργησαν συστηματικά τις τέχνες και είχαν αναλάβει πρωταγωνιστικό ρόλο στην πολιτιστική ζωή της χώρας, ήδη από την ίδρυση του πρώτου Ελληνικού Κράτους.

Σημαντικός θεωρείται αρχικά ο ρόλος της Στέγης Καλών Τεχνών και Γραμμάτων, που ιδρύθηκε το 1938 με τον Α.Ν. 1215/1938 (ΦΕΚ Α'175), ως ΝΠΔΔ υπό την εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων και είχε ως σκοπό την προαγωγή των ελληνικών γραμμάτων και της ελληνικής τέχνης. Άλλοι οργανισμοί που υπηρέτησαν και καλλιέργησαν συστηματικά τις επιμέρους τέχνες ήταν το Ωδείο Αθηνών (1871), η Εθνική Πινακοθήκη-Μουσείο (1900), το Κρατικό Ωδείο Θεσσαλονίκης (1914), το Εθνικό Θέατρο (1930), η Μόνιμη Επιτροπή Διεθνούς Καλλιτεχνικής Εκθέσεως Βενετίας (1937), η Εθνική Λυρική Σκηνή (1939), το Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος (1944), το Κρατικό Θέατρο Βορείου Ελλάδος (1961), η Ταινιοθήκη της Ελλάδος (1963), κ.ά. Αξίζει να σημειωθεί ότι αρκετοί φορείς συστάθηκαν αρχικά με ιδιωτική πρωτοβουλία, αλλά σταδιακά περιήλθαν στο Δημόσιο².

Στόχοι του Υπουργείου είναι η ενίσχυση και προστασία της καλλιτεχνικής και πνευματικής δημιουργίας, η προστασία και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς μέσω αντίστοιχων νομοθετικών και θεσμικών παρεμβάσεων³.

Το έτος 1985, με τον Νόμο 1558/1985, τα Επιστημονικά-Ερευνητικά Ιδρύματα περιήλθαν στο τότε Υπουργείο Έρευνας και Τεχνολογίας και ως εκ τούτου το Υπουργείο Πολιτισμού και Επιστημών μετονομάστηκε σε Υπουργείο Πολιτισμού με αρμοδιότητες αρχικά, την Πολιτιστική Κληρονομιά και φυσικά την ανάπτυξη των Τεχνών. Επιπλέον, είχε υπό την εποπτεία του τις Γενικές Γραμματείες Απόδημου Ελληνισμού, Νέας Γενιάς, Λαϊκής Επιμόρφωσης και Αθλητισμού. Οι βιβλιοθήκες, συμπεριλαμβανομένης της Εθνικής Βιβλιοθήκης, τα ιστορικά αρχεία και τα αρχεία του Κράτους μεταφέρθηκαν στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Το 2009, πραγματοποιούνται αλληπάλληλες αλλαγές που αφορούν στις αρμοδιότητές/ευθύνες του και στην ονομασία του, είτε με την ενσωμάτωση του Τουρισμού ή του Αθλητισμού είτε με τη συγχώνευσή του με το Υπουργείο Παιδείας και Θρησκευμάτων⁴.

Ο πολίτης μπορεί να έχει απευθείας πρόσβαση σε πληροφορίες που χρειάζεται μέσω της ηλεκτρονικής ιστοσελίδας του Υπουργείου, που είναι πλήρως ενημερωμένη και ανανεώνεται με τις εξελίξεις σε θέματα πολιτισμού που αφορούν δράσεις και γεγονότα από την θέσπιση του Αρμόδιου Φορέα έως σήμερα. Αναλυτικότερα καταγράφονται στοιχεία για: εισόδους σε μουσεία και συλλογές (ελεύθερη πρόσβαση ή μειωμένη καταβολή αντιτίμου, ωράρια, κάρτα πολιτισμού), πολιτιστικές χορηγίες, βραβεία, επιχορηγήσεις, συντάξεις, νέες θέσεις εργασίας

² Πηγή: «Ιστορία», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,

<https://www.culture.gov.gr/el/ministry/SitePages/history.aspx>, Ημερομηνία προσπέλασης: 28/09/21

³ Διαθέσιμο στο: <https://www.culture.gov.gr/el/ministry/SitePages/history.aspx>. Ημερομηνία Προσπέλασης: 29/09/2021.

⁴ Διαθέσιμο στο: <https://www.culture.gov.gr/el/ministry/SitePages/history.aspx>. Ημερομηνία Προσπέλασης: 29/09/2021

καθώς και στατιστικά. Είναι ευρέως αποδεκτή η απήχηση των διαδικτυακών τόπων σε παγκόσμιο φάσμα. Ο τουρισμός καθώς συνδέει τους πολίτες όλου του κόσμου, προάγει και προωθεί τη διάδοση και εκμάθηση των πολιτιστικών χαρακτηριστικών του εκάστοτε Κράτους. Επομένως, όταν ένας αλλοεθνής τουρίστας οργανώνει το ταξίδι του στην Ελλάδα, μπορεί να ενημερωθεί για τα υπάρχοντα μουσεία, βλέποντας τις ώρες που είναι διαθέσιμα στο κοινό και να διαμορφώσει το πρόγραμμα διακοπών βάσει των επιλογών του και της αρεσκείας του. Μάλιστα, μπορεί να υπολογίσει και τα έξοδα επίσκεψης πολιτιστικών χώρων και να προγραμματίσει ακόμα και πόσα χρήματα θα πρέπει να διαθέσει, κι είναι άκρως σημαντικό για τους τουρίστες που έχουν χαμηλό εισόδημα και συνεπώς, περιορισμένο χρηματικό ποσό που μπορεί να διαθέσει “budget” για περιπτώσεις αναψυχής.

1.1.1 Θεσμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας

Ο θεσμός της ευρωπαϊκής πολιτιστικής πρωτεύουσας πιστοποιεί τον εξελισσόμενο χαρακτήρα και τη φύση του πολιτισμικού τουρισμού. Το 1985, έπειτα από πρόταση της Υπουργού Πολιτισμού Ελλάδας, Μελίνας Μερκούρη, και του Τζακ Λανγκ, του Υπουργού Πολιτισμού της Γαλλίας, θεσμοθετήθηκε από το Συμβούλιο Υπουργών της Ευρωπαϊκής Ένωσης η ύπαρξη «Πολιτιστικής Πρωτεύουσας» της Ευρώπης, με πρώτη πόλη την Αθήνα, με σκοπό να προβληθεί η ιδιαίτερη πολιτιστική κληρονομιά και φυσιογνωμία κάθε λαού και οι κοινές πτυχές της ευρωπαϊκής πολιτιστικής ταυτότητας. Οι καταβολές και δράσεις του θεσμού είναι καθαρά πολιτιστικές με στόχο την αλληλογνωριμία των λαών των κρατών μέσω του πολιτισμού στην ιστορική και σύγχρονή του διάσταση, ο οποίος αποτελεί «συνονθύλευμα αντινομιών, αντιθέσεων και κοινών στοιχείων». Ο σκοπός του θεσμού ήταν διπλός. Αφενός η διάχυση της του πολιτισμού σε ένα ενιαίο ευρωπαϊκό ακροατήριο και αφετέρου η καθιέρωση της εικόνας ενός «ενιαίου ευρωπαϊκού πολιτισμού»⁵. Παρόλα αυτά, ο ανωτέρω θεσμός υιοθετήθηκε με διαφορετικούς τρόπους από τις ευρωπαϊκές πόλεις με αποτέλεσμα να διευρυνθεί και να εξελιχθεί σε μεγάλο βαθμό.

Η προέλευση της εκδήλωσης της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας ήταν αναμφισβήτητα καθαρά πολιτιστική. Η εκδήλωση είχε σχεδιαστεί για να «βοηθήσει να φέρει τους λαούς των κρατών μελών πιο κοντά» μέσω της «έκφρασης ενός πολιτισμού που, στην ιστορική του εμφάνιση και τη σύγχρονη ανάπτυξή του, χαρακτηρίζεται από το ότι έχει τόσο κοινά στοιχεία όσο και πλούτο που γεννιέται από τη διαφορετικότητα»⁶. Ωστόσο, όπως έχει εξελιχθεί η εκδήλωση, έχει χρησιμοποιηθεί με διαφορετικούς τρόπους από τα κράτη-μέλη, είτε για υποστήριξη, επέκταση ή αμφισβήτηση της αρχικής έννοιας της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Οι Corijn και Van Praet (1994), στην αναζήτηση της ιστορίας της έννοιας αυτής, τονίζουν τον τρόπο με τον οποίο οι διάφορες πόλεις αντιμετώπισαν τον χαρακτηρισμό και γενικότερα το θεσμό της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Η Αθήνα, για παράδειγμα, έμεινε συγκεντρωμένη σε μεγάλα ξένα ονόματα, και αγνόησε την αρχαία ελληνική τέχνη. Η Φλωρεντία ανέδειξε τη δική της ιστορική σημασία, ενώ το Άμστερνταμ προβλήθηκε ως ευρωπαϊκή πόλη τέχνης. Το Βερολίνο το κατέκριναν για μια ελιτίστικη προσέγγιση, ενώ το γεγονός ήταν πολύ λίγο ορατό μεταξύ των κανονικών και συνηθισμένων πολιτιστικών φασαριών του Παρισιού⁷.

⁵ Πηγή: “The European Cultural Capital Event: Strategic Weapon in the Cultural Arms Race?”, Greg Richards, file:///C:/Users/30694/Downloads/The_European_Cultural_Capital_Event_Strategic_Weap.pdf
Ημερομηνία προσπέλασης 07/11/21

⁶ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 1985.

⁷ Greg Richards “Cultural Tourism in Europe” CABI, Wallingford

Ως ευρωπαϊκές πολιτιστικές πρωτεύουσες έχουν ανακηρυχθεί κι η Θεσσαλονίκη το 1997, η Πάτρα το 2006 και η Ελευσίνα, για το έτος 2015⁸. Από το 1994 έως τις σημερινές μέρες, ο συγκεκριμένος θεσμός της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας, βοήθησε σε μεγάλο βαθμό στην οικονομική και πολιτιστική αναγέννηση πολλών ευρωπαϊκών πόλεων. Αρχικά, ο θεσμός προοριζόταν αποκλειστικά για τις ευρωπαϊκές πρωτεύουσες, στις μέρες μας όμως αποτελεί κίνητρο οικονομικής ανάπτυξης για πόλεις, οι οποίες δε διαθέτουν αυξημένη πολιτιστική κληρονομιά. Μεγάλη αλλαγή παρατηρείται και στις χρηματοδοτικές πρακτικές που είναι σε συνάρτηση με τον παραπάνω θεσμό. Τα ποσά που δαπανώνται δεν προέρχονται πλέον από τον κρατικό προϋπολογισμό αλλά από περιφερειακές χρηματοδοτήσεις και δημόσιες ή ιδιωτικές χορηγίες⁹.

Η επιλογή μιας πόλης για τον τίτλο «Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης» γίνεται τέσσερα χρόνια πριν από την έναρξη των εκδηλώσεων και των δράσεων, με διαγωνισμό ο οποίος διοργανώνεται σε εθνικό επίπεδο αλλά με τα ίδια κριτήρια που έχουν καθοριστεί και σε ευρωπαϊκό επίπεδο. Οι πόλεις που επιλέγονται γίνονται Πολιτιστικές Πρωτεύουσες της Ευρώπης για διάστημα ενός χρόνου. Ο τίτλος αυτός, βέβαια, συνεπάγεται μία μεγάλη δέσμευση, που σημαίνει την πραγματοποίηση στη συγκεκριμένη περιοχή πολιτιστικών εκδηλώσεων που εντάσσονται σε ένα ευρύτερο ευρωπαϊκό πλαίσιο.

Η Αθήνα έγινε η πρώτη Πολιτιστική Πρωτεύουσα το 1985 και η εκδήλωση πραγματοποιήθηκε ως επί το πλείστο με χορηγίες της ελληνικής κυβέρνησης. Διοργανώθηκαν συνολικά πάνω από 100 εκθέσεις, οι οποίες προσέλκυσαν συνολικά πάνω από 700.000 επισκέπτες. Η διοργάνωση της πρώτης εκδήλωσης του θεσμού της Πολιτιστικής Πρωτεύουσας στην Αθήνα ήταν μια αναγνώριση της συμβολής και προσφοράς του ελληνικού πολιτισμού στη διαμόρφωση μιας ευρύτερης ευρωπαϊκής πολιτιστικής ταυτότητας¹⁰. Ενδεικτικά, θα αναφερθούν κάποιες από τις σημαντικές επιδράσεις που είχε η ανάδειξη της Αθήνας¹¹:

- Πολιτιστική και Καλλιτεχνική Ανάπτυξη: Η Αθήνα 1985 θεωρήθηκε ως μια σημαντική μαθησιακή εμπειρία για επαγγελματίες του πολιτισμού, πολλοί από τους οποίους συνέχισαν να παράγουν και να προωθούν σημαντικές εκδηλώσεις και εκθέσεις στην Ελλάδα. Τα κοινά που δημιουργήθηκαν για ζωντανά προγράμματα περιοδείας λαϊκής μουσικής συνεχίστηκαν.
- Αλλαγή νοοτροπίας για τον πολιτισμό: ο χαρακτηρισμός και το πρόγραμμα της Εκδήλωσης προωθήθηκαν και δημοσιοποιήθηκαν σε μεγάλο βαθμό, παρά την έλλειψη χρόνου προγραμματισμού (μόνο 7 μήνες) και θεωρήθηκε ότι αυξάνει τη συνείδηση των ανθρώπων για τον πολιτισμό.
- Εισαγωγή της σύνδεσης μεταξύ εκπαίδευσης και πολιτισμού: η έννοια του πολιτισμού διευρύνθηκε από την έννοια της «ψυχαγωγίας» στην «εκπαίδευση».
- Συντονισμός Πολιτιστικών Πρωτοβουλιών: ο χαρακτηρισμός Πολιτιστικής Πρωτεύουσας προσέφερε την πρώτη ευκαιρία για την ενοποίηση των αρχαιολογικών χώρων στην Αθήνα, η οποία διατηρήθηκε μέχρι σήμερα.
- Υποδομή: αναφέρθηκε η κληρονομιά νέων υποδομών, η σημαντικότερη από τις οποίες ήταν ο νέος εκθεσιακός χώρος από το λιμάνι, η ανακαίνιση και ο εκσυγχρονισμός 5 αιθουσών του Εθνικού Αρχαιολογικού Μουσείου, το Ναυπηγείο Κερύνειας, η ανακαίνιση πολλών θεάτρων στην Αθήνα και μια σειρά από πολιτιστικά κτίρια στους

⁸ Διαθέσιμο στο: https://europa.eu/youth/get-involved/intercultural%20understanding/being-european-capital-youth-or-culture_el. Ημερομηνία Προσπέλασης: 27/09/2021.

⁹ “European cities of culture”, Myerscough, J., 1995

¹⁰ Greg Richards, “Cultural Tourism in Europe” CABI, Wallingford

¹¹ “European Cities and Capitals of Culture”, Study Prepared for the European Commission, PALMER/RAE ASSOCIATES, BRUSSELS, 2004

δήμους γύρω από την Αθήνα, που χρηματοδοτήθηκαν από το ελληνικό Υπουργείο στο πλαίσιο της πρωτοβουλίας Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας. Παράδειγμα αυτού ήταν το Θέατρο των Ανατολικών Δήμων. Αυτό ήταν ένα σημαντικό σημείο εκκίνησης για μια προσέγγιση της «πολιτιστικής αποκέντρωσης» στην Ελλάδα και άνοιξε το δρόμο για την ανάπτυξη πολιτιστικής πολιτικής στους δήμους.

- Περιοδεύουσες εκθέσεις: αρκετές εκθέσεις που δημιουργήθηκαν για την Αθήνα το 1985 περιόδευσαν για πολλά χρόνια μετά, και η Αθήνα προσπάθησε να είναι εταίρος στα προγράμματα της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας.
- Βοήθησε στην ίδρυση της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας ως θεσμό: Η Αθήνα παρέμεινε εταίρος με επιρροή στο Δίκτυο Πολιτιστικών Πόλεων και Πολιτιστικών μηνών. Η πόλη και το ελληνικό Υπουργείο έχουν βοηθήσει στη χρηματοδότηση και τη φιλοξενία συναντήσεων του Δικτύου (στην Αθήνα, τους Δελφούς και άλλες πόλεις) και έχουν ξεκινήσει και υποστηρίζουν πρωτοβουλίες όπως η «Ημέρα Πολιτισμού» τον Μάιο, ένας διεθνής διαγωνισμός δοκιμίου μεταξύ μαθητών σε Ευρωπαϊκά σχολεία βασισμένα στο θέμα της πολιτιστικής ποικιλομορφίας της Ευρώπης και επί του παρόντος ένα έργο για τη διοργάνωση έκθεσης στην Πάτρα με βάση τις εμπειρίες της Ευρωπαϊκής Πολιτιστικής Πρωτεύουσας από την Αθήνα το 1985.
- Η αίσθηση του να «νιώθουν Ευρωπαίοι»: Αν και δύσκολο να αποδειχθεί, αναφέρθηκε ότι η Αθήνα το 1985 ήταν η πρώτη πολιτιστική εμπειρία στην Ελλάδα όπου οι Έλληνες ένιωθαν ότι συμμετείχαν σε κάτι πραγματικά ευρωπαϊκό, και
- Η εκδήλωση χρησιμοποιήθηκε ως ορόσημο για την προώθηση των πολιτικών και πολιτιστικών σχέσεων μεταξύ της Ελλάδας και των πολιτικών της εταίρων εκείνη την εποχή.

Πάνω από 60 πόλεις έχουν κατακτήσει μέχρι σήμερα αυτόν τον τίτλο και ωφελήθηκαν από το θετικό αντίκτυπο, όπως για παράδειγμα ότι ο αριθμός των τουριστών αυξάνεται δραματικά, οι ντόπιοι σχηματίζουν καλύτερη γνώμη για την πόλη τους, οι πόλεις αποκτούν διεθνή προβολή και τέλος, ενισχύεται το αίσθημα των ανθρώπων ότι ανήκουν σε έναν κοινό ευρωπαϊκό χώρο.

Για την Ευρωπαϊκή Ένωση ο πολιτισμός είναι συστατικό στοιχείο της ίδιας της ταυτότητας του Ευρωπαίου πολίτη, κάτι που έχει φροντίσει να προωθήσει από την αρχή, ιδίως αν αναλογιστεί κανείς την περίοδο του Διαφωτισμού κι άλλα χαρακτηριστικά ρεύματα της εποχής. Με την θέσπιση της πολιτιστικής πρωτεύουσας, αναδεικνύονται και προωθούνται διαφορετικοί πολιτισμοί μέσω μιας πόλης.

Επιπλέον, είναι αξιοσημείωτη η νέα πρωτοβουλία και κίνηση του Ευρωπαϊκού Φόρουμ Νεολαίας (πρόκειται για μια πλατφόρμα που φέρνει σε επαφή τα εθνικά συμβούλια νέων και τις διεθνείς Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις - ΜΚΟ νέων στην Ευρώπη), οδήγησε στο να καθιερωθεί η Ευρωπαϊκή Πρωτεύουσα Νεολαίας. Πέντε χρόνια μετά, κατά το έτος 2014, το Κογκρέσο των Τοπικών και Περιφερειακών Αρχών του Συμβουλίου της Ευρώπης καθιέρωσε επίσημα τον τίτλο της Ευρωπαϊκής Πρωτεύουσας Νεολαίας και έγινε εταίρος στην πρωτοβουλία αυτή¹². Στόχοι της συγκεκριμένης πρωτοβουλίας και ενέργειας είναι αν βοηθήσει τους νέους να προβάλλουν τις ιδέες τους και να πραγματοποιήσουν δράσεις και δραστηριότητες, όλοι με επίκεντρο την αλλαγή και βελτίωση της πόλης τους τόσο σε πολιτισμικό, όσο και σε οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο.

¹² Διαθέσιμο στο: https://europa.eu/youth/get-involved/intercultural%20understanding/being-european-capitalyouth-or-culture_el, Ημερομηνίας Προσπέλασης 27/09/21

1.2. Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού (ΕΟΤ)

«Ο δρόμος για την προβολή του γεωγραφικού και φυσικού κάλλους της Ελλάδος»

Εικόνα: Σήμα Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ)

Ο φυσικός πλούτος της Ελλάδας, με τις άπειρες παραλίες χάρη στην μεγάλο μήκους ακτογραμμή της, κέντρισε το ενδιαφέρον πολλών ταξιδιωτών, πριν ξεκινήσει η μόδα του μαζικού τουρισμού. Πολιτιστικά δρώμενα, ιστορικοί χώροι και μνημεία άρχισαν να γίνονται γνωστά, αναδεικνύοντας έτσι το ζήτημα να υπάρξει διαχείριση από έναν κρατικό φορέα. Έτσι, λοιπόν, το 1929 ιδρύεται ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, αποτελώντας Νομικό Πρόσωπο του Δημοσίου Δικαίου, με επανίδρυση το 1950. Α.Ν. 1565/50 (ΦΕΚ 255 Α', κύρωση βάσει: Νόμου 1624/51 (ΦΕΚ 7 Α') και υπάγεται στην εποπτεία του Υπουργείου Εθνικής Οικονομίας η οποία ασκείται από τη Διεύθυνση Ξένων και Εκθέσεων ενώ στη δεκαετία του 1990, η εποπτεία του ανατέθηκε στο Υπουργείο Τουρισμού¹³. Στην Ελλάδα η εποπτεία του τουρισμού έχει ανατεθεί στον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού και η τουριστική ανάπτυξη των τελευταίων εβδομήντα ετών έχει συνδεθεί άρρηκτα με την υπόστασή του, καθώς υπήρξε για πολλές δεκαετίες ο μοναδικός φορέας άσκησης τουριστικής πολιτικής της χώρας¹⁴.

Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού - ΕΟΤ έχει κύρια αποστολή την ανάπτυξη, την οργάνωση και την προώθηση του τουρισμού στην Ελλάδα με την αξιοποίηση όλων των δυνατοτήτων της χώρας, πραγματοποιώντας δράσεις τουριστικής προβολής της Ελλάδας στο εσωτερικό και το εξωτερικό αλλά και κάθε άλλη ενέργεια ή δραστηριότητα που κρίνεται σημαντική για την υποστήριξη και προβολή του διάσημου ελληνικού τουριστικού προϊόντος¹⁵.

Η αποστολή του ουσιαστικά είναι να ενισχύσει την αξία του Ελληνικού Τουρισμού, σε συνεργασία με την τουριστική βιομηχανία και όλους τους εμπλεκόμενους φορείς με στόχο την αύξηση του εισερχόμενου τουρισμού και ταυτόχρονα τουριστικών εσόδων. Ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού λειτουργεί για την ανάπτυξη του τουρισμού, του σημαντικότερου πυλώνα οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης της χώρας, γνωρίζοντας ότι το παραγόμενο προϊόν του διαχέεται σε όλες τις ομάδες της κοινωνίας επηρεάζει άμεσα την ποιότητα ζωής των Ελλήνων πολιτών, ανταποκρινόμενος με επιτυχία σε ένα πολύ ανταγωνιστικό τουριστικό περιβάλλον¹⁶. Η Διεύθυνση Τουριστικής Προβολής είναι η αρμόδια Διεύθυνση για την διαφήμιση της Ελλάδας στο εξωτερικό και γενικότερα για την προώθηση του ελληνικού

¹³ «Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος-Κοντουδάκη, 2011, σελ.207

¹⁴ «Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος-Κοντουδάκη, 2011, σελ.206

¹⁵ Διαθέσιμο στο:

<http://www.gnto.gov.gr/el/%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%9B%CE%97> .
Ημερομηνία Προσπέλασης: 29/09/2021

¹⁶ Διαθέσιμο στο:

<http://www.gnto.gov.gr/el/%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%9B%CE%97> .
Ημερομηνία Προσπέλασης: 29/09/2021.

προϊόντος στις χώρες τοπικής αρμοδιότητας - και εσωτερικό της χώρας. Αποτελείται από το Τμήμα Σχεδιασμού και Συντονισμού της Τουριστικής προβολής, το Τμήμα Διαφήμισης, το Τμήμα Οπτικοακουστικών Μέσων και Παραγωγών και το Τμήμα έρευνας Αγοράς¹⁷.

Ανάμεσα στις δράσεις των τμημάτων του είναι η διαμόρφωση και η υποβολή για έγκριση στη Διεύθυνση Εποπτείας Υπηρεσιών Εξωτερικού τα Ετήσια Προγράμματα Δράσης. Τα προγράμματα αυτά περιλαμβάνουν δραστηριότητες προβολής, διαφήμισης, οργάνωσης συνεδρίων, ημερίδων, διαφημιστικών καταχωρήσεων, εκδηλώσεων, τηλεοπτικών εκπομπών και λοιπών δραστηριοτήτων¹⁸. Υλοποιεί το κάθε ετήσιο πρόγραμμα, συνεργάζεται με όλα τα Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης, διεθνείς και ιδιωτικούς φορείς του εξωτερικού για την αποτελεσματικότερη προβολή της χώρας στο εξωτερικό, παρέχει πληροφορίες σε όσους ενδιαφέρονται να επισκεφθούν την Ελλάδα και συμμετέχει σε διεθνείς τουριστικές εκθέσεις σε συνεργασία με το αρμόδιο Τμήμα Διαφημιστικών Προγραμμάτων, Συνεδρίων και Εκθέσεων. Μία από τις πιο πρόσφατες δράσεις του ΕΟΤ αποτελεί η προσέλκυση της κινεζικής αγοράς μέσω της συμμετοχής στο διεθνές γεγονός “ETC Virtual Travel Trade Show”¹⁹, που διοργανώθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ταξιδιών (European Travel Commission - ETC) σε συνεργασία με την ξένη εταιρεία “Dragon Trail”, από τις 19 έως τις 23 Απριλίου του 2021 με στόχο την προβολή και προώθηση των τουριστικών προορισμών από τα συμμετέχοντα κράτη, ενώ παράλληλα συνεχίζει ακατάπαυστα την πολιτιστική του δράση, με σκοπό την προώθηση, όπως προαναφέρθηκε, του ελληνικού τουριστικού προϊόντος.

¹⁷ Διαθέσιμο στο:

<http://www.gnto.gov.gr/el/%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A6%CE%97%CE%9C%CE%99%CE%A3%CE%97>, Ημερομηνία προσπέλασης 10/11/21

¹⁸ «Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος-Κοντουδάκη, 2011, σελ.216

¹⁹ Διαθέσιμο στο: <http://www.gnto.gov.gr/el/Symmetoxi-EOT-sto-ETC-Virtual-Trade-Show-gia-Kina>. Ημερομηνία Προσπέλασης: 29/09/2021.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 1^Ο ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

“European cities of culture”, Myerscough, J., 1995

“Irish Tourist Board”, 1988

“European Cities and Capitals of Culture”, Study Prepared for the European Commission, PALMER/RAE ASSOCIATES, BRUSSELS, 2004

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 1^Ο ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

The European Cultural Capital Event: Strategic Weapon in the Cultural Arms Race?, Greg Richards,
file:///C:/Users/30694/Downloads/The_European_Cultural_Capital_Event_Strategic_Weapon.pdf

“European Capitals of Culture 2020 to 2033 A guide for cities preparing to bid”, European Commission, https://ec.europa.eu/culture/sites/default/files/capitals-culture-candidates-guide_en_vdec17.pdf

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ

«Ιστορία», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,
<https://www.culture.gov.gr/el/ministry/SitePages/history.aspx>

«Τι σημαίνει για μια πόλη να είναι Ευρωπαϊκή Πρωτεύουσα Νεολαίας ή Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης», Ευρωπαϊκή Ένωση, https://europa.eu/youth/get-involved/intercultural%20understanding/being-european-capital-youth-or-culture_el

«Αποστολή», Υπουργείο Τουρισμού,
<http://www.gnto.gov.gr/el/%CE%91%CE%A0%CE%9F%CE%A3%CE%A4%CE%9F%CE%9B%CE%97>

«Δράσεις», Υπουργείο Τουρισμού,
<http://www.gnto.gov.gr/el/%CE%94%CE%A1%CE%91%CE%A3%CE%95%CE%99%CE%A3-%CE%95%CE%9F%CE%A4>

«28/04/2021 - EOT: Συμμετοχή στο ETC Virtual Travel Trade Show για την αγορά της Κίνας», Υπουργείο Τουρισμού, <http://www.gnto.gov.gr/el/Symmetoxi-EOT-sto-ETC-Virtual-Trade-Show-gia-Kina>

«Διεύθυνση Τουριστικής Προβολής», Υπουργείο Τουρισμού,
<http://www.gnto.gov.gr/el/%CE%94%CE%99%CE%91%CE%A6%CE%97%CE%9C%CE%99%CE%A3%CE%97>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο : ΤΟΥΡΙΣΤΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΥ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ

Η σημασία που έχει η σκιαγράφιση και η καταγραφή του «προφίλ» αυτών που επισκέπτονται έναν τόπο και που ενδιαφέρονται για αυτά που έχει να τους προσφέρει ο εκάστοτε πολιτισμός είναι διπλή. Αφενός να αναδείξει τη σημασία του κινήτρου σχετικά με τον πολιτισμό στην προβολή των τουριστικών προορισμών κι αφετέρου να οριοθετήσει το πλαίσιο γύρω από το οποίο πρέπει να οργανωθεί αυτή η προβολή²⁰. Στο σημείο αυτό λοιπόν, θα μελετηθεί το προφίλ του τουρίστα που ενδιαφέρεται για τα πολιτιστικά αξιοθέατα με στοιχεία που έχουν εξαχθεί από έρευνες Μάρκετινγκ. Έτσι μπορεί να κατανοηθεί καλύτερα η λήψη μέτρων προστασίας με ισχύ νόμου, καθώς γίνεται κατανοητό σε ποιους απευθύνεται η τήρηση της νομοθεσίας και σε δεύτερη μοίρα κατά πόσο τηρείται. Να σημειωθεί επίσης, πως κάθε χώρα έχει τη δική της νομοθεσία με αποτέλεσμα να κρίνεται αναγκαία η ύπαρξη προειδοποιήσεων και σημάτων που θα υπενθυμίζουν το αποδεκτό ή το απαγορευμένο. Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι τα τελευταία χρόνια συνεχώς αυξάνεται ο αριθμός προσέλκυσης τουριστών με πολιτισμικό ενδιαφέρον, ιδιαίτερα σε μία χώρα όπως η Ελλάδα με πλούσια ιστορία και πλούσιο πολιτισμό. Ο πολιτισμικός τουρισμός λοιπόν είναι ένας τομέας του τουρισμού που σαν βασικό στόχο έχει την αειφόρο προβολή ενός τόπου μέσα από πολιτιστικές διαδικασίες τις οποίες επιλέγει κάθε φορά ο τουρίστας σύμφωνα με τις ανάγκες του για ενημέρωση, απόκτηση εμπειριών και γνώση.

Οι «πολιτιστικοί τουρίστες» δεν είναι αυτοί που θα επισκεφθούν ένα μουσείο για να δουν έργα τέχνης διαβάζοντας απλώς κάποιες πληροφορίες, ούτε αυτοί που θα επισκεφθούν έναν αρχαιολογικό χώρο μαζί με ένα γκρουπ ακούγοντας στα πεταχτά κάποιες κοινότητες κουβέντες από έναν ξεναγό, ούτε αυτοί που αρκούνται σε μερικά ονόματα που συνοδεύονται από αντίστοιχες χρονολογίες - καθώς έχουν ενημερωθεί ήδη από πριν.)

Οι «πολιτιστικοί» τουρίστες είναι αυτοί που επισκέπτονται ή σκοπεύουν να επισκεφθούν μουσεία, ιστορικά μνημεία, έργα τέχνης, που παρακολουθούν φεστιβάλ και θέατρο, ή που συμμετέχουν σε δραστηριότητες πολιτιστικού ενδιαφέροντος σε οποιαδήποτε στιγμή στο ταξίδι τους, ανεξάρτητα από τον σκοπό του ταξιδιού τους²¹. Οι συγκεκριμένοι τουρίστες συνήθως επιλέγουν να συναναστραφούν με τον τοπικό πληθυσμό και επισκέπτονται χωριά ή πόλεις μακριά από τις τουριστικές περιοχές που προσελκύουν περισσότερο μαζικό τουρισμό²². Είναι, συνήθως, μέσης και μεγάλης ηλικίας - αν και, τελευταία, παρατηρείται σχετική αύξηση του αριθμού των ατόμων νεαρότερων ηλικιακών ομάδων - και με οικονομική ευχέρεια (συνεπάγεται μεγαλύτερη τουριστική δαπάνη και αυτόματα περισσότερα έσοδα εντός Ελλάδος από αυτού του είδους τουρισμού). Επίσης, χαρακτηριστικό είναι το υψηλό μορφωτικό επίπεδο, καθώς η εκπαίδευση αποτελεί την πιο αξιόπιστη μεταβλητή σε σχέση με το οικονομικό επίπεδο. Τα άτομα με υψηλό μορφωτικό επίπεδο αποτελούν σημαντικότερο μέρος του κοινού το οποίο ενδιαφέρεται ενεργά για την κατανάλωση πολιτιστικών προϊόντων²³. Είναι άνθρωποι που ενδιαφέρονται για τον πολιτισμό, την ιστορία, τα ήθη και τα έθιμα άλλων λαών, τα γράμματα και τις τέχνες, τις λαϊκές παραδόσεις κ.ο.κ. Η κοινωνική θέση είναι επίσης σημαντική μεταβλητή. Τα άτομα τα οποία βρίσκονται στα μεσαία και υψηλότερα κοινωνικά επίπεδα αναζητούν και, κατά συνέπεια, καταναλώνουν και απολαμβάνουν περισσότερες πολιτιστικές δραστηριότητες, δεδομένου μάλιστα ότι έχουν και το οικονομικό υπόβαθρο για

²⁰ «Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα», Βασίλης Καφούρος, 2015, σελ. 37

²¹ Έρευνα των McKercher και Du Cros, Διαθέσιμο στο: <http://orcp.hustoj.com/wp-content/uploads/2016/02/2002-Towards-a-classification-of-cultural-tourists.pdf>, Ημερομηνία προσπέλασης 29/10/21

²² «Coping with tourists», Jeremy Boissevain, 1996, σελ. 6

²³ «Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα», Βασίλης Καφούρος, 2015, σελ. 38

να υποστηρίξουν αυτές τις επιλογές τους²⁴. Προέρχονται κυρίως από όσες θεωρούνται αναπτυγμένες χώρες και στις οποίες το επίπεδο της ενημέρωσης σχετικά με τον πολιτισμό είναι υψηλό και η πρόσβαση στην εκπαίδευση πολύ ευκολότερη σε σύγκριση με τις άλλες χώρες. Αυτή η ενημέρωση που γίνεται από πολλές πηγές (εκπαίδευση, τηλεόραση, τουριστικά – γεωγραφικά – ιστορικά – ταξιδιωτικά βιβλία, τύπος, κινηματογράφος, διηγήσεις κ.λπ.) είναι στη πραγματικότητα ο λόγος που προσελκύονται για τον πολιτισμικό τουρισμό.

Στην έρευνα τουριστών με πολιτιστικό ενδιαφέρον που πραγματοποίησε ο Σύνδεσμος Τουριστικής και Αναψυχής Εκπαίδευσης και Έρευνας (The Association for Tourism and Leisure Education and Research - ATLAS) το 1992, επιβεβαίωσε σε μεγάλο βαθμό ότι οι πολιτισμικοί τουρίστες αποτελούνται κυρίως από καλά μορφωμένα μέλη ανώτερων κοινωνικών-οικονομικών-πολιτικών ομάδων. Πάνω από το 80% των ερωτηθέντων είχε κάποια μορφή τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και σχεδόν το ένα τέταρτο είχε ολοκληρώσει μεταπτυχιακές σπουδές. Οι έρευνες ανάμεσα σε επισκέπτες επιβεβαίωσαν τη σημασία των τουριστών ως καταναλωτών της πολιτισμικής κληρονομιάς. Από τους 6.400 που ερωτήθηκαν στην έρευνα, το 57% των επισκεπτών θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ως διεθνείς τουρίστες, που ταξιδεύουν εκτός της χώρας στην οποία διενεργήθηκε η έρευνα. Ένα ποσοστό της τάξεως του 28% των ερωτηθέντων ήταν εγχώριοι τουρίστες, που ταξίδευαν εντός της χώρας τους αλλά έμειναν μακριά από το σπίτι για τουλάχιστον μία νύχτα. Το υψηλό επίπεδο τουριστικής δραστηριότητας σε αυτές τις τοποθεσίες θα μπορούσε εν μέρει να αποδοθεί στην περίοδο της έρευνας που συμπίπτει με την καλοκαιρινή περίοδο αιχμής και εν μέρει στο γεγονός ότι πολλές από τις τοποθεσίες που εξετάστηκαν ήταν σημαντικά διεθνή τουριστικά αξιοθέατα. Πάνω από το 40% των συγκεκριμένων πολιτιστικών τουριστών είχαν κάνει τουλάχιστον μία από σύντομες διακοπές (τρεις νύχτες ή λιγότερες) τους προηγούμενους 12 μήνες, σε σύγκριση με το 22% όλων των πολιτιστικών επισκεπτών. Η υψηλή συχνότητα συμμετοχής σε σύντομες διακοπές θεωρείται από πολλούς ως ένα από τα χαρακτηριστικά του πολιτιστικού τουρίστα. Οι γενικοί πολιτιστικοί τουρίστες έτειναν να κάνουν λιγότερες διακοπές, ιδιαίτερα μικρά διαλείμματα, και ήταν γενικά μεγαλύτεροι σε ηλικία. Τα πρότυπα κατανάλωσης πολιτιστικού τουρισμού των δύο ομάδων, όσον αφορά τις επισκέψεις σε αξιοθέατα πολιτιστικής κληρονομιάς κατά τη διάρκεια της παραμονής τους, ήταν, ωστόσο, πολύ παρόμοια.²⁵

Συνεπώς, έχοντας οι συγκεκριμένοι τουρίστες πρόσβαση σε κοινωνικά δίκτυα και ενημέρωση από πολλές πηγές, είναι ανεξάρτητοι, κάνουν χρήση νέων τεχνολογιών και συχνά δεν απευθύνονται σε τουριστικά γραφεία, αφού μπορούν να ολοκληρώσουν μόνοι τους τις ταξιδιωτικές διαδικασίες. Αυτόματα, είναι και πολύ πιο απαιτητικοί, αφού κατέχουν όλες αυτές τις γνώσεις και απαιτούν την ποιότητα, τις καλές υπηρεσίες και σαφώς επιθυμούν να λαμβάνουν αυτό για το οποίο πληρώνουν (value for money).

Άρα, γίνεται αντιληπτό πως άνθρωποι με αυτό το πνευματικό υπόβαθρο και τα ανάλογα χαρακτηριστικά δύσκολα οδηγούνται σε παραπτώματα σε βάρος των πολιτιστικών αγαθών που έρχονται σε επαφή κατά την επίσκεψή τους σε ανάλογους χώρους, είτε είναι μουσείο είτε αρχαιολογικός χώρος είτε κινηματογράφος. Αντιθέτως, μπορούμε να υποθέσουμε ότι διαθέτουν έναν παραπάνω σεβασμό για ένα πολιτιστικό στοιχείο που θα τους προσφέρει διασκέδαση αλλά και διεύρυνση των πνευματικών τους οριζόντων. Ιδιαίτερα οι αλλοεθνείς τουρίστες ενδέχεται να είναι πιο αυστηροί στην τήρηση της νομοθεσίας όταν βρίσκονται σε ξένη χώρα με την αιτιολόγηση ότι είναι πιο προσεκτικοί σε ξένο περιβάλλον.

²⁴ «Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα», Βασίλης Καφούρος, 2015, σελ. 38

²⁵ Διαθέσιμο στο

https://www.researchgate.net/publication/223337083_Production_and_consumption_of_European_cultural_tourism, Ημερομηνία προσπέλασης 29/10/21

Φυσικά, όχι όλοι οι τουρίστες που επισκέπτονται αξιοθέατα πολιτιστικής κληρονομιάς μπορούν να ταξινομηθούν ως πολιτιστικοί τουρίστες. Πολλοί καταναλώνουν πολιτιστικά αξιοθέατα ως μέρος μιας ευρύτερης τουριστικής εμπειρίας (όπως διακοπές στην παραλία), και αυτοί οι τουρίστες δεν οδηγούνται από συγκεκριμένα πολιτιστικά κίνητρα. Η έρευνα του Συνδέσμου Τουριστικής και Αναψυχής Εκπαίδευσης και Έρευνας (The Association for Tourism and Leisure Education and Research ATLAS) το 1992, ταυτοποίησε τους τουρίστες που είχαν ταξιδέψει συγκεκριμένα για να επισκεφθούν το πολιτιστικό αξιοθέατο, και ποιος είπε ότι το η έλξη ήταν «σημαντική» ή «πολύ σημαντική» ως κίνητρο για επιλογή του προορισμού τους²⁶. Σύμφωνα με μία έρευνα των McKercher και Du Cros, η αγορά του πολιτισμικού τουρισμού θα πρέπει να αναλυθεί σε δύο διαστάσεις: στον κεντρικό σκοπό του ταξιδιού του τουρίστα και στο βάθος της εμπειρίας του. Έτσι λοιπόν, συνδυάζοντας αυτές τις δύο διαστάσεις, παράγεται το μοντέλο του πολιτιστικού τουρίστα (όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα). Η σημασία (ή ο σκοπός) του πολιτισμικού τουρισμού μπορεί να είναι ο κύριος λόγος που κάποιος επισκέπτεται έναν προορισμό, αλλά μπορεί να μην είναι και ο κύριος λόγος. Σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να είναι ο δευτερεύων λόγος για να επισκεφθεί έναν προορισμό. Με τον ίδιο τρόπο μπορεί να κυμαίνεται και η εμπειρία από ρηχή, επιφανειακή σε πολύ πιο βαθιά και προσανατολισμένη στην εκπαίδευση. Άρα, κατέληξαν σε πέντε τύπους πολιτιστικού τουρίστα²⁷:

1. Σκόπιμος πολιτιστικός τουρίστας (υψηλός σκοπός/βαθιά εμπειρία): Είναι σημαντικός λόγος για να επισκεφθεί έναν προορισμό το να μάθει για την κουλτούρα και την κληρονομιά ενός άλλου λαού, έχοντας βαθιά πολιτισμική εμπειρία.
2. Περιηγητικός πολιτιστικός τουρίστας (υψηλός σκοπός/ρηχή εμπειρία): Είναι σημαντικός λόγος για να επισκεφθεί έναν προορισμό το να μάθει για την κουλτούρα και την κληρονομιά ενός άλλου λαού, αλλά έχει πιο ρηχή εμπειρία-προσανατολισμένη στη διασκέδαση.
3. Τυχαίος πολιτιστικός τουρίστας (μέτριος σκοπός/ρηχή εμπειρία): Δεν είναι τόσο σημαντικός λόγος για να επισκεφθεί έναν προορισμό το να μάθει για την κουλτούρα και την κληρονομιά ενός άλλου λαού και δεσμεύει τον προορισμό με ρηχό τρόπο.
4. Συμπτωματικός πολιτιστικός τουρίστας (χαμηλός σκοπός/ρηχή εμπειρία): Ο λόγος για να επισκεφθεί έναν προορισμό και να μάθει για την κουλτούρα και την κληρονομιά ενός άλλου λαού είναι πολύ μικρής σημασία (έως ανύπαρκτης) αλλά όντας στον προορισμό θα συμμετέχει σε πολιτιστικές δραστηριότητες με ρηχή εμπειρία.
5. Αναπάντεχος πολιτιστικός τουρίστας (χαμηλός σκοπός/βαθιά εμπειρία): Ο λόγος για να επισκεφθεί έναν προορισμό και να μάθει για την κουλτούρα και την κληρονομιά ενός άλλου λαού παίζει χαμηλό ή ανύπαρκτο ρόλο αλλά όταν επισκέπτεται πολιτιστικά αξιοθέατα καταλήγει να έχει βαθιά εμπειρία.

Οι πρώτοι τέσσερις τύποι πολιτιστικών τουριστών αντικατοπτρίζουν την πλειοψηφία των πολιτιστικών τουριστών σε κάθε προορισμό και τη σχέση μεταξύ σκοπού και εμπειρίας. Γενικότερα οι τύποι αυτοί διαφέρουν από προορισμό σε προορισμό και από αξιοθέατα σε αξιοθέατα σε κάθε προορισμό, καθώς επηρεάζονται από ποικίλους παράγοντες, όπως τη θέση του προορισμού, την τοπική αγορά, τη φήμη που έχει για τον πολιτισμό και την κληρονομιά

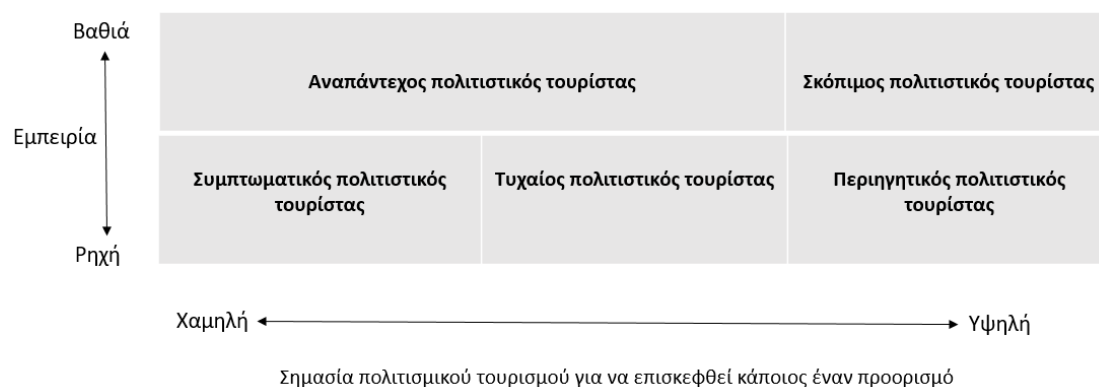
²⁶ Διαθέσιμο στο:

https://www.researchgate.net/publication/223337083_Production_and_consumption_of_European_cultural_tourism, Ημερομηνία προσπέλασης 29/10/21

²⁷ Πηγή: Έρευνα των McKercher και Du Cros, Διαθέσιμο στο: <http://orcp.hustoj.com/wp-content/uploads/2016/02/2002-Towards-a-classification-of-cultural-tourists.pdf>, Ημερομηνία προσπέλασης 29/10/21

του και τον τύπο τουριστών που αυτός προσελκύει. Για παράδειγμα, περιοχές γνωστές για τον πολιτισμό και την κληρονομιά τους προσελκύουν μεγαλύτερο ποσοστό σκόπιμων ή περιηγητικών πολιτιστικών τουριστών, ενώ περιοχές χωρίς υψηλή φήμη, προσελκύουν μεγαλύτερο ποσοστό τυχαίων ή συμπτωματικών πολιτιστικών τουριστών.

Πίνακας: Τύποι πολιτιστικών τουριστών

Πηγή: Έρευνα των McKercher και Du Cros, Διαθέσιμο στο: <http://orcp.hustoj.com/wp-content/uploads/2016/02/2002-Towards-a-classification-of-cultural-tourists.pdf>, Ημερομηνία προσπέλασης 29/10/21

Τέλος, υπογραμμίζεται ότι αφού οι συγκεκριμένοι τουρίστες είναι μεγαλύτερης ηλικίας, άρα συνεπέστετα και οι περισσότεροι είναι συνταξιούχοι, πραγματοποιούν ταξίδια πολύ μεγαλύτερης διάρκειας από τους νέους και κατά τη διάρκεια όλου του χρόνου (χειμερινός τουρισμός –θερινός τουρισμός), με το θετικό αποτέλεσμα της επιμήκυνσης της τουριστικής περιόδου, που αποτελεί στόχο για τον ελληνικό τουρισμό. Οι δαπάνες που δημιουργούνται από πολιτιστικούς τουρίστες γίνονται όλο και πιο σημαντικές, καθώς μειώνονται οι κρατικές πολιτιστικές δαπάνες και τα πολιτιστικά ιδρύματα εξαρτώνται περισσότερο από τα έσοδα τόσο ως πηγή εισοδήματος όσο και ως δικαιολογία για τη μη συνεχιζόμενη επιχορήγηση του κράτους. Οι πολιτισμικοί τουρίστες μπορούν επίσης να προσφέρουν μια σημαντική δράση δαπανών στις περιφερειακές καθώς και στις εθνικές οικονομίες, συμβάλλοντας στη δημιουργία οικονομικής ανάπτυξης, απασχόλησης και επένδυσης. Οι πολιτιστικοί τουρίστες έχουν αναγνωριστεί εδώ και πολύ καιρό ως αριστούχοι και υψηλών δαπανών, και ως εκ τούτου ένα κύριο τμήμα της αγοράς για την παραγωγή οικονομικού οφέλους για έναν προορισμό. Η οικονομική αξία των πολιτιστικών ιδρυμάτων αποτελεί πλέον σημαντικό παράγοντα για την κατανομή της σπάνιας χρηματοδότησης του δημόσιου τομέα, η οποία στοχεύει όλο και περισσότερο σε βασικούς στόχους οικονομικής ανάπτυξης. Η αποτελεσματικότητα της χρήσης του πολιτιστικού τουρισμού ως εργαλείο οικονομικής ανάπτυξης, ωστόσο, εξαρτάται από το πλαίσιο στο οποίο ασκείται μια τέτοια πολιτική²⁸.

²⁸ “Cultural Tourism in Europe” by Greg Richards, Διαθέσιμο στο: <http://www.atlas-euro.org/pages/pdf/cultural%20tourism%20in%20europe.PDF>, Ημερομηνία προσπέλασης 29/10/21

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 2^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

«Coping with tourists», Jeremy Boissevain, 1996, σελ. 6

“Cultural Tourism in Europe” by Greg Richards, <http://www.atlas-euro.org/pages/pdf/cultural%20tourism%20in%20europe.PDF>

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

«Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα», Βασίλης Καφούρος, 2015

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 2^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

“Towards a classification of Cultural Tourists”, Bob McKercher, <http://orcp.hustoj.com/wp-content/uploads/2016/02/2002-Towards-a-classification-of-cultural-tourists.pdf>

“The typology of cultural tourist by McKercher and Du Cros“, https://www.researchgate.net/figure/The-typology-of-cultural-tourist-by-McKercher-and-Du-Cros_fig2_224830622

“Production and consumption of European cultural tourism”, Greg Richards, [file:///C:/Users/30694/Downloads/annals_production_consumption CT.pdf](file:///C:/Users/30694/Downloads/annals_production_consumption_CT.pdf)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο: ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟ ΤΟΥΡΙΣΜΟ

Ο τουρισμός αποτελεί σημαντική πτυχή στη ζωή και καθημερινότητα των Ευρωπαίων πολιτών, οι οποίοι ταξιδεύουν όλο και περισσότερο για ιδιωτικούς ή επαγγελματικούς λόγους. Ο τουρισμός ως οικονομική δραστηριότητα μπορεί να δημιουργήσει ανάπτυξη και επαγγελματική απασχόληση στην Ευρωπαϊκή Ένωση, συνεισφέροντας παράλληλα στην ανάπτυξη και στην οικονομική και κοινωνική ολοκλήρωση των δυσπρόσιτων περιοχών δηλαδή κυρίως των ορεινών περιοχών, των νησιών, των απομακρυσμένων περιφερειών²⁹ κλπ. Τα επαγγέλματα που βοηθούν την ανάπτυξη του συγκεκριμένου κλάδου ποικίλλουν, καθώς ο πολιτισμός αποτυπώνεται με ποικίλες εκφάνσεις. Για αυτό και υπάρχει πληθώρα μνημείων, χώρων, αλλά και εγκαταστάσεων που στεγάζουν τα πολιτιστικά γεγονότα και δρώμενα της Ελλάδος. Φυσικά, όπως κάθε είδους επαγγελματικός τομέας, προστατεύεται από το ελληνικό Σύνταγμα με ανάλογους νόμους, καθώς και από Διεθνείς Συμφωνίες.

Η τουριστική βιομηχανία, όπως η διαμονή και η αεροπορική μεταφορά επιβατών μεγάλων αποστάσεων, δεν έχει δεύτερο σχέδιο, δεν έχει επιλογές, αφού ο εαρινός εγκλεισμός - lockdown τους υποχρέωσε να σταματήσουν τις δραστηριότητές τους και η τηλεργασία στους κλάδους αυτούς προφανώς δεν ήταν δυνατή. Για όλους αυτούς τους λόγους, ο τουριστικός τομέας είναι περισσότερο εκτεθειμένος στις επιπτώσεις που προκαλούνται από τα μέτρα περιορισμού από οποιονδήποτε άλλο κλάδο. Αυτό είναι ιδιαίτερα δραματικό, αφού σε ορισμένες χώρες (για παράδειγμα στην Κύπρο, την Ελλάδα και την Μάλτα) το άμεσο αποτέλεσμα της δραστηριότητας διαμονής και μόνο αντιπροσωπεύει μεταξύ 3,5% και 5% της συνολικής απασχόλησής τους. Επιπλέον, οι οικονομικές δραστηριότητες που περιλαμβάνονται στον τουριστικό τομέα έχουν ισχυρό πολλαπλασιαστικό αποτέλεσμα στην οικονομία. Για παράδειγμα, κάθε θέση εργασίας σε αυτόν τον τομέα μπορεί να δημιουργήσει από 1 έως 2,5 επιπλέον θέσεις εργασίας στην οικονομία. Η συμβολή των τουριστικών βιομηχανιών στην εθνική οικονομία είναι ιδιαίτερα σημαντική για την Ελλάδα και την Κύπρο όπου οι δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό αντιπροσωπεύουν το 16,4% και το 13,6% της συνολικής άμεσης απασχόλησης, αντίστοιχα³⁰.

Σύμφωνα με έρευνα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής³¹, αντιμέτωπες οι χώρες με έναν πολύ μειωμένο αριθμό τουριστών, το τρέχον και το συνηθισμένο επίπεδο απασχόλησης θα μπορούσε να μην είναι βιώσιμο για εταιρείες που δραστηριοποιούνται ή/και εξαρτώνται από δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό. Ως εκ τούτου, μεταξύ 6,6 και 11,7 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας ενδέχεται να κινδυνεύουν με μείωση των ωρών εργασίας (κα συνακόλουθη μείωση των αποζημιώσεων) ή μόνιμες απώλειες θέσεων εργασίας. Αυτές οι εκτιμώμενες επιδράσεις είναι σύμφωνες με τα αποτελέσματα άλλων μελετών. Για παράδειγμα, μια πρώτη ανακοίνωση της ΕΚ29 υπολόγιζε απώλεια 6 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας στον τουριστικό τομέα καθώς τα αποτελέσματα της πανδημίας και η Statista, μία από τις πιο γνωστές διεθνείς βάσεις δεδομένων (2020a) προέβλεπαν απώλεια 13 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας (στον ταξιδιωτικό και τουριστικό τομέα) στην Ευρώπη για το 2020. Η επιβράδυνση των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με τον τουρισμό μπορεί επίσης να αντιπροσωπεύει απώλεια ευκαιριών για προσωρινά/εποχικά εργαζόμενους, που είναι άνεργοι ή που συμπληρώνουν το ετήσιο εισόδημα με θερινές θέσεις εργασίας. Αυτές οι θέσεις εργασίας σε κίνδυνο αντιπροσωπεύουν μεταξύ 3,2% και 5,6% του συνολικού ενεργού πληθυσμού της Ευρωπαϊκής

²⁹ «Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος-Κοντουδάκη, 2011, σελ.41

³⁰ “Behavioural changes in tourism in times of COVID-19 Employment scenarios and policy options” Marques Santos, A. Madrid González, C. Haegeman, K. Rainoldi, A. 2020, European Commission, σελ.12

³¹ “Behavioural changes in tourism in times of COVID-19 Employment scenarios and policy options” Marques Santos, A. Madrid González, C. Haegeman, K. Rainoldi, A. 2020, European Commission, σελ.26

Ένωσης. Η Κροατία, η Κύπρος, η Μάλτα, η Ελλάδα, η Σλοβενία, η Ισπανία και η Αυστρία είναι οι χώρες που είναι πιο πιθανό να βρίσκονται οι θέσεις εργασίας σε υψηλό κίνδυνο ως αποτέλεσμα της επιβράδυνσης του τουρισμού, λαμβάνοντας υπόψη τη συμβολή του τουριστικού τομέα στην εθνική απασχόληση, την εξάρτηση από διεθνείς τουρίστες και το μερίδιο των εποχιακών υπαλλήλων. Όπως φαίνεται και στην παρακάτω εικόνα, στον χάρτη της Ευρώπης παρουσιάζονται οι χώρες και ο κίνδυνος που διατρέχεται στο να χαθούν θέσεις εργασίας. Με κόκκινο βρίσκονται οι χώρες που διατρέχουν πολύ υψηλό κίνδυνο – ανάμεσά τους και η Ελλάδα, με κίτρινο όσες βρίσκονται σε υψηλό κίνδυνο – μεταξύ τους η Ιταλία, με πράσινο όσες βρίσκονται σε μέτριο κίνδυνο και με μπλε όσες βρίσκονται σε χαμηλό κίνδυνο.

Εικόνα: Ένταση θέσεων εργασίας σε κίνδυνο στον δείκτη τουριστικού τομέα στην Ευρώπη

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, file:///C:/Users/30694/Downloads/report_covid_tour_emp_final.pdf

Σε περιφερειακό επίπεδο, πιθανώς οι περιοχές που επηρεάζονται περισσότερο μπορεί να είναι εκείνες με συνήθως υψηλή τουριστική συγκέντρωση το καλοκαίρι ή προορισμοί αστικού τουρισμού, καθώς τα αποτελέσματα πρόσφατων ερευνών έδειξαν νέες προτιμήσεις για αυτό το καλοκαίρι, όπως για παράδειγμα, προορισμοί χαμηλής τουριστικής πυκνότητας, υπαίθριες δραστηριότητες και μακριά από μεγάλες πόλεις. Για ορισμένες αγροτικές περιοχές, η κρίση

της πανδημίας θα μπορούσε ακόμη και να είναι μια ευκαιρία για την τόνωση της τοπικής τους οικονομίας, όχι μόνο λόγω των παραπάνω χαρακτηριστικών, αλλά και βάσει μιας πιο βιώσιμης και οικολογικής συμπεριφοράς των καταναλωτών. Οι περιοχές που επηρεάζονται λιγότερο από την πανδημία είναι επίσης πιο ελκυστικές για τους τουρίστες, επειδή μεταδίδουν μια εικόνα ενός ασφαλέστερου μέρους για τους τουρίστες. Περιφέρειες με έντονη τουριστική εποχικότητα, η οποία συσχετίζεται με υψηλότερο μερίδιο εποχιακών εργαζομένων, θα μπορούσαν, όπως και έγινε, να έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα για θέσεις εργασίας σε υψηλό κίνδυνο³². Περιφέρειες με υψηλότερη ευαισθησία στον τουριστικό δείκτη, ο οποίος περιλαμβάνει την εποχικότητα και την τουριστική ένταση, είναι επίσης εκείνες όπου η απασχόληση που δημιουργείται από τον τουριστικό τομέα είναι η πιο σημαντική. Επομένως, αυτός ο δείκτης βοηθά στον προσδιορισμό ποιες περιφέρειες της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν μεγαλύτερη πιθανότητα να έχουν θέσεις εργασίας σε κίνδυνο ως αποτέλεσμα της πανδημίας³³.

Περνώντας στη συνέχεια στη νομοθεσία της εργασίας, κάθε εργαζόμενος συνάπτει με τον εργοδότη του την ατομική σύμβαση εργασίας. Η ατομική σύμβαση εργασίας είναι η σύμβαση με την οποία προσλαμβάνεται ο εργαζόμενος και ρυθμίζεται η εργασιακή σχέση που τον συνδέει με τον εργοδότη. Η σύμβαση εργασίας είναι αμφοτεροβαρής ενοχική σχέση και διέπεται από τις διατάξεις του ιδιωτικού δικαίου. Επιπροσθέτως ορίζονται οι υποχρεώσεις και τα δικαιώματά τους, καθώς και η διάρκεια ισχύος.

Επομένως, θα ήταν χρήσιμο να αναλυθεί πρώτα ο Νόμος 1876/1990³⁴ που αφορά τις ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις και κυρίως θα αναλυθεί το πρώτο κεφάλαιο που αφορά τις συλλογικές συμβάσεις, προτού αναλυθεί ο νόμος που αφορά τους ξεναγούς και την εργασία τους.

3.1. Νόμος υπ' αριθμ. 1876/1990, ΦΕΚ 27/Α/8.3.1990 «Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις»

Ο νόμος αυτός αφορά όλους όσους εργάζονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας ιδιωτικού δικαίου σε οποιονδήποτε ημεδαπό ή αλλοδαπό εργοδότη, επιχείρηση, εκμετάλλευση ή υπηρεσία του ιδιωτικού ή δημόσιου τομέα της οικονομίας. Εφαρμόζεται επίσης και σε φυσικά πρόσωπα τα οποία αν και δεν συνδέονται με σχέση εξαρτημένης εργασίας παρέχουν εργασία υπό συνθήκες εξάρτησης και εμφανίζουν ανάγκη προστασίας αντίστοιχη με αυτή των εργαζομένων³⁵.

Η συλλογική σύμβαση εργασίας αφορά και ρυθμίζει ποικίλα ζητήματα. Ενδεικτικά, αναφέρονται τα ζητήματα έναρξης, λήξης των ατομικών συμβάσεων εργασίας, ζητήματα κοινωνικής ασφάλισης (εκτός από όσα αφορούν τις συντάξεις) που δεν έρχονται σε αντίθεση με το ισχύον Σύνταγμα, τα δικαιώματα καθώς και τις υποχρεώσεις των συμβαλλόμενων μερών και ζητήματα σχετικά με τους όρους των συλλογικών διαπραγματεύσεων και λοιπών διατάξεων.³⁶

³² “Behavioural changes in tourism in times of COVID-19 Employment scenarios and policy options” Marques Santos, A. Madrid González, C. Haegeman, K. Rainoldi, A. 2020, European Commission, σελ.28

³³ “Synergetic relations between Cultural Heritage and Tourism as driver for territorial development: ESPON evidence” October 2020, European Commission, σελ. 7

³⁴ Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ergasia-koinonike-asphalise/n-1876-1990.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 05/10/21

³⁵ Άρθρο 1, Ν. 1876/1990 «Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις»

³⁶ Άρθρο 2, Ν. 1876/1990 «Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις»

Επιπροσθέτως, αξίζει να οριστούν οι διακρίσεις των συλλογικών συμβάσεων. Οι συλλογικές συμβάσεις χωρίζονται σε εθνικές γενικές, που αφορούν τους εργαζομένους όλης της χώρας, σε κλαδικές που αφορούν έναν συγκεκριμένο κλάδο μιας ορισμένης περιοχής, πόλης ή και ολόκληρης της χώρας, σε εθνικές ομοιοεπαγγελματικές για εργαζομένους συγκεκριμένου επαγγέλματος όλης της χώρας, σε τοπικές ομοιοεπαγγελματικές για εργαζομένους συγκεκριμένου επαγγέλματος μίας πόλης ή περιφέρειας και σε επιχειρησιακές, που αφορούν τους εργαζόμενους μιας εκμετάλλευσης ή επιχείρησης³⁷.

Οι συνδικαλιστικές οργανώσεις εργαζομένων και εργοδοτών και οι μεμονωμένοι εργοδότες έχουν δικαίωμα και υποχρέωση να διαπραγματεύονται για την κατάρτιση συλλογικής σύμβασης εργασίας. Η πλευρά που ασκεί το δικαίωμα για διαπραγμάτευση οφείλει να γνωστοποιεί στην άλλη πλευρά με έγγραφο τον τόπο των διαπραγματεύσεων και τα υπό διαπραγμάτευση θέματα. Το έγγραφο αυτό κοινοποιείται στην αρμόδια επιθεώρηση εργασίας. Με το ίδιο έγγραφο γνωστοποιούνται τα εξουσιοδοτημένα για τη διαπραγμάτευση πρόσωπα. Η άλλη πλευρά οφείλει να προσέλθει σε διαπραγμάτευση μέσα σε 10 εργάσιμες ημέρες από τη γνωστοποίηση των θεμάτων και να ορίσει τους αντιπροσώπους της. Η προθεσμία αυτή περιορίζεται σε 24 ώρες, εφ' όσον πρόκειται για ζητήματα που απαιτούν από τη φύση τους άμεση αντιμετώπιση. Κατά τη διάρκεια των διαπραγματεύσεων και της διαδικασίας μεσολάβησης και διαιτησίας, οι συνδικαλιστικές οργανώσεις των εργαζομένων διατηρούν το δικαίωμα της απεργίας, εκτός αν αυτό έχει αποκλειστεί από προηγούμενη συλλογική σύμβαση εργασίας. Κατά τις διαπραγματεύσεις τηρούνται πρακτικά, τα οποία υπογράφονται από τους αντιπροσώπους των συμβαλλόμενων μερών³⁸.

Αν οι διαπραγματεύσεις των μερών αποτύχουν, τα ενδιαφερόμενα μέρη μπορούν να ζητήσουν τις υπηρεσίες μεσολαβητή ή να προσφύγουν στη διαιτησία. Οι όροι της προσφυγής και η όλη διαδικασία καθορίζονται με τη συνομολόγηση σχετικών ρητρών στις συλλογικές συμβάσεις ή, σε περίπτωση που δεν συν ομολογήθηκαν τέτοιες ρήτρες, με κοινή συμφωνία των μερών που διαπραγματεύονται. Αν λείπουν παρόμοιες συμφωνίες, εφαρμόζονται οι διατάξεις του νόμου αυτού³⁹. Μεσολαβητή μπορεί να ζητήσει οποιοδήποτε συμβαλλόμενο μέρος, με την υποβολή αντίστοιχης αίτησης. Μετά την επιλογή του μεσολαβητή, ο μεσολαβητής καλεί τα μέρη σε συζητήσεις, προβαίνει σε κατ' ιδίαν ακρόαση των μερών, σε εξετάσεις προσώπων, σε πραγματογνωμοσύνη ή σε οποιαδήποτε έρευνα σχετική με τους όρους εργασίας ή την οικονομική κατάσταση της επιχείρησης, συνεπικουρούμενος από πραγματογνώμονες της επιλογής του. Ο εργοδότης και κάθε αρμόδια υπηρεσία έχουν την υποχρέωση να δώσουν στο μεσολαβητή κάθε πληροφορία και να υποβοηθήσουν το έργο του. Αν τα μέρη δεν καταλήξουν σε συμφωνία μέσα σε προθεσμία είκοσι (20) ημερολογιακών ημερών, ο μεσολαβητής έχει δικαίωμα να υποβάλει σ' αυτά δική του πρόταση. Επίσης, αν τα μέρη δεν γνωστοποιήσουν την αποδοχή της πρότασης του μεσολαβητή μέσα σε πέντε (5) ημέρες από την κοινοποίησή της, θεωρείται ότι την απέρριψαν. Η αποδοχή ή η απόρριψη της πρότασης κοινοποιείται και στο άλλο μέρος⁴⁰. Όσον αφορά τη διαιτησία, αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί σε οποιοδήποτε στάδιο των διαπραγματεύσεων με συμφωνία όλων των συμβαλλόμενων μερών, καθώς και μονομερώς στην περίπτωση που ένα από τα μέρη αρνηθεί τη μεσολάβηση. Ο διαιτητής μελετά όλα τα στοιχεία και πορίσματα που συγκεντρώθηκαν στο στάδιο της μεσολάβησης και έχει τα ίδια δικαιώματα με το μεσολαβητή Η διαιτητική απόφαση

³⁷ Άρθρο 3, Ν. 1876/1990 «Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις»

³⁸ Άρθρο 4, Ν. 1876/1990 «Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις»

³⁹ Άρθρο 14, Ν. 1876/1990 «Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις»

⁴⁰ Άρθρο 15 «Μεσολάβηση», Ν. 1876/1990 «Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις»

εκδίδεται σε δέκα (10) ημέρες από την ανάληψη των καθηκόντων του διαιτητή, αν προηγήθηκε μεσολάβηση, και σε διάστημα τριάντα (30) ημερών αν δεν προηγήθηκε⁴¹.

Εργοδότης ή εκπρόσωποι αυτού, που παραβιάζουν όρους ισχύουσας συλλογικής σύμβασης εργασίας ή διαιτητικής απόφασης ή υπουργικής απόφασης, τιμωρούνται με χρηματική ποινή 200.000 δραχμών τουλάχιστον. Η διαπίστωση της παράβασης γίνεται από τον αρμόδιο υπάλληλο της επιθεώρησης εργασίας, ο οποίος και υποβάλλει τη σχετική έκθεσή του στον εισαγγελέα προς άσκηση της ποινικής δίωξης⁴².

Τέλος, λόγοι καταγγελίας της συλλογικής σύμβασης αόριστης διάρκειας μπορεί να είναι ύστερα από την παρέλευση ενός έτους από την έναρξη της ισχύος της, από την πάροδο ενός έτους ή πριν από τη λήξη της, αν έχουν μεταβληθεί σημαντικά οι συνθήκες που υπήρχαν κατά την υπογραφή της. Η καταγγελία γίνεται με έγγραφο στο οποίο αναφέρονται όλοι οι σχετικοί λόγοι καταγγελίας, που επιδίδεται με δικαστικό επιμελητή, από τον καταγγέλλοντα στον αντισυμβαλλόμενο του και στην τοπική υπηρεσία του Υπουργείου Εργασίας, όπου έχει κατατεθεί η συλλογική σύμβαση εργασίας⁴³.

3.2. Νόμος 710/1977 (με τροποποιήσεις), ΦΕΚ Α 283/27.09. 1977 - Περί Ξεναγών⁴⁴

Πριν γίνει η ανάλυση του προαναφερθέντα νόμου, χρήζει αναφοράς ότι ο ξεναγός ως επάγγελμα αποτελεί τον πυρήνα των υπηρεσιών της τουριστικής βιομηχανίας που προσφέρεται προς τους αλλοδαπούς ή εγχώριους επισκέπτες μίας πόλης. Είναι φυσικό ότι οι πολιτιστικές πηγές που παρέχουν τα κριτήρια για την ανάπτυξη του τουρισμού είναι τα ιστορικά ή πολιτισμικά μνημεία, τα φυσικά τοπία. Λειτουργούν ως εκθέματα μίας ξενάγησης για να καλυφθούν τα ενδιαφέροντα των τουριστών και δημιουργώντας, παράλληλα, τουριστικές διαδρομές ή θέρετρα κλπ.⁴⁵ Στα αγγλικά, ο ξεναγός ως όρος, αποδίδεται στο λεξικό της Οξφόρδης ως «tour guide», δηλώνοντας στην πραγματικότητα εκείνον που καθοδηγεί και οδηγεί την ομάδα των τουριστών ή επισκεπτών. Στο σημείο αυτό, καλό θα ήταν να αναφερθεί ότι τα τελευταία χρόνια γίνεται λόγος για την ελευθερία της κίνησης των επαγγελματιών ξεναγών ή αντίστοιχων συνοδών των τουριστικών ομάδων από μία χώρα σε μία άλλη. Πιο απλά, τίθεται το ζήτημα αν οι ξεναγοί μπορούν να έχουν ελευθερία στην παροχή υπηρεσιών τους σε χώρες που είναι διαφορετικές από την χώρα κατοικίας και εξειδίκευσής τους⁴⁶, καθώς πρωτεύον χαρακτηριστικό για τον «καλό» ξεναγό είναι να γνωρίζει στο έπακρο την ιστορία, τον πολιτισμό και των κουλτούρα των περιοχών που καλείται να παρουσιάσει.

Όσο περνάει ο καιρός, το επάγγελμα του ξεναγού βρίσκει ολοένα και περισσότερο πρόσφορο έδαφος, αφού η αύξηση των ταξιδιών για πολιτισμικούς λόγους είναι γεγονός. Σύμφωνα,

⁴¹ Άρθρο 16 «Διαιτησία», Ν. 1876/1990 «Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις»

⁴² Άρθρο 21 «Ποινικές κυρώσεις», Ν. 1876/1990 «Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις»

⁴³ Άρθρο 14 «Καταγγελία της συλλογικής σύμβασης εργασίας», Ν. 1876/1990 «Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις»

⁴⁴ Ν. 710/1997, «Περί Ξεναγών», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-tourismos/n-710-1977.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 02/10/21

⁴⁵ Διαθέσιμο στο: https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/vnm_e/WTACCVNM43_LEG_12.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 13/10/21

⁴⁶ Μυλωνόπουλος Δημήτριος, «Η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στον τομέα της ξενάγησης», διαθέσιμο στο : https://www.researchgate.net/publication/223612611_The_tourist_guide_The_origins_structure_and_dynamics_of_a_role, Ημερομηνία προσπέλασης 13/10/21

μάλιστα, με το Σωματείο Διπλωματούχων Ξεναγών στην Ελλάδα, ο αριθμός των ξεναγών ανέρχεται σε περισσότερα από 1500 μέλη ενώ και στην πλειοψηφία τους (περίπου 58%) διαθέτουν και πτυχίο ανωτάτων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων. Έτσι λοιπόν, μπορούν να ικανοποιήσουν τις απαιτήσεις ενός πολύ εξειδικευμένου κοινού με γνώσεις αρχιτεκτονικής, γεωλογίας, μαθηματικών, φυσικής, γεωπονικής, ιστορίας της τέχνης, αρχαιολογίας, παιδαγωγικών, φιλοσοφίας, θρησκευσιολογίας, κ.λπ. Το Σωματείο Διπλωματούχων Ξεναγών αναγνωρίστηκε το 1957 με απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών και με την αρχική επωνυμία «Σύλλογος Ελλήνων Επαγγελματιών Ξεναγών». Η επωνυμία αυτή άλλαξε σε «Σωματείο Διπλωματούχων Ξεναγών» με σχετική απόφαση της Γενικής Συνέλευσης των μελών του Σωματείου τον Ιούνιο του 1962, που τροποποίησε και το καταστατικό. Οι τροποποιήσεις εγκρίθηκαν με απόφαση του Πολυμελούς Πρωτοδικείου Αθηνών το ίδιο έτος. Έδρα του Σωματείου είναι η Αθήνα και σκοπός του η διαφύλαξη και προαγωγή των εργασιακών, οικονομικών, ασφαλιστικών συμφερόντων των μελών του, καθώς και η προαγωγή της τουριστικής και πολιτιστικής ανάπτυξης της χώρας⁴⁷.

Σύμφωνα με το Νόμο 710/1977, ο ξεναγός ή εξηγητής είναι ο συνοδευών αλλοδαπός ή ημεδαπός περιηγητής ή επισκέπτης της χώρας, που καθοδηγεί και επεξηγεί τα αξιοθέατα του τόπου, αρχαία ή ιστορικά μνημεία, καλλιτεχνικά έργα πάσης εποχής, τον προορισμό και την ιστορία και παρέχει γενικότερες πληροφορίες της αρχαίας και της νεότερης Ελλάδος. Η άσκηση του επαγγέλματός του επιτρέπεται μόνον κατόπιν αδείας εκδιδόμενης υπό του Γενικού Γραμματέα του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, σύμφωνα με τις διατάξεις του νόμου και σε πτυχιούχους της σχολής ξεναγών του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού (ΕΟΤ)⁴⁸. Ενδεικτικά, η άδεια άσκησης επαγγέλματος χορηγείται σε Έλληνες πολίτες και σε υπηκόους κρατών - μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατόχους διπλώματος της Σχολής Ξεναγών του Οργανισμού Τουριστικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης, σε υπηκόους κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, κατόχους μεταπτυχιακού τίτλου, σε άτομα με γνώσεις του ελληνικού πολιτισμού, σε άτομα με καθαρό ποινικό μητρώο (σε περίπτωση καταδίκης μετά την χορήγηση της άδειας, τους αφαιρείται αμέσως με απόφαση της Γενικής Γραμματείας του ΕΟΤ), σε αλλοδαπούς με τα ανώτατα πιστοποιητικά ελληνομάθειας, ενώ οι άντρες θα πρέπει να έχουν ολοκληρώσει τη στρατιωτική τους θητεία⁴⁹. Οι βασικές υποχρεώσεις των ξεναγών έγκεινται στο να ασκούν τα καθήκοντά τους με αξιοπρέπεια και να συμπεριφέρονται με ευγένεια και προσήλωση, με γνώμονα την εμπιστοσύνη των ξεναγούμενων⁵⁰.

Ξεναγός υπήκοος κράτους-μέλους της Ευρωπαϊκής Ενώσεως και κράτους-μέλους της ΕΖΕΣ πλην Ελβετίας, δικαιούται να παρέχει υπηρεσίες ξεναγού στην Ελλάδα, όταν συνοδεύει ομάδα τουριστών προερχόμενη από κράτος μέλος του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου. Ο ξεναγός θα πρέπει να κατέχει τα κατάλληλα δικαιολογητικά που αναγράφονται, πλήρως μεταφρασμένα από τις αρμόδιες αρχές και σύμφωνα με την εκάστοτε νομοθεσία.

Κατά τη χορήγηση της άδειας, παραλαμβάνουν από τον ΕΟΤ δελτίο ταυτότητας, ενώ παράλληλα αναλαμβάνουν τα ανάλογα καθήκοντα και τις υποχρεώσεις τους προς τους ξεναγούμενους, με ανάλογη έκθεση παροχής υπηρεσιών που θα υποβάλλουν στο ΙΚΑ που θα είναι ασφαλισμένοι. Οι ξεναγοί υποχρεούνται να υποβάλλουν μαζί με τα αντίγραφα αποδείξεών τους και αναλυτική κατάσταση, τα δε τουριστικά γραφεία ανάλογη αναλυτική κατάσταση. Σε περίπτωση μη υποβολής στο Ι.Κ.Α. των δελτίων παροχής υπηρεσιών του προηγούμενου εδαφίου εντός της οριζόμενης προθεσμίας των τριάντα ημερών από τη λήξη του ημερολογιακού τριμήνου, εφαρμόζονται οι προβλεπόμενες διατάξεις του Ι.Κ.Α. και

⁴⁷ Πηγή: Σωματείο Διπλωματούχων Ξεναγών, Διαθέσιμο στο: <http://www.tourist-guides.gr/el/the-association.aspx>, Ημερομηνία προσπέλασης 13/10/21

⁴⁸ Άρθρο 3 του Ν. 710/1977, «Περί Ξεναγών»

⁴⁹ Άρθρα 1 & 2 του Ν. 710/1977, «Περί Ξεναγών»

⁵⁰ Άρθρο 4 του Ν. 710/1977, «Περί Ξεναγών»

επιβάλλονται κυρώσεις στους ξεναγούς για καθυστέρηση καταβολής εισφορών. Όσοι ξεναγοί κατέχουν προϋπηρεσία με την άδεια του ΕΟΤ ως ξεναγοί για 5 έτη, θα πρέπει να αποδεικνύεται με επίσημη βεβαίωση της αρμόδιας Οικονομικής Εφορίας.

Όποιος παρέχει τις υπηρεσίες που αναφέρονται στην αρχή, χωρίς τις προ απαιτούμενες χορηγηθείσες άδειες, τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι ενός έτους και χρηματική ποινή μέχρι δύο χιλιάδων ευρώ⁵¹. Παράλληλα ορίζονται και οι περιπτώσεις κατ' εξαίρεση άδειες ξενάγησης. Για παράδειγμα, άδεια ασκήσεως επαγγέλματος ξεναγού στους αλλοδαπούς ελληνικής καταγωγής διπλωματούχους της Σχολής Ξεναγών του ΕΟΤ, στις ξεναγήσεις άνευ αμοιβής εις αρχαιολογικούς χώρους και Μουσεία, στους ημεδαπούς και αλλοδαπούς εν ενεργεία καθηγητές Ανωτάτων Σχολών των κλάδων της Αρχαιολογίας, και στους διευθυντές και καθηγητές των αλλοδαπών Αρχαιολογικών Σχολών στην Ελλάδα, στους ξεναγούς που έχουν την ικανότητα να ξεναγήσουν σε γλώσσα που έχει βεβαιωθεί από τη Διοίκηση του Σωματείου Διπλωματούχων Ξεναγών κ.ο.κ.⁵²

Η εποπτεία των ξεναγών είναι αρμοδιότητα του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού. Κάποιες από τις κυρώσεις που επιβάλλονται σε περιπτώσεις μη τήρησης των νόμων είναι η επίπληξη, η κατάθεση χρηματικού ποσού, η προσωρινή ή οριστική αφαίρεση άδειας άσκησης επαγγέλματος. Οι διοικητικές κυρώσεις επιβάλλονται με απόφαση του προϊσταμένου της αρμόδιας διεύθυνσης του Υπουργείου Τουριστικής Ανάπτυξης, ενώ επιτρέπεται προσφυγή ενώπιον πέντε (5) μελών της Επιτροπής, με απόφαση του Υπουργού του ΕΟΤ. Η προσφυγή υποβάλλεται στον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού, εντός προθεσμίας τριάντα (30) ημερών από την κοινοποίηση της κύρωσης και αναστέλλουν την άσκηση επαγγέλματος⁵³.

Οι εργασιακές σχέσεις των ξεναγών ρυθμίζονται από Σ.Σ.Ε. Η σχέση εργασίας τους με τα τουριστικά γραφεία είναι σχέση εξαρτημένης εργασίας. Οι αμοιβές τους διαμορφώνονται ανάλογα με το είδος (γλώσσα ξενάγησης, σε κρουαζιέρα, νυχτερινή, κ.λπ.) και τη διάρκεια της ξενάγησης, τον αριθμό των ατόμων που ξεναγούνται, την περιοχή της ξενάγησης, κ.λπ. Συχνά προκαλείται σύγχυση αρμοδιοτήτων μεταξύ ξεναγών και των αλλοδαπών αρχηγών ομάδων τουριστών (group leaders).

Οι αρχηγοί των ομάδων αυτών έχουν ως καθήκον τη συνοδεία των τουριστών κατά την άφιξη και αναχώρηση αυτών από τη χώρα, όπως και την παροχή διευκολύνσεων κατά την παραμονή τους στη χώρα. Από τη νομοθεσία δεν αναγνωρίζεται σ' αυτούς το δικαίωμα της ξενάγησης. Την ξενάγηση διενεργεί Έλληνας ξεναγός και το έργο του group leader περιορίζεται μόνο στη διερμηνεία, εάν αυτή είναι απαραίτητη. Όσοι από αυτούς ασκούν καθήκοντα ξεναγού όπως και το τουριστικό γραφείο που αποδέχεται τέτοια υπηρεσία, τιμωρούνται σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία.

⁵¹ Άρθρο 10 Ν.710/1977, «Περί Ξεναγών»

⁵² Άρθρο 11 Ν. 710/1977 «Περί Ξεναγών»

⁵³ Άρθρο 12, Ν. 710/1977, «Περί Ξεναγών»

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 3^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

“Behavioural changes in tourism in times of COVID-19 Employment scenarios and policy options” Marques Santos, A. Madrid González, C. Haegeman, K. Rainoldi, A. 2020, European Commission

“Synergetic relations between Cultural Heritage and Tourism as driver for territorial development: ESPON evidence” October 2020, European Commission

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

«Η ελεύθερη παροχή υπηρεσιών στον τομέα της ξενάγησης», Μυλωνόπουλος Δημήτριος

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 3^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

“LAW ON TOURISM (Law No. 44/2005/QH11) Pursuant to the 1992 Constitution of the Socialist Republic of Vietnam, which was amended and supplemented under Resolution No. 51/2001/QH10 of the Xth National Assembly, 10th session, on December 25, 2001”;
https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/vnm_e/WTACCVNM43_LEG_12.pdf

“Synergetic relations between Cultural Heritage and Tourism as driver for territorial development”, ESPON evidence,
<https://www.espon.eu/sites/default/files/attachments/TNO%20Topic%20Paper%20on%20tourism.pdf>

“Behavioural changes in tourism in times of COVID-19: Employment scenarios and policy options”, European Commission, 2020,
file:///C:/Users/30694/Downloads/report_covid_tour_emp_final.pdf

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ

«Νόμος 710/1977 - ΦΕΚ 283/Α/27-9-1977 (Κωδικοποιημένος) Ν.710/1977 : Περί Ξεναγών»,
<https://www.e-nomothesia.gr/kat-tourismos/n-710-1977.html>

«Νόμος 1876/1990 - ΦΕΚ 27/Α/8-3-1990 (Κωδικοποιημένος), Νόμος 1876/1989 : Ελεύθερες συλλογικές διαπραγματεύσεις και άλλες διατάξεις.», <https://www.e-nomothesia.gr/kat-ergasia-koinonike-asphalise/n-1876-1990.html>

Σωματείο Διπλωματούχων Ξεναγών, <http://www.tourist-guides.gr/el/the-association.aspx>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο: ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΥ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ

4.1. Ορισμός τουρισμού

Προτού προχωρήσουμε στην ανάλυση και νομοθεσία του πολιτισμικού τουρισμού, καλό θα ήταν να δοθούν ορισμένες πληροφορίες και ορισμοί. Ο τουρισμός ως δραστηριότητα του ελεύθερου χρόνου και ως ζωτικής σημασίας κοινωνικό αγαθό για τις αναπτυσσόμενες χώρες, έχει παρουσιάσει τεράστια αύξηση μετά την μεταπολεμική περίοδο, ιδιαίτερα δηλαδή μετά το 1970, και έχει καταστεί ένας από τους σημαντικότερους και ταχύτερα αναπτυσσόμενους τομείς της εκάστοτε οικονομίας. Ο τουρισμός βασίζεται στην εμπιστοσύνη αυτών που συμμετέχουν. Τόσο αυτοί που ταξιδεύουν σε οργανωμένες ομάδες όσο και οι μεμονωμένοι ταξιδιώτες σχηματίζουν τη γνώμη τους για έναν προορισμό, σύμφωνα με τη γενική στάση της κοινωνίας τους απέναντι σε μία χώρα, σε έναν προορισμό, σε μία περιοχή⁵⁴. Μετά τον τομέα του εμπορίου και της διανομής στον τομέα κατασκευής, ο τουρισμός αντιπροσωπεύει την τρίτη μεγαλύτερη οικονομική δραστηριότητα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, καθώς η συνεισφορά του στο ακαθάριστο εγχώριο προϊόν εκτιμάται ότι οφείλεται σε αυτόν πάνω από το 10% του Ακαθάριστου Εγχώριου Προϊόντος - ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και προσφέρει περίπου το 12% του συνόλου της απασχόλησης⁵⁵. Στην Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για τον τουρισμό και τα διεθνή ταξίδια τον Αύγουστο του 1963 στη Ρώμη, εγκρίθηκε ο ορισμός της έννοιας του επισκέπτη ενός προορισμού, ως ενός ατόμου που επισκέπτεται μια περιοχή διαφορετική από αυτή της μόνιμης κατοικίας του, χωρίς να έχει επαγγελματικό λόγο και συμφέρον. Μέσα από τον ορισμό αυτόν, προέρχεται και ο ορισμός του τουρίστα. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού των Ηνωμένων Εθνών⁵⁶, τουρίστας είναι κάθε άτομο που ταξιδεύει περισσότερα από 80 χιλιόμετρα (50 μίλια) και διανυκτερεύει εκεί. Είναι δηλαδή ένας προσωρινός επισκέπτης που επισκέπτεται έναν τόπο και διαμένει σε αυτόν πάνω από 24 ώρες για λόγους αναψυχής, διακοπών, οικογενείας, επαγγελματικούς, χόμπι, κ.ά.

Η λέξη τουρισμός ουσιαστικά έχει προέλθει από τη Γαλλική λέξη “Tour” που σημαίνει γύρος και την Αγγλική “Touring” που έχει να κάνει με την επίσκεψη των ανθρώπων σε περιοχές με αξιοθέατα⁵⁷. Το διεθνές λεξικό τουρισμού ορίζει το τουρισμό ως «όρο χρησιμοποιούμενο για ταξίδια αναψυχής» και γενικότερα τον ορίζει ως «τις ανθρώπινες ενέργειες για την πραγματοποίηση ταξιδιωτικών αναγκών αλλά και ως μία βιομηχανία που καλύπτει τις απαιτήσεις των ταξιδιωτών». Σύμφωνα με το αγγλικό λεξικό της Οξφόρδης (Oxford English Dictionary), η λέξη «τουρίστας» έκανε την εμφάνισή της στα τέλη του 18^{ου} αιώνα, λειτουργώντας ως συνώνυμο της λέξης «ταξιδιώτης»⁵⁸. Η Διεθνής Ακαδημία Τουρισμού, επίσης, ορίζει τον τουρισμό ως «τις συνολικές μετακινήσεις των ανθρώπων και τις ενέργειες που προκύπτουν από αυτές, συνδυάζοντας γενικότερα την κάθε μετακίνηση του ανθρώπου με τον τουρισμό, ανεξάρτητα των δραστηριοτήτων που συμβαίνουν»⁵⁹. Αντίθετα, η Κοινωνία των Εθνών το 1937 θεώρησε ότι τουρίστας αποκαλείται κάθε άτομο που ταξιδεύει

⁵⁴ «Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος-Κοντουδάκη, 2011, σελ.9

⁵⁵ «Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος-Κοντουδάκη, 2011, σελ.41

⁵⁶ Διαθέσιμο στο: “Tourism and the commodification of urban culture”,

<file:///C:/Users/30694/Downloads/TourismandCommodificationofCulture.pdf>, Ημερομηνία προσπέλασης 26/01/22

⁵⁷ «Τουρισμός», Δρ. Νικόλαος Παππάς, 2008, Έκδοση: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), σελ. 3

⁵⁸ “The Beaten Track, European Tourism, Literature, and the Ways to Culture 1800-1918”, James Buzard, Oxford 1993, σελ. 1

⁵⁹ (Bryden J.M, 1973)

για μια περίοδο μεγαλύτερη από 24 ώρες σε τόπο διαφορετικό από αυτόν που έχει τη μόνιμη κατοικία του⁶⁰.

Μία άλλη άποψη αναφέρει ότι «τουρισμός είναι το φαινόμενο που γίνεται αντιληπτό όταν συμβαίνουν πρόσκαιρες επισκέψεις μακριά από τον βασικό τόπο κατοικίας, για οποιονδήποτε λόγω εκτός της εκπόνησης εργασίας και συνάμα λήψης αμοιβής, στον τόπο προορισμού – επίσκεψης»⁶¹. Στον ελλαδικό χώρο, μία πιο πρόσφατη έρευνα αναφέρει ότι ο τουρισμός έχει εφαρμογή κυρίως στα ανεπτυγμένα και συνεχώς αναπτυσσόμενα κράτη και αποτελεί συνήθεια των μεγάλων και ισχυρών οικονομικά χωρών, δίνοντας όμως με την εφαρμογή του τη δυνατότητα σε υπανάπτυκτες χώρες ή περιορισμένες οικονομικά περιφέρειες να ανθίσουν στο τομέα και να παρουσιάσουν οικονομική, πολιτισμική και κοινωνική εξέλιξη⁶².

Όποιο όμως ορισμό και εάν υιοθετήσει κανείς το σίγουρο είναι ότι σήμερα ο τουρισμός αποτελεί τη μεγαλύτερη οικονομία και βιομηχανία του πλανήτη. Μία βιομηχανία που έχει πλέον αποκτήσει τεράστια δυναμική. Όπως σε όλους τους οικονομικούς κλάδους έτσι και τον τουρισμό η δυναμική, η ανάπτυξη και η εξέλιξη προσδιορίζονται από την προσφορά και τη ζήτηση που υπάρχει.

4.2. Μορφές τουρισμού

Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού (Π.Ο.Τ), σε διεθνές επίπεδο, ο τουρισμός διακρίνεται με κριτήριο το ποιο ταξιδεύουν, από και προς ποια κατεύθυνση στις ακόλουθες κατηγορίες⁶³:

- Εγχώριος τουρισμός (domestic tourism): είναι ο τουρισμός των κατοίκων μιας χώρας, οι οποίοι ταξιδεύουν μόνο εντός αυτής.
- Εξερχόμενος τουρισμός (outbound tourism): είναι ο τουρισμός των μόνιμων κατοίκων μίας χώρας, οι οποίοι ταξιδεύουν μόνο εκτός αυτής.
- Εισερχόμενος τουρισμός (inbound tourism): αφορά στον τουρισμό των αλλοδαπών, οι οποίοι ταξιδεύουν σε μια δεδομένη χώρα.
- Διεθνής τουρισμός (international tourism): είναι ο εισερχόμενος και ο εξερχόμενος τουρισμός μαζί.
- Εσωτερικός τουρισμός (internal tourism): είναι το σύνολο του εγχώριου και του εισερχόμενου τουρισμού.
- Εθνικός τουρισμός (national tourism): είναι το σύνολο του εγχώριου και του εξερχόμενου τουρισμού.

Ωστόσο, η κατηγοριοποίηση του τουρισμού συνεχίζεται και προσαρμόζεται με την πάροδο του χρόνου, ανάλογα με τις νέες ανάγκες των τουριστών που προκύπτουν και διαμορφώνονται από τις οικονομικές, τις κοινωνικές και τις πολιτικές αλλαγές των χωρών. Ο μαζικός τουρισμός (mass tourism) αποτελεί την πιο διαδεδομένη, παραδοσιακή μορφή τουρισμού και αφορά στο μεγαλύτερο μέρος του τουριστών και ταξιδιωτών, οι οποίοι ταξιδεύουν για να αναζητήσουν την ξεκούραση και τη διασκέδαση σε προορισμούς που ενδείκνυνται για χαλάρωση⁶⁴. Παρόλα αυτά, πληθώρα ερευνών έχει δείξει ότι ο μαζικός τουρισμός, τα τελευταία χρόνια ειδικά, είναι

⁶⁰ «Τουρισμός», Δρ. Νικόλαος Παππάς, 2008, Έκδοση: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), σελ. 3

⁶¹ Lickorish & Jenkins (2004)

⁶² Ανδριώτης (2005)

⁶³ Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού

⁶⁴ (Λαγός, 2005)

υπεύθυνος για την καταστροφή και δαπάνη των πλουτοπαραγωγικών πόρων και έχει προκαλέσει αρνητικές συνέπειες στην τουριστική ανάπτυξη. Αυτό οφείλεται στις τεράστιες εγκαταστάσεις που απαιτούνται και εγκαθίστανται για την εξυπηρέτηση των τουριστών και την ελάχιστη συμμετοχή των ντόπιων κατοίκων.

Με κίνητρο την καταπολέμηση του μαζικού τουρισμού, μία άλλη πολύ διαδεδομένη μορφή τουρισμού, είναι ο εναλλακτικός τουρισμός, συνυφασμένος με την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη⁶⁵ και κυρίως με την προστασία του περιβάλλοντος. Η άνοδος των εναλλακτικών μορφών τουρισμού οδήγησε στην αύξηση ειδικών υποδομών κατάλληλων για τις δραστηριότητες και δράσεις του τουριστικού κοινού που απευθύνονται. Σταδιακά ξεκίνησαν να αναπτύσσονται μαζικά τουριστικά πακέτα που περιλάμβαναν αναγκαία στοιχεία, εξειδικευμένα και διαφορετικά, για κάθε άνθρωπο που θέλει να ικανοποιήσει συγκεκριμένες ανάγκες και να δραστηριοποιηθεί αναλόγως στις διακοπές – επισκέψεις του, ανάλογα με τις απαιτήσεις και τις επιθυμίες του. Έτσι, αναπτύχθηκε ο εναλλακτικός τουρισμός, που χαρακτηρίζεται από μικρού μεγέθους τουριστικές υπηρεσίες προερχόμενες από την αξιοποίηση των πλεονεκτημάτων που προσφέρουν τα τοπικά χαρακτηριστικά και οι τοπικοί πόροι, όπως φυσικοί, πολιτισμικοί, θρησκευτικοί κτλ.

Παραδείγματα εναλλακτικού τουρισμού (που διαφέρουν ως προς το χώρο, το σκοπό του ταξιδιού καθώς και τις δραστηριότητες που προσφέρονται) είναι ο οικοτουρισμός, ο χιονοδρομικός-ορειβατικός τουρισμός, ο πολιτισμικός τουρισμός, ο θρησκευτικός τουρισμός, ο εκπαιδευτικός τουρισμός, ο αστικός τουρισμός, ο συνεδριακός τουρισμός, ο εκθεσιακός τουρισμός, ο τουρισμός κινήτρων, το ατομικό επαγγελματικό ταξίδι, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο τουρισμός yachting και ιστιοπλοΐας, ο τουρισμός κρουαζιέρας, ο τουρισμός θαλασσίων σπορ/ναυταθλητισμός, ο ιαματικός/θεραπευτικός τουρισμός, ο ιατρικός τουρισμός, ο τουρισμός ευεξίας, ο κοινωνικό τουρισμός, ο τουρισμός ατόμων με ειδικές ανάγκες, ο τουρισμός ατόμων τρίτης ηλικίας ο τουρισμός καζίνο, ο τουρισμός θεματικών πάρκων/μουσείων, ο τουρισμός γκολφ, ο τουρισμός περιπέτειας, τα mega events (αθλητικού και πολιτιστικού χαρακτήρα) και ο παραθερισμός. Οι περισσότεροι τουρίστες που επιλέγουν τις εναλλακτικές μορφές τουρισμού, επιθυμούν να λειτουργούν αυτόνομα στις διακοπές τους, χωρίς το μεγαλύτερο μέρος της οργάνωσης των ταξιδιών που χαρακτηρίζει τις παροχές και υπηρεσίες του οργανωμένου μαζικού τουρισμού, ενώ σημαντικό χαρακτηριστικό αποτελεί και ο σεβασμός που θα πρέπει να έχουν και δείχνουν προς την κοινωνία και το περιβάλλον της περιοχής που επισκέπτονται.

Μία άλλη μορφή τουρισμού είναι ο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων ή αναγκών (special interest tourism) που αφορά μερικές μορφές τουρισμού και εμπεριέχει έναν αξιοσημείωτο αριθμό τουριστών που οργανώνει και πραγματοποιεί ταξίδια με γνώμονα τα ειδικά του ενδιαφέροντα και τις ιδιαίτερες προτιμήσεις και ανάγκες του. Πιο συγκεκριμένα, με τον όρο τουρισμός ειδικών ενδιαφερόντων εννοείται το τουριστικό μοντέλο που βασίζεται σε ειδικά κίνητρα και προϋποθέτει ειδικές υποδομές και εγκαταστάσεις για την ικανοποίηση των ειδικών αναγκών και προτιμήσεων των τουριστών⁶⁶. Χαρακτηριστικό στοιχείο αυτής της μορφής τουρισμού είναι το συγκεκριμένο κίνητρο των τουριστών (οικολογία, πολιτισμός, συνέδρια) και η ανάπτυξη ειδικών υποδομών για την ολοκλήρωση και εξυπηρέτησή τους.

Τέλος, ο τουρισμός διακρίνεται σε τρεις κατηγορίες. Στην πρώτη κατηγορία υπάγεται ο τουρισμός αναψυχής, ο ιαματικός και ο συνεδριακός, στη δεύτερη υπάγεται ο μαζικός και ο

⁶⁵ Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού βιώσιμος ή αειφόρος τουρισμός «είναι ο τουρισμός που λαμβάνει πλήρως υπόψη του τις υφιστάμενες και μελλοντικές οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές επιπτώσεις του και ανταποκρίνεται στις ανάγκες των επισκεπτών, του κλάδου και των κοινοτήτων στους προορισμούς υποδοχής».

⁶⁶ (Weaver, 1991).

κοινωνικός και στην τρίτη κατηγορία υπάγονται ο χειμερινός, ο θαλάσσιος, ο θερινός, ο ορεινός και ο αγροτουρισμός⁶⁷.

4.3. Νόμος ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 4582/2018, ΦΕΚ 208/Α/11-12-2018 «Θεματικός τουρισμός, Ειδικές μορφές τουρισμού»

Προτού αναλυθεί ο πολιτισμικός τουρισμός, θα αναλυθεί το Άρθρο 1 του νόμου 4582/2018 «Θεματικός τουρισμός Ειδικές μορφές τουρισμού Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις». Σκοπός των διατάξεων του παρόντος άρθρου είναι η ανάπτυξη, οργάνωση και εποπτεία δραστηριοτήτων αναψυχής και επιχειρηματικότητας και η διαμόρφωση πλαισίου κανόνων ασφαλείας που αφορούν το θεματικό τουρισμό - ειδικές μορφές τουρισμού, ούτως ώστε να επιτυγχάνεται η ικανοποίηση των επισκεπτών-τουριστών μέσω των αυθεντικών βιωματικών εμπειριών θεματικού τουρισμού, η αύξηση της ελκυστικότητας και ανταγωνιστικότητας του εγχώριου τουριστικού προϊόντος, η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, η βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών, η δημιουργία θέσεων απασχόλησης, η στήριξη των περιφερειακών και τοπικών οικονομιών και κοινωνιών, με στόχο την αειφόρο τουριστική ανάπτυξη⁶⁸. Στο συγκεκριμένο νόμο, ως θεματικός τουρισμός νοούνται οι ειδικές μορφές τουρισμού αειφόρου τουριστικής ανάπτυξης, που προσελκύουν επισκέπτες-τουρίστες, με ειδικά ενδιαφέροντα οι οποίοι θέλουν να βιώσουν αυθεντικές εμπειρίες και, με σεβασμό στο περιβάλλον, ενθαρρύνουν την αλληλεπίδραση των επισκεπτών-τουριστών με το φυσικό περιβάλλον, τον ανθρώπινο παράγοντα, τις περιφέρειες και τους δήμους, προωθούν την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη στις τοπικές κοινωνίες και αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία του κάθε τόπου⁶⁹.

4.4. Πολιτισμικός τουρισμός

Από τον 19ο αιώνα ο τουρισμός θεωρείται οικονομική δραστηριότητα. Σήμερα ο τουρισμός συνδέεται με πολλούς άλλους τομείς, συμπεριλαμβανομένου και του πολιτισμού. Ο τουρισμός και ο πολιτισμός αλληλεξαρτώνται, εξελίσσονται και αλληλοσυμπληρώνονται. Η έννοια του πολιτισμικού τουρισμού εμφανίστηκε προς το τέλος του 20ου αιώνα και επικεντρώθηκε στις επισκέψεις γνωστών τοποθεσιών και στην προβολή ιστορικών χώρων, έργων τέχνης και πολιτιστικών εκδηλώσεων. Σήμερα ο πολιτισμικός τουρισμός αναγνωρίζεται ως ένα από τα κύρια είδη εναλλακτικού τουρισμού. Ωστόσο, σε αντίθεση με το παρελθόν, οι τουρίστες πλέον επιδιώκουν όχι μόνο να επισκεφθούν πολιτιστικά αξιοθέατα, αλλά και να γνωρίσουν τους πολιτισμούς των τοπικών κοινοτήτων – τις παραδόσεις, τα έθιμα και τις πεποιθήσεις των ντόπιων κατοίκων. Η ανάπτυξη του πολιτισμικού τουρισμού παγκοσμίως οδήγησε στην άνοδο

⁶⁷ Κομίλη (1986),

⁶⁸ Άρθρο 1, Νόμου 4582/2018 ΦΕΚ 208/Α/11-12-2018, «Θεματικός τουρισμός Ειδικές μορφές τουρισμού Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις.», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-tourismos/nomos-4582-2018-phke-208a-11-12-2018.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 19/10/21

⁶⁹ Άρθρο 3, Νόμου 4582/2018 ΦΕΚ 208/Α/11-12-2018, «Θεματικός τουρισμός Ειδικές μορφές τουρισμού Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις.», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-tourismos/nomos-4582-2018-phke-208a-11-12-2018.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 19/10/21

του τουρισμού που αφορά την πολιτιστική κληρονομιά και τον διαπολιτισμικό τουρισμό. Μια κατηγορία πολιτισμικού τουρισμού που επικεντρώνεται σε πόρους του παρελθόντος, του παρόντος, ακόμη και του μέλλοντος, είναι ο τουρισμός κληρονομιάς και αναφέρεται σε τουριστικά προϊόντα που σχετίζονται με το παρελθόν. Ο διαπολιτισμικός τουρισμός περιλαμβάνει ενεργή μάθηση μέσω αλληλεπιδράσεων με ανθρώπους που μπορούν να εξηγήσουν μια δραστηριότητα από την σκοπιά τους και το νόημά της για αυτούς: η παθητική παρατήρηση αντικαθίσταται από την ενεργητική εμπειρία. Ο πυρήνας του τουρισμού είναι ένα τουριστικό προϊόν. Αυτή είναι η σωματική και ψυχολογική εμπειρία που αποκτούν οι τουρίστες κατά την επίσκεψή τους σε έναν προορισμό. Επιπλέον, διασχίζοντας κυρίως αγροτικές ή εκτός τροχιάς περιοχές, οι Πολιτιστικές Διαδρομές μπορούν να συμβάλουν στην προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, την αειφόρο ανάπτυξη, την οικονομική βιωσιμότητα, τη διακρατική συνεργασία, τη δημιουργία θέσεων εργασίας, τον διαπολιτισμικό διάλογο, τη διακρατική συνεργασία και την ευαισθητοποίηση για την πολιτιστική κληρονομιά⁷⁰.

Σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, ο πολιτισμός θεωρείται βασικός πόρος που όχι μόνο παρέχει εργασία, αλλά μπορεί επίσης να αναπτύξει πολιτιστική αρμονία εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Ο πολιτιστικός τουρισμός ήταν πάντα ένας δύσκολος τομέας για την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο παρελθόν, επειδή ούτε ο πολιτισμός ούτε ο τουρισμός κατονομάζονταν ρητά στη Συνθήκη της Ρώμης ως τομέας αρμοδιότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Αυτό έχει αλλάξει από τη Συνθήκη του Μάαστριχτ το 1991, η οποία ενσωμάτωσε το άρθρο 128, τονίζοντας τη σημασία του πολιτισμού ως τομέα ανάπτυξης πολιτικής. Έκτοτε, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει υιοθετήσει αυτό που αποκαλεί «μια νέα προσέγγιση στον πολιτισμό». Υπό το πρίσμα αυτής της νέας προσέγγισης, η Ευρωπαϊκή Ένωση έχει αποφασίσει ότι ο πολιτισμός θα έπρεπε να ληφθούν υπόψη σε όλους τους τομείς πολιτικής, με τον ίδιο τρόπο που η αειφόρος ανάπτυξη έχει θεωρηθεί ως γενικός παράγοντας πολιτικής. Αυτό υπογραμμίζει την αυξανόμενη σημασία του πολιτισμού στην ευρωπαϊκή πολιτική. Ο πολιτιστικός τουρισμός και τα πολιτιστικά αξιοθέατα έχουν επίσης γίνει κεντρικά σε μεγάλο μέρος της δραστηριότητας περιφερειακής οικονομικής ανάπτυξης που χρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή⁷¹.

Είναι γεγονός ότι κατά τη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας σημειώνεται μία ανοδική αύξηση του τουριστικού ενδιαφέροντος προς τον εναλλακτικό τουρισμό και κυρίως προς τον πολιτισμικό τουρισμό. Έχει διαπιστωθεί αύξηση των τουριστών όπου ο κύριος σκοπός του ταξιδιού τους είναι η συνάντηση και η εμπειρία σύνδεσης με διαφορετικές κουλτούρες και πολιτισμούς⁷². Ο πολιτισμικός τουρισμός αναγνωρίζεται πλέον σαν μία νέα «αγορά» τουρισμού, η οποία αντανακλά μία αλλαγή στις ανάγκες του σύγχρονου τουρίστα παρόλο που είναι μία μορφή τουρισμού που πάντα υπήρξε διαμέσου όλων των υπόλοιπων μορφών του⁷³. Ο τουρισμός και ο πολιτισμός αποτελούν πολυδιάστατες έννοιες οι οποίες όμως είναι αλληλένδετες⁷⁴. Ο πολιτισμός είναι ένα ιστορικό φαινόμενο, κάθε κοινωνία έχει τη δική της μοναδική κουλτούρα, η οποία αναπτύσσεται ταυτόχρονα με την εξέλιξη της κοινωνικής

⁷⁰ “Cultural tourism in the EU macro-regions”, European Commission – Council of Europe, 2020, σελ. 8

⁷¹ “Cultural Attractions and European Tourism”, Greg Richards Department of Leisure Studies Tilburg University Tilburg The Netherlands, 2001, σελ. 5

⁷² “Proceedings of the 1997 Northeastern Recreation Research Symposium: April 6-8, 1997”, on Lake George in Bolton Landing, New York

⁷³ “Cultural Tourism: Global and Local Perspectives The Haworth Press”, Greg Richards Inc., New York, 2007, ISBN 978-0-7890-3116-7

⁷⁴ “CULTURAL RURAL TOURISM Evidence from Canada” Roberta MacDonald-University of Prince Edward Island, Canada Lee Jolliffe-University of New Brunswick, Canada, 2003

παραγωγής⁷⁵. Ο πολιτισμικός τουρισμός περιλαμβάνει μία πληθώρα δραστηριοτήτων, όπως θα αναλυθεί στη συνέχεια. Σχετικές μελέτες έχουν αποδείξει ότι το συγκεκριμένο είδος τουρισμού μπορεί να αποβεί ιδιαίτερα ωφέλιμο τόσο για την κοινωνία του τόπου υποδοχής, όσο και για τον τουρίστα. Για παράδειγμα, μέσω των εσόδων που δημιουργεί στους τόπους προορισμού αυτού του είδους μπορούν να συντηρηθούν πολιτιστικοί πόροι που υπό άλλες συνθήκες θα είχαν καταστραφεί⁷⁶. Βέβαια, αυτό που διαπιστώνεται από τη ξένη βιβλιογραφία είναι ότι η έρευνα για τον πολιτισμικό τουρισμό είναι ακόμη ανεπαρκής⁷⁷ και τα τελευταία χρόνια υπάρχει ουσιαστική ανάπτυξή της. Επίσης, θα πρέπει να σημειωθεί ότι διαφορετικού τύπου πολιτιστικά αγαθά έλκουν διαφορετικού τύπου τουρίστες που ικανοποιούν διαφορετικές ανάγκες. Επομένως, η γνώση των πολιτιστικών αγαθών και η ανάλογη ταξινόμησή τους είναι απαραίτητη προκειμένου να καθοριστούν οι δυνατότητες ενός προορισμού και να υπάρξει σχεδιασμός της εκάστοτε δραστηριότητας. Το μέγεθος της αγοράς του πολιτισμικού τουρισμού είναι επίσης ασαφές αφού μέχρι και σήμερα υπάρχει πρόβλημα στην καθιέρωση ενός κοινού ορισμού αποδεκτού από όλους⁷⁸.

Κατά καιρούς έχουν γίνει πολλές προσπάθειες ορισμού του πολιτισμικού τουρισμού. Ένας γενικά αποδεκτός ορισμός για τον πολιτισμικό τουρισμό, είναι αυτός που δίνει η Επιτροπή Καναδικού Τουρισμού (CTC), δηλαδή, ένα είδος τουρισμού ως πολιτιστικό όταν η συμμετοχή σε πολιτιστικές και εκπαιδευτικές εμπειρίες ή εμπειρίες που αναφέρονται στην πολιτιστική κληρονομιά αποτελούν ένα σημαντικό κίνητρο και παράγοντα του ταξιδιού. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού θεωρεί πως πολιτισμικός τουρισμός είναι το ταξίδι που γίνεται με κίνητρο κυρίως πολιτιστικό – περιλαμβάνοντας εκπαιδευτικές περιηγήσεις, θεατρικές παραστάσεις, φεστιβάλ, προσκυνήματα σε ιερούς χώρους, επισκέψεις σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία και μνημεία, καθώς και τη μελέτη του φυσικού περιβάλλοντος, του λαϊκού πολιτισμού και των τεχνών⁷⁹. Ο πολιτισμικός τουρισμός αποτελεί ένα από τα παλαιότερα είδη τουρισμού και πλέον γίνεται και ευρέως διαδεδομένος. Από τους περασμένους αιώνες ατομικές ή ομάδες περιηγητών με λίγα άτομα «διψούσαν» για τη γνώση, την εμπειρία και την προσωπική ανακάλυψη και πραγματοποιούσαν ταξίδια σε χώρους με αρχαιολογικό, ιστορικό, λαογραφικό ή πνευματικό και θρησκευτικό ενδιαφέρον, σε άγνωστους τόπους με διαφορετικό πολιτισμό και εθνολογικές ιδιομορφίες. Τα πολιτισμικά αυτά ταξίδια, αν και οργανωμένα από τους ίδιους, θεωρούνται μία πρώτη μορφή πολιτισμικού τουρισμού ο οποίος, σήμερα πλέον, έχει συγκροτηθεί σε δραστηριότητα με διαφορετικό χαρακτήρα και στόχο από τις υπόλοιπες κοινές μορφές τουρισμού⁸⁰.

Θα μπορούσε να ειπωθεί ότι πολιτισμικός τουρισμός υπάρχει όταν ο ταξιδιώτης που επισκέπτεται τον εκάστοτε προορισμό θέλει να κατανοήσει και να εκτιμήσει την κουλτούρα μιας τοπικής κοινωνίας και τον πολιτισμό ενός λαού μέσα στον οποίο ορίζεται και η έννοια της κουλτούρας. Λέγοντας κουλτούρα ενός τόπου νοείται η συλλογική συνείδηση ενός λαού όπως εκφράζεται μέσα από τις καθημερινές κοινωνικές πρακτικές του, δηλαδή μέσα από τον

⁷⁵ «Πολιτιστικές βιομηχανίες: διαδικασίες, υπηρεσίες, αγαθά», Βερνίκος, Δασκαλοπούλου, Μπαντιμαρούδης, Μπουμπάρης, Παπαγεωργίου, 2004, σελ. 61

⁷⁶ “Culture and tourism: A framework for further analysis” Hughes, July 2002

⁷⁷ “Cultural Tourism: The Partnership Between Tourism and Cultural Heritage Management”, Bob McKercher, Hilary Du Cros, 2002

⁷⁸ «Πολιτιστικές βιομηχανίες: διαδικασίες, υπηρεσίες, αγαθά», Βερνίκος, Δασκαλοπούλου, Μπαντιμαρούδης, Μπουμπάρης, Παπαγεωργίου, 2004, σελ. 62

⁷⁹ Διαθέσιμο στο: <https://www.unwto.org/>, Ημερομηνία προσπέλασης 01/11/21

⁸⁰ «Πολιτιστικός τουρισμός, Εναλλακτικές μορφές τουρισμού», Λιναρδάτου Χαριτίνη, 2008, Έκδοση: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), σελ. 4

καθημερινό τρόπο ζωής του. Τα ήθη, τα έθιμα, η πίστη, οι πολιτιστικές και οι ηθικές αξίες, οι δοξασίες, οι παραδοσιακοί χοροί, τα φεστιβάλ, η γλώσσα, η λογοτεχνία, οι κανόνες κοινωνικής συμπεριφοράς, οι τέχνες και οι τεχνικές, το θέατρο, η ενδυμασία, οι διατροφικές συνήθειες, ο λαϊκός πολιτισμός, καθώς και η θρησκευτικότητα είναι στοιχεία της κουλτούρας ενός λαού⁸¹. Άρα αναφέρεται τόσο στην επίσκεψη σε αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, μνημεία, όπως επίσης, και στην παρακολούθηση και στην απόκτηση γνώσεων των στοιχείων σχετικά με την κουλτούρα και την ιστορία μίας κοινωνίας. Σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού και την έκθεσή του το 2018⁸², λίγο περισσότερο από το ένα τέταρτο των ειδικών που ερωτήθηκαν για τις μορφές του πολιτιστικού τουρισμού, ανέφεραν μια άλλη μορφή πολιτισμού που θεώρησαν ότι θα έπρεπε να συμπεριληφθεί. Αυτά κυμαίνονταν από υπαίθριες αγορές έως τρόφιμα και προστατευμένες φυσικές περιοχές. Πολλά από τα σχόλια που έγιναν από τους ειδικούς σε σχέση με τα στοιχεία του πολιτισμού και της κληρονομιάς που σχετίζονται με τον πολιτιστικό τουρισμό υπογράμμισαν το ευρύ φάσμα των πολιτιστικών πόρων που ενδιαφέρουν τους τουρίστες. Ένας ειδικός σχολίασε: «Ο πολιτισμός καλύπτει σχεδόν όλες τις πτυχές της ζωής. Ο πολιτισμός στις μορφές του: άυλος (αξίες, κανόνες, έννοιες ηθικής κ.λπ.), κοινωνική συμπεριφορά (τρόπος ζωής), απτός (μνημεία). Ο πολιτισμός στα συστατικά του: θρησκευτική πρακτική, κοινοτική οργάνωση, σύστημα γνώσης, γλώσσα, τέχνες, βιοπορισμός, αντικείμενο και τεχνολογία.» Ο πολιτισμός και η κληρονομιά που σχετίζεται με τον πολιτιστικό τουρισμό περιλαμβάνει επίσης πολλά στοιχεία του τρόπου ζωής του τόπου που επισκέπτεται δηλώνει: «Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι όλες οι πτυχές που αντιπροσωπεύουν γενικούς και σαφώς καθοριστικούς τρόπους ζωής και τρόπου ζωής ενός πληθυσμού τόσο στο παρελθόν όσο και στο παρόν, με σιωπηρή μεταφορά στο μέλλον. Είναι σημαντικό ότι υπερβαίνουν τις τέχνες και τα στερεότυπα που υπάρχουν για να αντανακλούν πτυχές της ταυτότητας, τόσο ορατές όσο και αόρατες, καθημερινές και ειδικές περιστάσεις. Τελικά, είναι πτυχές που δίνουν στους ανθρώπους ενός έθνους ή μίας περιοχής την αίσθηση της ταυτότητας, της κοινότητας και της υπερηφάνειας.

Άλλα σημαντικά στοιχεία του πολιτιστικού τουρισμού που αναφέρθηκαν ήταν ο αθλητικός τουρισμός, οι προστατευόμενες φυσικές περιοχές, ο δημιουργικός τουρισμός και οι πολιτιστικές βιομηχανίες. Ωστόσο, πολλοί από τους ειδικούς σχολίασαν ότι το πεδίο του πολιτισμού είναι πολύ ευρύ και ότι πολλά διαφορετικά είδη τουρισμού θα μπορούσαν επομένως να σχετίζονται με τον πολιτιστικό τουρισμό. Και πάλι, ορισμένοι ειδικοί θεώρησαν ότι η απτή κληρονομιά είναι το πιο σημαντικό στοιχείο του πολιτιστικού τουρισμού, ιδιαίτερα σε όρους ευαισθητοποίησης: «Η υλική κληρονομιά είναι η πιο εξέχουσα μορφή πολιτιστικής κληρονομιάς, αν και σε ορισμένα σημεία δίνεται αυξανόμενη έμφαση στην άυλη κληρονομιά. Η σύγχρονη κληρονομιά εξακολουθεί να αναδύεται και πιθανότατα δεν θεωρείται από πολλούς σε επίπεδο βιομηχανίας/προορισμού ως μορφή πολιτισμού.» Η άυλη κληρονομιά θεωρήθηκε επίσης σημαντική, αλλά στη συνέχεια συχνά σε συνδυασμό με την υλική κληρονομιά. Η άυλη κληρονομιά θεωρήθηκε από ορισμένους ως μέσο προσέλκυσης επισκεπτών που έχουν ήδη δει τους φυσικούς χώρους. Τα μέρη με απτή κληρονομιά προσελκύονται, αλλά μόνο μία φορά. Έτσι, ο πολιτιστικός τουρισμός, σε αντίθεση με το να επιλέγεται η τοποθεσία για περιήγηση στα αξιοθέατα έχει πολύ περισσότερο να κάνει με το άυλο που είναι πιο ευέλικτο παρά με το απτό που μπορεί να αντιπροσωπεύει την αρχική έλξη, αλλά από μόνο του δεν θα δημιουργήσει πίστη ή μια βαθιά εμπειρία δεσμού. «Η ανάπτυξη της άυλης κληρονομιάς εισάγει τις δικές της

⁸¹ «Πολιτιστικός τουρισμός, Εναλλακτικές μορφές τουρισμού», Λιναρδάτου Χαριτίνη, 2008, Έκδοση: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), σελ. 4

⁸² World Tourism Organization (2018), “Tourism and Culture Synergies”, UNWTO, Madrid, σελ. 43-49, Διαθέσιμο στο: <https://www.e-unwto.org/doi/epdf/10.18111/9789284418978>, Ημερομηνία προσπέλασης 03/12/21

προκλήσεις, γιατί απαιτεί περισσότερο πολιτιστικό κεφάλαιο από τους επισκέπτες: «Η υλική κληρονομιά είναι γνωστή και μοναδική και έχει διαδοθεί και διατεθεί στην αγορά από διάφορα μέσα και κανάλια, ενώ η άυλη κληρονομιά μπορεί να βοηθήσει τους τουρίστες να έχουν συγκεκριμένες εμπειρία αλλά χρειάζεται βασικές γνώσεις. Άλλοι μπορεί να ενδιαφέρονται μόνο για κάποια συγκεκριμένη αγορά.»

Αν κατά μία έννοια ο πολιτισμός είναι η εξέλιξη της ανθρώπινης ζωής στο χώρο και στο χρόνο, τα μνημεία της δημιουργίας των ανθρώπων όλων των εποχών είναι οι μαρτυρίες και τα ίχνη της πορείας της εξέλιξης στο χρόνο. Τα ίχνη αυτού του πολιτισμού, αποδείξεις μοναδικές και ιδιαίτερες, αποτελούν τη φυσική και πολιτιστική κληρονομιά ενός τόπου, μιας χώρας, ενός λαού, τα ιδιαίτερα εκείνα στοιχεία – φυσικά και μη - που τον διαφοροποιούν από τους άλλους και ορίζουν την ταυτότητά του⁸³. Ο πολιτισμικός τουρισμός παρέχει ευκαιρίες για μία ολοκληρωμένη εμπειρία πολιτισμού, προσφέροντας την περιήγηση στη φυσική, καλλιτεχνική και πνευματική κληρονομιά μιας περιοχής καθώς και στη σημερινή πολιτιστική δημιουργία. Απορροφά ένα μεγάλο τμήμα του τουριστικού ρεύματος που έχει συγκεκριμένες προσδοκίες για την επίσκεψη σε προορισμούς με σημαντική πολιτιστική κληρονομιά, οι οποίοι προϋποθέτουν ειδική μεταχείριση και για αυτό χρειάζεται ανάλογη οργάνωση και διαχείριση (π.χ., μνημεία, μουσεία, αρχαία θέατρα, αρχαίοι τόποι λατρείας κλπ.) Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού εκτιμά ότι ο πολιτισμικός τουρισμός αναπτύσσεται με ρυθμό 15% ετησίως και ότι σε ποσοστό της τάξεως του 37% όλων των διεθνών ταξιδιών περιλαμβάνει ένα πολιτισμικό στοιχείο⁸⁴. Είναι, εξάλλου, γεγονός ότι οι κύριοι παράγοντες σύνδεσης του πολιτισμού και του τουρισμού με την ανταγωνιστικότητα και την ελκυστικότητα, περιλαμβάνουν την δυνατότητα του πολιτισμού να υποστηρίξει τον απτό και άυλο πολιτισμό και την δυνατότητα του πολιτισμού να παρέχει διαφοροποίηση από τα άλλα είδη τουρισμού⁸⁵.

Σε αυτό το σημείο καλό θα ήταν να διευκρινιστούν οι όροι του απτού και άυλου πολιτισμού και τι περιλαμβάνει ο καθένας. Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελείται από προϊόντα της ανθρώπινης δημιουργικότητας που έχουν πολιτιστική σημασία. Η υλική πολιτιστική κληρονομιά αναφέρεται στα φυσικά αντικείμενα μιας κοινωνίας που έχουν παραχθεί, διατηρηθεί και μεταδοθεί μεταξύ των γενεών. Η υλική κληρονομιά περιλαμβάνει καλλιτεχνικές δημιουργίες, όπως κτίρια και μνημεία, ιστορικούς τόπους, αντικείμενα, κ.λπ. που θεωρούνται άξια διατήρησης για τις μελλοντικές γενιές. και αντικείμενα που είναι σημαντικά για την αρχαιολογία, την αρχιτεκτονική, την επιστήμη ή την τεχνολογία ενός συγκεκριμένου πολιτισμού. Οι απτοί πόροι είναι σημαντικοί για τη μελέτη της ανθρώπινης ιστορίας. Η διατήρησή τους καταδεικνύει τη σημασία του παρελθόντος, των πραγμάτων που διηγούνται την ιστορία του. Τα διατηρημένα αντικείμενα επικυρώνουν επίσης τις μνήμες και η πραγματικότητα του αντικειμένου (σε αντίθεση με μια αναπαραγωγή ή υποκατάστατο) προσελκύει τους ανθρώπους και τους δίνει έναν τρόπο να αγγίξουν το παρελθόν. Όταν μια κληρονομιά μεταδίδεται μεταξύ των γενεών, είναι ζωτικής σημασίας να αναγνωρίζονται οι ανάγκες των κοινωνιών που ζουν σε έναν τόπο πολιτιστικής κληρονομιάς αντί να τον μετατρέπουν σε μουσειακό χώρο. Η πολιτιστική κληρονομιά, που μετατρέπεται σε τουριστικό προϊόν, κινδυνεύει να υποστεί ζημιά από τους τουρίστες και ο κακώς διαχειριζόμενος και μη βιώσιμος τουρισμός μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τα πολιτιστικά τοπία. Η αειφόρος διαχείριση του πολιτιστικού τουρισμού είναι επομένως πολύ σημαντική για τη διασφάλιση της

⁸³ «Πολιτιστικός τουρισμός, Εναλλακτικές μορφές τουρισμού», Λιναρδάτου Χαριτίνη, 2008, Έκδοση: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ), σελ. 6

⁸⁴ Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (2008)

⁸⁵ “The impact of Tourism”, OECD (2008), σελ. 14

διατήρησης των πολιτιστικών πόρων⁸⁶. Στον απτό πολιτισμό εμπεριέχονται τα μνημεία, τα μουσεία, οι διατηρητέοι χώροι, οι αρχαιολογικοί χώροι, κτίρια, καλλιτεχνικά αντικείμενα, βιβλιοθήκες κλπ.

Η UNESCO ορίζει την άυλη πολιτιστική κληρονομιά ως πόρους που σχετίζονται με συγκεκριμένες πρακτικές, αναπαραστάσεις, εκφράσεις, γνώσεις και δεξιότητες, όργανα, αντικείμενα, τεχνουργήματα και πολιτιστικούς χώρους που συνδέονται με συγκεκριμένες κοινότητες, ομάδες και, σε ορισμένες περιπτώσεις, άτομα. Παραδείγματα άυλης κληρονομιάς είναι οι προφορικές παραδόσεις, οι τέχνες του θεάματος, η τοπική γνώση και οι παραδοσιακές δεξιότητες. Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά ορίζεται συνήθως ως κληρονομιά που δεν έχει φυσική παρουσία. Περιλαμβάνει διαρκώς αναδημιουργούμενες παραδόσεις ή ζωντανές εκφράσεις που κληρονομήθηκαν από τους προγόνους κάποιου και μεταβιβάστηκαν στους απογόνους του (μετάδοση μέσω γενεών)⁸⁷. Η άυλη κληρονομιά περιλαμβάνει:

- ▶ προφορικές παραδόσεις.
- ▶ παραστατικές τέχνες.
- ▶ κοινωνικές πρακτικές, τελετουργίες και εορταστικές εκδηλώσεις.
- ▶ γνώσεις και πρακτικές σχετικά με τη φύση και το σύμπαν.
- ▶ γνώσεις και δεξιότητες για την παραγωγή (παραδοσιακών) χειροτεχνιών ή τροφίμων και φαρμάκων.
- ▶ ψηφιακή κληρονομιά.

Αυτές οι πρακτικές διαβίωσης υπάρχουν παντού στη σημερινή κοινωνία και θεωρούνται από τους ανθρώπους ως μέρος της πολιτιστικής τους κληρονομιάς. Αποτελούν πηγή πολιτισμικής ποικιλομορφίας και δίνουν στους ανθρώπους μια αίσθηση ταυτότητας. Κάποια επιπλέον παραδείγματα του άυλου πολιτισμού είναι η γαστρονομία και οι διατροφικές συνήθειες, τα ήθη και τα έθιμα, οι κοινωνικές πρακτικές, προφορικές παραδόσεις κι εκφράσεις κ.ά.

Απαιτούνται διαφορετικές προσεγγίσεις για τη διατήρηση και τη διαφύλαξη της υλικής και άυλης κληρονομιάς. Αυτό ήταν ένα από τα κύρια κίνητρα που οδήγησαν τη σύλληψη και την επικύρωση της Σύμβασης της UNESCO για τη Διαφύλαξη της Άυλης Πολιτιστικής Κληρονομιάς (2003). Η σύμβαση υπογραμμίζει την αλληλεξάρτηση μεταξύ της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και της υλικής πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς, και αναγνωρίζει την άυλη πολιτιστική κληρονομιά ως πηγή πολιτιστικής ποικιλομορφίας και κινητήρια δύναμη για βιώσιμη ανάπτυξη. Τονίζοντας την αξία των ανθρώπων στην έκφραση και τη μετάδοση της άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς, η UNESCO πρωτοστάτησε στην αναγνώριση και προώθηση ζωντανών ανθρώπινων θησαυρών, συγκεκριμένα ατόμων που διαθέτουν πολύ υψηλό επίπεδο γνώσεων και δεξιοτήτων που απαιτούνται για την εκτέλεση ή την αναδημιουργία συγκεκριμένων στοιχείων του άυλου πολιτιστικής κληρονομιάς⁸⁸.

⁸⁶ “Cultural tourism in the EU macro-regions: Cultural Routes to increase the attractiveness of remote destinations”, Council of Europe, σελ. 51

⁸⁷ “Cultural tourism in the EU macro-regions: Cultural Routes to increase the attractiveness of remote destinations”, Council of Europe, σελ. 55

⁸⁸ “Cultural tourism in the EU macro-regions: Cultural Routes to increase the attractiveness of remote destinations”, Council of Europe, σελ. 57

Συνεχίζοντας, αυτό που θα πρέπει να υπογραμμιστεί είναι το γεγονός της κοινής αποδοχής του τουρισμού σαν μία πολιτισμική δραστηριότητα, ένα πλαίσιο με ιδεολογίες για την ιστορία, ένα πλαίσιο ωστόσο που έχει τη δύναμη και τη δυνατότητα να διαμορφώσει ξανά τον πολιτισμό και τη φύση ενός προορισμού προκειμένου να καλύψει τις ανάγκες του. Με αυτόν τον τρόπο, σε κάθε περίπτωση, θα πρέπει η ανάπτυξη να έχει τέτοια μορφή και δύναμη ώστε να μην αλλοιώσει τις ιδιότητες και ιδιομορφίες που προσελκύουν τον ταξιδιώτη σε έναν τόπο. Με βάση το γεγονός ότι δεν είναι όλες οι μορφές και οι δραστηριότητες του συγκεκριμένου είδους τουρισμού ωφέλιμες, είναι αναγκαία η ύπαρξη εκτίμησης και αξιολόγησης των επιρροών προκειμένου να περιοριστούν όσο το δυνατόν περισσότερο και να εξαλειφθούν οι αρνητικές επιπτώσεις⁸⁹. Επισημαίνεται, επίσης, ότι ο τομέας του πολιτισμικού τουρισμού επηρεάζεται έντονα από την εμπλοκή πολλών και διάφορων φορέων καθώς σημαντικό κομμάτι των πόρων όπως είναι οι αρχαιολογικοί χώροι, τα μουσεία, τα μνημεία πολιτισμού κ.ά., βρίσκονται υπό την επίβλεψη, ασφάλεια και τη διαχείριση των δημοσίων φορέων. Ως αποτέλεσμα, η διαχείριση του προϊόντος που προάγει ο πολιτισμικός τουρισμός παρουσιάζει ιδιαίτερες και πολυάριθμες δυσκολίες και προκλήσεις. Στο επόμενο διάγραμμα, απεικονίζεται ένα μοντέλο διαχείρισης του πολιτισμικού τουρισμού με στόχο την αύξηση της ελκυστικότητας και της ανταγωνιστικότητας του εκάστοτε προορισμού⁹⁰.

Διάγραμμα: Μοντέλο συνδυασμού πολιτισμού, τουρισμού, ελκυστικότητας και ανταγωνιστικότητας

⁸⁹ «Πολιτιστικές βιομηχανίες: διαδικασίες, υπηρεσίες, αγαθά», Βερνίκος, Δασκαλοπούλου, Μπαντιμαρούδης, Μπουμπάρης, Παπαγεωργίου, 2004, σελ. 66

⁹⁰ “The impact of Tourism”, OECD (2008), σελ. 30

Περνώντας στη νομοθεσία του πολιτισμικού τουρισμού, σύμφωνα με το άρθρο 13 του Νόμου 4582/2018, πολιτισμικός τουρισμός είναι η ειδική μορφή τουρισμού κατά τον οποίο οι επισκέπτες-τουρίστες ανακαλύπτουν, γνωρίζουν και βιώνουν την ιστορία, την παράδοση, την πολιτιστική κληρονομιά, το σύγχρονο πολιτισμό, καθώς και την κουλτούρα και την ταυτότητα της χώρας και του λαού της, μέσα από πολιτιστικές δραστηριότητες αναψυχής. Οι δραστηριότητες αφορούν⁹¹:

- πολιτιστικές επισκέψεις και περιηγήσεις για τη γνωριμία με την πολιτιστική κληρονομιά υλική και άυλη, σε αξιοθέατα παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, αρχαιολογικούς χώρους, μουσεία, κτίρια και μνημεία αρχιτεκτονικής κληρονομιάς, εθνικά και ιστορικά μνημεία, ιστορικά κέντρα πόλεων, παραδοσιακούς οικισμούς, βιβλιοθήκες και κάθε χώρο πολιτισμού και δράσεις που συνδέονται με τη μυθολογία, τη φιλοσοφία, τη λογοτεχνία, τη μουσική, το τραγούδι, το θέατρο, τον κινηματογράφο, τη φωτογραφία και κάθε τέχνη, καθώς και αναβιώσεις και ψηφιακές αναπαραστάσεις ιστορικών, μυθολογικών και άλλων πολιτιστικών σεναρίων,
- πολιτιστικές θεματικές διαδρομές που είναι το σύνολο φυσικών ή τεχνητών αξιοθέατων με βάση ένα συγκεκριμένο θεματικό πλαίσιο, ιστορικό, πολιτιστικό και βιωματικό, που παρέχουν εκπαίδευση και αναψυχή,
- πολιτιστικές εκδηλώσεις και φεστιβάλ που είναι οποιαδήποτε οργανωμένη δραστηριότητα αναψυχής των επισκεπτών-τουριστών για την απόκτηση εξατομικευμένης και αυθεντικής εμπειρίας, με κάθε είδους ενεργή συμμετοχή ή ενασχόληση με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά ενός τόπου.

2. Ειδικότερες μορφές πολιτιστικού τουρισμού είναι ο πολιτιστικός αστικός τουρισμός – τουρισμός πόλεων, ο τουρισμός νεολαίας, ο τουρισμός τρίτης ηλικίας, ο γαμήλιος τουρισμός και ο τουρισμός κινηματογραφικών και τηλεοπτικών παραγωγών.

3. Πολιτιστικός αστικός τουρισμός – τουρισμός πόλεων (city breaks - city trip) είναι το ταξίδι αναψυχής σε πόλεις, μικρής ή μεγάλης διάρκειας, κατά το οποίο οι επισκέπτες-τουρίστες επιλέγουν τον προορισμό:

- για να βιώσουν ολοκληρωμένες εμπειρίες, στις οποίες συμπεριλαμβάνονται η γνωριμία με την ιστορία, τον πολιτισμό και το σύγχρονο τρόπο ζωής, οι εκδρομές, οι ξεναγήσεις και οι περιηγήσεις σε μνημεία και αξιοθέατα, οι δραστηριότητες αναψυχής, ψυχαγωγίας και διασκέδασης, καθώς και η γαστρονομία και οι αγορές,
- επειδή πραγματοποιούνται διεθνείς εκθέσεις, πολιτιστικά φεστιβάλ, κορυφαίες αθλητικές και άλλου είδους σύγχρονες διοργανώσεις, στις οποίες επιθυμούν να παραστούν και να συνδυάσουν την παραμονή τους βιώνοντας ολοκληρωμένες εμπειρίες.

4. Τουρισμός νεολαίας είναι μία δυναμικά αναπτυσσόμενη μορφή τουρισμού, που αξιοποιεί τη χρήση των νέων τεχνολογιών στην αναζήτηση και επιλογή τουριστικού προορισμού, ενισχύοντας τη διαδικτυακή επιχειρηματικότητα παρέχοντας ελκυστικές και ανταγωνιστικές

⁹¹ Άρθρο 13, Νόμου 4582/2018 ΦΕΚ 208/Α/11-12-2018, «Θεματικός τουρισμός Ειδικές μορφές τουρισμού Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις.», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-tourismos/nomos-4582-2018-phck-208a-11-12-2018.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 19/10/21

τουριστικές επιλογές, και στην οποία άτομα νεαρής ηλικίας επισκέπτονται καθ' όλη τη διάρκεια του έτους προορισμούς για να αποκτήσουν ταξιδιωτικές εμπειρίες ζωής, για εκπαιδευτικούς λόγους, για συμμετοχή σε εθελοντικές δράσεις, καθώς και για διαμονή σε κατασκηνώσεις και άλλου είδους δραστηριότητες αναψυχής.

5. Τουρισμός τρίτης ηλικίας είναι η μορφή τουρισμού όπου οι επισκέπτες-τουρίστες ώριμης ηλικίας, ατομικά ή ομαδικά, επισκέπτονται προορισμούς καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, συνδυάζοντας την αναψυχή με την ευεξία, τον πολιτισμό και με τις άλλες ειδικές μορφές τουρισμού, με βασικό κίνητρο την παροχή κατάλληλων υποδομών για την εύκολη και άνετη διαμονή, τη μετακίνησή τους και την ασφάλεια κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους. Η επιλογή των επισκεπτών- τουριστών της τρίτης ηλικίας ενός προορισμού μπορεί να βασίζεται στις ήπιες κλιματολογικές συνθήκες για την παραμονή τους, ιδίως για τους χειμερινούς μήνες (παραχείμαση), αποτελώντας ταξιδιωτική βιωματική εμπειρία συγκεκριμένης διάρκειας.

6. Γαμήλιος τουρισμός είναι η μορφή τουρισμού όπου κύριος σκοπός της επίσκεψης στον προορισμό επιλογής είναι η τέλεση του γάμου ή ο εορτασμός του ή το γαμήλιο ταξίδι που πραγματοποιεί το ζευγάρι, με συγγενείς και φίλους του, σε επιλεγμένο προορισμό, διαφορετικό του τόπου καταγωγής/διαμονής του, επιθυμώντας να συνδέσει με τον προορισμό αυτό το σημαντικό γι' αυτό γαμήλιο γεγονός.

7. Τουρισμός κινηματογραφικών και τηλεοπτικών παραγωγών είναι η επίσκεψη είτε σε μέρη στα οποία έχουν γυριστεί κινηματογραφικές ταινίες ή τηλεοπτικές ή διαδικτυακές παραγωγές είτε σε μέρη που έχουν προβληθεί μέσα από ταινίες ή τηλεοπτικές ή διαδικτυακές παραγωγές ή στα οποία γίνεται παραπομπή, ο οποίος περιλαμβάνει κάθε δραστηριότητα αναψυχής προσέλκυσης επισκεπτών - τουριστών μέσω της απεικόνισης ενός τόπου ή της προβολής της ιστορίας του στον κινηματογράφο. Στον τουρισμό αυτόν εντάσσονται όλες οι μορφές ταξιδιών σε μέρη, όπως τουριστικοί προορισμοί, χώροι τηλεοπτικών γυρισμάτων και θεματικά πάρκα που σχετίζονται με τα παραπάνω, καθώς και τα ταξίδια που πραγματοποιούν αποστολές για κάθε δραστηριότητα παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, βίντεο και τηλεοπτικών προγραμμάτων, τα κινηματογραφικά συνεργεία, οι τεχνικοί, οι συνοδοί και οι οικογένειές τους που διαμένουν στον τόπο των γυρισμάτων ή και παρατείνουν τη διαμονή τους για λόγους αναψυχής και διακοπών.

8. Η ανάπτυξη των δραστηριοτήτων που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του παρόντος άρθρου και λαμβάνουν χώρα σε αρχαιολογικούς χώρους, ιστορικούς τόπους, μνημεία και δημόσια μουσεία, τελεί υπό την επιφύλαξη του οικείου θεσμικού πλαισίου περί προστασίας τους, συμπεριλαμβανομένων των διατάξεων του ν. 3028/2002 και ιδίως του άρθρου 46 και των κατ' εξουσιοδότηση εκδιδόμενων πράξεων.

4.5. Νομοθεσία Πολιτισμικού Τουρισμού

Προτού αναλυθεί η νομοθεσία του πολιτισμικού τουρισμού, αξίζει να σημειωθεί ότι η πρώτη προσπάθεια προστασίας του ξεκίνησε κατά την περίοδο της Ελληνικής Επανάστασης. Η μέριμνα για την προστασία των αρχαιοτήτων της Ελλάδας εκδηλώθηκε κατά τη διάρκεια του Μεγάλου αυτού Αγώνα του 1821, πριν ακόμα συσταθεί το τότε Ελληνικό Κράτος. Πρώτος από όλους, ο Αδαμάντιος Κοραής σε υπόμνημά του στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και στην Ιερά Σύνοδο έθεσε τους όρους για να σταματήσει η αρπαγή των χειρογράφων της Πάτμου και των άλλων νησιών καθώς και η λεηλασία των αρχαιοτήτων από τους αρχαιολάτρες του 18ου

και 19ου αιώνα. Παράλληλα ιδρύεται η Φιλόμουσος Εταιρεία με σκοπό την προστασία των αρχαίων, ενώ το 1825 ο Γρηγόριος Δικαίος (Παπαφλέσσας) ως Υπουργός Εσωτερικών της Προσωρινής Διοίκησης εκδίδει διάταγμα για την περισυλλογή των αρχαίων και τη φύλαξή τους στα σχολεία⁹².

Το 1834 δημοσιεύτηκε το πρώτο νομοθετικό κείμενο, «Περί των επιστημονικών και τεχνολογικών συλλογών, περί ανακαλύψεως και διατηρήσεως των αρχαιοτήτων και της χρήσεως αυτών», το οποίο προέβλεπε στο άρθρο 61, ότι όλες οι αρχαιότητες εντός Ελλάδος, ως έργα των προγόνων του ελληνικού λαού, θεωρούνται ως εθνικό κτήμα όλων των Ελλήνων. Ο ίδιος νόμος, που βασίστηκε ουσιαστικά στη νομοθεσία που ίσχυε μέχρι τότε στην Ιταλία για τις αρχαιότητες που ανήκαν στη Ρώμη, προέβλεπε επίσης τον διορισμό Γενικού Εφόρου και Εφόρων για κάθε πολιτιστική συλλογή⁹³.

Το σημαντικότερο νομοθετικό κείμενο της περιόδου αυτής είναι ο Ν. 5351/1932. Πρόκειται για τον λεγόμενο αρχαιολογικό νόμο με βάση τις διατάξεις του οποίου προστατεύτηκαν οι αρχαιότητες από το 1932 και στο εξής, συμπεριλαμβανομένων των χριστιανικών και μεσαιωνικών μνημείων. Την περίοδο του πολέμου του 1940 και μετά την παραίτηση του Μαρινάτου, επικεφαλής της Υπηρεσίας έγινε ο καθηγητής Αντώνιος Κεραμόπουλλος, ο οποίος έμεινε στη θέση αυτή έως το 1949. Κατά την περίοδο της κατοχής, διάφοροι αρχαιολόγοι και τεχνικοί διασφάλισαν τη φύλαξη των εκθεμάτων των μουσείων ασφαλίζοντάς τα σε καταφύγια, ενώ παράλληλα μεγάλες ζημιές υπέστησαν από τους βομβαρδισμούς τα βυζαντινά και νεότερα μνημεία⁹⁴.

4.5.1. Νόμος υπ' αριθμ. 1103/1980

Εικόνα 2: Έμβλημα “UNESCO”, αναγνωριστικό των ομώνυμων μνημείων

Πηγή: <https://whc.unesco.org/en/list/978/>

Η UNESCO είναι ο Εκπαιδευτικός, Επιστημονικός και Πολιτιστικός Οργανισμός των Ηνωμένων Εθνών. Επιδιώκει να οικοδομήσει την ειρήνη μέσω της διεθνούς συνεργασίας στην Εκπαίδευση, τις Επιστήμες και τον Πολιτισμό. Τα προγράμματα της UNESCO συμβάλλουν στην επίτευξη των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης που καθορίζονται στην Ατζέντα 2030, που εγκρίθηκαν από τη Γενική Συνέλευση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών - ΟΗΕ το 2015. Οι οικονομικές και πολιτικές ρυθμίσεις των κυβερνήσεων δεν αρκούν για να εξασφαλίσουν τη διαρκή και σοβαρή υποστήριξη των λαών. Η ειρήνη πρέπει να βασίζεται στον διάλογο και την

⁹² Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/YPPOA_istoriko_images_2.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

⁹³ Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/YPPOA_istoriko_images_2.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

⁹⁴ Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/YPPOA_istoriko_images_2.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

αμοιβαία κατανόηση και ταυτόχρονα πρέπει να στηρίζεται στην πνευματική και ηθική αλληλεγγύη μεταξύ των ανθρώπων.

Σε αυτό το πλαίσιο, η UNESCO αναπτύσσει εκπαιδευτικά προγράμματα και εργαλεία για να βοηθήσει τους ανθρώπους να ζουν ως κανονικοί πολίτες χωρίς μίσος και μισαλλοδοξία μεταξύ τους με γνώμονα το σεβασμό. Η UNESCO εργάζεται έτσι ώστε κάθε παιδί και πολίτης να έχει πρόσβαση σε ποιοτικές γνώσεις κι εκπαίδευση. Με την προώθηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς και της ίσης αξιοπρέπειας και μεταχείρισης όλων των πολιτισμών, η UNESCO ενισχύει τις σχέσεις μεταξύ των κρατών/εθνών. Η UNESCO προωθεί επιστημονικά προγράμματα, εκδηλώσεις και πολιτικές ως πλατφόρμες εξέλιξης και συνεργασίας. Παράλληλα, υπερασπίζεται και βοηθά την ελευθερία της έκφρασης, που αποτελεί θεμελιώδες δικαίωμα και σημαντική προϋπόθεση για την έννοια της δημοκρατίας και την ανάπτυξη. Λειτουργώντας ως «εργαστήριο» απόψεων/ιδεών, τέλος, στηρίζει τις χώρες για να υιοθετήσουν πρότυπα διεθνή και διαχειρίζεται δραστηριότητες και προγράμματα που ενθαρρύνουν την ελεύθερη έκφραση ιδεών και την ανταλλαγή γνώσεων⁹⁵.

Μετά την εισαγωγή για τον ορισμό και το όραμα της UNESCO, θα προχωρήσουμε στην ανάλυση του Νόμου υπ' αριθμ. 1103/1980, «Επικύρωση της διεθνούς σύμβασης της UNESCO (1970) για την παρεμπόδιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών», ΦΕΚ 297/Α/29 Δεκεμβρίου 1980⁹⁶.

Τα πολιτιστικά αγαθά αποτελούν βασικό τμήμα του πολιτισμού και της ιστορίας του κάθε κράτους και προφανώς κάθε κράτος έχει την υποχρέωση να προστατεύει την πολιτιστική του κληρονομιά και τα πολιτισμικά του αγαθά. Πέρα από την προστασία του πολιτιστικής κληρονομιάς του κάθε κράτους, είναι υποχρεωμένοι να σέβονται την πολιτιστική κληρονομιά και των υπόλοιπων κρατών. Αναφέρεται, λοιπόν, στην απαγόρευση της παράνομης εισαγωγής, εξαγωγής και μεταβίβασης πολιτιστικών αγαθών, οι οποίες παρεμποδίζουν την αμοιβαία κατανόηση μεταξύ εθνών, όπου η UNESCO είναι υπεύθυνη για τη σύναψη διεθνών συμβάσεων για το σκοπό αυτό⁹⁷. Ως πολιτιστικά αγαθά ορίζονται από το εκάστοτε κράτος όσα έχουν μεγάλη σπουδαιότητα σχετικά με την αρχαιολογία, ιστορία, πολιτισμό, τέχνες, επιστήμες⁹⁸.

Τα κράτη μέλη της συγκεκριμένης Σύμβασης αναγνωρίζουν ότι η παράνομη εισαγωγή, εξαγωγή και μεταβίβαση της κυριότητας των πολιτιστικών αγαθών αποτελούν τη βασική αιτία που μία χώρα γίνεται φτωχότερη. Εννοείται ότι η διεθνής συνεργασία συνιστά ένα από τα αποτελεσματικότερα μέσα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών της εκάστοτε χώρας για την αποφυγή των προαναφερθέντων κινδύνων⁹⁹.

Για την εφαρμογή του νόμου και για την εξασφάλιση της προστασίας τους, κάθε χώρα θα πρέπει να επιβάλλει μέτρα σύμφωνα με το εκάστοτε σε ισχύ πλαίσιο της νομοθεσίας, να εγκαταστήσει υπηρεσίες κατάλληλες για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ τα Κράτη-Μέλη της Σύμβασης θα πρέπει να μεριμνούν και να εκδίδουν πιστοποιητικά που θα περιλαμβάνουν τις ανώτερες υποχρεώσεις απαγόρευσης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών¹⁰⁰.

Παράλληλα μπορούν να επιβάλλουν ποινικές ή διοικητικές κυρώσεις στις παραβάσεις. Επίσης, θα μπορούν να διεκδικούν τα κλοπιμαία πολιτιστικά αγαθά και θα μπορούν να απαιτήσουν την ανάκτησή τους αν αυτό κριθεί αναγκαίο. Προς έλεγχο των υποχρεώσεών τους τα κράτη- μέλη θα πρέπει να παρουσιάζουν εκθέσεις στη Γενική Διάσκεψη της Οργάνωσης των Ηνωμένων Εθνών για τα αποτελέσματα των μέτρων που έχουν εφαρμοστεί, τις κυρώσεις

⁹⁵ Διαθέσιμο στο: <https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco>, Ημερομηνία προσπέλασης 22/10/21

⁹⁶ Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_29458.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 22/10/21

⁹⁷ Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_29458.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 22/10/21

⁹⁸ Άρθρο 1, Νόμου υπ' αριθμ. 1103/1980 «Επικύρωση της διεθνούς σύμβασης της UNESCO (1970) για την παρεμπόδιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών» ΦΕΚ 297/Α/29 Δεκεμβρίου 1980

⁹⁹ Άρθρο 2, Νόμου υπ' αριθμ. 1103/1980 «Επικύρωση της διεθνούς σύμβασης της UNESCO (1970) για την παρεμπόδιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών» ΦΕΚ 297/Α/29 Δεκεμβρίου 1980

¹⁰⁰ Άρθρα 7-8, Νόμου υπ' αριθμ. 1103/1980 «Επικύρωση της διεθνούς σύμβασης της UNESCO (1970) για την παρεμπόδιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών» ΦΕΚ 297/Α/29 Δεκεμβρίου 1980

που έχουν επιβληθεί και θα μπορούν να συμβουλευούνται για τυχόν τροποποιήσεις¹⁰¹. Παρατίθενται ορισμένα μνημεία που χαίρουν προστασίας της UNESCO. Έτσι ο δυνητικός τουρίστας ενός προορισμού μπορεί να ενημερωθεί και να διοργανώσει το πρόγραμμα ταξιδιού του βάσει όσων θέλει να γνωρίσει δια ζώσης, ιδίως αν αναλογιστούμε πόση σημαντική είναι η έννοια του χρόνου, καθώς το ταξίδι έχει συγκεκριμένη, αλλά και περιορισμένη διάρκεια.

Πίνακας 1: Ελληνικά Μνημεία UNESCO ανά έτος ένταξης.

Ελληνικά Μνημεία UNESCO	Χρονολογία Ένταξης
Ναός Επικούριου Απόλλωνος, Βάσσειες	1986
Αρχαιολογικός Χώρος Ακροπόλεως	1987
Αρχαιολογικός Χώρος Δελφών	1987
Ιερό του Ασκληπιού, Επίδαυρος	1988
Άγιον Όρος, Άθως	1988
Μετέωρα	1988
Παλαιοχριστιανικά και Βυζαντινά Μνημεία Θεσσαλονίκης	1988
Μεσαιωνική πόλη της Ρόδου	1988
Αρχαιολογικός χώρος Ολυμπίας	1989
Αρχαιολογικός χώρος Μυστρά	1989
Αρχαιολογικός χώρος Δήλου	1990
Μονή Δαφνίου, Μονή Οσίου Λουκά και Νέα Μονή Χίου	1990
Αρχαιολογικός Χώρος Ηραίου Σάμου	1992
Αρχαιολογικός Χώρος Αιγών, Βεργίνα	1996
Αρχαιολογικοί Χώροι Μυκηνών και Τίρυνθας	1999
Μονή Αγίου Ιωάννη του Θεολόγου, Σπήλαιο Αποκάλυψης, Πάτμος	1999
Παλαιά Πόλη Κέρκυρας	2007
Αρχαιολογικός Χώρος Φιλίππων	2016

¹⁰¹ Άρθρο 16, Νόμου υπ' αριθμ. 1103/1980 «Επικύρωση της διεθνούς σύμβασης της UNESCO (1970) για την παρεμπόδιση της παράνομης διακίνησης πολιτιστικών αγαθών» ΦΕΚ 297/Α/29 Δεκεμβρίου 1980

4.5.2. Νόμος 3028/2002, «Περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

Αρχικά, το Συμβούλιο της Ευρώπης έχει δεσμευτεί για πολλά χρόνια στην πολιτιστική κληρονομιά και την αξία της για τις κοινωνίες όσον αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα και τη δημοκρατία, διότι η πολιτιστική κληρονομιά συμβάλλει στη διασφάλιση θετικής κοινωνικής, πολιτικής, πολιτιστικής και οικονομικής ανάπτυξης. Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελείται από πολιτιστικούς και δημιουργικούς πόρους υλικής ή άυλης φύσης που έχουν κοινωνική σημασία και πρόκειται να διατηρηθούν για τις μελλοντικές γενιές. Η πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να αποτελέσει οικονομικό πλεονέκτημα, τουριστικό αξιοθέατο και παράγοντα ταυτότητας της ομάδας και να συμβάλει στην κοινωνική συνοχή. Ο μακρύς κατάλογος της πολιτιστικής κληρονομιάς σήμερα περιλαμβάνει τοποθεσίες πολιτιστικής κληρονομιάς, ιστορικές πόλεις, φυσικούς ιερούς χώρους, υποθαλάσσια πολιτιστική κληρονομιά, μουσεία, χειροτεχνήματα, κινηματογραφική κληρονομιά, γλώσσες, εορταστικές εκδηλώσεις, τελετές και πεποιθήσεις¹⁰² κ.λπ. Ο ορισμός της κληρονομιάς που περιλαμβάνεται στη Σύμβαση του Φάρο (άρθρο 2) μπορεί να χρησιμεύσει ως αναφορά για τη νέα, πιο υποκειμενική αποτίμηση της κληρονομιάς: «*Η πολιτιστική κληρονομιά είναι μια ομάδα πόρων που κληρονομήθηκαν από παρελθόν το οποίο οι άνθρωποι προσδιορίζουν, ανεξάρτητα από την ιδιοκτησία, ως αντανάκλαση και έκφραση των συνεχώς εξελισσόμενων αξιών, πεποιθήσεων, γνώσεων και παραδόσεων τους. Περιλαμβάνει όλες τις πτυχές του περιβάλλοντος που προκύπτουν από την αλληλεπίδραση μεταξύ ανθρώπων και τόπων μέσα στο χρόνο*»¹⁰³.

Η πολιτιστική κληρονομιά μπορεί να χωριστεί σε υλική και άυλη κληρονομιά. Η υλική πολιτιστική κληρονομιά αναφέρεται σε φυσικά αντικείμενα που παράγονται, διατηρούνται και μεταδίδονται από γενιά σε γενιά στην κοινωνία ως προϊόντα ανθρώπινης δημιουργικότητας που έχουν πολιτιστική σημασία και μπορούν να αναπαρασταθούν από μνημεία, αρχαιολογικούς χώρους και αντικείμενα. αρχείο, βιβλιοθήκη και οπτικοακουστικό υλικό· αντικείμενα τέχνης κ.λπ. Ένα μεγάλο μέρος της υλικής κληρονομιάς καταλαμβάνεται από το πολιτιστικό τοπίο, το οποίο συχνά αντανακλά συγκεκριμένες τεχνικές βιώσιμης χρήσης γης, λαμβάνοντας υπόψη τα χαρακτηριστικά και τα όρια του φυσικού περιβάλλοντος στο οποίο είναι εγκατεστημένα και μια συγκεκριμένη πνευματική σχέση με τη φύση. Το τοπίο μπορεί να σχεδιαστεί και να δημιουργηθεί από έναν άνθρωπο ή να εξελιχθεί οργανικά. Η άυλη πολιτιστική κληρονομιά δεν έχει φυσική παρουσία. Περιλαμβάνει διαρκώς αναδημιουργούμενες παραδόσεις ή ζωντανές εκφράσεις που κληρονομήσαμε από τους προγόνους μας και μεταβιβάστηκαν στους απογόνους μας (μετάδοση μέσω γενεών). Η άυλη κληρονομιά μπορεί να αποτελείται από προφορικές παραδόσεις, τέχνες του θεάματος, κοινωνικές πρακτικές, τελετουργίες, εορταστικές εκδηλώσεις, γνώσεις και δεξιότητες για την παραγωγή χειροτεχνίας¹⁰⁴ κ.λπ. Στο συγκεκριμένο νόμο ορίζονται υπό προστασία¹⁰⁵:

¹⁰² “Cultural tourism in the EU macro-regions”, European Commission – Council of Europe, 2020, σελ. 9

¹⁰³ “Culture without borders: Cultural heritage management for local and regional development”, Current Affairs Committee, Rapporteurs: I Eirini DOUROU, Greece (R, SOC) and Barbara TOCE, Italy (L, SOC), Council of Europe

¹⁰⁴ “Cultural tourism in the EU macro-regions”, European Commission – Council of Europe, 2020, σελ.10

¹⁰⁵ Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/n-3028-2002.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 22/10/21

- Τα πολιτιστικά αγαθά: δηλαδή μαρτυρίες κάθε ατομικής & συλλογικής ανθρώπινης δραστηριότητας.
- Τα μνημεία ως υλικές μαρτυρίες (βάσει διακρίσεων σε: αρχαία, ακίνητα, αρχαιολογικοί χώροι σε εκτάσεις ξηράς ή θάλασσας π.χ. λίμνες, οικιστικά ή ταφικά σύνολα).
- Οι ιστορικοί τόποι που αποτέλεσαν ή υπάρχουν ενδείξεις ότι αποτέλεσαν τον χώρο εξαιρετών γεγονότων ή εκτάσεις που περιέχουν μνημεία μεταγενέστερα του 1830, είτε σύνθετα έργα του ανθρώπου και της φύσης τα οποία συνιστούν χαρακτηριστικούς και ομοιογενείς χώρους, που είναι δυνατόν να οροθετηθούν τοπογραφικά και των οποίων η προστασία επιβάλλεται λόγω της λαογραφικής, εθνολογικής, κοινωνικής, τεχνικής, αρχιτεκτονικής, βιομηχανικής ή εν γένει ιστορικής, καλλιτεχνικής ή επιστημονικής σημασίας τους.
- Τα άυλα πολιτιστικά αγαθά. Για παράδειγμα αναφέρονται τα έθιμα, οι χοροί, οι τεχνικές που αποτελούν μαρτυρίες του παραδοσιακού, λαϊκού και λόγιου πολιτισμού.

Στη συνέχεια, θα αναλυθούν κάποια από τα άρθρα του προηγούμενου νόμου. Στους ενάλιους αρχαιολογικούς χώρους απαγορεύεται η αλιεία, η αγκυροβολία και η υποβρύχια δραστηριότητα με αναπνευστικές συσκευές, εκτός αν έχει χορηγηθεί άδεια του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού και του τυχόν συναρμόδιου Υπουργού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου καθορίζονται οι όροι άσκησης των δραστηριοτήτων αυτών στους ενάλιους αρχαιολογικούς χώρους. Με όμοια απόφαση ορίζονται οι όροι άσκησης της υποβρύχιας δραστηριότητας με αναπνευστικές συσκευές, βαθυσκάφη ή άλλα μέσα επισκόπησης του βυθού σε θαλάσσιες περιοχές, λίμνες και ποταμούς, για λόγους προστασίας της υποβρύχιας πολιτιστικής κληρονομιάς. Γύρω από ενάλια μνημεία και γύρω από αρχαιολογικούς χώρους είναι δυνατόν να ορίζεται περιοχή στην οποία δεν επιτρέπονται οι παραπάνω δραστηριότητες χωρίς προηγούμενη άδεια (Ζώνη Προστασίας), που χορηγείται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου¹⁰⁶.

Η Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού, Λίνα Μενδώνη, δήλωσε ότι: «Ο βυθός των ελληνικών θαλασσών αποτελεί ενάλια κιβωτό της Ιστορίας μας». Οι προστατευμένοι υποθαλάσσιοι χώροι, όπου βρίσκονται ναυάγια από τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο, αφηγούνται σελίδες της σύγχρονης ελληνικής Ιστορίας. Ταυτόχρονα, παρουσιάζουν μια ισχυρή αναπτυξιακή δυναμική, καθώς οι υποβρύχια περιηγήσεις αποτελούν μία ειδική, εξαιρετικά ενδιαφέρουσα μορφή τουρισμού που προσελκύει επισκέπτες υψηλού επιπέδου και εισοδήματος. Σύμφωνα με γνωμοδότηση του Κεντρικού Συμβουλίου Νεοτέρων Μνημείων του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, οι οργανωμένες και καθοδηγούμενες καταδύσεις σε 91 ναυάγια πλοίων και αεροπλάνων¹⁰⁷. Τα ναυάγια αποδίδονται στην καταδυτική κοινότητα για καταδύσεις αναψυχής. Επισημαίνεται ότι στους ενάλιους αρχαιολογικούς χώρους απαγορεύεται η αλιεία, η αγκυροβολία και η υποβρύχια δραστηριότητα με αναπνευστικές συσκευές, εκτός αν έχει χορηγηθεί άδεια του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου. Καταγράφονται επίσης οι όροι άσκησης της υποβρύχιας δραστηριότητας με αναπνευστικές συσκευές, βαθυσκάφη ή άλλα μέσα επισκόπησης του βυθού σε θαλάσσιες περιοχές, λίμνες και ποταμούς, για λόγους προστασίας της υποβρύχιας πολιτιστικής κληρονομιάς.

Με το επόμενο άρθρο, εξασφαλίζεται τόσο η ακεραιότητα των ίδιων των ναυαγίων ως μνημείων, όσο και η ασφάλεια των καταδυόμενων επισκεπτών. Υπό την έννοια αυτή, οι

¹⁰⁶ Άρθρο 15, Νόμου 3028/2002, «Περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

¹⁰⁷ Διαθέσιμο στο: <https://m.naftemporiki.gr/story/1705303>, Ημερομηνία προσπέλασης 22/10/21

επιτρεπόμενες καταδύσεις αναψυχής συνιστούν μία μη παρεμβατική δραστηριότητα που περιορίζεται στον υδάτινο χώρο που περιβάλλει τα μνημεία και δεν παρεμβαίνει επί των μνημείων, στο εσωτερικό τους. Όσον αφορά την προστασία των ναυαγίων, αξιοποιούνται για πρώτη φορά με ταυτόχρονη προστασία τους τα ναυάγια. Στα ναυάγια ηλικίας άνω των 50 ετών που με την ΥΠΠΟ/ ΓΔΑΠΚ/ ΑΡΧ/Α1/Φ43/ 48604/3385/5.9.2003 (Β' 1701) απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού έχουν χαρακτηρισθεί ως πολιτιστικά αγαθά, δεν επιτρέπονταν έως σήμερα οι καταδύσεις αναψυχής.

Με τη νέα ρύθμιση, απαγορεύονται οι ασυνόδευτες καταδύσεις, αλλά επιτρέπονται οι καταδύσεις με συνοδεία από αναγνωρισμένους εν ενεργεία και νομίμως αδειοδοτημένους παρόχους καταδυτικών υπηρεσιών αναψυχής. Απαγορεύεται κατά την κατάδυση, η οποιαδήποτε επέμβαση ή αλλοίωση στα ναυάγια, καθώς και η συλλογή, αποκομιδή ή και απλή μετακίνηση οποιωνδήποτε αντικειμένων από τα ως άνω ναυάγια ή το βυθό γύρω από αυτά. Αξιοποιείται με τον τρόπο αυτό ένα τόσο σπουδαίο καταδυτικό αξιοθέατο και ενισχύεται η προστασία του με την πρόβλεψη αυστηρών ποινών. Οι όροι της κατάδυσης στα ως άνω ναυάγια καθορίζονται με κοινή απόφαση των Υπουργών Πολιτισμού και Αθλητισμού, Ναυτιλίας και Νησιωτικής Πολιτικής και κατά περίπτωση του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας.

Συνεχίζοντας, η αρχαιολογική Υπηρεσία, εκτός από την αποκάλυψη και διάσωση των αρχαιοτήτων είχε τη μέριμνα για την αναστήλωση των μνημείων. Η πρώτη ειδική Υπηρεσία δημιουργήθηκε με το ΒΔ/28-2-1894, σύμφωνα με το οποίο συστάθηκε Επιτροπή που ασχολήθηκε με τα μνημεία της Αθήνας και συγκεκριμένα της Ακρόπολης, όπου οι σχετικές αναστηλωτικές εργασίες ξεκίνησαν το 1895 με τη διεύθυνση του αρχιτέκτονα Νικόλαου Μπαλάνου. Με τον Ν.3827/1911 ιδρύθηκε «*Αρχιτεκτονικόν γραφείον σχολικών κτιρίων και συντηρήσεως αρχαίων μνημείων και αρχαιολογικών μουσείων*»¹⁰⁸.

Σημαντικό θα ήταν επίσης να σημειωθεί το άρθρο 25 του νόμου 3028/2002, που αναφέρεται στο δανεισμό και στην ανταλλαγή κινητών μνημείων που ανήκουν στο Δημόσιο. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού ύστερα από εισήγηση της Υπηρεσίας και γνώμη του Συμβουλίου, μπορεί σε εξαιρετικές περιπτώσεις να επιτρέπεται ο δανεισμός δημοσιευμένων κινητών μνημείων που ανήκουν στο Δημόσιο και βρίσκονται στην κατοχή του, σε μουσεία ή εκπαιδευτικούς οργανισμούς για εκθεσιακούς ή παιδαγωγικούς σκοπούς. Ο δανεισμός σε μουσεία γίνεται υπό τον όρο της αμοιβαιότητας. Όταν πρόκειται για παιδαγωγικούς σκοπούς μπορεί να επιτρέπεται εφόσον τα μνημεία δεν έχουν ιδιαίτερη σημασία για την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας. Ο δανεισμός γίνεται για ορισμένο χρόνο που δεν μπορεί να υπερβαίνει την πενταετία και είναι εφικτό να ανανεώνεται με την ίδια διαδικασία. Επίσης, μία ακόμη περίπτωση δανεισμού είναι εφόσον δεν έχουν ιδιαίτερη σημασία για την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας, δεν χρειάζεται να συμπληρωθούν με αυτά οι συλλογές άλλων μουσείων της χώρας και δεν πλήττεται η ενότητα σημαντικών συλλογών, με ίσης σημασίας πολιτιστικά αγαθά που ανήκουν σε άλλα κράτη ή σε αλλοδαπά νομικά πρόσωπα μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και έχουν ιδιαίτερη σημασία για τις συλλογές των δημόσιων μουσείων της χώρας¹⁰⁹.

Σε ανάλογο κλίμα, σύμφωνα με το άρθρο 46 του ίδιου νόμου, που αναφέρεται στην πρόσβαση και χρήση των μνημείων και χώρων, με κοινή απόφαση των Υπουργών Οικονομίας και Οικονομικών και Πολιτισμού καθορίζεται το ύψος του αντιτίμου που καταβάλλεται από το κοινό για την επίσκεψη μουσείων, μνημείων, οργανωμένων αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων που ανήκουν στο Δημόσιο και υπάγονται στην προστασία του παρόντος

¹⁰⁸ Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/YPPOA_istoriko_images_2.pdf. Ημερομηνία Προσπέλασης: 24/10/2021.

¹⁰⁹ Άρθρο 25, Νόμου 3028/2002, «Περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

νόμου¹¹⁰. Η Υπηρεσία οφείλει να διευκολύνει την πρόσβαση των ειδικών επιστημόνων, στους οποίους χορηγεί σχετική άδεια, σε κινητά μνημεία που βρίσκονται σε δημόσια μουσεία και αποθηκευτικούς χώρους υπό την εποπτεία της, με σκοπό τη φωτογράφιση, τη μελέτη ή τη δημοσίευσή τους, εφόσον δεν υπάρχει κίνδυνος να υποστούν φθορά τα μνημεία και υπό την επιφύλαξη των διατάξεων του άρθρου 39 ως προς τα δικαιώματα δημοσίευσης.

Ως μουσείο νοείται η υπηρεσία ή ο οργανισμός μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα, με ή χωρίς ίδια νομική προσωπικότητα, που αποκτά, δέχεται, φυλάσσει, συντηρεί, καταγράφει, τεκμηριώνει, ερευνά, ερμηνεύει και κυρίως εκθέτει και προβάλλει στο κοινό συλλογές αρχαιολογικών, καλλιτεχνικών, εθνολογικών ή άλλων υλικών μαρτυριών του ανθρώπου και του περιβάλλοντός του, με σκοπό τη μελέτη, την εκπαίδευση και την ψυχαγωγία. Ως μουσεία μπορούν να θεωρηθούν επίσης υπηρεσίες ή οργανισμοί που έχουν παρεμφερείς σκοπούς και λειτουργίες, όπως τα μουσεία ανοικτού χώρου¹¹¹. Για την ίδρυση και λειτουργία μουσείου από το Δημόσιο εκδίδεται απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, εφόσον διασφαλίζονται οι λειτουργίες και οι σκοποί της προηγούμενης παραγράφου, στο πλαίσιο της γενικότερης πολιτικής μουσείων. Είναι δεδομένο ότι απαιτείται, μεταξύ άλλων, η ύπαρξη μίας ή περισσότερων συλλογών και η επάρκεια και καταλληλότητα των εγκαταστάσεων, του απασχολούμενου προσωπικού και των άλλων μέσων για την επίτευξη των στόχων του μουσείου. Με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού, η οποία εκδίδεται ύστερα από γνώμη του Συμβουλίου, είναι δυνατή η αναγνώριση μουσείου που ιδρύεται από ή ανήκει σε άλλο νομικό πρόσωπο, μετά από αίτηση αυτού, εφόσον διασφαλίζονται οι λειτουργίες και οι σκοποί του νόμου. Προς τούτο συνεκτιμώνται, μεταξύ άλλων, το ενδιαφέρον των συλλογών, η επάρκεια και η καταλληλότητα των εγκαταστάσεων, του απασχολούμενου προσωπικού και των άλλων μέσων και τρόπων επίτευξης των στόχων του μουσείου. Τα μουσεία οφείλουν να είναι ανοικτά στο κοινό σε προκαθορισμένες ημέρες και ώρες. Πρέπει να διευκολύνουν την πρόσβαση στις συλλογές τους για λόγους μελέτης και έρευνας. Διέπονται από εσωτερικό κανονισμό λειτουργίας, ο οποίος καταρτίζεται με απόφαση του Υπουργού Πολιτισμού μετά από γνώμη του Συμβουλίου για τα μουσεία που ανήκουν στο Δημόσιο, και κοινοποιείται στην Υπηρεσία προκειμένου για τα άλλα μουσεία. Τα αντικείμενα που φυλάσσονται στα μουσεία, καταχωρίζονται στο Εθνικό Αρχείο Μνημείων με ευθύνη της Διοίκησης των μουσείων¹¹².

Φυσικά, σε αυτό το σημείο, πρέπει να δοθεί ιδιαίτερη σημασία και δεν θα έπρεπε να παραληφθούν οι ποινικές διατάξεις που διέπουν το συγκεκριμένο νόμο, σε περιπτώσεις που κάποιος δεν σεβαστεί την πολιτιστική κληρονομιά της χώρας. Όποιος καταστρέφει, βλάπτει, ρυπαίνει, καθιστά ανέφικτη ή δυσχερή τη χρήση ή αλλοιώνει τη μορφή μνημείου ή ανήκοντος σε συλλογή μουσείου πολιτιστικού αγαθού ή πολιτιστικού αγαθού που έχει τοποθετηθεί σε ανοικτό ή κλειστό δημόσιο, δημοτικό ή κοινόχρηστο χώρο τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο (2) ετών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη. Αν το μνημείο ανήκει στο δράστη, επιβάλλεται φυλάκιση μέχρι τριών (3) ετών. 2. Αν πρόκειται για μνημείο ιδιαίτερα μεγάλης αξίας και η πράξη έγινε στο πλαίσιο οργανωμένης εγκληματικής δραστηριότητας ή από πολλούς ενωμένους για την τέλεσή της, επιβάλλεται κάθειρξη μέχρι (10) δέκα ετών¹¹³. Όταν γίνεται φθορά μνημείου από αμέλεια, με φυλάκιση μέχρι δύο (2) ετών

¹¹⁰ Άρθρο 46, Νόμου 3028/2002, «Περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

¹¹¹ Άρθρο 45, Νόμου 3028/2002, «Περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

¹¹² Άρθρο 45, Νόμου 3028/2002, «Περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

¹¹³ Άρθρο 56, Νόμου 3028/2002, «Περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

τιμωρείται η πράξη του πρώτου εδαφίου της παραγράφου 1 του προηγούμενου άρθρου 56 αν τελέστηκε πραγματικά από αμέλεια¹¹⁴.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι τον Οκτώβριο του 1982, στον αρχαιολογικός χώρος Ακρόπολης, όπου Φινλανδός 65χρονος τουρίστας έγινε αντιληπτός από τη Φύλακα Αρχαιοτήτων, να έχει αποκόψει από τον αρχαίο κίονα 7 κομμάτια. Στο σημείο κλήθηκε άμεσα η αστυνομία, η οποία τον συνέλαβε και τον οδήγησε στο τμήμα. Την επόμενη μέρα παραπέμφθηκε σε δίκη. Ο ίδιος, η γυναίκα του, καθώς και δύο ακόμα γυναίκες από το γκρουπ, ισχυρίστηκαν πως δεν γνώριζαν ότι απαγορευόταν να πάρουν μερικά κομμάτια από την κολόνα. Μάλιστα, δικαιολογήθηκε λέγοντας ότι πρώτη φορά στη ζωή του έβλεπε πεντελικό μάρμαρο και ήθελε να το δείξει και στους φίλους του όταν θα επέστρεφε στην πατρίδα του. Ο ίδιος, καθώς και οι υπόλοιποι τουρίστες του γκρουπ, ισχυρίστηκαν πως δεν γνώριζαν ότι απαγορευόταν να πάρουν μερικά κομματάκια από την κολόνα. Μάλιστα, ο Φινλανδός δικαιολογήθηκε λέγοντας ότι πρώτη φορά στη ζωή του έβλεπε πεντελικό μάρμαρο και ήθελε να το δείξει και στους φίλους του όταν θα επέστρεφε στην πατρίδα του. «*Εκτός αυτού*», συνέχισε, «*πήρα τα κομμάτια γιατί πίστευα ότι αφού έσπασαν, ήταν άχρηστα*». Ο πρόεδρος του Τριμελούς Πλημμελειοδικείου Αθηνών, επεσήμανε χαρακτηριστικά: «*Αν καθένας από τα εκατομμύρια των τουριστών που επισκέπτονται τον Παρθενώνα, σπάζει και παίρνει μαζί του κάποια κομμάτια, δε θα είχε μείνει ούτε ο ιερός βράχος στη θέση του*». Έπειτα εξέδωσε την ετυμηγορία και ανακοίνωσε την ποινή, δηλαδή ανακοινώθηκαν 9 μήνες φυλάκιση και πρόστιμο 10.000 δραχμές. Ο κατηγορούμενος υπέβαλε έφεση, η οποία έγινε δεκτή με τον όρο ότι θα κατέβαλε εγγύηση 50.000 δραχμών¹¹⁵.

4.5.3. Νόμος υπ' αριθμ. 3525/2007 «Πολιτιστική Χορηγία», ΦΕΚ 16/Α/ 26 Ιανουαρίου 2007

Για την εφαρμογή του νόμου 3525/2007 που εξέδωσε η Βουλή, θα πρέπει να προσδιοριστούν ορισμένες έννοιες για την καλύτερη ερμηνεία τους¹¹⁶:

- Ως «Πολιτιστική χορηγία» νοείται η χρηματική ή άλλης μορφής οικονομική παροχή σε είδος, σε άυλα αγαθά ή υπηρεσίες από φυσικά ή νομικά πρόσωπα, ημεδαπά ή αλλοδαπά, για την ενίσχυση συγκεκριμένων πολιτιστικών δραστηριοτήτων ή σκοπών του αποδέκτη της χορηγίας με αντιστάθμισμα την προβολή του κοινωνικού προσώπου και της ευποιίας του χορηγού.
- Ως «Χορηγός» νοείται το φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ημεδαπό ή αλλοδαπό, του ιδιωτικού δικαίου που προβαίνει σε πολιτιστική χορηγία. Ως «Αποδέκτης χορηγίας» νοείται το Δημόσιο, οι οργανισμοί τοπικής αυτοδιοίκησης α' και β' βαθμού, τα νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου, τα νομικά πρόσωπα του ευρύτερου δημόσιου τομέα, όπως αυτός κάθε φορά οριοθετείται, καθώς και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα και οι αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες του άρθρου που επιδιώκουν, κατά το καταστατικό τους, σκοπούς πολιτιστικούς.
- Ως «Πολιτιστική δραστηριότητα» νοείται η δραστηριότητα που αποσκοπεί στην προστασία, αξιοποίηση και προβολή της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως η τελευταία ορίζεται στο ν. 3028/2002 (ΦΕΚ 153 Α'/28.6.2002), καθώς και στην ενίσχυση και

¹¹⁴ Άρθρο 57, Νόμου 3028/2002, «Περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς»

¹¹⁵ Διαθέσιμο στο: www.mixanitouxronou.gr. Ημερομηνία Προσπέλασης: 24/10/2021.

¹¹⁶ Άρθρο 1, Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3525 «Πολιτιστική Χορηγία», Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_9880.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

προβολή του νεότερου και σύγχρονου πολιτισμού, ο οποίος περιλαμβάνει κάθε δράση που έχει ως σκοπό ιδίως στην παραγωγή, καλλιέργεια, προαγωγή και διάδοση των γραμμάτων, της μουσικής, του χορού, του θεάτρου, του κινηματογράφου, της αρχιτεκτονικής, της ζωγραφικής, της γλυπτικής και των εικαστικών τεχνών.

Η πολιτιστική χορηγία διακρίνεται από τη «δωρεά», η οποία αποτελεί παροχή στον δωρεοδόχο ενός περιουσιακού αντικειμένου, χωρίς οποιοδήποτε αντάλλαγμα ή αντιστάθμισμα, από την «επιχορήγηση», η οποία αποτελεί καταβολή από το Δημόσιο χρηματικής ενίσχυσης σε νομικά πρόσωπα δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου, αστικές μη κερδοσκοπικές εταιρείες κ.λπ., για την πραγματοποίηση συγκεκριμένου έργου ή προγράμματος, από τη «διαφήμιση», η οποία αποτελεί παρουσίαση στο κοινό προϊόντων ή υπηρεσιών και προβολή των πλεονεκτημάτων τους, με σκοπό την παρακίνηση του κοινού να αποκτήσει τα διαφημιζόμενα προϊόντα ή υπηρεσίες, από την «προώθηση πωλήσεων», η οποία αποτελεί κάθε δραστηριότητα, στο πλαίσιο της εμπορικής επικοινωνίας, με στόχο την αύξηση της πώλησης προϊόντων ή υπηρεσιών, με τρόπους άλλους πλην της διαφήμισης, οι οποίοι κατά κανόνα βασίζονται στην προσωπική επαφή με τον καταναλωτή, όπως προσφορές, διαγωνισμοί, εκδηλώσεις¹¹⁷.

Η σύμβαση χορηγίας περιλαμβάνει αναλυτική περιγραφή των δικαιωμάτων και των υποχρεώσεων των μερών. Με τη σύμβαση χορηγίας πρέπει να προβλέπονται, ιδίως, τα ακόλουθα¹¹⁸:

1. η πολιτιστική δραστηριότητα που αναλαμβάνει να ενισχύσει ο χορηγός με την προσφορά του,
2. το είδος της παροχής του χορηγού,
3. τα αντισταθμίσιμα υπέρ του χορηγού,
4. άλλα δικαιώματα και υποχρεώσεις χορηγού και αποδέκτη της χορηγίας,
5. οι λόγοι καταγγελίας της σύμβασης και οι συνέπειές της,
6. το ενδεχόμενο πολλαπλής χορηγίας, συγχορηγίας ή μερικής χορηγίας,
7. διάρκεια της σύμβασης χορηγίας.

Στη σύμβαση χορηγίας καθορίζονται τα αντισταθμίσιμα υπέρ του χορηγού, τα οποία πρέπει να συνάδουν προς τη φύση της πολιτιστικής χορηγίας. Το ποσό της χορηγίας διατίθεται αποκλειστικά για την επίτευξη της συγκεκριμένης πολιτιστικής δραστηριότητας. 2. Ο αποδέκτης της χορηγίας υποχρεούται να υποβάλει στον χορηγό αναλυτική έκθεση απολογισμού της χρήσης του χρηματικού ή άλλης οικονομικής μορφής αντικειμένου της χορηγίας εντός του προβλεπόμενου στη σύμβαση χρονικού διαστήματος και σε περίπτωση που δεν ορίζεται στη σύμβαση το χρονικό αυτό διάστημα, εντός τριών (3) μηνών από την περάτωση της δραστηριότητας¹¹⁹. Εφόσον στη σύμβαση δεν ορίζεται διαφορετικά, έκαστο μέρος δικαιούται να καταγγείλει εγγράφως τη σύμβαση αζήμιως, για σπουδαίο λόγο όπως¹²⁰:

1. όταν ο χορηγός καταστεί υπερήμερος ως προς την καταβολή της παροχής του σύμφωνα με τις διατάξεις της σύμβασης και η υπερημερία του αυτή διαρκεί πλέον των τριάντα (30) ημερολογιακών ημερών, αφότου κατέστη ληξιπρόθεσμη η παροχή,
2. όταν ο χορηγός κηρυχθεί σε πτώχευση ή υποβληθεί δήλωση αναστολής πληρωμών,
3. όταν ο χορηγός προβεί στην ανάθεση τμήματος ή του συνόλου των υποχρεώσεών του από τη σύμβαση σε τρίτο, χωρίς την προηγούμενη έγγραφη συναίνεση του αποδέκτη της χορηγίας,

¹¹⁷ Άρθρο 2, Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3525 «Πολιτιστική Χορηγία», Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_9880.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

¹¹⁸ Άρθρο 6, Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3525 «Πολιτιστική Χορηγία», Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_9880.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

¹¹⁹ Άρθρο 7, Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3525 «Πολιτιστική Χορηγία», Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_9880.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

¹²⁰ Άρθρο 8, Νόμου ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3525 «Πολιτιστική Χορηγία», Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_9880.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

4. όταν τα μέρη παραβιάσουν την υποχρέωση της μη γνωστοποίησης εμπιστευτικών πληροφοριών.

4.5.4. Νόμος 3658/2008, ΦΕΚ Α-70/22-4-2008, «Μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και άλλες διατάξεις.»

Στο συγκεκριμένο νόμο, ορίζονται μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και λοιπές διατάξεις. Στο νόμο, που ψηφίστηκε από την Βουλή, αναφέρεται ότι δημιουργείται υπηρεσιακή μονάδα σε επίπεδο Διεύθυνσης στο Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού με τίτλο «Διεύθυνση Τεκμηρίωσης και Προστασίας Πολιτιστικών Αγαθών», η οποία υπάγεται στη Γενική Διεύθυνση Αρχαιοτήτων και Πολιτιστικής Κληρονομιάς¹²¹.

Πιο συγκεκριμένα, σκοπός της λεγόμενης υπηρεσίας-διεύθυνσης είναι η προστασία των πολιτιστικών αγαθών και η καταπολέμηση της αρχαιοκαπηλίας, ιδίως με την αναζήτηση, την τεκμηρίωση προέλευσης και διακίνησης και τη διεκδίκηση κινητών μνημείων, κατά την έννοια του Νόμου 3028/2002 (ΦΕΚ 153 Α'), τα οποία είναι προϊόντα κλοπής, υπεξαίρεσης, παράνομης ανασκαφής ή ανέλκυσης (από το βυθό θάλασσας, λίμνης ή ποταμού) ή έχουν παράνομα διακινηθεί στο εσωτερικό ή το εξωτερικό¹²².

Επιπλέον, χρήσιμο θα ήταν να αναλυθούν και τα τμήματα από τα οποία συγκροτείται καθώς και οι αρμοδιότητες του κάθε τμήματος ξεχωριστά. Υπάρχουν τα εξής τμήματα¹²³:

- Το τμήμα Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων (μέχρι και το τέλος του 4ου αιώνα μ.Χ.) με σκοπό την τεκμηρίωση διακίνησης κλαπέντων ή υπεξαιρεμένων κινητών μνημείων προερχομένων από την Ελληνική Επικράτεια, ή παράνομα εισαγομένων από τρίτες χώρες ή εξαγομένων σε αυτές ή παράνομα διακινουμένων εντός της Ευρωπαϊκής Ένωσης κινητών μνημείων και στην αναζήτηση κάθε στοιχείου που μπορεί να συμβάλλει στην τεκμηρίωση απαίτησης του Ελληνικού Δημοσίου, καθώς και στην εισήγηση των απαιτούμενων ενεργειών για τη διεκδίκηση και την ανάκτησή τους. Επίσης, αφορά στη συνδρομή προς τις αρμόδιες Υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού για τη δικαστική διεκδίκηση στο εσωτερικό και το εξωτερικό κινητών μνημείων, τα οποία έχουν κλαπεί ή υπεξαιρεθεί ή είναι προϊόντα παράνομης ανασκαφής ή έχουν παράνομα ανελκυθεί ή διακινηθεί.
- Το τμήμα Βυζαντινών και Μεταβυζαντινών Αρχαιοτήτων (από την αρχή του 5ου αιώνα μ.Χ. μέχρι και το 1830) με αρμοδιότητες ίδιες με τμήματος Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.
- Το τμήμα Νεότερων Μνημείων (από το 1831 και μετά) με αρμοδιότητες ίδιες με του Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων.
- Το τμήμα Παρακολούθησης και Καταγραφής, με αρμοδιότητες την διατήρηση φωτογραφικού αρχείου για την παρακολούθηση της διεθνούς αγοράς κινητών μνημείων, την παρακολούθηση νέων αποκτημάτων από μουσεία και άλλα νομικά ή

¹²¹ Άρθρο 1, Νόμου 3658/2008, ΦΕΚ Α-70/22-4-2008, «Μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και άλλες διατάξεις», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/n-3658-2008.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 25/10/21

¹²² Άρθρο 2, Νόμου 3658/2008, ΦΕΚ Α-70/22-4-2008, «Μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και άλλες διατάξεις», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/n-3658-2008.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 25/10/21

¹²³ Άρθρο 3, Νόμου 3658/2008, ΦΕΚ Α-70/22-4-2008, «Μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και άλλες διατάξεις», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/n-3658-2008.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 25/10/21

φυσικά πρόσωπα του εξωτερικού και στη σύνταξη καταλόγων με ευρήματα ελληνικού ενδιαφέροντος σε αυτά, την αναζήτηση κάθε στοιχείου, το οποίο μπορεί να συμβάλλει στην τεκμηρίωση απαιτήσεων του Ελληνικού Κράτους και την παρακολούθηση και την ενημέρωση των Κεντρικών, Περιφερειακών και Ειδικών Περιφερειακών Υπηρεσιών του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. σχετικά με τις τρέχουσες τιμές των κινητών μνημείων στη διεθνή και ελληνική αγορά. Επίσης, έχει την αρμοδιότητα της διατήρησης ηλεκτρονικών αρχείων για κλαπέντα ή κατασχεθέντα κινητά μνημεία, για παράνομες ανασκαφές, για πρόσωπα που εμπλέκονται στην παράνομη απόκτηση και διακίνηση κινητών μνημείων και για πρόσωπα που κατέχουν ανιχνευτές μετάλλου ή άλλα όργανα για τη διερεύνηση του υπεδάφους, του βυθού ή του πυθμένα.

- Το τμήμα Νομικής Τεκμηρίωσης, για τη νομική τεκμηρίωση των απαιτήσεων του Ελληνικού Δημοσίου για την ανάκτηση κινητών μνημείων και την τήρηση αρχείου διεθνών, πολυμερών και διμερών συμβάσεων για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς.
- Το τμήμα Διοικητικής και Οικονομικής Υποστήριξης, στην αρμοδιότητα του οποίου είναι η γραμματειακή υποστήριξη, η διαχείριση και η διεκπεραίωση των οικονομικών θεμάτων, η τήρηση του αρχείου και του πρωτοκόλλου και τα θέματα του εκτάκτου προσωπικού της Διεύθυνσης.

Από την ανάλυση, δεν θα μπορούσε να μην αναφερθούν οι κυρώσεις που επιβάλλονται, σε περίπτωση που κάποιος δεν σεβαστεί τα πολιτιστικά αγαθά. Η διάταξη του άρθρου 66 του Νόμου 3028/2002 γίνεται παράγραφος 1¹²⁴ και προστίθεται παράγραφος 2, η οποία έχει αναφέρει ότι με ποινή φυλάκισης τουλάχιστον ενός έτους τιμωρείται όποιος εισάγει, εξάγει, κατέχει εκμαγεία, αντίγραφα ή απομιμήσεις μνημείων με σκοπό να τα διαθέσει ως γνήσια ή εν γνώσει του πιστοποιεί τα αντικείμενα αυτά ως γνήσια μέσω δηλώσεων, αξιολογήσεων, δημοσιοποιήσεων, αποτυπώσεων σε σφραγίδες ή επιγραφές ή με κάθε άλλο μέσο ή παράσταση, εκτός εάν η πράξη τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη. Η διάθεση των ανωτέρω αντικειμένων ως γνήσιων τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον δύο ετών, αν η πράξη δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη. Τα αντίγραφα, οι απομιμήσεις και τα όργανα κατασκευής τους κατάσχονται και δημεύονται¹²⁵.

4.5.5. Νόμος υπ' αριθ. 2121/1993 «Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα» ΦΕΚ 25/Α/4 Μαρτίου 1993

Οι πνευματικοί δημιουργοί αποκτούν πνευματική ιδιοκτησία μετά τη δημιουργία του έργου, με το δικαίωμα εκμετάλλευσης του έργου (περιουσιακό δικαίωμα) και το δικαίωμα προστασίας προσωπικού δεσμού με αυτό (ηθικό δικαίωμα)¹²⁶.

Στο συγκεκριμένο νόμο δίνονται οι ακόλουθοι ορισμοί για την καλύτερη κατανόησή του. Ως έργο προσδιορίζεται κάθε πρωτότυπο πνευματικό δημιούργημα λόγου, τέχνης ή επιστήμης, με

¹²⁴ Άρθρο 66, Νόμου 3028/2002, «Περί προστασίας των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/n-3028-2002.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 25/10/21

¹²⁵ Άρθρο 10, Νόμου 3658/2008, ΦΕΚ Α-70/22-4-2008, «Μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και άλλες διατάξεις», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/n-3658-2008.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 25/10/21

¹²⁶ Άρθρο 1, Νόμου υπ' αριθ. 2121/1993 «Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα», ΦΕΚ 25/Α/4 Μαρτίου 1993, Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_1939.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

οποιαδήποτε μορφή, ιδίως τα γραπτά ή προφορικά κείμενα, οι μουσικές συνθέσεις, τα θεατρικά έργα, οι χορογραφίες, τα έργα των εικαστικών τεχνών (π.χ. έργα ζωγραφικής/γλυπτικής, λιθογραφίες, αρχιτεκτονικά έργα, φωτογραφίες, εικονογραφήσεις, τα τρισδιάστατα έργα. Επίσης οι μεταφράσεις, οι διασκευές, οι προσαρμογές και οι άλλες μετατροπές έργων ή εκφράσεων της λαϊκής παράδοσης, οι εγκυκλοπαίδειες, οι ανθολογίες και οι βάσεις δεδομένων, εφόσον η διευθέτηση του περιεχομένου τους είναι πρωτότυπη. Η προστασία των έργων γίνεται με την επιφύλαξη των δικαιωμάτων στα έργα που προϋπάρχουν, που χρησιμοποιήθηκαν ως αντικείμενο των μετατροπών ή των συλλογών¹²⁷.

Ως περιουσιακό δικαίωμα προσδιορίζεται η εξουσία να επιτρέπει ή να απαγορεύει την εγγραφή και αναπαραγωγή του έργου με κάθε μέσο, τη μετάφρασή του, τη διασκευή, προσαρμογή ή άλλες μετατροπές, τη θέση σε κυκλοφορία του πρωτοτύπου ή αντιτύπων του έργου με μεταβίβαση της κυριότητας, και την επιβολή περιοριστικών όρων στη μεταβίβαση, εκμίσθωση ή δημόσιο δανεισμό σχετικά με τα αντίτυπα, την παρουσίαση του έργου στο κοινό, τη δημόσια εκτέλεση έργου, τη μετάδοση ή αναμετάδοσή του (μέσω τηλεφώνου, τηλεόρασης ή άλλων ηλεκτρομαγνητικών κυμάτων) και την εισαγωγή αντιτύπων του έργου που δημιουργήθηκαν στο εξωτερικό χωρίς τη συναίνεση του δημιουργού¹²⁸.

Επιπροσθέτως, το ηθικό δικαίωμα δίνει στο δημιουργό την εξουσία της απόφασης για χρόνο, τόπο ή τρόπο που θα γίνει προσιτό στο κοινό, της αναγνώρισης πατρότητας, της απαγόρευσης κάθε παραμόρφωσης, περικοπής ή άλλης τροποποίησης του έργου καθώς και κάθε προβολής του δημιουργού που προέρχεται από την παρουσίαση του έργου, της προσπέλασης του έργου ακόμη αν η κυριότητα στον υλικό φορέα ανήκει σε άλλον, της υπαναχώρησης από συμβάσεις μεταβίβασης περιουσιακού δικαιώματος ή εκμετάλλευσής του ή άδειας εκμετάλλευσής του για την προστασία της προσωπικότητά του εξαιτίας μεταβολής στις πεποιθήσεις του ή στις περιστάσεις και προφανώς με καταβολή αποζημίωσης στον αντισυμβαλλόμενο για τη θετική του ζημία. Το ηθικό δικαίωμα είναι ανεξάρτητο από το περιουσιακό δικαίωμα και παραμένει στο δημιουργό ακόμα και μετά τη μεταβίβαση του περιουσιακού δικαιώματος¹²⁹.

Τέλος, υπάρχει και το δικαίωμα παρακολούθησης, όπου όταν υπάρχει μεταπώληση του πρωτοτύπου έργου σε πλειστηριασμό ή από οποιοδήποτε έμπορο που πουλά έργα τέχνης, ο δημιουργός και οι κληρονόμοι του έχουν το δικαίωμα να αποκτήσουν το πέντε (5) τοις εκατό της τιμής του έργου. Οι προαναφερθέντες διοργανωτές του πλειστηριασμού και οι έμποροι έργων τέχνης έχουν την υποχρέωση να παρέχουν ετησίως στο Επιμελητήριο Εικαστικών Τεχνών της Ελλάδας και στους οργανισμούς συλλογικής διαχείρισης των δικαιωμάτων σε αντίστοιχα έργα πληροφορίες για τα έργα που πουλήθηκαν, καθώς και τις τιμές πώλησής τους¹³⁰.

Όταν υπάρξει περίπτωση κατά την οποία προσβάλλεται η πνευματική ιδιοκτησία ή το συγγενικό δικαίωμα, ο δημιουργός ή ο δικαιούχος μπορεί να αξιώσει την αναγνώριση του δικαιωμάτων του, την άρση της προσβολής και την παράλειψή της στο εγγύς μέλλον. Όποιος είναι υπεύθυνος για την προσβολή της πνευματικής ιδιοκτησίας ή του συγγενικού δικαιώματος,

¹²⁷ Άρθρο 2, Νόμου υπ' αριθ. 2121/1993 «Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα», ΦΕΚ 25/Α/4 Μαρτίου 1993, Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_1939.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

¹²⁸ Άρθρο 3, Νόμου υπ' αριθ. 2121/1993 «Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα», ΦΕΚ 25/Α/4 Μαρτίου 1993, Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_1939.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

¹²⁹ Άρθρο 4, Νόμου υπ' αριθ. 2121/1993 «Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα», ΦΕΚ 25/Α/4 Μαρτίου 1993, Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_1939.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

¹³⁰ Άρθρο 5, Νόμου υπ' αριθ. 2121/1993 «Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα», ΦΕΚ 25/Α/4 Μαρτίου 1993, Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_1939.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

είναι υποχρεωμένος να καταβάλει αποζημίωση και συνεπώς, να ικανοποιήσει την ηθική βλάβη. Η αποζημίωση που χρωστά ο υπεύθυνος δεν μπορεί να είναι κατώτερη από το διπλάσιο της αμοιβής που συνήθως ή κατά το νόμο καταβάλλεται για το είδος της εκμετάλλευσης που έκανε χωρίς την ανάλογη άδεια¹³¹.

4.5.6. ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3348/2005, ΦΕΚ 144/Α/23-6-2005 «Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά»

Η υιοθέτηση του Unidroit αφορά τη Διεθνή Επιστροφή Κλαπέντων ή Παρανόμως Εξαχθέντων Πολιτιστικών Αγαθών, ύστερα από πρόσκληση της Κυβέρνησης της Ιταλικής Δημοκρατίας, δεδομένου ότι ο πολιτισμός αποτελεί θεμέλιο για την προώθηση και σαφώς διάδοση μεταξύ των λαών και για αυτό πρέπει να διασφαλίζεται η πολιτιστική κληρονομιά του κάθε κράτους¹³². Η παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών αποτελεί ένα συχνό και ανησυχητικό φαινόμενο και προκαλεί σοβαρές επιπτώσεις τόσο στα ίδια τα μνημεία, όσο και στην πολιτιστική κληρονομιά των κρατών, καθώς η λεηλασία αρχαιολογικών χώρων ή αγαθών προκαλεί τη συνακόλουθη απώλεια αναντικατάστατων αρχαιολογικών, ιστορικών και επιστημονικών πληροφοριών. Η λεγόμενη Σύμβαση σκοπεύει στην διευκόλυνση της επιστροφής πολιτιστικών αγαθών. Προφανώς, η Σύμβαση δεν θα λύσει απευθείας τα προβλήματα που υπάρχουν, αλλά θα θεσπίσει μια διαδικασία με στόχο την ενίσχυση της διεθνούς πολιτιστικής συνεργασίας, σε συνάρτηση με το έργο που έχουν επιτελέσει διάφοροι διεθνείς και μη οργανισμοί για την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπως η Σύμβαση της UNESCO το 1970¹³³ για την παράνομη διακίνηση πολιτιστικών αγαθών.

Η συγκεκριμένη Σύμβαση αναφέρεται στην απόδοση των πολιτιστικών αγαθών που έχουν κλαπεί και στην επιστροφή πολιτιστικών αγαθών που απομακρύνθηκαν από το Συμβαλλόμενο Κράτος με παράβαση του νόμου και με στόχο την προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς του εκάστοτε Κράτους¹³⁴. Για τους σκοπούς της παρούσας Σύμβασης, πολιτιστικό αγαθό που προέρχεται από παράνομες ή νόμιμες ανασκαφές, αλλά κρατείται παράνομα, θεωρείται κλαπέν, εφόσον αυτό δεν έρχεται σε αντίθεση με τη νομοθεσία του Κράτους, στο οποίο έλαβαν χώρα οι εν λόγω ανασκαφές¹³⁵ και οφείλει να αποδώσει αποζημίωση στο Κράτος από το οποίο πήρα παράνομα τα πολιτιστικά αγαθά. Ένα Κράτος μπορεί να ζητήσει από το δικαστήριο ή άλλη αρμόδια αρχή άλλου Συμβαλλόμενου Κράτους να ζητήσει την επιστροφή πολιτιστικού αγαθού, που έχει εξαχθεί παράνομα από το έδαφος του αιτούντος Κράτους¹³⁶. Πολιτιστικό

¹³¹ Άρθρο 65, Νόμου υπ' αριθ. 2121/1993 «Πνευματική Ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα», ΦΕΚ 25/Α/4 Μαρτίου 1993, Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_1939.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 24/10/21

¹³² Άρθρο 1^ο, ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3348/2005, ΦΕΚ 144/Α/23-6-2005 «Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/nomos-3348-2005-phek-144-a-23-6-2005.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 15/11/21

¹³³ Όπως προαναφέρθηκε στο Νόμο υπ' αριθμ. 1103/1980, σελ. 27

¹³⁴ Άρθρο 1^ο, ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3348/2005, ΦΕΚ 144/Α/23-6-2005 «Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/nomos-3348-2005-phek-144-a-23-6-2005.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 15/11/21

¹³⁵ Άρθρο 3^ο, ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3348/2005, ΦΕΚ 144/Α/23-6-2005 «Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/nomos-3348-2005-phek-144-a-23-6-2005.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 15/11/21

¹³⁶ Άρθρο 5^ο, ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3348/2005, ΦΕΚ 144/Α/23-6-2005

αγαθό, που εξήχθη προσωρινά από την επικράτεια του Κράτους που αιτείται, για λόγους όπως η έκθεση, η έρευνα ή η συντήρηση και αποκατάσταση, βάσει της αδείας που εκδόθηκε σύμφωνα με τη νομοθεσία του, που ρυθμίζει την εξαγωγή πολιτιστικών αγαθών, ενόψει της προστασίας της πολιτιστικής του κληρονομιάς και δεν έχει επιστραφεί, θεωρείται ότι έχει εξαχθεί παράνομα. Τα συμβαλλόμενα μέρη μπορούν να συμφωνήσουν την διευθέτηση της μεταξύ τους διαφοράς είτε σε δικαστήριο, είτε σε άλλη αρμόδια αρχή, ή σε διαιτησία¹³⁷. Η Σύμβαση αυτή μπορεί να καταγγελθεί από ένα Κράτος ανά πάσα στιγμή, μετά την ημερομηνία που τέθηκε σε ισχύ ως προς το εν λόγω Κράτος, με την κατάθεση στο θεματοφύλακα εγγράφου προς το σκοπό αυτό¹³⁸.

4.5.7. ΚΥΑ ΥΠΠΟΑ/ΓΡΥΠ/591722/12422/2019, ΦΕΚ 3976/Β/31-10-2019

Σύμφωνα με την Κοινή Υπουργική Απόφαση Αριθμ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΑΜΕΕΠ/ΤΑΜΣ/346553/247338/5874/3323/2019, ΦΕΚ 2666/Β/1-7-2019, «Καθορισμός αντιτίμου επίσκεψης οργανωμένων αρχαιολογικών χώρων, ιστορικών τόπων, μνημείων και μουσείων - Απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής αντιτίμου»¹³⁹, ορίζονται οι κατηγορίες ατόμων που δικαιούνται ελεύθερη είσοδο στους αρχαιολογικούς χώρους, τους ιστορικούς τόπους, τα μνημεία και τα μουσεία τα οποία ανήκουν στο Δημόσιο και διαχειρίζεται το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού. Ελεύθερη είσοδο για όλους υπάρχει την 6η Μαρτίου (Ημέρα Μνήμης Μελίνας Μερκούρη), τη 18η Απριλίου (Διεθνής Ημέρα Μνημείων), τη 18η Μαΐου (Διεθνής Ημέρα Μουσείων), το τελευταίο σαββατοκύριακο Σεπτεμβρίου (Διήμερο Ευρωπαϊκών Ημερών Πολιτιστικής Κληρονομιάς), την 28η Οκτωβρίου (Εθνική Εορτή) και την πρώτη Κυριακή κάθε μήνα από 1η Νοεμβρίου έως 31η Μαρτίου. Ενδεικτικά, αναφέρονται και όσοι μπορούν να απαλλαγθούν εντελώς από την υποχρέωση καταβολής αντιτίμου, φυσικά με την επίδειξη αντίστοιχων εγγράφων για την πιστοποίησή τους:

- Τα παιδιά και οι νέοι ηλικίας έως 25 ετών των κρατών-μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης
- Τα παιδιά ηλικίας έως 5 ετών των εκτός της Ευρωπαϊκής Ένωσης χωρών
- Οι άνω των 25 ετών εκπαιδευόμενοι στα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της ημεδαπής
- Οι συνοδοί εκπαιδευτικοί κατά τις εκπαιδευτικές επισκέψεις σχολείων και ιδρυμάτων
- Οι συμμετέχοντες στο Κοινωνικό Εισόδημα Αλληλεγγύης (Κ.Ε.Α.)
- Οι κάτοχοι κάρτας ανεργίας της ημεδαπής

«Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/nomos-3348-2005-phek-144-a-23-6-2005.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 15/11/21

¹³⁷ Άρθρο 8°, ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3348/2005, ΦΕΚ 144/Α/23-6-2005

«Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/nomos-3348-2005-phek-144-a-23-6-2005.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 15/11/21

¹³⁸ Άρθρο 18°, ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3348/2005, ΦΕΚ 144/Α/23-6-2005

«Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/nomos-3348-2005-phek-144-a-23-6-2005.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 15/11/21

¹³⁹ Κοινή Υπουργική Απόφαση Αριθμ. ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΑΜΕΕΠ/ΤΑΜΣ/ 346553/247338/5874/3323/2019, ΦΕΚ 2666/Β/1-7-2019, «Καθορισμός αντιτίμου επίσκεψης οργανωμένων αρχαιολογικών χώρων, ιστορικών τόπων, μνημείων και μουσείων - Απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής αντιτίμου», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/koine-upourgike-apophase-346553-247338-5874-3323-2019.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 17/11/21

- Τα άτομα με αναπηρία (με ποσοστό 50% και άνω) και ένας συνοδός αυτών, ανεξαρτήτως χώρας προέλευσης
- Οι γονείς μονογονεϊκών, τρίτεκνων ή πολύτεκνων οικογενειών της ημεδαπής μέχρι συμπλήρωσης του 25ου έτους ηλικίας των τέκνων ή ανεξαρτήτως ηλικίας αν έχουν αναπηρία (με ποσοστό 50% και άνω)
- Οι πρόσφυγες
- Όσοι υπηρετούν τη στρατιωτική τους θητεία
- Οι Έλληνες Ολυμπιονίκες
- Οι επίσημοι φιλοξενούμενοι του Ελληνικού Δημοσίου
- Οι κάτοχοι κάρτας μέλους του Διεθνούς Συμβουλίου Μουσείων (ICOM) και του Διεθνούς Συμβουλίου Μνημείων και Τοποθεσιών (ICOMOS)
- Τα μέλη Εταιρειών και Συλλόγων Φίλων Αρχαιολογικών Χώρων και Μουσείων
- Οι αστυνομικοί του Τμήματος Πολιτιστικής Κληρονομιάς και Αρχαιοτήτων των Διευθύνσεων Ασφάλειας
- Οι εν ενεργεία υπάλληλοι του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού, του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων
- Οι ειδικοί επιστήμονες στους οποίους χορηγείται άδεια με σκοπό τη φωτογράφιση, τη μελέτη, τη σχεδίαση ή τη δημοσίευση αρχαιοτήτων
- Τα μέλη του Επιμελητηρίου Εικαστικών Τεχνών Ελλάδος, με την επίδειξη κάρτας μέλους, σε ισχύ,
- Οι ξεναγοί, με την επίδειξη ταυτότητας που έχει εκδοθεί από το Υπουργείο Τουρισμού
- Οι δημοσιογράφοι
- Οι κάτοχοι Δελτίου Ελεύθερης Εισόδου
- Οι πτυχιούχοι Ιστορικών και Αρχαιολογικών Τμημάτων των Φιλοσοφικών Σχολών, των Σχολών Αρχιτεκτονικής, Καλών Τεχνών, Συντήρησης Αρχαιοτήτων και Έργων Τέχνης, Μουσειακών Σπουδών
- Οι συνταξιούχοι εκπαιδευτικοί
- Στην ευρύτερη κατηγορία των νέων έως 25 ετών, που δικαιούνται δωρεάν είσοδο, περιλαμβάνονται οι φοιτητές και σπουδαστές των κρατών-μελών της Ε.Ε. και του ΕΟΧ.

4.5.8. Υπουργική Απόφαση αρ. πρωτ.

ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Α1/Φ42/1017/61/10-4-2012

Σύμφωνα με την Υπουργική Απόφαση με αριθμό πρωτ. ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Α1/Φ42/1017/61/10-4-2012 «Έγκριση όρων και διαδικασιών για την προσωρινή παραχώρηση χρήσης μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων για πολιτιστικές ή άλλες εκδηλώσεις», ΦΕΚ 1189/Β/ 10 Απριλίου 2012¹⁴⁰, δίνεται η έγκριση των όρων και των διαδικασιών για την προσωρινή παραχώρηση χρήσης μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων, για πολιτιστικές ή άλλες εκδηλώσεις. Όσα μνημεία ή αρχαιολογικοί χώροι, ή ιστορικοί τόποι περιλαμβάνονται στον συγκεκριμένο κατάλογο μπορούν να παραχωρούνται για πολιτιστικές ή άλλες εκδηλώσεις συμβατές με το χαρακτήρα

¹⁴⁰ Υπουργική Απόφαση αρ. πρωτ. ΥΠΠΟΤ/ΓΔΑΠΚ/ΑΡΧ/Α1/Φ42/1017/61/10-4-2012 «Έγκριση όρων και διαδικασιών για την προσωρινή παραχώρηση χρήσης μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και ιστορικών τόπων για πολιτιστικές ή άλλες εκδηλώσεις»
ΦΕΚ 1189/Β/ 10 Απριλίου 2012, Διαθέσιμο στο:
<https://www.culture.gov.gr/DocLib/diadiakasia%20gia%20tin%20prosorini%20paraxorisi%20xrisis%20mnimion%20arxaiologikon%20xoron%20kai%20mouseion.pdf>, Ημερομηνία προσπέλασης 15/11/21

τους ως μνημείων, όπως συναυλίες, παραστάσεις θεάτρου και χορού, καλλιτεχνικά δρώμενα, εκθέσεις, λογοτεχνικές εκδηλώσεις, διαλέξεις, συνέδρια, τιμητικές ή επετειακές εκδηλώσεις, εκδηλώσεις κοινωνικού χαρακτήρα κ.λπ. Οι εκδηλώσεις αυτές πρέπει να διακρίνονται για την ποιότητα, την αισθητική και την καλλιτεχνική τους αξία.

Ορισμένοι όροι και προϋποθέσεις:

- Οι απαιτούμενες εργασίες για την προετοιμασία της εκδήλωσης, καθώς και τυχόν δοκιμές, πραγματοποιούνται σε συνεννόηση με την αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων
- Οι εγκαταστάσεις πρέπει να είναι ελαφριές και σαφώς να μην προκαλούν άμεση ή έμμεση βλάβη στο μνημείο που έχει παραχωρηθεί.
- Δεν επιτρέπεται οποιαδήποτε επέμβαση ή παρέμβαση σε τμήματα και μέλη μνημείων.
- Δεν επιτρέπεται η τοποθέτηση φωτιστικών και ηχητικών σωμάτων ή άλλων αντικειμένων σε άμεση επαφή με τμήματα ή μέλη του μνημείου.
- Δεν επιτρέπεται η εισαγωγή και η χρήση πυροτεχνημάτων, καπνογόνων ή φωτοβολίδων
- Η στάθμευση των οχημάτων ή μηχανημάτων πραγματοποιείται προκαθαρισμένα, σε συνεννόηση με την αρμόδια Εφορεία Αρχαιοτήτων.
- Οι διοργανωτές λαμβάνουν ιδιαίτερη μέριμνα για την τήρηση της καθαριότητας και σαφώς να αφήσουν τον χώρο όπως ήταν αρχικά.
- Κατά τη διάρκεια της παραχώρησης της άδειας για χρήση, ο διοργανωτής λαμβάνει τα απαιτούμενα μέτρα ασφαλείας του χώρου για την προστασία του μνημείου.
- Στην περίπτωση θεατρικών παραστάσεων, τα σκηνικά που θα χρησιμοποιούνται πρέπει να είναι ελαφρές κατασκευές για να μην υπάρξει αλλοίωση του μνημείου.

Ενδεικτικά μέρη που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για εκδηλώσεις: Πύλη Τρικάλων, Περιφέρεια Ιονίων Νήσων, Παλαιόπολη Κέρκυρας, υπαίθριος χώρος Mon Repos, Νέο φρούριο Κέρκυρας, Κάστρο Λαμίας, Κάστρο Δομοκού, Κάστρο Άμφισσας, Περιφέρεια Αττικής, Ωδείο Ακρόπολης Ρόδου, Στάδιο Ακρόπολης Ρόδου, Αρχαιολογικός Χώρος Δίου Αρχαιολογικός Χώρος Λειβήθρων Σπήλαιο Πετραλώνων Λουτρά Παράδεισος, Θεσσαλονίκη Παζάρ Χαμάμ, Θεσσαλονίκη Μπεζεστένι, Θεσσαλονίκη Ροτόντα, Θεσσαλονίκη Αλατζά Ιμαρέτ, Θεσσαλονίκη Γενί Τζαμί, Θεσσαλονίκη Επταπύργιο φρούριο, Θεσσαλονίκη κ.ά.

4.5.9. “ΚΥΑ” ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΔΜΕΕΠ/Γ2/, Φ51-52-54/81397/2199/12-9-2005

Στη συγκεκριμένη Κοινή Υπουργική Απόφαση “ΚΥΑ” ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΔΜΕΕΠ/Γ2/ Φ51-52-54/81397/2199/12-9-2005 «Καθορισμός τελών» ΦΕΚ 1491/Β/ 27 Οκτωβρίου 2005¹⁴¹, καταγράφονται τα τέλη φωτογράφισης, κινηματογράφισης ή βιντεοσκόπησης σε Μουσεία, Μνημεία και Αρχαιολογικούς Χώρους, της δημοσίευσης φωτογραφιών αρχαιολογικού περιεχομένου για εμπορική εκμετάλλευση, των ηλεκτρονικών εκδόσεων, της χρήσης εικόνων

¹⁴¹ “ΚΥΑ” ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΔΜΕΕΠ/Γ2/ Φ51-52-54/81397/2199/12-9-2005 «Καθορισμός τελών» ΦΕΚ 1491/Β/ 27 Οκτωβρίου 2005, Διαθέσιμο στο: https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_29120.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 15/11/21

στο διαδίκτυο και των εκδηλώσεων σε αρχαία θέατρα και άλλους αρχαιολογικούς χώρους. η διαδικασία καταβολής τελών για εκμαγεία, αντίγραφα και απεικονίσεις ακινήτων και κινητών μνημείων που ανήκουν στο Δημόσιο και η διαδικασία καταβολής τελών για χρήση ακινήτων και κινητών μνημείων σε λογότυπο.

Σχετικά με την φωτογράφιση και τον καθορισμό τελών:

- Η φωτογράφιση με απλή ερασιτεχνική μηχανή χωρίς φλάς στα Μουσεία και στους Αρχαιολογικούς Χώρους επιτρέπεται δωρεάν αλλά όχι για επαγγελματικούς σκοπούς. Για απλή φορητή μηχανή με φλάς και η ολογραφική φωτογράφιση σε Αρχαιολογικούς Χώρους, Μνημεία, Μουσεία και Αρχαιολογικές Συλλογές απαγορεύεται χωρίς άδεια.
- Για τη φωτογράφιση με επαγγελματική μηχανή καταβάλλονται τέλη φωτογράφισης: Αρχαιολογικοί Χώροι: 300€ ημερησίως για κάθε Αρχαιολογικό Χώρο. Μουσεία και Αρχαιολογικές Συλλογές. Γενικές φωτογραφικές λήψεις μεμονωμένων Μνημείων σε Αρχαιολογικούς Χώρους, καθώς και στον εσωτερικό χώρο Αρχαιολογικών Μουσείων και Αρχαιολογικών Συλλογών χωρίς εστίαση σε μεμονωμένα αντικείμενα: 160 € ημερησίως.
- Για τη φωτογράφιση με επαγγελματική μηχανή για εμπορικούς, διαφημιστικούς σκοπούς με παρεμβολή προσώπων σε Αρχαιολογικούς Χώρους, Μνημεία και Μουσεία καταβάλλονται τέλη φωτογράφισης 1000 € κάθε μέρα για κάθε Αρχαιολογικό Χώρο ή Μνημείο. Τα τέλη μπορεί να αυξάνονται κατά περίπτωση κατά την κρίση των Αρχαιολογικών Συμβουλίων, εφόσον χορηγείται η απαιτούμενη άδεια.
- Για αεροφωτογράφιση μνημείων και αρχαιολογικών χώρων καταβάλλονται κατώτατα τέλη 600 € την ημέρα για κάθε μνημείο και 1000 € για κάθε αρχαιολογικό χώρο.
- Για υποβρύχιες φωτογραφήσεις αρχαιοτήτων καταβάλλονται κατώτατα τέλη 1200 € ημερησίως.

Σχετικά με την βιντεοσκόπηση-κινηματογράφιση:

- Η βιντεοσκόπηση σε Μουσεία, Μνημεία και Αρχαιολογικούς Χώρους με ερασιτεχνικές μηχανές επιτρέπεται δωρεάν αλλά όταν δεν χρησιμοποιούνται για επαγγελματικούς λόγους.
- Η ολογραφική κινηματογράφιση-βιντεοσκόπηση στα Μουσεία και Επισκέψιμες Αρχαιολογικές Συλλογές, στα Μνημεία και στους Αρχαιολογικούς Χώρους απαγορεύεται.
- Για ταινίες πολιτιστικού ή ενημερωτικού περιεχομένου και για ταινίες για εκπαιδευτικά προγράμματα ή εκπαιδευτικούς σκοπούς καταβάλλονται τα ακόλουθα τέλη: Αρχαιολογικοί Χώροι και Μνημεία: 150€ ημερησίως για κάθε Χώρο ή Μνημείο. Μουσεία και Αρχαιολογικές Συλλογές: 100 € ημερησίως για κάθε Μουσείο ή Αρχαιολογική Συλλογή. Ειδικά για τους Αρχαιολογικούς Χώρους Ακροπόλεως Αθηνών, Ολυμπίας, Δελφών, Επιδαύρου, Δήλου, Κορίνθου, Μυστρά, Μυκηνών, Κνωσού, Φαιστού καταβάλλονται τέλη 250 € ημερησίως
- Για κινηματογραφικές λήψεις ή βιντεοσκοπήσεις για διαφημιστικούς σκοπούς με ή χωρίς παρεμβολή προσώπων σε Αρχαιολογικούς Χώρους, Μνημεία καταβάλλονται τέλη 4000 € ημερησίως για κάθε Χώρο ή Μνημείο.
- Για την αεροκινηματογράφιση ή βιντεοσκόπηση Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων αναφέρονται κατώτατα τέλη 1000 € ημερησίως.

- Για υποβρύχια κινηματογράφηση ή βιντεοσκόπηση αρχαιοτήτων καταβάλλονται κατώτατα τέλη 1200 € την ημέρα.

Συνεχίζοντας, έχουν τη δυνατότητα να απαλλάσσονται από τα παραπάνω τέλη οι φωτογραφήσεις και οι βιντεοσκοπήσεις των ανασκαφών και των ευρημάτων τους, όταν γίνονται από ανασκαφείς, επιστήμονες, αρμόδια ιδρύματα, δημόσιους φορείς, διεθνείς οργανισμούς, κρατική τηλεόραση, κρατικούς φορείς αλλοδαπής που προωθούν την Ελλάδα στο εξωτερικό ή εσωτερικό. Για την πραγματοποίηση επαγγελματικών φωτογραφήσεων, κινηματογραφήσεων και βιντεοσκοπήσεων σε Μουσεία, Αρχαιολογικές Συλλογές, Μνημεία και Αρχαιολογικούς Χώρους, καθώς επίσης και για τις φωτογραφήσεις, κινηματογραφήσεις και βιντεοσκοπήσεις από τον αέρα ή υποβρυχίως προηγείται η έκδοση σχετικής άδειας από τις αρμόδιες Εφορείες Αρχαιοτήτων, τα Μουσεία ή τα Αρχαιολογικά Συμβούλια κατά περίπτωση, καθώς και η καταβολή των υπέρ του Τ.Α.Π. τελών. Η ανωτέρω άδεια χορηγείται μετά από υποβολή σχετικής αίτησης από τους ενδιαφερόμενους στα ειδικά έντυπα της Υπηρεσίας και την υποβολή του κειμένου- σεναρίου.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 4^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

“The impact of Tourism”, OECD (2008)

“Proceedings of the 1997 Northeastern Recreation Research Symposium”: April 6-8, 1997, on Lake George in Bolton Landing, New York

“Cultural Tourism: Global and Local Perspectives”, Greg Richards (ed), The Haworth Press, Inc., New York, 2007, ISBN 978-0-7890-3116-7

“CULTURAL RURAL TOURISM Evidence from Canada” Roberta MacDonald-University of Prince Edward Island, Canada Lee Jolliffe-University of New Brunswick, Canada, 2003

“Culture and tourism: A framework for further analysis” Hughes, July 2002

“Cultural Tourism: The Partnership between Tourism and Cultural Heritage Management”, Bob McKercher, Hilary Du Cros, 2002

World Tourism Organization (2018), “Tourism and Culture Synergies”, UNWTO, Madrid, The Beaten Track, European Tourism, Literature, and the Ways to Culture 1800-1918, James Buzard, Oxford 1993

“Cultural Attractions and European Tourism”, Greg Richards Department of Leisure Studies Tilburg University Tilburg The Netherlands, 2001

“Cultural tourism in the EU macro-regions”, European Commission – Council of Europe, 2020

“Culture without borders: Cultural heritage management for local and regional development”, Current Affairs Committee, Rapporteurs:1 Eirini DOUROU, Greece (R, SOC) and Barbara TOCE, Italy (L, SOC)

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

«Πολιτιστικός τουρισμός, Εναλλακτικές μορφές τουρισμού», Λιναρδάτου Χαριτίνη, 2008, Έκδοση: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ)

«Τουρισμός», Δρ. Νικόλαος Παππάς, 2008, Έκδοση: Ινστιτούτο Διαρκούς Εκπαίδευσης Ενηλίκων (ΙΔΕΚΕ)

«Ο τουρισμός στην Ευρώπη», Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο, 1992

«Πολιτιστικές βιομηχανίες: διαδικασίες, υπηρεσίες, αγαθά», Βερνίκος, Δασκαλοπούλου, Μπαντιμαρούδης, Μπουμπάρης, Παπαγεωργίου, 2004, σελ. 61

«Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος-Κοντουδάκη, 2011

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 4^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

“UNESCO in brief - Mission and Mandate”, UNESCO, <https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco>

World Tourism Organization, <https://www.unwto.org/>

UNESCO, <https://whc.unesco.org/en/list/978/>

“Tourism and the commodification of urban culture”, Susan S. Fainstein (Harvard University), <file:///C:/Users/30694/Downloads/TourismandCommodificationofCulture.pdf>

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ

«Νόμος 4582/2018 - ΦΕΚ 208/Α/11-12-2018 (Κωδικοποιημένος): Θεματικός τουρισμός Ειδικές μορφές τουρισμού - Ρυθμίσεις για τον εκσυγχρονισμό του θεσμικού πλαισίου στον τομέα του τουρισμού και της τουριστικής εκπαίδευσης - Στήριξη τουριστικής επιχειρηματικότητας και άλλες διατάξεις.», <https://www.e-nomothesia.gr/kat-tourismos/nomos-4582-2018-phek-208a-11-12-2018.html>

«Νόμος υπ' αριθμόν 1103», Εφημερίδα της Κυβέρνησης, https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_29458.pdf

«Νόμος 3028/2002 - ΦΕΚ Α-153/28-6-2002 (Κωδικοποιημένος), Νόμος 3028/2002 : Για την προστασία των Αρχαιοτήτων και εν γένει της Πολιτιστικής Κληρονομιάς», <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/n-3028-2002.html>

«Ενάλια κιβωτός της ιστορίας: Αποδίδονται 91 ναυάγια πλοίων και αεροπλάνων
Τα ναυάγια αποδίδονται στην καταδυτική κοινότητα για καταδύσεις αναψυχής»
<https://m.naftemporiki.gr/story/1705303>

Μηχανή του χρόνου, www.mixanitouxronou.gr

«Ιστορία του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, https://www.culture.gov.gr/DocLib/YPPOA_istoriko_images_2.pdf

«ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3525 Πολιτιστική Χορηγία.», Εφημερίδα της Κυβέρνησης, https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_9880.pdf

«Νόμος υπ' αριθμόν 2121, Πνευματική ιδιοκτησία, συγγενικά δικαιώματα και πολιτιστικά θέματα», Εφημερίδα της Κυβέρνησης, https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_1939.pdf

«Νόμος 3658/2008 - ΦΕΚ Α-70/22-4-2008 (Κωδικοποιημένος)
Νόμος 3658/2008 : Μέτρα για την προστασία των πολιτιστικών αγαθών και άλλες διατάξεις.» <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/n-3658-2008.html>

«ΝΟΜΟΣ ΥΠ' ΑΡΙΘΜ. 3658 ΦΕΚ Α' 70/22.04.2008, Μέτρα για την Προστασία των Πολιτιστικών Αγαθών και άλλες διατάξεις.»

<https://www.kodiko.gr/nomothesia/document/144385/nomos-3658-2008>

«ΦΕΚ Β 1491/2005», Εφημερίδα της Κυβέρνησης,

https://www.culture.gov.gr/DocLib/g_29120.pdf

«ΦΕΚ 1189/Β/10-4-2012», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,

<https://www.culture.gov.gr/DocLib/diakasiasia%20gia%20tin%20prosorini%20paraxorisi%20xrisis%20mnimion%20arxaiologikon%20xoron%20kai%20mouseion.pdf>

«Νόμος 3348/2005 - ΦΕΚ 144/Α/23-6-2005, Κύρωση της Σύμβασης Unidroit για τα

κλαπέντα ή παρανόμως εξαχθέντα πολιτιστικά αγαθά.» <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/nomos-3348-2005-phek-144-a-23-6-2005.html>

«Κοινή Υπουργική Απόφαση ΥΠΠΟΑ/ΓΔΑΠΚ/ΔΑΜΕΕΠ/ΤΑΜΣ/

346553/247338/5874/3323/2019 - ΦΕΚ 2666/Β/1-7-2019, Καθορισμός αντιτίμου επίσκεψης οργανωμένων αρχαιολογικών χώρων, ιστορικών τόπων, μνημείων και μουσείων - Απαλλαγή από την υποχρέωση καταβολής», <https://www.e-nomothesia.gr/kat-arxaiotites/koine-upourgike-apophase-346553-247338-5874-3323-2019.html>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο : ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Η οικονομία του πολιτισμού αποτελεί επίκαιρο θέμα μελέτης στην οικονομία διεθνώς την τελευταία δεκαετία και επικρατεί στις συζητήσεις για το ξεκίνημα και την υιοθέτηση αναπτυξιακής στρατηγικής τόσο στις ανεπτυγμένες οικονομίες όσο και στις αναδυόμενες οικονομίες. Ο τομέας αυτός του τουρισμού φάνηκε ιδιαίτερα ανθεκτικός στην περίοδο της κρίσης του χρέους και της ύφεσης. Με δεδομένο το νέο αναπτυξιακό υπόδειγμα - στο οποίο η οικονομία της γνώσης και τεχνολογίας συσχετίζεται άμεσα με την οικονομία του πολιτισμού και της δημιουργίας - η ελληνική πολιτεία, κατά την αναζήτηση ενός καινούριου και βιώσιμου αναπτυξιακού υποδείγματος, εστίασε την προσοχή της στα αντιληπτά και φανερά οφέλη της έξυπνης οικονομίας. Η πρόκληση επομένως που υπάρχει είναι να μετατραπεί η υπάρχουσα πολιτική της πολιτιστικής διαχείρισης από τη στατική προς τη δυναμική προσέγγιση (παραγωγή νέων μορφών)¹⁴².

Η ύπαρξη ενός καταναλωτικού κοινού που είναι έτοιμο να καταναλώσει πολιτιστικά αγαθά, η διάθεση αρκετών χρηματικών κεφαλαίων είτε με τη μορφή επιχορηγήσεων είτε με τη μορφή επενδύσεων ή δανείων, το διαθέσιμο ανθρώπινο δυναμικό και η προσφορά και η απόκτηση δημιουργών συνετέλεσαν στο να συναντηθούν η παραδοσιακή βιομηχανία και γενικότερα η οικονομία με τον πολιτισμό και τη δημιουργία. Με την αξιοποίηση της νέας τεχνολογίας και των εφαρμογών της, η επένδυση στο χώρο του πολιτισμού και της δημιουργίας δεν απαιτεί μεγάλα χρηματικά κεφάλαια. Απαιτεί όμως δημιουργική αντίληψη, ποιότητα έκφρασης, φαντασία, προσαρμοστικότητα στις μεταβαλλόμενες συνθήκες, εξωστρέφεια, εκπαίδευση και ενημέρωση. Η μοναδικότητα και η δυνατότητα απόκτησης προσωπικών εμπειριών και συναισθημάτων είναι ισότιμοι προσδιοριστικοί παράγοντες της παραγωγικότητας και του συγκριτικού πλεονεκτήματος. Επομένως, στις ανεπτυγμένες ή αναπτυσσόμενες χώρες, οι επιχειρήσεις και οι φορείς του τομέα πολιτισμού δεν ανταγωνίζονται σε διεθνές επίπεδο με μοναδικό πλεονέκτημα το χαμηλό παραγωγικό κόστος. Στις αναδυόμενες οικονομίες με μεγάλη και πλούσια πολιτιστική κληρονομιά και έντονη όρεξη για δημιουργία, ο τουριστικός αυτός τομέας αποτελεί νέο συγκριτικό πλεονέκτημα στον καταμερισμό του εμπορίου διεθνώς, παρά τα όποια μειονεκτήματα που υπάρχουν όπως η έλλειψη φθηνών επενδυτικών κεφαλαίων. Η ευρωπαϊκή βιομηχανία πολιτισμού είναι σήμερα παγκόσμιος ηγέτης, κατέχοντας το 70% της παγκόσμιας αγοράς¹⁴³. Έχοντας συγκριτικό πλεονέκτημα στο εμπόριο προς τις ξένες χώρες, αποτελεί τον πλέον καλύτερο αντιπρόσωπο της ευρωπαϊκής βιομηχανίας, της κοινοτικής και εθνικής ταυτότητας αλλά και της πολιτιστικής κληρονομιάς. Χρησιμοποιώντας ως βασικό συντελεστή παραγωγής τη γνώση, το συναίσθημα, την αίσθηση, τον πολιτισμό και την καινοτομία, μεταδίδει στον υπόλοιπο κόσμο τις ευρωπαϊκές ηθικές αξίες και έθιμα και τις πολιτικές αρετές.

Η γρήγορη εξέλιξη και ανάπτυξη που σημείωσε ο πολιτιστικός τομέας τα τελευταία χρόνια παγκοσμίως, οδήγησε στην αναγνώρισή του ως αυτοτελούς κλάδου της οικονομίας και της κοινωνίας, που εμπεριέχει και περιλαμβάνει πολυάριθμες και σημαντικές δραστηριότητες παραγωγικού ενδιαφέροντος, όπως η διαφήμιση, τα εικαστικά, η λογοτεχνία και το θέατρο, τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι, το λογισμικό, η μουσική, η φωτογραφία, η αρχιτεκτονική, το σχέδιο, τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και κοινωνικής δικτύωσης, ο κινηματογράφος, οι βιβλιοθήκες και τα αρχεία, και γενικότερα μορφές πολιτισμικής και λαογραφικής κληρονομιάς, οι εκδόσεις και οι αίθουσες τέχνης κ.ά. Έτσι οι πολιτιστικοί οργανισμοί και τα πολιτιστικά

¹⁴² «Η έξυπνη οικονομία: "πολιτιστικές" και "δημιουργικές" βιομηχανίες στην Ελλάδα. Μπορούν να αποτελέσουν προοπτική εξόδου από την κρίση;», Σοφία Λαζαρέτου, Τράπεζα Ελλάδος, 2014

¹⁴³ European Commission, Commission Staff Working Document on Competitiveness of the European High End Industries, SWD(2012) 286 final.

ιδρύματα σήμερα αξιοποιούν την τεχνολογία και τα μέσα ενημέρωσης αλλά και εφαρμόζουν προχωρημένες διαδικασίες παραγωγής και μεθόδους διανομής μεγάλης κλίμακας, ενώ σχετίζονται με άμεσο τρόπο με τις δημιουργικές βιομηχανίες. Ειδικότερα, οι «πολιτιστικές βιομηχανίες» περιλαμβάνουν συνήθως όλες τις επιχειρήσεις παραγωγής εμπορεύσιμων αγαθών μεγάλου αισθητικού ή συμβολικού χαρακτήρα που η χρήση τους αποσκοπεί στη διέγερση των αντιδράσεων του καταναλωτή σχετικά με τα βιώματά του. Το τελικό προϊόν αποτελεί προϊόν πνευματικής ιδιοκτησίας και ανήκει στη νομοθεσία σχετική με την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων. Η δημιουργική οικονομία δίνει έμφαση στη δημιουργικότητα και την παρουσιάζει ως τον κινητήριο μοχλό της καινοτομίας, της τεχνολογικής αλλαγής και ως συγκριτικό πλεονέκτημα στην ανάπτυξη των επιχειρήσεων. Αυτό οδήγησε στην εισαγωγή και φυσικά στην υιοθέτηση των όρων «δημιουργικές βιομηχανίες» στον ορίζοντα ανάπτυξης πολιτικής. Αυτές οι βιομηχανίες έχουν οριστεί στο Ηνωμένο Βασίλειο ως «εκείνες οι βιομηχανίες που έχουν την προέλευσή τους στην ατομική δημιουργικότητα, δεξιότητες και ταλέντο που έχουν δυνατότητες για δημιουργία θέσεων εργασίας και πλούτου μέσω της δημιουργίας και εκμετάλλευσης της πνευματικής ιδιοκτησίας».

Σύμφωνα με τον ορισμό της UNESCO¹⁴⁴, οι πολιτιστικές αλλά και δημιουργικές βιομηχανίες είναι εκείνοι οι τομείς οργανωμένης και σύνθετης δραστηριότητας που έχουν ως κύριο στόχο την παραγωγή ή αναπαραγωγή, την προώθηση, διανομή ή εμπορευματοποίηση αγαθών, υπηρεσιών και δραστηριοτήτων περιεχομένου που προέρχεται από πολιτιστικές, καλλιτεχνικές ή πολιτιστικές καταβολές. Αυτή η προσέγγιση δίνει έμφαση σε αγαθά, υπηρεσίες και δραστηριότητες πολιτιστικής/καλλιτεχνικής ή πολιτιστικής κληρονομιάς, των οποίων η προέλευση έγκειται στην ανθρώπινη δημιουργικότητα, είτε στο παρελθόν είτε στο παρόν. Υπογραμμίζει επίσης τις απαραίτητες λειτουργίες κάθε πτυχής της πολιτιστικής αλυσίδας αξιών που επιτρέπει σε αγαθά, υπηρεσίες και δραστηριότητες να φτάσουν σε κοινό και αγορά. Επομένως, αυτός ο ορισμός δεν περιορίζεται μόνο στην παραγωγή της ανθρώπινης δημιουργικότητας και της βιομηχανικής αναπαραγωγής, αλλά περιλαμβάνει άλλες δραστηριότητες που συμβάλλουν στη δημιουργία και διανομή πολιτιστικών και δημιουργικών προϊόντων.

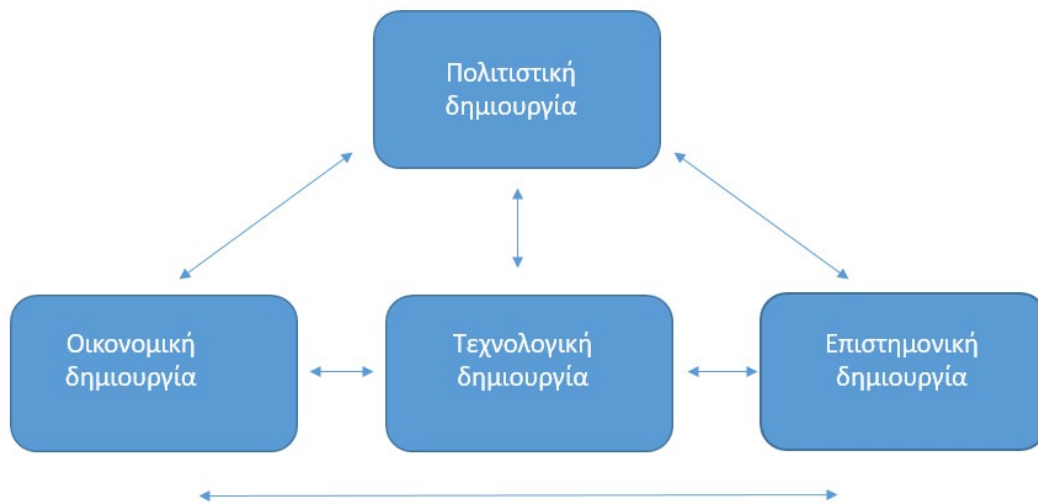
Στην οικονομία που υπάρχει σήμερα, ο όρος της δημιουργίας περιέχει αλληλεπιδράσεις μεταξύ πολιτιστικής, οικονομικής, επιστημονικής και τεχνολογικής δημιουργίας, όπως φαίνεται στο σχήμα παρακάτω. Με τον όρο «πολιτιστική δημιουργία» εννοείται η ικανότητα της σύλληψης μιας πρωτότυπης ιδέας έκφρασης ή ενός διαφορετικού τρόπου αισθητικής ερμηνείας του κόσμου που υπάρχει γύρω μας. Με τον όρο «επιστημονική δημιουργία» εννοείται η επιθυμία και η ανάγκη για μελέτη και πειραματισμό με σκοπό την απόκτηση συστηματικής γνώσης καθώς και την εύρεση νέων τρόπων επίλυσης προβλημάτων. Στη συνέχεια, με τον όρο «οικονομική δημιουργία» εννοείται η ικανότητα αξιοποίησης του συγκριτικού πλεονεκτήματος προς όφελος της οικονομικής ανάπτυξης, της απασχόλησης και της ενισχυμένης συμμετοχής της χώρας στο διεθνές εμπόριο. Με τον όρο «τεχνολογική δημιουργία», τέλος, εννοείται η δυνατότητα υιοθέτησης νέων τρόπων και μέσων για παραγωγή, διανομή και σαφώς διάδοση¹⁴⁵.

¹⁴⁴ 'What do we Mean by the Cultural and Creative Industries?', UNESCO, Διαθέσιμο στο:

<https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/digital-library/What%20Do%20We%20Mean%20by%20CCI.PDF> Ημερομηνία προσπέλασης 09/12/21

¹⁴⁵ «Η έξυπνη οικονομία: "πολιτιστικές" και "δημιουργικές" βιομηχανίες στην Ελλάδα. Μπορούν να αποτελέσουν προοπτική εξόδου από την κρίση;», Σοφία Λαζαρέτου, Τράπεζα Ελλάδος, 2014, σελ.15

Εικόνα: Η έννοια της δημιουργίας στη σύγχρονη οικονομία

Πηγή: <https://www.bankofgreece.gr/Publications/Paper2014175.pdf>

Η προοπτική που έχει ως επίκεντρο την αλληλεπίδραση μεταξύ του πολιτισμού και της οικονομίας έχει, επίσης, εκφραστεί στην έννοια της «πολιτιστικής οικονομίας». Αυτός ο όρος είναι σημαντικός γιατί περιλαμβάνει τους ευρύτερους και ιδιαίτερους τρόπους κατανόησης και αντίληψης της έκφανσης γενικότερα του πολιτισμού, αποκαλύπτοντας ενδιάμεσα πώς οι ταυτότητες και οι κόσμοι της ζωής είναι άρρηκτα συνυφασμένοι με την παραγωγή, τη διανομή και την κατανάλωση υπηρεσιών αλλά και αγαθών. Αναγνωρίζει ακόμη ότι αυτό που ορίζεται ως «οικονομία» συνδέεται με διαδικασίες και έννοιες κοινωνικών και πολιτισμικών σχέσεων. Υπό αυτή την έννοια, υπενθυμίζει ότι η ίδια η οικονομία είναι μέρος του πολιτισμού και εξαρτάται από αυτόν. Ένας από τους ορισμούς¹⁴⁶ που έχουν δοθεί είναι ότι «η πολιτιστική οικονομία περιλαμβάνει όλους αυτούς τους τομείς του σύγχρονου καπιταλισμού που ανταποκρίνονται στις απαιτήσεις των καταναλωτών για διασκέδαση, διακόσμηση, επιβεβαίωση, κοινωνική επίδειξη και ούτω καθεξής», και έχουν υψηλή συμβολική αξία (σε αντίθεση με έναν καθαρά σκοπό χρήσης). Οι σημερινές αστικές και περιφερειακές οικονομίες περιλαμβάνουν μία σημαντική μεταβλητή της πολιτιστικής οικονομίας που είναι ορατή σε συγκεκριμένους τομείς που έχουν τις δικές τους λογικές και τάσεις, όπως η ομαδοποίηση και εξάρτηση από μη εμπορεύσιμες αλληλεξαρτήσεις και ήσυχη γνώση. Το μέγεθος και η ποικιλομορφία της πολιτιστικής οικονομίας αποτυπώνονται στο Πλαίσιο της UNESCO για τις Πολιτιστικές Στατιστικές του 2009 και απεικονίζονται καλύτερα στο σχήμα παρακάτω.

Σχήμα: Η Οικονομία του Πολιτισμού

¹⁴⁶ “Creative Economy Report”, United Nations Development Programme (UNDP), One United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France Copyright © United Nations/UNDP/UNESCO, 2013, σελ. 23

Πηγή: <http://www.unesco.org/culture/pdf/creative-economy-report-2013.pdf>

Οι πόλεις και οι περιφέρειες είναι ένα προνομιακό έδαφος λόγω των πυκνών δικτύων αλληλοεπιδρώντων ανθρώπων, αγορών και δραστηριοτήτων. «Η πόλη στο σύνολό της λειτουργεί ως ένα είδος δημιουργικού πεδίου – αν και είναι επίσης εντελώς ανοιχτό στον υπόλοιπο κόσμο – στο οποίο πολλά κομμάτια πληροφοριών ρέουν με ιδιαίτερη ένταση μεταξύ των διαφορετικών μονάδων οικονομικής και κοινωνικής δραστηριότητας που περιέχονται στο αστικός χώρος». Η ενσωμάτωση αυτών των τοπικών κόμβων συνδέεται στενά με την ενσωμάτωσή τους στην παγκόσμια οικονομία ως τόπους πολιτισμού και μάλιστα καθοδηγείται από δημιουργία, παραγωγή, διανομή διάδοση και κατανάλωση. Με άλλα λόγια, τα επιμέρους αστικά περιβάλλοντα έχουν συγκροτήσει όλο και περισσότερο συστήματα εσωτερικών συναλλαγών που ενσωματώνονται σε ένα ευρύτερο σύστημα παγκόσμιων συναλλαγών σε ένα πλέγμα σχέσεων που είναι ταυτόχρονα συμπληρωματικές και ανταγωνιστικές¹⁴⁷.

Ο πολιτισμός έχει γίνει όχι μόνο ζωτικό συστατικό της εθνικής ταυτότητας και του «ονόματος», αλλά έχει γίνει επίσης δείκτης τοπικής ιδιαιτερότητας και εργαλείο διεθνούς προβολής. Αυτή η εξέλιξη αποτελεί βασικό στοιχείο της αυξανόμενης επιβεβαίωσης των πόλεων και των περιφερειών ως αυτόνομων παραγόντων στην παγκοσμιοποιημένη οικονομία. Διαδραματίζει επίσης κρίσιμο ρόλο στη δημιουργία σχεσιακών περιουσιακών στοιχείων. Έχει παρατηρηθεί ότι «η πολιτιστική παρουσία σε αγώνες γύρω από πολιτικά, οικονομικά, τεχνικά και νομικά ζητήματα που επικεντρώνονται στην πραγματικότητα των πόλεων μπορεί να γίνει καταλύτης για αλλαγές σε μια ολόκληρη σειρά θεσμικών τομέων - αγορές, συμμετοχική διακυβέρνηση, δικαστική προσφυγή, πολιτισμοί δέσμευση και συζήτηση και δικαιώματα για τα μέλη της αστικής κοινότητας ανεξαρτήτως καταγωγής και καταγωγής». Το 2004, οι Ηνωμένες πόλεις και η Τοπική Αυτοδιοίκηση, στην «Ατζέντα 21 για τον Πολιτισμό», ζήτησαν την προσθήκη του πολιτισμού ως τέταρτου πυλώνα της βιώσιμης ανάπτυξης. Βέβαια, ο πολιτισμός δεν πρέπει να είναι απλώς ο τέταρτος πυλώνας, αλλά ο κεντρικός πυλώνας. Φυσικά,

¹⁴⁷ “Creative Economy Report”, United Nations Development Programme (UNDP), One United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France Copyright © United Nations/UNDP/UNESCO, 2013, σελ. 34

γύρω από αυτόν τον κεντρικό πυλώνα στέκονται οι άλλοι τρεις: ο οικονομικός, ο κοινωνικός και ο περιβαλλοντικός. Σε αυτή την προοπτική, η βασική κοινωνική μονάδα στην οποία λαμβάνει χώρα η μετασχηματιστική αλλαγή είναι μια πολιτισμικά καθορισμένη κοινότητα. Η ανάπτυξη αυτής της κοινότητας βασίζεται στις συγκεκριμένες αξίες και θεσμούς του πολιτισμού της, με άλλα λόγια στις δυνάμεις και πόρους. Με αυτή την έννοια, οι εκδηλώσεις του πολιτισμού που εξετάσαμε εδώ είναι απαραίτητοι παράγοντες για την αναπτυξιακή διαδικασία¹⁴⁸. Επιπλέον, ενώ τα πολιτιστικά αγαθά και οι υπηρεσίες συμβάλλουν στο εισόδημα και την απασχόληση με ολόένα και πιο σημαντικούς τρόπους, άλλοι τομείς μπορεί να το κάνουν εξίσου καλά, αν όχι καλύτερα. Η άνθηση του πολιτισμού φέρνει άλλα, μη υλικά, οφέλη. Αυτά είναι τα οφέλη που πρέπει να αναγνωρίσουμε και να προωθήσουμε ως αναπτυξιακά «αγαθά».

Οι παραδοσιακές πολιτιστικές εκφράσεις (γνωστές από τον WIPO ως «TCEs»), όπως παραδοσιακή μουσική, σχέδια, σύμβολα, χειροτεχνίες και άλλες δημιουργικές εκφράσεις παραδοσιακών πολιτισμών αποτελούν πολύτιμα πολιτιστικά, κοινωνικά και ιστορικά περιουσιακά στοιχεία των κοινοτήτων που τα διατηρούν, τα εξασκούν και τα αναπτύσσουν. Είναι οικονομικά περιουσιακά στοιχεία που μπορούν να χρησιμοποιηθούν, να διαπραγματευτούν ή να αδειοδοτηθούν για τη δημιουργία εισοδήματος και την οικονομική ανάπτυξη. Οι παραδοσιακές πολιτιστικές εκφράσεις μπορούν επίσης να χρησιμεύσουν ως εφαλτήριο για νέες πολιτιστικές εκφράσεις, καθώς μπορεί να αποτελέσουν πηγή έμπνευσης για άλλους δημιουργούς και καινοτόμους, οι οποίοι μπορούν να τις προσαρμόσουν και να αντλήσουν νέες δημιουργίες και καινοτομίες από αυτές. Δυστυχώς, όμως, είναι ευάλωτα σε μίμηση και κατάχρηση. Πολύ συχνά, για παράδειγμα, οι φτηνές απομιμήσεις προϊόντων χειροτεχνίας υπονομεύουν τις πωλήσεις καθώς και τη φήμη ποιότητας των γνήσιων προϊόντων. Ομοίως, η ψηφιοποίηση και η διάδοση των εκφράσεων αυτών μπορεί να οδηγήσει σε κατάχρηση και κατάχρηση και σε μη εξουσιοδοτημένη αποκάλυψη ή εμπορική εκμετάλλευση πολιτιστικά ευαίσθητων υλικών¹⁴⁹.

Οι διεθνείς συνθήκες και οι πολιτικές που προωθούνται από τους διάφορους οργανισμούς υιοθετούν ορισμούς μεταξύ αυτών των δύο άκρων: ορισμένοι έχουν να κάνουν με τη διατήρηση και την προώθηση του πολιτισμού και ως εκ τούτου εστιάζουν περισσότερο σε μεμονωμένα στοιχεία της επικράτειας¹⁵⁰ ενώ άλλα αφορούν τη σημασία του πολιτισμού ως κινητήριου παράγοντα για την ευημερία και την κοινωνική και οικονομική ενσωμάτωση, ερμηνεύοντας την πολιτισμική κληρονομιά ως κληρονομιά που θα μεταδοθεί στις επόμενες γενιές¹⁵¹. Μέσα σε αυτή τη δυαδικότητα, η πολιτισμική κληρονομιά παρουσιάζει μια διαδικαστική φύση: οι δραστηριότητες δημιουργίας, αναπαραγωγής, διατήρησης (ή

¹⁴⁸ “Creative Economy Report”, United Nations Development Programme (UNDP), One United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France Copyright © United Nations/UNDP/UNESCO, 2013, σελ. 50

¹⁴⁹ “Creative Economy Report”, United Nations Development Programme (UNDP), One United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France Copyright © United Nations/UNDP/UNESCO, 2013, σελ. 97

¹⁵⁰ Για παράδειγμα, η θεμελιώδης σύμβαση για την προστασία της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς (UNESCO, 1972), η οποία είναι εμπνευσμένη από τις αρχές του Χάρτη της Βενετίας (1964) και καθιερώνει τον Κατάλογο Παγκόσμιας Κληρονομιάς για συγκεκριμένα μνημεία και τοποθεσίες, ορίζοντας τα κριτήρια για τη διατήρηση και διαχείριση. Το 1988 καθορίστηκαν τα επιχειρησιακά κριτήρια για την εφαρμογή της Σύμβασης και οι ειδικές προϋποθέσεις για ένταξη στον κατάλογο.

¹⁵¹ Όπως η Διεθνής Χάρτα για τον Πολιτιστικό Τουρισμό (1999) που στοχεύει στην προώθηση μορφών τουρισμού που σέβονται και ενισχύουν την πολιτιστική κληρονομιά και τις παραδόσεις που υπάρχουν στις διάφορες χώρες και ενθαρρύνουν το διάλογο μεταξύ της τουριστικής βιομηχανίας και των αρχών που είναι αρμόδιες για την Πολιτισμική Κληρονομιά. Μία από τις βασικές αρχές που αναφέρονται αφορά τη συμβολή που πρέπει να έχουν οι δραστηριότητες τουρισμού και διατήρησης στην ευημερία των τοπικών κοινωνιών, στις αναπτυξιακές διαδικασίες και στην προώθηση της απασχόλησης

καταστροφής) στοιχείων κληρονομιάς είναι βαθιά ενσωματωμένες στους κοινωνικούς και οικονομικούς μετασχηματισμούς μιας περιοχής και στην πολιτιστική της ταυτότητα¹⁵².

Στο πρόσφατο παρελθόν, η πολιτική προσέγγιση για την πολιτισμική κληρονομιά έχει υποστεί τρεις σημαντικούς μετασχηματισμούς (όπως φαίνεται και στο επόμενο διάγραμμα)¹⁵³. Ενώ πριν αφιερωθεί στη διατήρηση της πολιτισμικής κληρονομιάς, τη δεκαετία του 1970 κινούνταν όλο και περισσότερο προς την ανάπτυξή της. Ο δεύτερος και πιο πρόσφατος μετασχηματισμός¹⁵⁴ είναι η αυξανόμενη συνειδητοποίηση του ολιστικού χαρακτήρα της πολιτισμικής κληρονομιάς ως αποτελούμενη από υλικά και άυλα στοιχεία που δεν πρέπει να γίνονται αντιληπτά ως ξεχωριστά¹⁵⁵. Τέλος, ένας τρίτος μετασχηματισμός πρέπει να αποδοθεί στη δέσμευση χρηματοδότησης της εφαρμογής των αρχών ευφορίας, η οποία έχει αντικαταστήσει τον στόχο της διατήρησης με αυτόν της «ανάπτυξης» στα έγγραφα πολιτικής σχετικά με την πολιτισμική κληρονομιά. Το εννοιολογικό πλαίσιο που μοιράζεται επί του παρόντος σε ευρωπαϊκό επίπεδο αναφέρεται στις αρχές και το πνεύμα της Σύμβασης του Φάρο (2005) και της Διακήρυξης του Χανγκζού (2013). Το πρώτο, τοποθετεί τους ανθρώπους και τις ανθρώπινες αξίες στην καρδιά της έννοιας της πολιτισμικής κληρονομιάς. Το τελευταίο αναγνωρίζει την αξία του ως μοχλού αειφόρου ανάπτυξης¹⁵⁶. Από το 2010 στα έγγραφα ευρωπαϊκής στρατηγικής, η πολιτισμική κληρονομιά έχει καθοριστικό ρόλο στην ανάπτυξη της επικράτειας για τέσσερις διαφορετικούς λόγους¹⁵⁷¹⁵⁸:

1. Πρόκειται για ένα σύμπλεγμα πόρων που τοποθετεί την Ευρώπη σε εξέχουσα θέση σε σύγκριση με τον υπόλοιπο κόσμο: όλες οι ευρωπαϊκές περιφέρειες παρουσιάζουν ευκαιρίες για οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη σε αυτόν τον τομέα. Υπάρχουν σημαντικές εισροές για τις δημιουργικές βιομηχανίες και τον τουρισμό, δύο πολύ σημαντικοί και δυναμικοί τομείς στη μεταβιομηχανική οικονομία¹⁵⁹.

¹⁵² “Synergetic relations between Cultural Heritage and Tourism as driver for territorial development: ESPON evidence”, 2020, σελ. 25

¹⁵³ Βλ. διάγραμμα «Εξέλιξη ανησυχιών για την Πολιτιστική Κληρονομιά και σχετικοί στόχοι πολιτικής»

¹⁵⁴ Από τη δεκαετία του 1990 με το άνοιγμα της πολιτικής της UNESCO (1992) στην έννοια του «πολιτιστικού τοπίου».

¹⁵⁵ Η πολιτιστική κληρονομιά αποτελείται από τους πόρους που κληρονομήθηκαν από το παρελθόν σε όλες τις μορφές και πτυχές – απτές, άυλες και ψηφιακές (γεννημένες ψηφιακές και ψηφιοποιημένες), συμπεριλαμβανομένων μνημείων, τοποθεσιών, τοπίων, δεξιοτήτων, πρακτικών, γνώσεων και εκφράσεων της ανθρώπινης δημιουργικότητας, καθώς και συλλογών συντηρούνται και διαχειρίζονται δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς, όπως μουσεία, βιβλιοθήκες και αρχεία, συμπεράσματα του Συμβουλίου της 21ης Μαΐου 2014 σχετικά με την πολιτιστική κληρονομιά ως στρατηγικό πόρο για μια βιώσιμη Ευρώπη (2014/183/08)

¹⁵⁶ “Synergetic relations between Cultural Heritage and Tourism as driver for territorial development: ESPON evidence”, 2020, σελ. 26

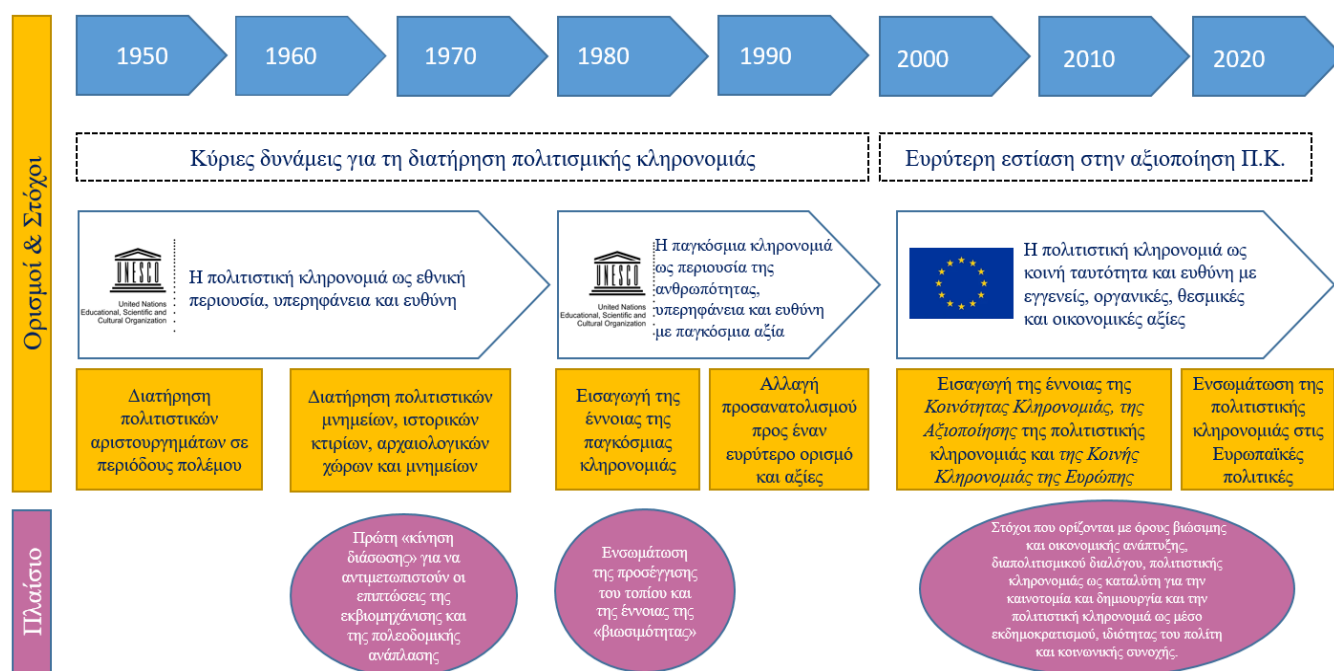
¹⁵⁷ “Synergetic relations between Cultural Heritage and Tourism as driver for territorial development: ESPON evidence”, 2020, σελ. 26

¹⁵⁸ Η αυξανόμενη αναγνώριση της σημασίας της πολιτισμικής κληρονομιάς για την Ευρωπαϊκή Ένωση καταδεικνύεται από τη Διάσκεψη της Μπριζ το 2010 υπό τη βελγική Προεδρία του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης και τη Διάσκεψη του Βίλνιους υπό τη Λιθουανική Προεδρία το 2013. Η εστίαση σε αυτό το θέμα κορυφώθηκε το 2014 με μια σειρά από πυκνά έγγραφα πολιτικής που εγκρίθηκαν από το Υπουργικό Συμβούλιο κατά το ιταλικό και το ελληνικό εξάμηνο. Ειδικότερα, τα Συμπεράσματα για την Πολιτιστική Κληρονομιά ως στρατηγικός πόρος για μια βιώσιμη Ευρώπη (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2014), τα Συμπεράσματα για τη Συμμετοχική Διακυβέρνηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς (Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης, 2014) και, τέλος η Ανακοίνωση Προς μια ολοκληρωμένη προσέγγιση για την πολιτιστική κληρονομιά για την Ευρώπη (Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2014)

¹⁵⁹ Υπολογίζεται ότι ο τουρισμός συνεισφέρει 415 δισεκατομμύρια ευρώ στο ΑΕΠ της ΕΕ και ότι 3,4 εκατομμύρια τουριστικές επιχειρήσεις παρέχουν 15,2 εκατομμύρια θέσεις εργασίας, πολλές από τις οποίες σχετίζονται άμεσα ή έμμεσα με την πολιτιστική κληρονομιά, (Ε.Κ. 2014).

2. Οι πολιτιστικοί πόροι είναι τυπικά τοπικοί πόροι που δεν μπορούν να διαχωριστούν ή να μεταφερθούν από τους τόπους προέλευσής τους και επομένως παράγουν βαθιές και ενδογενείς οικονομικές δραστηριότητες¹⁶⁰.
3. Οι πολιτιστικοί πόροι (υλικοί και άυλοι, φυσικοί και ανθρωπίνοι) δεν αποτελούν αναφορές μόνο για τους τοπικούς πληθυσμούς αλλά για όλους τους Ευρωπαίους¹⁶¹.
4. Σε μια Ευρώπη που επιδιώκει τη συνοχή και την ανταγωνιστικότητα, η εστίαση στη πολιτισμική κληρονομιά και στις αναπτυξιακές πολιτικές είναι μια φυσική γέφυρα μεταξύ αυτών των δύο στόχων.

Διάγραμμα: Εξέλιξη ανησυχιών για την Πολιτιστική Κληρονομιά και σχετικοί στόχοι πολιτικής

Πηγή: Synergetic relations between Cultural Heritage and Tourism as driver for territorial development: ESPON evidence, 2020, (Τροποποιημένο από Théron D., Trigona A. (2009) Heritage and beyond, Strasbourg: Council of Europe).

Η εστίαση στην πολιτιστική κληρονομιά ως «πόρος» και ως ταυτότητα αποτελεί, επομένως, βασική πολιτική κατευθυντήρια γραμμή για την Ευρωπαϊκή Ένωση προκειμένου να ολοκληρώσει το πλαίσιο της εδαφικής διάστασης της Πολιτικής Συνοχής και εθνικές/περιφερειακές τομεακές στρατηγικές πολιτικές. Επομένως, είναι συνεπής με τις προσδοκίες του προγραμματισμού μετά το 2020, για τον οποίο η φύση και η ποικιλομορφία της Πολιτιστικής Κληρονομιάς θεωρούνται πραγματικό σύμβολο της δημοκρατικής

¹⁶⁰ Μια αναφορά για ένα πλαίσιο τέτοιων πόρων σε ευρωπαϊκό επίπεδο περιγράφεται μέσω των αναφερόμενων ερευνών ESPON (2006, 2012, 2019)

¹⁶¹ Σύμφωνα με την έρευνα που ανατέθηκε το 2017 από τη ΓΔ Εκπαίδευση, Νεολαία, Αθλητισμός και Πολιτισμικό Ευρωβαρόμετρο για την πολιτιστική κληρονομιά, 2017 (αριθ. 466), η μεγάλη πλειοψηφία των Ευρωπαίων πιστεύει ότι η Πολιτιστική Κληρονομιά είναι σημαντική για τα άτομα και την τοπική τους κοινότητα (84%) για περιφέρεια (87%) και τη χώρα τους (91%). Το 80% πιστεύει ότι είναι σημαντικό για την Ευρωπαϊκή Ένωση συνολικά.

ολοκλήρωσης. Αναδύεται λοιπόν ένα πλαίσιο στο οποίο τα προγράμματα του Ευρωπαϊκού 2020 που σχετίζονται με την Πολιτιστική Κληρονομιά υιοθετούν μια έντονα επικουρική και ολοκληρωμένη προσέγγιση, έτσι ώστε οι σχέσεις μεταξύ των επιπέδων διακυβέρνησης και της εδαφικής πολυμορφίας να εγγυώνται τη συνοχή μεταξύ των διαδικασιών, του χρόνου και των μεθόδων υλοποίησης και της οικονομικής κάλυψης με αναμενόμενους στόχους: την απασχόληση, τον τουρισμό, τη διατήρηση και αξιοποίηση, την πρόληψη κινδύνων, την τεχνολογική καινοτομία, τη διαχείριση και διακυβέρνηση και την κοινωνική ευημερία. Η ευρωπαϊκή πολιτική συνοχής, που αναπτύχθηκε μέσω των διαρθρωτικών ταμείων και άλλων μέσων προσανατολισμένων στη σύγκλιση, απαιτεί τα χρηματοδοτούμενα προγράμματα να αντικατοπτρίζουν την πολυμορφία των ευρωπαϊκών περιφερειών και να προωθεί την υιοθέτηση μιας ολοκληρωμένης εδαφικής προσέγγισης στην οποία, μεταξύ άλλων, το πολιτιστικό, το τοπικό και η κληρονομιά λαμβάνονται υπόψη τα χαρακτηριστικά της εκάστοτε επικράτειας¹⁶².

Αν και ο πολιτισμικός τουρισμός μπορεί να επιτρέψει την αναζωογόνηση και τον μετασχηματισμό υποτιμημένων πολιτιστικών χώρων και ευρωπαϊκών περιοχών, η τουριστική βιομηχανία απειλεί μερικές φορές αυτή τη συμβιωτική σχέση. Καθώς η τουριστική βιομηχανία, στη φύση της, εστιάζει αποκλειστικά στην οικονομική ανάπτυξη, συνήθως δίνεται μικρή ή καθόλου ανησυχία για τις επιπτώσεις του τουρισμού στην κοινωνία, το περιβάλλον και τον πολιτισμό, όπως φαίνεται στις περιοχές με υπερβολικό τουρισμό. Οι λόγοι πίσω από αυτό, μπορούν να ονομαστούν ως η έλλειψη συνεργασίας και σύμπραξης ποικίλων ενδιαφερομένων τόσο στους τομείς του τουρισμού όσο και του πολιτισμού (βιωσιμότητα της κοινωνίας), έλλειψη συνειδητοποίησης της σημασίας του πολιτισμού και της κληρονομιάς στην κοινωνία (βιωσιμότητα του πολιτισμού), έλλειψη μακροπρόθεσμης χρηματοδότησης (βιωσιμότητα της οικονομίας) και έλλειψη συνειδητοποίησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων (βιωσιμότητα του περιβάλλοντος)¹⁶³.

¹⁶² “Synergetic relations between Cultural Heritage and Tourism as driver for territorial development: ESPON evidence”, 2020, σελ. 26

¹⁶³ “Synergetic relations between Cultural Heritage and Tourism as driver for territorial development: ESPON evidence”, 2020, σελ. 29

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 5^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΞΕΝΗ

“Creative Economy Report”, United Nations Development Programme (UNDP), One United Nations Plaza, New York, NY 10017, USA and the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO), 7, place de Fontenoy, 75352 Paris 07 SP, France
Copyright © United Nations/UNDP/UNESCO, 2013

“Synergetic relations between Cultural Heritage and Tourism as driver for territorial development: ESPON evidence”, 2020

“European Commission, Commission Staff Working Document on Competitiveness of the European High End Industries”, SWD(2012) 286 final

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

«Η έξυπνη οικονομία: "πολιτιστικές" και "δημιουργικές" βιομηχανίες στην Ελλάδα. Μπορούν να αποτελέσουν προοπτική εξόδου από την κρίση;», Σοφία Λαζαρέτου, Τράπεζα Ελλάδος, 2014, <https://www.bankofgreece.gr/Publications/Paper2014175.pdf>

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 5^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΞΕΝΕΣ

“What do we Mean by the Cultural and Creative Industries?”, UNESCO, <https://en.unesco.org/creativity/sites/creativity/files/digital-library/What%20Do%20We%20Mean%20by%20CCI.PDF>

“CREATIVE ECONOMY REPORT, WIDENING LOCAL DEVELOPMENT PATHWAYS”, UNESCO, <http://www.unesco.org/culture/pdf/creative-economy-report-2013.pdf>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο: ΜΕΤΡΑ ΣΤΗΡΙΞΗΣ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΛΟΓΩ ΠΑΝΔΗΜΙΑΣ

6.1. Επιπτώσεις της πανδημίας Covid-19

Όσον αφορά τα διεθνή δεδομένα και στατιστικά του τουρισμού, στο τέλος του έτους 2019 ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO) κατέτασσε την τουριστική βιομηχανία στην τρίτη θέση εξαγωγικής δυναμικής σε παγκόσμια κλίμακα και τον διεθνή τουρισμό να αγγίζει το 29% των παγκόσμιων εξαγωγικών υπηρεσιών, ποσοστό που αναλογεί στο 7% του γενικού συνόλου των εξαγωγών¹⁶⁴. Αυτό το κλίμα αντιστράφηκε από το 2020 κι ύστερα, διότι η εμφάνιση της πανδημίας του κορωνοϊού οδήγησε στην αναγκαστική επιβολή περιοριστικών μέτρων και απαγορεύσεων στον τομέα των μεταφορών και στις μετακινήσεις με αποτέλεσμα να πλήττεται σφοδρά η τουριστική βιομηχανία, διακόπτοντας την αλματώδη πορεία των εσόδων από τις εξαγωγές καθώς για το διάστημα των πρώτων οκτώ μηνών του 2020 σημειώθηκε πτώση των διεθνών τουριστικών ροών κατά 70%¹⁶⁵.

Σχετικά με την Ελληνική οικονομία, αυτή οδηγήθηκε σε πορεία ανάκαμψης από το έτος 2014, μετά την οικονομική κρίση, και σε πορεία ανάπτυξης από το έτος 2017 κι έπειτα. Η αναπτυξιακή αυτή πορεία διήρκεσε έως και το 2019, για να διακοπεί απότομα το 2020 από την πανδημία και τον Covid-19. Ο απόλυτος παράγοντας που συμβάλλει στην πρωτοφανή πτώση της οικονομικής δραστηριότητας μετά το Φεβρουάριο του 2020 είναι η ταχεία εξάπλωση της πανδημίας του Covid-19, η οποία έλαβε μεγάλες διαστάσεις στην Ελλάδα, αλλά και σε ολόκληρο τον κόσμο, κυρίως στο 4ο 3μηνο 2020. Αναμένεται, ωστόσο, να επανέλθει και να συνεχιστεί με ενισχυμένη πολιτική και δυναμική από το 2021 και ιδιαίτερα στην περίοδο 2022-2023, μέχρι και την ολοκληρωμένη ανάκαμψή της¹⁶⁶. Παρακάτω θα αναλυθούν κάποιες επιπτώσεις της πανδημίας που προκλήθηκαν στον ελλαδικό χώρο.

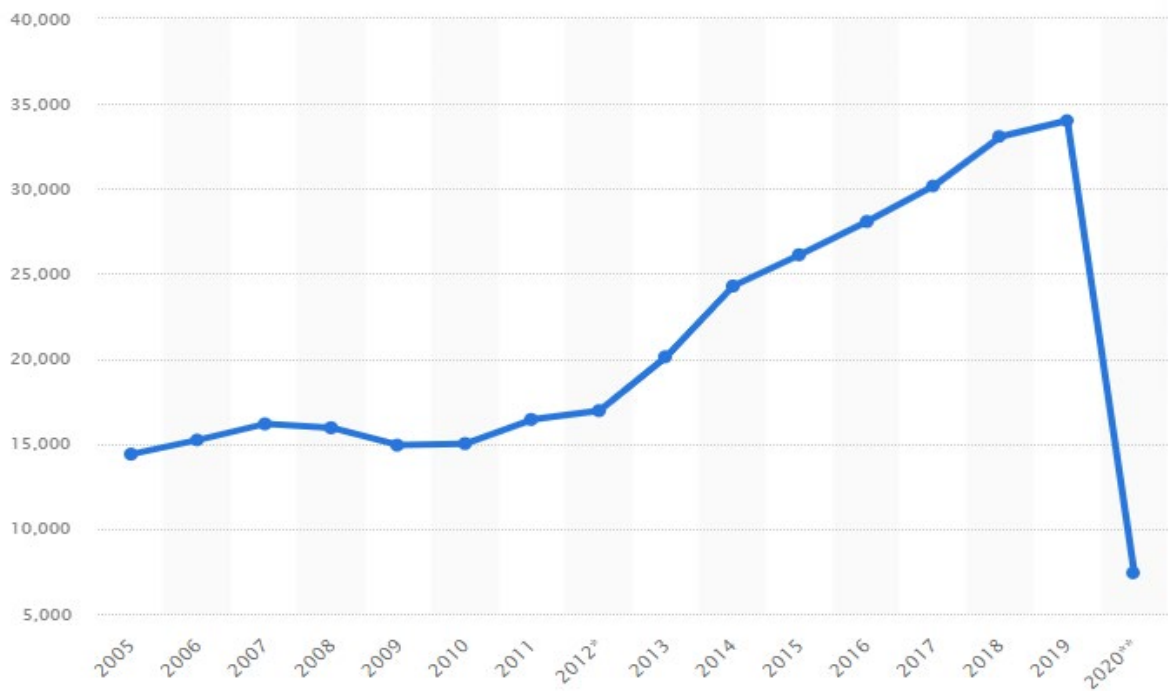
Αξίζει να σημειωθεί ότι ενώ ο τουρισμός στην Ελλάδα είχε εκτοξευθεί από το 2013 μέχρι και το 2019, υπήρξε απότομη πτώση το 2020. Το 2019 κατέφθασαν στην Ελλάδα 34 εκατομμύρια τουρίστες, ενώ το 2020 μόλις 7 εκατομμύρια, όπως φαίνεται και στο παρακάτω διάγραμμα.

Γράφημα: Αριθμός διεθνών επισκεπτών στην Ελλάδα από το 2005 έως το 2020(σε 1.000)

¹⁶⁴ Πηγή: World Tourism Organization (UNWTO), 2019

¹⁶⁵ Πηγή: World Tourism Organization (UNWTO), 2020

¹⁶⁶ Διαθέσιμο στο: https://insete.gr/wp-content/uploads/2021/02/21-02_Elliniki_Oikonomia.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 12/10/21

Πηγή: <https://www.statista.com/statistics/444847/total-number-of-inbound-visitors-in-greece/>

Με περισσότερες λεπτομέρειες, το ελληνικό ΑΕΠ μειώθηκε κατά -9,22% στο ενιάμηνο του 2020 (τρίτο τρίμηνο 2020: -9,59%).¹⁶⁷ Ο απόλυτος παράγοντας που συμβάλλει στην πρωτοφανή μείωση της οικονομικής δραστηριότητας σε όλες τις χώρες του κόσμου και στην Ελλάδα το 2020, όπως προαναφέρθηκε, ήταν η ταχεία εξάπλωση της πανδημίας του Covid-19. Η ταχεία εξάπλωση της πανδημίας στην Ευρώπη, στις Ηνωμένες Πολιτείες Αμερικής και σε όλο τον κόσμο από τον Φεβρουάριο έως το Μάιο 2020, οδήγησε στην επιβολή των πρωτοφανών εγκλεισμών (lockdown) και περιορισμών και σε ουσιαστική καθήλωση/αναστολή της λειτουργίας των οικονομιών στο δίμηνο Μαρτίου-Απριλίου 2020 που άρχισαν να αίρονται από τον Μάιο 2020, με αποκατάσταση ενός επιπέδου λειτουργίας των οικονομιών από τον Ιούλιο του 2020. Αυτό είχε ως συνέπεια την πρωτοφανή μείωση του ΑΕΠ σε όλες τις χώρες του κόσμου σε ετήσια βάση στο πρώτο εξάμηνο 2020, αλλά την εντυπωσιακή ανάκαμψή του σε τριμηνιαία βάση και τη σχετικά μικρή μείωσή του σε ετήσια βάση στο τρίτο τρίμηνο του 2020¹⁶⁸. Η εξάπλωση του Covid-19 παγκοσμίως και στην Ελλάδα έλαβε μεγάλες διαστάσεις από τα τέλη Οκτωβρίου 2020, οδηγώντας στην επιβολή νέων εγκλεισμών (lockdown) και περιορισμών κυρίως από τον Νοέμβριο του 2020. Αυτό το νέο “lockdown” στην Ελλάδα εκτιμάται ότι επηρέασε αρνητικά το ΑΕΠ του τέταρτου τριμήνου 2020.

Όσον αφορά την εξάπλωση του ιού, από τον Ιούλιο 2020 υπήρξε μεγάλη εξάπλωση του Covid-19 και στις γειτονικές με την Ελλάδα Βαλκανικές χώρες, η οποία μετά από κάποια υποχώρηση τον Σεπτέμβριο 2020, επιταχύνθηκε και πάλι σχεδόν ανεξέλεγκτα, εμφανίζοντας νέα κύματα στην περίοδο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου 2020. Ωστόσο, η Ελλάδα επηρεάζεται αρνητικά από την ανεξέλεγκτη εξάπλωση του Covid19 στην Ευρώπη, στις γειτονικές Βαλκανικές χώρες, στη Ρωσία, στις ΗΠΑ και στον κόσμο ως σύνολο, λόγω κυρίως των καταλυτικά αρνητικών επιπτώσεων του Covid-19 στον τουρισμό, στις μεταφορές και στις

¹⁶⁷ Πηγή: ΙΝΣΕΤΕ (2020)

¹⁶⁸ Πηγή: ΙΝΣΕΤΕ (2020)

υπηρεσίες που σχετίζονται με τον τουρισμό αλλά και γενικότερα, που συμβάλουν σημαντικά στην ελληνική οικονομία και είναι οι βασικές βιομηχανίες εσόδων, καθώς και από τη μεγάλη ύφεση στην Ευρώπη και στον κόσμο. Τον Ιανουάριο του 2021 η κατάσταση όσον αφορά την αποτελεσματική και άμεση αντιμετώπιση της πανδημίας εξακολουθεί να χαρακτηρίζεται από μεγάλη αβεβαιότητα, ενώ ο ουσιαστικός περιορισμός ή η εξάλειψη του ιού επιδιώκεται τώρα με την εφαρμογή των αποτελεσματικών εμβολίων, που έχει αρχίσει σε πολλές χώρες, καθώς και στην Ελλάδα από τις 27 Δεκεμβρίου 2020, με σκοπό τον εμβολιασμό τουλάχιστον του 70% του πληθυσμού (μέχρι τουλάχιστον τη δεδομένη στιγμή έχουν πραγματοποιηθεί περίπου 6,5 εκατομμύρια ολοκληρωμένοι εμβολιασμοί)¹⁶⁹. Η πανδημία έχει μακροπρόθεσμο και σοβαρό αντίκτυπο στην παγκόσμια οικονομία, με την Ευρωπαϊκή Ένωση να λαμβάνει μέτρα για την καταπολέμηση των αρνητικών επιπτώσεών της, σύμφωνα με δήλωση ηγετών της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Οι αρχηγοί της υπέβαλλαν προτάσεις για την καταπολέμηση των κοινωνικών και οικονομικών συνεπειών της πανδημίας και επισήμαναν την ανάγκη δημιουργίας στρατηγικής για την αντιμετώπιση της τρέχουσας κατάστασης.

Όπως προαναφέρθηκε, η πανδημία έπληξε σημαντικά όχι μόνο τα άτομα και τις οικογένειές τους που μολύνθηκαν από τον ιό, αλλά αποτέλεσε και αποτελεί επίσης βαρύ οικονομικό πλήγμα στις επιχειρήσεις, τους επιχειρηματίες και το ανθρώπινο δυναμικό. Οι προσεχείς μήνες είναι κρίσιμοι για το ευρύ ευρωπαϊκό τουριστικό οικοσύστημα, που καλύπτει πολυάριθμες δραστηριότητες, όπως τα ταξίδια, τις μεταφορές, τα καταλύματα, την εστίαση, τη χερσαία και θαλάσσια αναψυχή, τον πολιτισμό και τη φύση. Ο τουρισμός συνεισφέρει άμεσα και έμμεσα σχεδόν το 10% του ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης και έχει καταστήσει την Ευρωπαϊκή Ένωση τον σημαντικότερο τουριστικό προορισμό στον κόσμο, αφού καταγράφει τουλάχιστον 563 εκατομμύρια διεθνείς αφίξεις, αριθμός που αναλογεί στο 30% των συνολικών εσόδων το 2018¹⁷⁰. Η Ευρώπη ως προορισμός δέχεται το μισό σχεδόν ποσοστό του παγκόσμιου τουρισμού, ενώ η βιομηχανία του τουρισμού στην Ευρώπη απασχολεί περίπου 13 εκατομμύρια υπαλλήλους. Οι οικονομικές απώλειες της τουριστικής βιομηχανίας στην Ευρώπη ανέρχονται στο 1 δισεκατομμύριο κάθε μήνα ως αποτέλεσμα της πανδημίας. Εμπορικές εκθέσεις, συνέδρια και πολιτιστικές εκδηλώσεις ακυρώθηκαν ή αναβλήθηκαν. Αθλητικές εκδηλώσεις, όπως το πρωτάθλημα ποδοσφαίρου Euro 2020 και οι Ολυμπιακοί Αγώνες, αναβλήθηκαν για το 2021. Τα χιονοδρομικά κέντρα έκλεισαν χωρίς τη χειμερινή σεζόν. Οι μεγάλες εταιρείες κρουαζιέρας σταμάτησαν τη λειτουργία τους. κρουαζιερόπλοια έχουν καθηλωθεί στη θάλασσα, καθώς όλο και περισσότερα λιμάνια τους αρνούνται προσωρινά την είσοδο. Πολλές χώρες έχουν επαναφέρει τους συνοριακούς ελέγχους ή έχουν απαγορεύσει σε ορισμένους ταξιδιώτες την είσοδο στην επικράτειά τους, με αποτέλεσμα να δυσκολεύονται να επιστρέψουν στην πατρίδα τους. Η κατάσταση είναι ιδιαίτερα δύσκολη σε αρκετές χώρες της ΕΕ που αποτελούν βασικούς τουριστικούς προορισμούς¹⁷¹. Οι δημοφιλείς ευρωπαϊκοί τουριστικοί προορισμοί είναι αυτοί που θα έχουν τις μεγαλύτερες οικονομικές επιπτώσεις όπως η Ιταλία, η Ισπανία, η Γαλλία αλλά και η Ελλάδα. Για πολλά κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης και πολλές ευρωπαϊκές περιφέρειες και πόλεις, ο τουρισμός αποτελεί βασική συνιστώσα του οικονομικού και κοινωνικού τους ιστού. Ακόμη σημαντικότερο είναι το γεγονός ότι παρέχει απαραίτητες θέσεις εργασίας και εισοδήματα, που συνήθως συγκεντρώνονται σε περιοχές χωρίς εναλλακτικές πηγές απασχόλησης και αφορούν μη εξειδικευμένους εργαζομένους. Ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (ΠΟΤ) προβλέπει μείωση του διεθνούς τουρισμού κατά 60% έως 80% σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος, κάτι που συνεπάγεται ζημιές μεταξύ 840 δισεκατομμυρίων ευρώ και 1.100 δισεκατομμυρίων ευρώ, όσον αφορά τα έσοδα από εξαγωγές

¹⁶⁹ Πηγή: <https://emvolio.gov.gr/vaccinationtracker>, Ημερομηνία προσπέλασης 06/11/21

¹⁷⁰ Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (ΠΟΤ).

¹⁷¹ Διαθέσιμο στο:

[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/649368/EPRS_ATAG\(2020\)649368_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/649368/EPRS_ATAG(2020)649368_EN.pdf),

Ημερομηνία προσπέλασης 28/10/21

σε παγκόσμιο επίπεδο¹⁷². Το 2020, σύμφωνα με τα δεδομένα, είναι η χειρότερη χρονιά στον τουριστικό τομέα, καθώς οι διεθνείς αφίξεις μειώθηκαν κατά -74% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, ενώ υπολογίζεται ότι οι θέσεις απασχόλησης που βρίσκονται σε κίνδυνο είναι της τάξεως μεταξύ των 100 με 120 εκατομμυρίων¹⁷³.

Είναι φυσικό ότι και ο πολιτισμικός τουρισμός δεν έμεινε ανεπηρέαστος από την πανδημία, αφού η πτώση του τουρισμού σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο και σε συνδυασμό με την αναστολή του εσωτερικού τουρισμού, λόγω του περιορισμού των ταξιδιών και τη διακοπή σχεδόν των μετακινήσεων μείωσε δραματικά τις επισκέψεις με φυσική παρουσία σε πολιτισμικούς χώρους, όπως μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους και γενικά την πολιτιστική κληρονομιά, αλλά και την ακύρωση των πολιτιστικών εκδηλώσεων και δραστηριοτήτων. Η πλήρης αναστολή της λειτουργίας των πολιτιστικών ιδρυμάτων, οργανισμών και μονάδων και η απαγόρευση πραγματοποίησης των εκδηλώσεων/δραστηριοτήτων τους δεν προκαλεί μόνο την απομάκρυνση των επισκεπτών αλλά και το πάγωμα της οικονομικής δραστηριότητας και σχέσης τόσο στο εσωτερικό όσο και στο εξωτερικό. Προφανώς συνεπάγεται και η απώλεια τεράστιου αριθμού θέσεων εργασίας που προκαλεί σημαντικά προβλήματα στην οικονομία της κάθε χώρας. Σαφώς, για να μειωθούν οι αρνητικές συνέπειες της πανδημίας, όλοι οι φορείς και οι οργανισμοί αντέδρασαν άμεσα αξιοποιώντας τα κεφάλαιά τους και άρχισαν να εφαρμόζουν μέτρα αφενός για να μην απομακρυνθούν πλήρως από το κοινό και αφετέρου για να πραγματοποιήσουν το ρόλο τους στην κοινωνία. Το 80% των μνημείων παγκόσμιας κληρονομιάς της Οργάνωσης του ΟΗΕ για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization – UNESCO) παραμένει μη επισκέψιμο και μη προσβάσιμο από τους πολιτιστικούς τουρίστες. Στην Ευρώπη, σε εξωφρενικό ποσοστό 92% έχει προσωρινά ανασταλεί η λειτουργία πολιτιστικών χώρων και οι δραστηριότητες και τα προγράμματα τους που προάγουν το θέατρο, την τέχνη, τη μουσική και απευθύνονται σε αυτές τις ομάδες τουριστών που το ποσοστό της μόνο για την Ευρώπη αγγίζει το νούμερο 40%¹⁷⁴. Οι φορείς αυτοί πρότειναν μέτρα για την αντιμετώπιση της πανδημίας, αλλά και προτάσεις αποκατάστασης των ζημιών που έχει επιφέρει στον τουρισμό και στο κομμάτι που αναλογεί στον πολιτιστικό τουρισμό και αρκετές πόλεις στηρίζουν την ευημερία τους, ακολουθώντας μία κοινή σχετικά πορεία.

Στην Ελλάδα και στους πολιτιστικούς της χώρους - σύμφωνα με στοιχεία και δεδομένα από την Ελληνική Στατιστική Αρχή (ΕΛΣΤΑΤ) - οι αρχαιολογικοί χώροι και τα μουσεία την περίοδο Ιανουαρίου – Ιουλίου 2019, δέχτηκαν πάνω από 10 εκατομμύρια επισκέπτες, ενώ το αντίστοιχο διάστημα μεταξύ Ιανουαρίου – Ιουλίου 2020, οι επισκέψεις μειώθηκαν τόσο πολύ κι έφθασαν λίγο παραπάνω από 1 εκατομμύριο¹⁷⁵. Αντίστοιχη εικόνα παρατηρείται στις εισπράξεις που σημείωσαν μείωση έως και 88% όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα, καθώς τα μουσεία παρέμειναν κλειστά για ένα μεγάλο διάστημα, από τις 14 Μαρτίου μέχρι και τις 15 Ιουνίου 2020, ενώ οι αρχαιολογικοί χώροι παρέμειναν κλειστοί έως τις 17 Μαΐου 2020 ακολουθώντας την εφαρμογή των μέτρων που αποφασίστηκαν, για την αντιμετώπιση της πανδημίας του κορωνοϊού¹⁷⁶. Κατά το μήνα Ιούλιο του 2020 σε σχέση με τον Ιούλιο του 2019, καταγράφεται μείωση των επισκεπτών στα μουσεία κατά 81,9%, των επισκεπτών ελεύθερης εισόδου κατά 80,2% και των αντίστοιχων εσόδων κατά 82,5%. Στους Αρχαιολογικούς χώρους, κατά το μήνα Ιούλιο 2020 σε σύγκριση με τον αντίστοιχο Ιούλιο του 2019 καταγράφεται

¹⁷² Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (ΠΟΤ).

¹⁷³ Διαθέσιμο στο: <https://www.unwto.org/statistics>, Ημερομηνία προσπέλασης 29/10/21

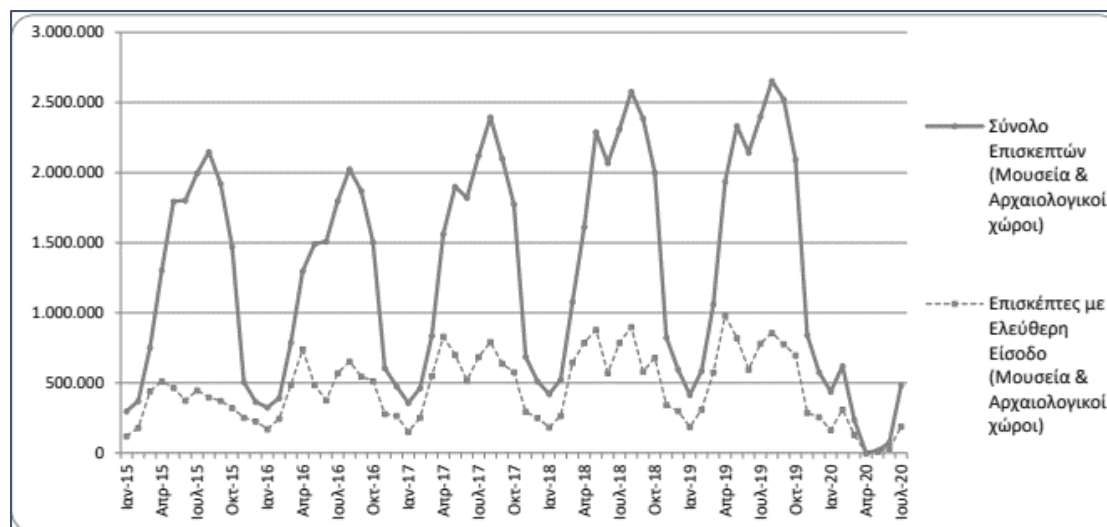
¹⁷⁴ Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020

¹⁷⁵ Διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI21/2020-M07>, Ημερομηνία προσπέλασης 29/10/21

¹⁷⁶ Διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI21/2020-M07>, Ημερομηνία προσπέλασης 29/10/21

μείωση των επισκεπτών κατά 79,1%, των επισκεπτών ελεύθερης εισόδου κατά 73,6%, καθώς και μείωση των εσόδων κατά 83,7%¹⁷⁷.

Γράφημα 1: Κίνηση Μουσείων και Αρχαιολογικών Χώρων (Ιανουάριος 2015 – Ιούλιος 2020)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI21/2020-M07>

Πίνακας: Επισκέπτες Μουσείων και Αρχαιολογικών Χώρων (Ιανουάριος, Ιούλιος 2019, 2020).

I. ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ			
Μουσεία - Αρχαιολογικοί Χώροι	2019	2020	Μεταβολή 2020/2019
Γενικό σύνολο επισκεπτών (Α+Β)	2.399.381	483.276	-79,9%
A. Μουσεία (Γ+Ε)	650.317	117.905	-81,9%
Μουσείο Ακρόπολης	191.107	30.059	-84,3%
Εθνικό Αρχαιολογικό	58.270	5.179	-91,1%
Αρχαίας Ολυμπίας	14.899	2.764	-81,4%
Παλάτι Ιπποτών (Ρόδου)	45.427	8.640	-81,0%
Ηρακλείου (Κρήτης)	102.483	9.365	-90,9%
Λευκού Πύργου	29.176	5.875	-79,9%
Δελφών	23.782	3.788	-84,1%
Λοιπών μουσείων	185.173	52.235	-71,8%
B. Αρχαιολογικοί χώροι (Δ+Ζ)	1.749.064	365.371	-79,1%
Επιδαύρου ⁽¹⁾	60.466	13.728	-77,3%
Ακροπόλεως Μικηνών και Θησαυρού Ατρέα	50.638	10.274	-79,7%
Ακροπόλεως Αθηνών	449.087	59.683	-86,7%
Σουνίου	40.070	11.047	-72,4%
Ακροπόλεως Λίνδου	94.973	31.441	-66,9%
Βασιλικοί Τάφοι Βεργίνας	16.925	3.711	-78,1%
Αρχαίας Ολυμπίας	52.274	11.287	-78,4%
Κνωσού (Κρήτης)	153.945	33.860	-78,0%
Φαιστού (Κρήτης)	10.824	5.130	-52,6%
Αρχαίας Κορίνθου ⁽¹⁾	23.722	3.044	-87,2%
Μυστρά ⁽¹⁾	17.736	5.562	-68,6%
Δελφών	42.905	7.587	-82,3%
Λοιπών αρχαιολογικών χώρων	735.499	169.017	-77,0%

¹⁷⁷ Διαθέσιμο στο: <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI21/2020-M07>, Ημερομηνία προσπέλασης 29/10/21

Πίνακας: Εισπράξεις Μουσείων και Αρχαιολογικών Χώρων (Ιανουάριος, Ιούλιος 2019, 2020).

IV.ΕΙΣΠΡΑΞΕΙΣ (σε ευρώ)			
	2019	2020	Μεταβολή 2020/2019
Σύνολο Εισπράξεων (Η+Θ)	18.567.027	3.061.583	-83,5%
Η. Μουσεία	3.157.200	553.144	-82,5%
Θ. Αρχαιολογικοί χώροι	15.409.827	2.508.439	-83,7%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI21/2020-M07>

6.2. Μέτρα στήριξης του πολιτισμού από διεθνείς φορείς

Με βάση όλα τα παραπάνω, κρίνεται βαρύνουσας σημασίας η επανέναρξη και αποκατάσταση του τουρισμού. Η πρωτόγνωρη αυτή για τον κόσμο υγειονομική κρίση ανάγκασε όλα τα κράτη να λάβουν μέτρα στήριξης και να δράσουν άμεσα για να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις που προκάλεσε η πανδημία. Ως αποτέλεσμα αυτής της παγκόσμιας κρίσης, επίσημοι φορείς όπως η Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε ευρωπαϊκό επίπεδο αλλά και ο Παγκόσμιος Οργανισμός Τουρισμού (UNWTO) και ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (OECD) σε παγκόσμιο επίπεδο, εξέφρασαν δημόσια τους έντονους προβληματισμούς τους για τις επιπτώσεις της πανδημίας¹⁷⁸. Σαφώς, με το κλείσιμο των συνόρων και όλους τους περιορισμούς, ήταν αναγκαία η χρηματοδότηση και η λήψη μέτρων για την στήριξη του πολιτισμού¹⁷⁹. Προς αυτή την κατεύθυνση και πιο συγκεκριμένα η Ευρωπαϊκή Ένωση, σε μια προσπάθεια στήριξης του πολιτιστικού τομέα αύξησε κατά ένα μικρό ποσοστό (από 1,32 δισεκατομμύρια σε 1,52 δισεκατομμύρια) για τα επόμενα 5 χρόνια τον προϋπολογισμό του κύριου χρηματοδοτικού εργαλείου του πολιτισμού, το Creative Europe^{180 181}. Περιλαμβάνεται ακόμη στο σχέδιο στήριξης η οριζόντια χρηματοδότηση για τα κράτη- μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέρος των οποίων μπορούν τα κράτη να τα χρησιμοποιήσουν όπως αυτά κρίνουν για τη στήριξη του πολιτιστικού τομέα τους. Η πλειοψηφία της χρηματοδότησης κατευθύνθηκε από τα κράτη-μέλη σε οργανισμούς και εργαζομένους για να λάβουν άμεση οικονομική ενίσχυση.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εισήγαγε πιο πρόσφατα την «Re-open EU»-«Νέο άνοιγμα Ευρωπαϊκής Ένωσης», μια νέα διαδικτυακή πλατφόρμα για την ασφαλή επανέναρξη του τουρισμού. Φυσικά, για να βοηθήσει τους τουρίστες να προγραμματίσουν το ταξίδι τους, παρέχει ενημερωμένες πληροφορίες σχετικά με τα σύνορα, τις μεταφορές, τους περιορισμούς ταξιδιού, τα υγειονομικά μέτρα και μέτρα ασφάλειας και άλλες χρήσιμες πληροφορίες¹⁸². Το Re-open EU παρέχει πληροφορίες σχετικά με τα διάφορα μέτρα που εφαρμόζονται, συμπεριλαμβανομένων των απαιτήσεων καραντίνας και διαγνωστικών εξετάσεων για τους ταξιδιώτες, του ψηφιακού «πράσινου» πιστοποιητικού της Ευρωπαϊκής Ένωσης που θα

¹⁷⁸ Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 2020, OECD, 2020, World Tourism Organization, 2020

¹⁷⁹ Διαθέσιμο στο: <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/comparative-overview-financial/>. Ημερομηνία προσπέλασης 09/11/21

¹⁸⁰ Διαθέσιμο στο: <https://ec.europa.eu/culture/creative-europe>, Ημερομηνία προσπέλασης 09/11/21

¹⁸¹ Διαθέσιμο στο: https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/factsheet_2_en.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 09/11/21

¹⁸² Διαθέσιμο στο: <https://reopen.europa.eu/el>, Ημερομηνία προσπέλασης 13/10/21

επιτρέψει στους τουρίστες την ελεύθερη κυκλοφορία, καθώς και των κινητών εφαρμογών ιχνηλάτησης επαφών και αποστολής ειδοποιήσεων για την πανδημία. Οι πληροφορίες επικαιροποιούνται και ανανεώνονται συχνά και διατίθενται σε 24 γλώσσες¹⁸³. Αυτό θα βοηθήσει τους δυνητικούς τουρίστες να ταξιδέψουν και να παραμείνουν υγιείς και πάνω από όλα ασφαλείς. Σε ανάλογο κλίμα, Η UNESCO κυκλοφόρησε μια νέα Έκθεση για τα Μουσεία σε όλο τον κόσμο για την αντιμετώπιση της πανδημίας, ένα αποτέλεσμα μίας διεθνούς έρευνας που στοχεύει μουσεία, επαγγελματίες του πολιτισμού και κράτη μέλη και παρουσιάζει μια πρώτη αξιολόγηση του αντίκτυπου της πανδημίας στον τομέα των μουσείων και απαριθμεί τις βασικές τάσεις των μουσείων του κόσμου, την αντίδρασή τους στην γρήγορη αντιμετώπιση αυτής της κρίσης, την ικανότητά τους για ανθεκτικότητα και τις δυνατότητες τους για εκσυγχρονισμό των υπηρεσιών. Η μελέτη παρουσιάζει ότι ο αριθμός των μουσείων υπολογίζεται σε περίπου 95.000 το έτος 2020, αριθμός που αντιπροσωπεύει δηλαδή αύξηση 60% σε σύγκριση με το 2012. Ωστόσο, είναι πολύ άνισα κατανομημένα σε όλο τον κόσμο. Τα μουσεία έχουν πληγεί ιδιαίτερα από την πανδημία, καθώς το 90% από αυτά ανέστειλαν τη λειτουργία τους κατά τη διάρκεια της κρίσης και, σύμφωνα με το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), περισσότερο από το 10% ενδέχεται να μην ξαναοιζεί ποτέ. Αντιμετωπίζοντας την κρίση, τα μουσεία έδρασαν γρήγορα για να αναπτύξουν την παρουσία τους στο Διαδίκτυο¹⁸⁴.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση και τα θεσμικά της όργανα σε μια ομόφωνη απόφαση που έλαβαν το 2020, θα διαθέσουν για τη χρονικό διάστημα 2021 έως 2027 ένα πολύ μεγάλο χρηματοδοτικό πακέτο “Recovery Plan for Europe” - στήριξης των κρατών-μελών της Ευρώπης, για να αντιμετωπίσουν τις επιπτώσεις της πανδημίας που προκλήθηκαν σε υγειονομικό, οικονομικό και κοινωνικό επίπεδο. Η χρηματοδότηση αυτή δεν αφορά αποκλειστικά και μόνο τις ανάγκες του σήμερα αλλά και τις ανάγκες του αύριο. Οι οικονομικοί αυτοί πόροι στοχεύουν στο μετασχηματισμό της Ευρώπης και των κρατών-μελών, μετατρέποντας τα κράτη και την Ευρώπη γενικότερα σε μια περισσότερο πράσινη κοινωνία, πιο ψηφιακή και φυσικά ανθεκτικότερη στη μετά την πανδημία περίοδο. Το μεγαλύτερο μέρος της ενίσχυσης αυτής θα κατευθυνθεί σε διάφορους τομείς όπως, της καινοτομίας και της έρευνας, την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, τον ψηφιακό μετασχηματισμό αλλά και τομείς που αποβλέπουν στην προετοιμασία και ετοιμότητα, την ανθεκτικότητα και την επούλωση των ζημιών για την αντιμετώπιση κρίσεων τώρα και στο μέλλον¹⁸⁵. Εξάλλου, ανέκαθεν η Ευρωπαϊκή Ένωση στήριζε τον πολιτισμό. Το Συμβούλιο της Ευρώπης αναπτύσσει επίσης ενεργά τον πολιτισμικό τουρισμό ως μέσο υποστήριξης του πολιτισμού. Πιο συγκεκριμένα, το Συμβούλιο της Ευρώπης δραστηριοποιήθηκε στη δημιουργία μίας πληθώρας ευρωπαϊκών πολιτιστικών δρομολογίων, συμπεριλαμβανομένου του περιήμου “Camino de Santiago” (Murray and Graham, 1997). Το κίνητρο για το Συμβούλιο της Ευρώπης στην προώθηση του πολιτιστικού τουρισμού είναι να διασφαλίσει τη διάδοση του ευρωπαϊκού πολιτισμού και να παράξει πόρους για τη διατήρηση και διασφάλιση των πολιτιστικών αντικειμένων που επισκέπτονται οι τουρίστες¹⁸⁶. Υποστηρίζεται ότι ένας από τους κύριους παράγοντες που διεγείρουν τις αυξημένες πολιτιστικές επισκέψεις είναι το γεγονός ότι υπάρχουν περισσότερα πολιτιστικά αξιοθέατα και πολιτιστικοί χώροι για επίσκεψη. Ένας από τους κύριους λόγους για τους οποίους υπάρχει αύξηση στον αριθμό των αξιοθέατων και χώρων μπορεί να είναι επειδή η πολιτιστική κατανάλωση θεωρείται ότι αυξάνεται – παρόλο που τα στοιχεία που παρουσιάζονται παραπάνω δείχνουν ότι οι επισκέψεις σε πολιτιστικά αξιοθέατα είναι δύσκολο να εξηγηθούν

¹⁸³ Διαθέσιμο στο: <https://reopen.europa.eu/el>, Ημερομηνία προσπέλασης 13/10/21

¹⁸⁴ Διαθέσιμο στο: <https://en.unesco.org/news/launch-unesco-report-museums-around-world-face-covid-19>, Ημερομηνία προσπέλασης 09/11/21

¹⁸⁵ Πηγή: European Union, 2020.

¹⁸⁶ “Cultural Attractions and European Tourism”, Greg Richards Department of Leisure Studies Tilburg University Tilburg The Netherlands, 2001, σελ. 5

με αυτόν τον τρόπο. Αυτό που φαίνεται να συμβαίνει, ωστόσο, είναι ότι οι δαπάνες για τα πολιτιστικά αξιοθέατα, τόσο σε επίπεδο δημόσιας χρηματοδότησης όσο και σε επίπεδο εισδοχής και άλλων εσόδων, αυξάνονται. Οι προϋπολογισμοί για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς έχουν αυξηθεί σημαντικά σε πολλές χώρες, καθώς τα πολιτιστικά, κοινωνικά και οικονομικά οφέλη της διατήρησης έχουν γίνει ευρύτερα αποδεκτά. Αυτό έχει προκαλέσει αύξηση στον αριθμό των καθορισμένων μνημείων και στον αριθμό των κτιρίων που είναι ανοιχτά στο κοινό. Πολιτιστικά αξιοθέατα όπως μουσεία και μνημεία έχουν γίνει πολιτιστικά αξιοθέατα όπως μουσεία και μνημεία σημαντικό μέσο προσέλκυσης όχι μόνο επισκεπτών αλλά και εσωτερικών επενδύσεων στις αστικές περιοχές¹⁸⁷.

Η UNESCO ήταν από τους πρώτους διεθνείς φορείς που ανέλαβε δράση και μέτρα για να βοηθήσει τον πολιτισμό και τον πολιτισμικό τουρισμό. Σε τηλεδιάσκεψη που πραγματοποιήθηκε, με πρωτοβουλία της UNESCO και τη συμμετοχή 100 υπουργών πολιτισμού από όλο τον κόσμο - λαμβάνοντας μέρος και το ελληνικό Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, τονίστηκε και υπογραμμίστηκε η ανάγκη στήριξης του πολιτισμού και των πολιτιστικών φορέων, αναγνωρίζοντας τη συμβολή τους στην αειφόρο ανάπτυξη και στην κοινωνική ευημερία και συνοχή¹⁸⁸.

Ακόμη μία από αυτές τις πρωτοβουλίες, είναι η παγκόσμια καμπάνια “ResiliArt”, που πραγματοποιήθηκε σε μια προσπάθεια να υποστηρίξει τους ανθρώπους του πολιτισμού διασφαλίζοντας την πρόσβαση στον πολιτισμό για όλο το κοινό. Το “ResiliArt”, αποτέλεσε πλατφόρμα διαλόγου ανάμεσα στους ανθρώπους του θεάτρου και της τέχνης και των επαγγελματιών του πολιτιστικού τομέα, για το παρόν και το μέλλον της καλλιτεχνικής δημιουργίας της και παραγωγής και διατήρησης πολιτισμού¹⁸⁹.

Επίσης, η Europa Nostra¹⁹⁰ δημιούργησε μια ψηφιακή πλατφόρμα την Digital Agora, δηλαδή μια εικονική πλατφόρμα για την κοινή χρήση και την προώθηση ψηφιακών κατάλληλων πρακτικών που σχετίζονται με τον πολιτισμό και την πολιτιστική κληρονομιά από όλη την Ευρώπη και από όλο τον κόσμο. Με την κοινή χρήση και την προώθηση ειδήσεων και αντίστοιχου περιεχομένου, εγκαθίσταται η ουσιαστική συμβολή στην ενίσχυση της ψυχικής υγείας των πολιτών κατά τη διάρκεια των δύσκολων καιρών του εγκλεισμού λόγω της πανδημίας¹⁹¹.

Τέλος, το Διεθνές Συμβούλιο Μουσείων (ICOM), εκπροσωπώντας τη διεθνή κοινότητα των μουσείων, καλεί τους φορείς που λαμβάνουν αποφάσεις να διαθέσουν επείγοντως χρηματοδοτήσεις και κονδύλια βοήθειας σε μουσεία και στους επαγγελματίες τους, ώστε να μπορέσουν να επιβιώσουν από τα απανωτά lockdown και να συνεχίσουν τη ζωτικής σημασίας αποστολή δημόσιας υπηρεσίας μόλις τελειώσει, για τις επόμενες γενιές¹⁹². Παράλληλα, εξέδωσε έναν λεπτομερή οδηγό με σκοπό να παρέχει προτάσεις για δράσεις που μπορούν να αναλάβουν τα μουσεία και οι επαγγελματίες μουσείων για να υποστηρίξουν την επιβίωση της κοινότητας κατά τη διάρκεια και μετά την κρίση της πανδημίας και να παρέχει παραδείγματα

¹⁸⁷ “Cultural Attractions and European Tourism”, Greg Richards Department of Leisure Studies Tilburg University Tilburg The Netherlands, 2001, σελ. 11

¹⁸⁸ Πηγή: <https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3240>, Ημερομηνία προσπέλασης 02/11/21

¹⁸⁹ Πηγή: UNESCO (2020). Resiliart. Ημερομηνία προσπέλασης 02/11/2021, <https://en.unesco.org/news/resiliart>

¹⁹⁰ Διαθέσιμο στο: <https://www.europanostra.org/>, Ημερομηνία προσπέλασης 09/11/21

¹⁹¹ Διαθέσιμο στο: <https://www.europanostra.org/europa-nostra-agora-launched/>, Ημερομηνία προσπέλασης 09/11/21

¹⁹² Διαθέσιμο στο: <https://icom.museum/en/news/statement-on-the-necessity-for-relief-funds-for-museums-during-the-covid-19-crisis/>, Ημερομηνία προσπέλασης 09/11/21

πρωτοβουλιών και χρήσιμων πόρων των μουσείων στο τωρινό πλαίσιο, όλα αυτά με γνώμονα την ανθεκτικότητά τους¹⁹³.

Γίνεται, άρα, κατανοητό ότι γίνονται πυρετωδώς προσπάθειες σε όλη την Ευρώπη αλλά και τον κόσμο για την επανέναρξη του τουρισμού με γνώμονες την ασφάλεια και την υγεία. Η Ελλάδα είναι από τις πρώτες χώρες που συντονίζουν κεντρικά την σταδιακή επανεκκίνηση του τουρισμού και του πολιτιστικού τομέα, λαμβάνοντας όλα τα μέτρα ασφαλείας – βέβαια όλα εξαρτώνται από τα επιδημιολογικά δεδομένα και από την πορεία της επιδημιολογικής καμπύλης της χώρας¹⁹⁴.

6.3. Μέτρα στήριξης πολιτισμού από ελληνικούς φορείς

Πιο συγκεκριμένα, για το θέμα της συγκεκριμένης εργασίας, ο πολιτιστικός τουρισμός αποτελεί για την Ελλάδα ένα αναξιοποίητο κεφάλαιο- έναν κρυμμένο αναξιοποίητο θησαυρό που περιμένει να βγει στο φως για να γοητεύσει με τον πλούτο και την μεγάλη ποικιλία του τους μελλοντικούς ταξιδιώτες ενώ παράλληλα να δώσει ξανά ζωή σε περιοχές της χώρας που σήμερα βρίσκονται στο περιθώριο της τουριστικής δραστηριότητας δημιουργώντας έτσι νέες θέσεις εργασίας και εισόδημα στις περιοχές αυτές. Όλα τα παραπάνω μπορούν να συμβούν σε χρόνο πολύ συντομότερο και με πολλές περισσότερες επενδύσεις από αυτές που θα χρειαστούν για την δημιουργία νέων ξενοδοχειακών μονάδων και άλλων μεγάλων τουριστικών υποδομών¹⁹⁵. Ο πολιτιστικός τουρισμός έχει τη δυνατότητα να παρέχει απασχόληση για ολόκληρο το έτος και για να διαφοροποιεί την προσφορά μαζικής αναψυχής τόσο το καλοκαίρι όσο και τον χειμώνα. Επιπλέον, ο πολιτιστικός τουρισμός προσελκύει τουρίστες με υψηλά εισοδήματα και ευρύτερα ενδιαφέροντα – όπως αναλύθηκε και σε προηγούμενο κεφάλαιο για το προφίλ των πολιτιστικών τουριστών, για τους οποίους η επιστροφή τους από τις διακοπές, εμπλουτισμένη με νέες γνώσεις και εμπειρίες, είναι κάτι πολύτιμο και αναζωογονητικό.

Οι προκλήσεις που επέφερε η κρίση της πανδημίας του κορωνοϊού δεν άπτονται ωστόσο μόνο θεμάτων που αφορούν τον κοινωνικό ρόλο των μουσείων ή τη σχέση του προσφερόμενου πολιτιστικού προϊόντος και του καταναλωτή πριν και μετά την κρίση, αλλά και ζητημάτων οικονομικού τύπου. Ένα βασικό και παράλληλα κρίσιμο ζήτημα είναι αυτό της χρηματοδοτικής αρωγής, η οποία ήταν ανέκαθεν στις πρώτες προτεραιότητες των πολιτιστικών φορέων και ιδρυμάτων, πόσο μάλλον φυσικά μετά από μια δεκαετή οικονομική κρίση που έχει πλήξει τη χώρα. Οι περιορισμοί στις μετακινήσεις, το κλείσιμο των συνόρων και οι απαγορεύσεις την περίοδο της πανδημίας είχε άμεσες αρνητικές συνέπειες σε επίπεδο οικονομικό-κοινωνικό-πολιτικό, καθώς οι πολιτιστικοί οργανισμοί εξαρτώνται σχεδόν πλήρως από τα έσοδα των επισκεπτών στους πολιτιστικούς αυτούς χώρους.

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι πολιτιστικοί οργανισμοί και φορείς εκπονούν προγράμματα που αξιολογούνται βάσει της συνεισφοράς τους σε πολιτικά, κοινωνικά και αναπτυξιακά ζητήματα, ενώ πιο πρόσφατα στις δράσεις στρατηγικής τους εμπεριέχονται ζητήματα που άπτονται των εννοιών της ισότητας, της ισότιμης πρόσβασης του κοινού και μη αποκλεισμού, της ποικιλότητας για την προσέλκυση και διεύρυνσή τους σε νέες ομάδες ατόμων. Σε έρευνα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου¹⁹⁶, στα πλαίσια της υγειονομικής κρίσης, σχετικά με το πώς

¹⁹³ Διαθέσιμο στο: <https://icom.museum/en/news/museums-and-covid-19-8-steps-to-support-community-resilience/>, Ημερομηνία προσπέλασης 09/11/21

¹⁹⁴ Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

¹⁹⁵ Πηγή: ΙΝΣΕΤΕ (2020)

¹⁹⁶ Διαθέσιμο στο: <https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2020/covid19/en-public-opinion-in-the-time-of-covid19-20200616.pdf>, Ημερομηνία προσπέλασης 29/10/21

αντιλαμβάνονται οι πολίτες για το ποιοι τομείς θεωρούνται τα πιο απαραίτητα αγαθά στην κοινωνία, στις πρώτες θέσεις βρίσκονται η ασφάλεια της οικονομίας, η υγεία και η περιβαλλοντική ποιότητα. Επομένως, η κατανομή των οικονομικών πόρων, σε αυτές τις συνθήκες με περιορισμένους προϋπολογισμούς και με μια ύφεση παγκοσμίων διαστάσεων με άγνωστη και ίσως μακροχρόνια διάρκεια, παίρνει νέα τροπή ανάμεσα στη διατήρηση της ασφάλειας, την ενίσχυση των υπηρεσιών υγείας και τη στήριξη του πολιτισμού.

Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού εξέδωσε μέτρα στήριξης του πολιτισμού και των εργαζομένων του στις 7 Μαΐου 2020. Η πανδημία έφερε στο προσκήνιο πολλά προβλήματα δομής σχετικά με την εργασία, τα δικαιώματα και τις δεξιότητες. Όσον αφορά την εργασία, υπάρχει υψηλό ποσοστό αδήλωτων εργαζομένων και ποικίλες εργασιακές σχέσεις, ενώ όσον αφορά τα δικαιώματα υπάρχει απουσία μερίμνας και βοήθειας για την προστασία πνευματικών δικαιωμάτων και έξαρση στην διαδικτυακή πειρατεία. Τέλος, όσον αφορά τις δεξιότητες, υπάρχει ανάγκη για προσαρμογή στις νέες συνθήκες, ανανέωση των μοντέλων λειτουργίας και οργάνωση πιστοληπτικής ικανότητας¹⁹⁷.

Είναι γεγονός ότι ο στόχος είναι διττός. Αφενός η στήριξη του ελληνικού πολιτισμού και αφετέρου η στήριξη δημιουργών και καλλιτεχνών. Ήδη από τον Μάρτιο του 2020, 45.000 μισθωτοί και αυτοαπασχολούμενοι στον πολιτισμό δικαιούνται τα μέτρα στήριξης που ανακοίνωσε η κυβέρνηση. Πιο συγκεκριμένα, δικαιούνται το επίδομα των €800, σύνολο €35,5 εκατομμύρια (στο διάστημα Μαρτίου-Απριλίου), υπάρχει αναστολή ασφαλιστικών και φορολογικών υποχρεώσεων και διευκολύνσεις στις τραπεζικές υποχρεώσεις κ.λπ. Επίσης από 13 Μαΐου 2020 έως και 19 Μαΐου 2020 θα λάβουν €800, όσοι έλαβαν το ειδικό εποχικό επίδομα Σεπτεμβρίου-Νοεμβρίου 2019 και δεν είναι δικαιούχοι τακτικής ανεργίας α' τριμήνου του 2020. Δικαιούχοι της οικονομικής ενίσχυσης των €800 έχουν καταστεί όλοι οι εργαζόμενοι, των οποίων οι συμβάσεις εργασίας έληξαν πρόωρα, πριν τον συμβατικό τους χρόνο και κατά το διάστημα από 1^η Μαρτίου 2020 έως 20 Μαρτίου 2020. Από τις 7 Μαΐου 2020 και έως και 10 Μαΐου 2020, μετά από Υπεύθυνη Δήλωση των Εργοδοτών, και μετά από την Υπεύθυνη Δήλωση των Εργαζομένων στο ΕΡΓΑΝΗ του Υπουργείου Εργασίας, από 8 Μαΐου 2020 και μέχρι 12 Μαΐου 2020, οι εργαζόμενοι καθίστανται δικαιούχοι της οικονομικής ενίσχυσης των €800- πληρωτέων από 14 Μαΐου 2020 έως 15 Μαΐου 2020¹⁹⁸.

Ανάλογα μέτρα στήριξης θα είναι και η κάλυψη αναδρομικών για τους φορείς και εργαζομένους του πολιτισμού και φυσικά η αναγγελία όλων των απαραίτητων μέτρων για να μην υπάρξει η διασπορά του ιού. Κάποια από τα μέτρα που αφορούν μουσεία, αρχαιολογικούς χώρους, θερινούς κινηματογράφους είναι η χρήση προστατευτικής μάσκας, η απόσταση 1,5 μέτρου μεταξύ των επισκεπτών, ειδικοί κανόνες υγιεινής, η χρήση προστατευτικού διαλύματος, ορισμένος αριθμός ατόμων στους κλειστούς χώρους¹⁹⁹ κ.ο.κ. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι έχουν δαπανηθεί για τα οριζόντια μέτρα στήριξης πάνω από 60 εκατομμύρια ευρώ, ενώ για τα αναπτυξιακά μέτρα έχουν δαπανηθεί πάνω από 35 εκατομμύρια ευρώ.

Από τα μέτρα στήριξης, δεν θα μπορούσε να λείπει και το επίκαιρο θέμα στήριξης προς τους πολιτιστικούς οργανισμούς. Η έκτακτη αυτή ενίσχυση στους Πολιτιστικούς Οργανισμούς χορηγείται εν μέσω της πρωτόγνωρης συγκυρίας της πανδημίας Covid19, με στόχο να εξασφαλίσει την ανθεκτικότητά τους, την παραγωγή υψηλής ποιότητας έργου και τη διασφάλιση θέσεων εργασίας καλλιτεχνών, τεχνικών, διοικητικού προσωπικού αλλά και των

¹⁹⁷ Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

¹⁹⁸ Διαθέσιμο στο: <https://covid19.gov.gr/wp-content/uploads/2020/05/%CE%94%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BE%CE%B7%CF%82-%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D.pdf>
Ημερομηνία προσπέλασης 07/10/21

¹⁹⁹ Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

προμηθευτών τους. Με έκτακτη ενίσχυση 10.350.000 ευρώ, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού στηρίζει τους εποπτευόμενους πολιτιστικούς οργανισμούς της Αθήνας, έπειτα από την εισήγηση της Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού Λίνας Μενδώνη και με απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών Θεόδωρου Σκυλακάκη. «Στις δυσχερείς συνθήκες που έχει προκαλέσει η πανδημία», δήλωσε η Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού Λίνα Μενδώνη, «οφείλουμε να στηρίζουμε συνολικά τον Πολιτισμό. Η έκτακτη ενίσχυση των μεγαλύτερων πολιτιστικών οργανισμών, εξασφαλίζει τη βιωσιμότητά τους, την παραγωγή υψηλής ποιότητας έργου και τη διασφάλιση θέσεων εργασίας καλλιτεχνών, τεχνικών, διοικητικού προσωπικού αλλά και των προμηθευτών τους». Υπενθυμίζεται, ότι στις 18 Νοεμβρίου του 2020 ανακοινώθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού η έκτακτη ενίσχυση και βοήθεια των αντίστοιχων πολιτιστικών οργανισμών της Θεσσαλονίκης, με το ποσό των 4.260.000 ευρώ.²⁰⁰ Αναλυτικά, τα ποσά για τους αντίστοιχους φορείς εμφανίζονται παρακάτω στον πίνακα.

Πίνακας: Ποσά έκτακτης ανάγκης στους πολιτιστικούς οργανισμούς Αθήνας

ΦΟΡΕΑΣ	ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΠΟΣΟ
ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΑΤΡΟ	3.000.000€
ΕΘΝΙΚΗ ΛΥΡΙΚΗ ΣΚΗΝΗ	2.300.000€
ΜΕΓΑΡΟ ΜΟΥΣΙΚΗΣ ΑΘΗΝΩΝ	3.600.000€
Ε.ΤΟ.Σ. –ΚΟΑ	400.000€
ΕΘΝΙΚΗ ΠΙΝΑΚΟΘΗΚΗ	350.000€
Ε.Μ.Σ.Τ.	500.000€
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΦΕΣΤΙΒΑΛ	200.000€
ΣΥΝΟΛΟ	10.350.000€

Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Βέβαια, πέρα από την οικονομική ενίσχυση και τα μέτρα στήριξης για τους πολιτισμούς φορείς της Αθήνας, το Νοέμβριο του 2020, εκδόθηκαν και άλλα μέτρα για τους πληγέντες. Πιο αναλυτικά, το πλαίσιο στήριξης και ενίσχυσης του επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στο χώρο του θεάτρου οι οποίες έχουν υποστεί αρνητικές επιπτώσεις από την πανδημία Covid19, το Υπουργείο Πολιτισμού επιχορηγεί εκτάκτως με το επιπλέον ποσό των 568.000 ευρώ²⁰¹. Συνεχίζοντας, Με το ποσό των 4.260.000 ευρώ ενισχύονται οι εποπτευόμενοι από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού πολιτιστικοί οργανισμοί της Θεσσαλονίκης, έπειτα από εισήγηση της Υπουργού Πολιτισμού και Αθλητισμού Λίνας Μενδώνη και με απόφαση του Αναπληρωτή Υπουργού Οικονομικών Θεόδωρου Σκυλακάκη. «Η Θεσσαλονίκη», δήλωσε η Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού, «είναι η πόλη που έχει πληγεί περισσότερο από

²⁰⁰ Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

²⁰¹ Διαθέσιμο στο: <https://covid19.gov.gr/epibleon-568-000-evro-apo-to-yppoa-gia-tin-paragogi-theatrikon-parastaseon/>, Ημερομηνία προσπέλασης 15/10/21

οποιαδήποτε άλλη από τον κορωνοϊό. Είναι πρωταρχικής σημασίας να στηρίζουμε τους πολιτιστικούς οργανισμούς της, ώστε να συνεχίσουν απρόσκοπτα να πραγματοποιούν το έργο τους και να προσφέρουν πολιτισμό στην πόλη, αλλά και σε όλη την Βόρειο Ελλάδα»²⁰². Αναλυτικά, τα ποσά φαίνονται στον παρακάτω πίνακα.

Πίνακας : Ποσά έκτακτης ανάγκης στους πολιτιστικούς οργανισμούς Θεσσαλονίκης

ΦΟΡΕΑΣ	ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΟ ΠΟΣΟ
Λ.Ε.Μ.Μ.Θ.	120.000 €
MOMUS	230.000 €
Κ.Θ.Β.Ε.	2.300.000 €
Ο.Μ.Μ.Θ.	700.000 €
Ε.Τ.Ο.Σ. – ΚΟΘ	200.000 €
ΦΕΣΤΙΒΑΛ ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	600.000 €
ΤΕΛΛΟΓΛΕΙΟ ΙΔΡΥΜΑ	110.000 €
ΣΥΝΟΛΟ	4.260.000 €

Πηγή: Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού

Έπειτα, όσον αφορά τον κινηματογράφο, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού στηρίζει την ελληνική κινηματογραφία με 1.350.000 ευρώ, λόγω της πανδημίας Covid-19. Η Υπουργός Πολιτισμού και Αθλητισμού Λίνα Μενδώνη δήλωσε ότι «μετά την εμπεριστατωμένη συζήτηση που είχαμε στις 6 Οκτωβρίου με εκπροσώπους κινηματογραφικών επιχειρήσεων, το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού σε συνεργασία με το Ελληνικό Κέντρο Κινηματογράφου εκπόνησε ειδικό πρόγραμμα για την ενίσχυση των αιθουσών τους. Στόχος του προγράμματος είναι η απόδοση κινήτρων τόσο για την προβολή ελληνικών ταινιών, στη δύσκολη εποχή της πανδημίας, όσο και για τη στήριξη των κινηματογράφων που τις προβάλλουν». Το πρόγραμμα θα υλοποιηθεί μέσω του Ελληνικού Κέντρου Κινηματογράφου (ΕΚΚ). Η στήριξη αφορά επιχειρήσεις κινηματογράφων που λειτουργούν όλο το χρόνο και που διαθέτουν μία ή δύο αίθουσες (οθόνες), των οποίων η λειτουργία διακόπηκε, με κρατική εντολή, λόγω των περιοριστικών μέτρων για την αντιμετώπιση της πανδημίας, αλλά πρόβλεπαν τουλάχιστον μία ελληνική ταινία κατά την κινηματογραφική περίοδο 2019-2020. Επίσης, αφορά και στους

²⁰² Διαθέσιμο στο: <https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3573#>, Ημερομηνία προσπέλασης 15/10/21

κινηματογράφους, με τα ίδια χαρακτηριστικά, που θα προβάλουν κατά τη περίοδο 2020-2021 τουλάχιστον μία ελληνική ταινία²⁰³.

Σχετικά με τον σύγχρονο πολιτισμό, ανακοινώθηκαν νέες επιχορηγήσεις, ύψους 850.000 ευρώ από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, σε συνέχεια των ειδικών προσκλήσεων, που εκδόθηκαν στις 10 Ιουλίου 2020 για την επιχορήγηση φυσικών και νομικών προσώπων που δραστηριοποιούνται στον τομέα του σύγχρονου πολιτισμού. Αναλυτικότερα, ανακοινώθηκαν 640.000 ευρώ για την προαγωγή της σύγχρονης εικαστικής τέχνης. 120.000 ευρώ για την ανάπτυξη ερευνητικού έργου με αντικείμενο τη χορογραφική πρακτική στον κλασικό και σύγχρονο χορό και 90.000 ευρώ για την ανάπτυξη δράσεων και προγραμμάτων στο σχέδιο (design).²⁰⁴

Τέλος, μία από τις πρώτες πρωτοβουλίες, με στόχο την ενίσχυση της εικόνας της Ελλάδας κατά τη διάρκεια της πανδημίας, το Υπουργείο Τουρισμού, ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού και η Marketing Greece, με την υποστήριξη της Google, δημιούργησαν την πρωτοβουλία Greece From Home – Ελλάδα Από Το Σπίτι, με βασικό μήνυμα «από το σπίτι» και τρεις κεντρικούς στόχους. Πρώτον, να βοηθήσει ανθρώπους από όλο τον κόσμο να μείνουν σε επαφή με τον ελληνικό πολιτισμό και την κουλτούρα, δεύτερον να ανακαλύψουν και να εμπνευστούν από τις ομορφιές της χώρας και τρίτον να ενισχύσουν τις ψηφιακές τους δεξιότητες – όλα αυτά μένοντας στο σπίτι²⁰⁵. Η αντίδραση των περισσότερων πολιτιστικών φορέων, τόσο σε εθνικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο, εστιάζοντας κυρίως στα μουσεία, ήταν η «μετάβαση» από τον φυσικό τους χώρο με τη φυσική παρουσία των ανθρώπων, σε ένα περιβάλλον ψηφιακό στο οποίο παράγονται, προβάλλονται και καταναλώνονται τα πολιτιστικά εκθέματα και προϊόντα που παρέχουν τα μουσεία με ψηφιακούς τρόπους. Ο ψηφιακός πολιτισμός, ωστόσο δεν αφορά μόνο τα νέα ψηφιακά και τεχνολογικά μέσα που διαθέτει ένα μουσείο αλλά τον τρόπο που τα χρησιμοποιεί με στόχο να βελτιώσει την ποιότητα της σχέσης των ψηφιακών χρηστών με τους χώρους και τα προϊόντα του πολιτισμού.

²⁰³ Διαθέσιμο στο: <https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3572>, Ημερομηνία προσπέλασης 15/10/21

²⁰⁴ Διαθέσιμο στο: <https://covid19.gov.gr/nees-epichorigiseis-sto-sygychno-politismo/>, Ημερομηνία προσπέλασης 15/10/21

²⁰⁵ Διαθέσιμο στο: <https://covid19.gov.gr/i-protovoulia-greecefromhome/>, Ημερομηνία προσπέλασης 15/10/21

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 6^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

“Cultural Attractions and European Tourism”, Greg Richards Department of Leisure Studies
Tilburg University Tilburg The Netherlands, 2001

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 6^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

World Tourism Organization, <https://www.unwto.org/>

“Statistics”, World Tourism Organization, <https://www.unwto.org/statistics>

“COVID-19 and the tourism sector”, European Parliament,
[https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/649368/EPRS_ATAG\(2020\)649368_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/ATAG/2020/649368/EPRS_ATAG(2020)649368_EN.pdf)

“REGENERATING TOURISM THROUGH CULTURE, HERITAGE AND CREATIVITY - ECTN CONFERENCE & AWARDS CEREMONY”, World Tourism Organization, <https://www.unwto.org/node/12256>

“Public Opinion Monitoring in the time of Covid-19”, European Parliament,
<https://www.europarl.europa.eu/at-your-service/files/be-heard/eurobarometer/2020/covid19/en-public-opinion-in-the-time-of-covid19-20200616.pdf>

“KEY INSTRUMENTS, SUPPORTING THE RECOVERY PLAN FOR EUROPE”, European Commission, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/factsheet_2_en.pdf

“ResiliArt”, UNESCO, <https://en.unesco.org/news/resiliart>

“Cultural Tourism and Covid-19”, World Tourism Organization,
<https://www.unwto.org/cultural-tourism-covid-19>

“Number of international visitors in Greece from 2005 to 2020”, Statista,
<https://www.statista.com/statistics/444847/total-number-of-inbound-visitors-in-greece/>

“The European Voice of Civil Society committed to Cultural Heritage”, Europa Nostra,
<https://www.europanostra.org/>

“Europa Nostra Agora launched”, Europa Nostra, <https://www.europanostra.org/europa-nostra-agera-launched/>

“Creative Europe programme”, European Commission,
<https://ec.europa.eu/culture/creative-europe>

“Horizon Europe”, European Commission, https://ec.europa.eu/info/research-and-innovation/funding/funding-opportunities/funding-programmes-and-open-calls/horizon-europe_en

“Erasmus plus”, European Commission, <https://erasmus-plus.ec.europa.eu/>

European Commission, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/factsheet_2_en.pdf

“Verheyen: “New funds must reach creative sectors immediately”, European Parliament, <https://cultureactioneurope.org/news/verheyen-new-funds-must-reach-creative-sectors-immediately/>

“COVID-19 impact on culture: new funds must reach creative sectors immediately”, European Parliament, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20200326IPR75912/covid-19-impact-on-culture-new-funds-must-reach-creative-sectors-immediately>

“Financial measures, Covid-19”, Compendium, <https://www.culturalpolicies.net/covid-19/comparative-overview-financial/>

“Museums, museum professionals and COVID-19”, International Council of Museums, <https://icom.museum/wp-content/uploads/2020/05/Report-Museums-and-COVID-19.pdf>

“Statement on the necessity for relief funds for museums during the COVID-19 crisis”, International Council of Museums, <https://icom.museum/en/news/statement-on-the-necessity-for-relief-funds-for-museums-during-the-covid-19-crisis/>

“Museums and COVID-19: 8 steps to support community resilience”, International Council of Museums, <https://icom.museum/en/news/museums-and-covid-19-8-steps-to-support-community-resilience/>

“Survey on the impact of the COVID-19 situation on museums in Europe: Final Report”, Network of European Museum Organizations, https://www.nemo.org/fileadmin/Dateien/public/NEMO_documents/NEMO_COVID19_Report_12.05.2020.pdf

“Launch of UNESCO Report on museums around the world in the face of COVID-19”, UNESCO, <https://en.unesco.org/news/launch-unesco-report-museums-around-world-face-covid-19>

European Commission, https://ec.europa.eu/info/index_el

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ

«Μέτρα στήριξης του Πολιτισμού και των εργαζομένων του», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, <https://covid19.gov.gr/wp-content/uploads/2020/05/%CE%94%CF%81%CE%AC%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CF%83%CF%84%CE%AE%CF%81%CE%B9%CE%BE%CE%B7%CF%82-%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%8D.pdf>

«Πρόταση αναβάθμισης του προϊόντος «Πολιτιστικός Τουρισμός» μέσω εργαλείων ΕΣΠΑ», Ινστιτούτο Συνδέσμου Ελληνικών Επιχειρήσεων, <https://insete.gr/wp-content/uploads/2020/02/PolitTourismos.pdf>

«Η ελληνική οικονομία: Οι επιπτώσεις του Covid-19 και οι προοπτικές ανάπτυξης», Ινστιτούτο Συνδέσμου Ελληνικών Επιχειρήσεων, https://insete.gr/wp-content/uploads/2021/02/21-02_Elliniki_Oikonomia.pdf

«Τουρισμός και μεταφορές το 2020 και μετά», Ευρωπαϊκή Επιτροπή, https://ec.europa.eu/info/sites/default/files/communication-commission-tourism-transport-2020-and-beyond_el.pdf

«10.350.000 ευρώ για τους εποπτευόμενους από το ΥΠΠΟΑ Πολιτιστικούς Οργανισμούς της Αθήνας», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,
<https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3584>

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,
<https://www.culture.gov.gr/DocLib/%CE%9C%CE%B5%CC%81%CF%84%CF%81%CE%B1%20%CF%83%CF%84%CE%B7%CC%81%CF%81%CE%B9%CE%BE%CE%B7%CF%82%20%CF%84%CE%BF%CF%85%20%CE%A0%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CE%BC%CE%BF%CF%85%CC%81%20%CE%BA%CE%B1%CE%B9%20%CF%84%CF%89%CE%BD%20%CE%B5%CF%81%CE%B3%CE%B1%CE%B6%CE%BF%CE%BC%CE%B5%CC%81%CE%BD%CF%89%CE%BD%20%CF%84%CE%BF%CF%85.pdf>

«Re-Open EU», Ευρωπαϊκή Ένωση, <https://reopen.europa.eu/el>

«Επιπλέον 568.000 ευρώ από το ΥΠΠΟΑ για την παραγωγή θεατρικών παραστάσεων», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, <https://covid19.gov.gr/epipleon-568-000-evro-apo-to-yppoa-gia-tin-paragogi-theatrikon-parastaseon/>

«4.260.000 ευρώ για τους εποπτευόμενους από το ΥΠΠΟΑ Πολιτιστικούς Οργανισμούς της Θεσσαλονίκης», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,
<https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3573#>

«1.350.000 ευρώ από το ΥΠΠΟΑ για τη στήριξη της ελληνικής κινηματογραφίας και των κινηματογραφικών αιθουσών», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,
<https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3572>

«Νέες επιχορηγήσεις στο Σύγχρονο Πολιτισμό», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,
<https://covid19.gov.gr/nees-epichorigiseis-sto-sygchrono-politismo/>

«Η πρωτοβουλία #GreecefromHome», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,
<https://covid19.gov.gr/i-protovoulia-greecefromhome/>

«Μουσεία και Αρχαιολογικοί Χώροι (Επισκέψεις-εισπράξεις) / Ιουλίου 2020», Ελληνική Στατιστική Αρχή, <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SCI21/2020-M07>

«Κίνηση Μουσείων και Αρχαιολογικών Χώρων: Ιούλιος 2020, Ελληνική Στατιστική Αρχή,
https://www.statistics.gr/el/statistics?p_p_id=documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN&p_p_lifecycle=2&p_p_state=normal&p_p_mode=view&p_p_cacheability=cacheLevelPage&p_p_col_id=column-2&p_p_col_count=4&p_p_col_pos=1&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_javax.faces.resource=document&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_ln=downloadResources&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_documentID=437331&documents_WAR_publicationsportlet_INSTANCE_qDQ8fBKKo4IN_locale=el

«Τηλεδιάσκεψη 100 Υπουργών Πολιτισμού, από όλο τον κόσμο, με πρωτοβουλία της UNESCO», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,
<https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3240>

«Covid-19 | Στατιστικά δεδομένα εμβολιασμού», Ελληνική Δημοκρατία,
<https://emvolio.gov.gr/vaccinationtracker>

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7^ο: ΤΡΟΠΟΙ ΠΡΟΒΟΛΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

7.1. Ο ανεκμετάλλευτος πολιτισμικός τουρισμός

Η πολιτιστική κληρονομιά, η πολιτιστική ποικιλομορφία και οι ζωντανοί πολιτισμοί είναι σημαντικά τουριστικά θέληγτρα. Ο υπερβολικός ή κακώς διαχειριζόμενος τουρισμός και η ανάπτυξη που σχετίζεται με τον τουρισμό μπορούν, ωστόσο, να απειλήσουν τη φυσική τους ύπαρξη, την ακεραιότητά τους και τα σημαντικά χαρακτηριστικά τους. Το οικολογικό περιβάλλον, ο πολιτισμός και ο τρόπος ζωής των κοινοτήτων υποδοχής μπορεί επίσης να υποβαθμιστούν, μαζί με την εμπειρία των επισκεπτών από την κληρονομιά. Δεδομένου ότι είναι μια από τις μεγαλύτερες οικονομικές δραστηριότητες στον κόσμο και αντιπροσωπεύει τη μεγαλύτερη διεθνή και εγχώρια μετακίνηση ανθρώπων, ο τουρισμός μπορεί να ασκήσει σημαντική πίεση στους πόρους της πολιτιστικής κληρονομιάς. Η απειλή από τον τουρισμό για την πολιτιστική κληρονομιά ενός συγκεκριμένου τόπου ή κοινότητας μπορεί να λάβει πολλές μορφές. Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Ιστοτόπων (ICOMOS) αναγνωρίζει τις ακόλουθες τουριστικές απειλές για την πολιτιστική κληρονομιά²⁰⁶:

- ▶ Η ανεπαρκής αναγνώριση των πιθανών συγκρούσεων μεταξύ τουριστικών έργων και δραστηριοτήτων και η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορεί να οδηγήσει σε κακό σχεδιασμό και δυσμενείς επιπτώσεις στην κληρονομιά και τον τρόπο ζωής της κοινότητας υποδοχής.
- ▶ Προγράμματα διατήρησης, διερμηνείας και τουριστικής ανάπτυξης που βασίζονται σε ανεπαρκή κατανόηση των πολύπλοκων, συχνά αντικρουόμενων, πτυχών της σημασίας ενός τόπου μπορεί να οδηγήσουν σε απώλεια αυθεντικότητας και μειωμένη εκτίμηση του τόπου.
- ▶ Η τουριστική ανάπτυξη μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις σε έναν τόπο εάν δεν ληφθούν υπόψη οι αισθητικές, κοινωνικές και πολιτιστικές του διαστάσεις, φυσικά και πολιτιστικά τοπία· βιοποικιλότητα· και το ευρύτερο οπτικό πλαίσιο των τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς.
- ▶ Υπερβολικές, κακώς προγραμματισμένες ή μη ελεγχόμενες τουριστικές δραστηριότητες και αναπτυξιακά έργα μπορούν να επιβάλλουν απαράδεκτα επίπεδα αλλαγής στα φυσικά χαρακτηριστικά, την ακεραιότητα, την οικολογία και τη βιοποικιλότητα του τόπου, στα συστήματα τοπικής πρόσβασης και μεταφορών και στην κοινωνική, οικονομική και πολιτιστική ευημερία της κοινότητας υποδοχής.
- ▶ Οι επισκέπτες που δείχνουν ελάχιστο σεβασμό για την ιερότητα των πνευματικών τόπων, πρακτικών και παραδόσεων συμπεριφερόμενοι με ανεύθυνο τρόπο μπορεί να έχουν αρνητικό αντίκτυπο σε αυτούς και στις κοινότητες που τους θεωρούν σημαντικά μέρη της πολιτιστικής τους ταυτότητας.
- ▶ Τουριστικές δραστηριότητες που συνειδητά ή ακούσια ενθαρρύνουν το εμπόριο κλεμμένων ή παράνομων πολιτιστικών αγαθών μπορεί να έχουν αρνητικές επιπτώσεις στους πολιτιστικούς πόρους της κοινότητας υποδοχής.
- ▶ Οι κακοσχεδιασμένες ή κακοτοποθετημένες εγκαταστάσεις επισκεπτών μπορεί να έχουν αρνητικό αντίκτυπο στα σημαντικά χαρακτηριστικά ή οικολογικά χαρακτηριστικά των τόπων πολιτιστικής κληρονομιάς.

²⁰⁶ “Cultural tourism in the EU macro-regions: Cultural Routes to increase the attractiveness of remote destinations”, Council of Europe, σελ. 64-65

► Οι ιδιοκτήτες ακινήτων ή οι αυτόχθονες πληθυσμοί μπορούν να ασκούν παραδοσιακά δικαιώματα ή ευθύνες για τη δική τους γη και τις σημαντικές τοποθεσίες της, συμπεριλαμβανομένου του περιορισμού της πρόσβασης σε ορισμένες πολιτιστικές πρακτικές, γνώσεις, πεποιθήσεις, δραστηριότητες, αντικείμενα τέχνης ή τοποθεσίες. Η έλλειψη σεβασμού από τους επισκέπτες για τα δικαιώματα και τα συμφέροντα της κοινότητας υποδοχής σε περιφερειακό ή τοπικό επίπεδο μπορεί να οδηγήσει σε σύγκρουση και να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην κοινότητα υποδοχής

► Η έλλειψη διαβούλευσης με τις κοινότητες υποδοχής ή τους αυτόχθονες θεματοφύλακες για τη θέσπιση στόχων, στρατηγικών, πολιτικών και πρωτοκόλλων για τον προσδιορισμό, τη διατήρηση, τη διαχείριση, την παρουσίαση και την ερμηνεία των πόρων κληρονομιάς, των πολιτιστικών πρακτικών και των σύγχρονων πολιτιστικών εκφράσεων μπορεί να οδηγήσει σε σύγκρουση και να έχει αρνητικό αντίκτυπο στην κοινότητα υποδοχής.

► Η χρήση οδηγών και διερμηνέων εκτός κοινότητας υποδοχής μπορεί να αφαιρέσει την απασχόληση από τους ντόπιους, οι οποίοι δεν μπορούν στη συνέχεια να μεταδώσουν τη σημασία των δικών τους τόπων στους επισκέπτες. Αυτό μπορεί να αποθαρρύνει τους ντόπιους από το να ενδιαφέρονται άμεσα για τη φροντίδα και τη διατήρηση της δικής τους κληρονομιάς.

Η προώθηση και διαχείριση τόπων ή συλλογών πολιτιστικής κληρονομιάς που δεν λαμβάνουν υπόψη τις εποχιακές διακυμάνσεις στον αριθμό των επισκεπτών ή σταματούν τον υπερβολικό αριθμό επισκεπτών ανά πάσα στιγμή μπορεί να επηρεάσει αρνητικά τόσο τη σημασία του τόπου όσο και την εμπειρία των επισκεπτών.

Όσον αφορά τον τουρισμό στην Ελλάδα, παρά τη μακρά ιστορία, τη σημερινή μαζική του μορφή την απέκτησε μετά το δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο, κατά τη δεκαετία του 1950. Η συγκεκριμένη μορφή τουρισμού είχε επιπτώσεις στην κοινωνία, στην οικονομία, στον πολιτισμό και στο φυσικό περιβάλλον της Ελλάδας. Στο σημείο αυτό αξίζει να σημειωθεί ότι η παράκτια και η νησιωτική Ελλάδα είναι η περιοχή που συγκεντρώνει το μεγαλύτερο ποσοστό της τουριστικής δραστηριότητας, καθώς και των υπόλοιπων δραστηριοτήτων. Η συγκεκριμένη μορφή ανάπτυξης του τουρισμού με κύριο γνώμονα το οικονομικό όφελος και χωρίς το σχεδιασμό της δραστηριότητας είχε πολλές αρνητικές επιπτώσεις στους τόπους προορισμού. Παραδοσιακά ήθη κι έθιμα, εγκαταλείφθηκαν, παραδοσιακοί οικισμοί άλλαξαν μορφή, δομή και οι παρεμβάσεις στο φυσικό περιβάλλον άρχισαν να γίνονται ορατές. Η γρήγορη ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού στη χώρα και η εμφάνιση των αρνητικών επιπτώσεων, οδήγησε στην αναγκαιότητα δημιουργίας κεντρικής πολιτικής για τη διαχείριση της συγκεκριμένης δραστηριότητας. Για αυτό, δημιουργήθηκε και ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού, όπως αναλύθηκε στο πρώτο κεφάλαιο. Ας σημειωθεί ότι η εικόνα της Ελλάδας προς τις τουριστικές αγορές αφορά το φυσικό της πλούτο και κυρίως τις παραλίες και τα νησιά της και κατά δεύτερο ρόλο τους αρχαιολογικούς της χώρους. Άρα, η τουριστική εικόνα της χώρας είναι αποπροσανατολισμένη από το πολιτισμικό περιεχόμενο και εστιασμένη στο κλασικό δίπτυχο ήλιος και θάλασσα. Η ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού σημαίνει την προσέλκυση μεγάλου αριθμού τουριστών, οι οποίοι όμως έχουν μεσαίο ή χαμηλό εισόδημα, χαμηλό μορφωτικό επίπεδο και δεν διαθέτουν την απαραίτητη ενημέρωση όσον αφορά το πολιτισμικό και ιστορικό υπόβαθρο της χώρας²⁰⁷. Επιπλέον στη συγκεκριμένη μορφή τουρισμού οφείλεται και η εποχικότητα της τουριστικής ζήτησης στη χώρα, όπου ουσιαστικά η τουριστική περίοδος διαρκεί κατά τους θερινούς μήνες, με μέγιστο αριθμό αφίξεων τους μήνες Ιούλιο και Αύγουστο. Βέβαια, η ανάπτυξη του τουρισμού σε πολλές περιπτώσεις είχε και θετικές συνέπειες, κυρίως στο σημείο δημιουργίας κοινής συναίνεσης για την προστασία και

²⁰⁷ «Πολιτιστικές βιομηχανίες: διαδικασίες, υπηρεσίες, αγαθά», Βερνίκος, Δασκαλοπούλου, Μπαντιμαρούδης, Μπουμπάρης, Παπαγεωργίου, 2004, σελ. 70

αναστήλωση αρχαιολογικών χώρων, αλλά και τη δημιουργία νέων και τον εκσυγχρονισμό αυτών που υπάρχουν ήδη.

Ο πολιτιστικός τουρισμός ως υποκινητής της βιώσιμης ανάπτυξης μπορεί να έχει σημαντικό θετικό αντίκτυπο στην αναζωογόνηση απομακρυσμένων προορισμών. Αυτές οι επιπτώσεις είναι κοινωνικές και οικονομικές και μπορεί να περιλαμβάνουν την ευαισθητοποίηση του κοινού για τις δυνατότητες της πολιτιστικής κληρονομιάς, τη βελτίωση της ποιότητας ζωής και της ευημερίας των ατόμων και των κοινοτήτων τους, την υποστήριξη της αγροτικής και αστικής ανάπτυξης και την προσέλκυση επενδύσεων στην πολιτιστική κληρονομιά. Ο πολιτιστικός τουρισμός αποφέρει οφέλη στις τοπικές κοινωνίες και παρέχει κίνητρα και μέσα για να φροντίσουν και να διατηρήσουν την κληρονομιά και τις πολιτιστικές πρακτικές τους. Η αναγέννηση μικρών οικισμών, πόλεων και κοινοτήτων μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως εργαλείο αναζωογόνησης για τη δημιουργία ή την αναγέννηση επιτυχημένων τοπίων διαβίωσης. να επισκευάσει ή να ανανεώσει φυσική, κοινωνική ή οικονομική υποδομή σε περιοχές κοινωνικής ή οικονομικής στέρησης· και να βοηθήσει άτομα που βρίσκονται σε μειονεκτική θέση λόγω της κοινωνικής ή οικονομικής τους κατάστασης. Η διαδικασία αναζωογόνησης απομακρυσμένων περιοχών απαιτεί σχέσεις εταιρικές μεταξύ των ενδιαφερομένων για τον καθορισμό μιας μορφής διακυβέρνησης, διαχείριση και σύμπραξη δημόσιου και ιδιωτικού τομέα· και συνεργασία με εκπροσώπους τοπικών και ιθαγενών κοινοτήτων, οικολόγους, τουριστικούς φορείς, ιδιοκτήτες ακινήτων, υπεύθυνους χάραξης πολιτικής και διαχειριστές τοποθεσιών. Με τη συμμετοχή των σχετικών ενδιαφερομένων, τέτοιες συμπράξεις, που βρίσκονται στον πυρήνα των Πολιτιστικών Διαδρομών του Συμβουλίου της Ευρώπης, διευρύνουν τη διασυνοριακή, διαπεριφερειακή και διακρατική συνεργασία σε θέματα πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι περισσότερες απομακρυσμένες περιοχές της Ευρώπης αντιμετωπίζουν τα ίδια οικονομικά, κοινωνικά και περιβαλλοντικά προβλήματα, τα οποία οδήγησαν στην ανεργία, την ερήμωση, την περιθωριοποίηση και την απώλεια της πολιτιστικής, βιολογικής και τοπικής ποικιλότητας. Αυτά τα προβλήματα επηρεάζουν όλους όσους ζουν σε απομακρυσμένες περιοχές, συμπεριλαμβανομένων των πιο ευάλωτων ομάδων: των ηλικιωμένων, των νέων, των γυναικών και των αυτόχθονων πληθυσμών²⁰⁸.

Παρόλο που η Ελλάδα κατέχει πλούσιο πολιτιστικό παρελθόν, δεν αξιοποιείται και πολλά μνημεία, αλλά και χώροι πολιτισμού «χαίρουν εγκατάλειψης». Η Ελλάδα δυστυχώς υστερεί όσο αφορά τα πλεονεκτήματα που μπορεί να προσφέρει η τουριστική της γεωγραφία. Η χώρα δεν είναι εύκολα προσβάσιμη από την Κεντρική Ευρώπη ούτε με αυτοκίνητο ούτε με τρένο και, τα τελευταία χρόνια, ούτε με αεροπλάνο (σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές πόλεις). Επίσης, η τουριστική της περίοδος είναι σύντομη. Ένα άλλο σχετικό μειονέκτημα είναι ότι εξαιτίας της συγκεκριμένης μορφής τουριστικής ανάπτυξης που έχει ακολουθήσει η χώρα εδώ και δεκαετίες, οι περισσότεροι ξένοι τουρίστες διαμένουν έξω από τις μεγάλες πόλεις και κάνουν μόνο ημερήσιες εκδρομές στα προσφερόμενα από την περιοχή μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους.

Άλλο ένα σημαντικότερο πρόβλημα για την Ελλάδα είναι ότι η γεωγραφική διασπορά των πολιτιστικών της μνημείων στην ελληνική επικράτεια είναι τεράστια και είναι δύσκολο να γεφυρωθεί. Οι κλασικές τοποθεσίες λειτουργούν ως σημαντικός πόλος έλξης για τον εισερχόμενο τουρισμό στην Ελλάδα. Απαριθμούνται 173 αξιοθέατα στην Ελλάδα, η πλειονότητα των οποίων βασίζεται σε κλασικές τοποθεσίες ή τεχνουργήματα. Η Ελλάδα έχει 38 τοποθεσίες διεθνούς σημασίας που αναφέρονται στον κατάλογο, τα δύο τρίτα των οποίων ταξινομούνται είτε ως «αρχαιολογικοί» ή «ιστορικοί» πόροι. Η κατανομή των μεγάλων τοποθεσιών αντικατοπτρίζει την κυρίως κλασική καταγωγή τους. Μόνο 16 πολιτιστικοί χώροι βρίσκονται στην Αθήνα, ή το 9% των περιοχών που έχουν καταγραφεί. Πράγματι, μόνο 16

²⁰⁸ “Cultural tourism in the EU macro-regions”, European Commission – Council of Europe, 2020, σελ.11

αρχαιολογικοί χώροι είναι επίσημα καταγεγραμμένοι στην Αθήνα. Οι χώροι αυτοί αντιπροσωπεύουν το 9% του εθνικού συνόλου²⁰⁹, ενώ αντίστοιχα στη Ρώμη είναι καταγεγραμμένο το 18% των εισηγμένων τοποθεσιών της Ιταλίας²¹⁰.

Επιπλέον, δεν υπάρχει πρόβλεψη για τη δημιουργία ειδικών «διαδρομών» για την επίσκεψή του. Ακόμη, λόγω του ανάγλυφου της χώρας, αλλά και της σημαντικής έλλειψης έργων υποδομής, η προσπέλαση από περιοχή σε περιοχή για αρχαιολογικό ενδιαφέρον, είναι ιδιαίτερα δύσκολη. Πολλές από τις ελληνικές τοποθεσίες βρίσκονται σε αγροτικές περιοχές, μακριά από μεγάλες πόλεις και πόλεις. Αυτό τείνει να εμποδίζει την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα στην πόλη. Οι περισσότεροι ξένοι τουρίστες στην Ελλάδα μένουν εκτός των μεγάλων πόλεων και κάνουν μόνο ημερήσιες εκδρομές σε μουσεία ή αρχαιολογικούς χώρους. Αυτό υπογραμμίζει τη σχετικά πρώιμη προέλευση των περισσότερων από τους πολιτιστικούς τουριστικούς πόρους της Ελλάδας. Ακόμα κι έτσι, η συγκεντρωτική φύση της ελληνικής διοίκησης και χρηματοδότησης, σε συνδυασμό με το έντονο αίσθημα για την εθνική ταυτότητα, έτειναν να δίνουν μεγάλη έμφαση σε μερικές σημαντικές τοποθεσίες διεθνούς σημασίας. Οι αρχαιολογικοί χώροι που έχουν αναπτυχθεί για τον τουρισμό τείνουν επομένως να βρίσκονται κοντά σε μεγάλα αστικά κέντρα, όπως η Ακρόπολη (Αθήνα) και η Κνωσός (Ηράκλειο).

Οι οικονομικοί περιορισμοί έτειναν επίσης να περιορίσουν την ανάπτυξη των χιλιάδων τοποθεσιών δυνητικού ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος που υπάρχουν σε όλη την Ελλάδα. Καθώς η οικονομική ανάπτυξη έχει προχωρήσει, ωστόσο, η πίεση από τους κατοίκους της περιοχής οδήγησε στο άνοιγμα περιοχών σε αγροτικές περιοχές, όπου ο τουρισμός μπορεί να δώσει ουσιαστική ώθηση στην τοπική οικονομία. Παραδείγματα τέτοιων εξελίξεων βρίσκονται στους αρχαιολογικούς χώρους στο Δίον, τη Δωδώνη, τη Φαιστό, τη Σπάρτη και τον Μυστρά. Θα πρέπει ωστόσο να αναγνωριστεί ότι για τον ελληνικό πληθυσμό οι αρχαιότητες αντιπροσωπεύουν πολύ περισσότερα από απλά τουριστικά αξιοθέατα - αποτελούν βασικό στοιχείο της ελληνικής ταυτότητας και παράδοσης. Η πρώην υπουργός Πολιτισμού Μελίνα Μερκούρη τόνισε ότι στην ανάπτυξη των πολιτιστικών πόρων η διατήρηση της ελληνικής ταυτότητας πρέπει να προηγείται της οικονομικής ή τουριστικής ανάπτυξης²¹¹. Στο ίδιο επίπεδο, οι κρατικές επιχορηγήσεις για τον πολιτισμό γενικότερα, και για τα μουσεία και τους αρχαιολογικούς χώρους ειδικότερα, ουδέποτε υπήρξαν υψηλές και σίγουρα, λόγω γενικότερων οικονομικών μεγεθών, δεν θα μπορούσαν να είναι εφάμιλλες με τις αντίστοιχες, για παράδειγμα, της Αγγλίας, της Γαλλίας ή των ΗΠΑ. Το ίδιο ισχύει, και ίσως μάλιστα σε μεγαλύτερο βαθμό, και για τις ιδιωτικές χορηγίες, αφού δεν υπάρχουν στην Ελλάδα οι δυνατότητες για ανεγέρσεις μουσείων επιπέδου εξωτερικού²¹². Παρά τις όποιες προσπάθειες υποστήριξης του πολιτισμικού και άλλων μορφών εναλλακτικού τουρισμού που γίνεται από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η Ελλάδα δεν έχει καταφέρει ακόμη να εναρμονιστεί πλήρως και να αξιοποιήσει σε όλο το εύρος και τη δυναμική τους στις πρωτοβουλίες αυτές. Σημαντικός λόγος είναι ότι οι προσπάθειες αυτές είναι συχνά αποσπασματικές και εμφανίζουν σημαντική χρονική υστέρηση σε σχέση με άλλες χώρες του εξωτερικού.

Όπως και με άλλους προορισμούς της Μεσογείου με μεγάλη εξάρτηση από ένα βασικό τουριστικό προϊόν ήλιο, θάλασσα και άμμο, η Ελλάδα είναι απασχολημένη προσπαθώντας να διαφοροποιήσει την τουριστική της προσφορά. Ο πολιτιστικός τουρισμός θεωρείται σημαντικό μέσο για την επίτευξη διαφοροποίησης. Στη Χίο, ένα μικρό, σχετικά μη ανεπτυγμένο νησί, για παράδειγμα, προσπαθούν να αποφύγουν τις παγίδες της μαζικής τουριστικής ανάπτυξης με τη βοήθεια μιας αναπτυξιακής πολιτικής που βασίζεται στον πολιτιστικό τουρισμό Η πολιτική,

²⁰⁹ «Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα», Βασίλης Καφούρος, 2015, σελ. 46-47

²¹⁰ Greg Richards, "Cultural Tourism in Europe". CABI, Wallingford, σελ. 134

²¹¹ Greg Richards, "Cultural Tourism in Europe". CABI, Wallingford, σελ. 135

²¹² «Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα», Βασίλης Καφούρος, 2015, σελ. 50

που αναπτύχθηκε με τη βοήθεια Αυστριακών συμβούλων, βασίστηκε σε μια σειρά μέτρων που αποσκοπούσαν στην τόνωση της τοπικής πολιτιστικής παραγωγής για να συμβάλουν στη μεγιστοποίηση του τουριστικού εισοδήματος που προέρχεται από τους κατοίκους της περιοχής. Τα προτεινόμενα μέτρα περιλάμβαναν πρόγραμμα πολιτιστικών εκδηλώσεων, προώθηση της μεσαιωνικής κληρονομιάς και της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και την ανάπτυξη τυπικών προϊόντων του νησιού προς πώληση στους τουρίστες. Προτάθηκαν επίσης μέτρα που θα διασφάλιζαν τη συνέχιση και τον εμπλουτισμό των τοπικών παραδόσεων, συμπεριλαμβανομένης της ίδρυσης εργαστηρίων για καλλιτέχνες, τα οποία θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν από καλλιτέχνες από άλλες περιοχές της Ελλάδας, και τη διοργάνωση διεθνούς αρχιτεκτονικού συμποσίου, με βάση την κτισμένη κληρονομιά της το νησί²¹³.

Τέλος, ο εσωτερικός τουρισμός είναι πολύ σημαντική παράμετρος στη γενικότερη τουριστική ανάπτυξη μίας χώρας. Η παράμετρος αυτή στην Ελλάδα μόλις σχετικά πρόσφατα άρχισε να λαμβάνει την προσοχή που της αναλογεί. Πράγματι, ενώ, για παράδειγμα, στη Γαλλία το 40% των διανυκτερεύσεων στα κάθε είδους ξενοδοχειακά καταλύματα και το 40% των τουριστικών εσόδων προέρχεται από Γάλλους οι οποίοι επιλέγουν να κάνουν διακοπές στην πατρίδα τους, στην Ελλάδα αυτοί οι αριθμοί φαντάζουν εξωπραγματικοί²¹⁴.

Η τουριστική ζήτηση στην Ελλάδα κυριαρχείται από την εισερχόμενη τουριστική αγορά. Οι ξένοι τουρίστες δημιουργούν το 75% των διανυκτερεύσεων και αντιπροσωπεύουν τη μεγαλύτερη αγορά για πολιτιστικά αξιοθέατα. Ο τουρισμός είναι ιδιαίτερα συγκεντρωμένος, τόσο εποχιακά όσο και χωρικά. Η σημασία της κλασικής αρχαιολογίας στο προϊόν πολιτιστικού τουρισμού της Ελλάδας υπογραμμίζεται από το γεγονός ότι οι αρχαιολογικοί χώροι προσέλκυαν πάνω από 7 εκατομμύρια επισκέπτες το 1990, πάνω από τους διπλάσιους που επισκέφθηκαν τα ελληνικά μουσεία. Οι περισσότερες επισκέψεις σε μουσεία συνδέονται και με την κλασική αρχαιολογία, αφού σχεδόν τα μισά μουσεία στην Ελλάδα είναι αρχαιολογικά μουσεία. Στην πραγματικότητα, η Ελλάδα έχει το υψηλότερο ποσοστό αρχαιολογικών χώρων διεθνώς σημασία στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Τα στοιχεία των επισκεπτών για μουσεία και αρχαιολογικούς χώρους καλύπτουν μόνο πληρωμές εισόδους, και επομένως είναι πιθανό να υποτιμούν σημαντικά τις συνολικές επισκέψεις, καθώς τα δημόσια πολιτιστικά αξιοθέατα δεν χρεώνουν την είσοδο τις Κυριακές, που είναι η πιο δημοφιλής ημέρα για τους Έλληνες επισκέπτες. Οι επισκέψεις τόσο στους αρχαιολογικούς χώρους (+150%) όσο και στα μουσεία (+159%) αυξήθηκαν σημαντικά μεταξύ 1970 και 1990. Ωστόσο, η πιο δραματική αύξηση του αριθμού των επισκεπτών σημειώθηκε τη δεκαετία του 1970. Οι επισκέψεις στην Ελλάδα παρέμειναν στάσιμες κατά τη δεκαετία του 1980. Εάν το μοτίβο των επισκέψεων επί πληρωμή σε αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία συγκριθεί με το επίπεδο των αφίξεων τουριστών στην Ελλάδα, είναι σαφές ότι υπάρχει σχέση μεταξύ των αφίξεων τουριστών και των πολιτιστικών επισκέψεων. Το γεγονός ότι οι αφίξεις τουριστών φαίνεται να σχετίζονται περισσότερο με τις εισαγωγές αρχαιολογικών χώρων μπορεί να εξηγήσει σε κάποιο βαθμό τη σχετική έλλειψη αύξησης των επισκέψεων στα μουσεία κατά τη δεκαετία του 1980. Μια δυνητικά ανησυχητική τάση που εμφανίζεται είναι η σχετική αποσύνδεση των εισαγωγών σε αρχαιολογικούς χώρους και των αφίξεων τουριστών στα τέλη της δεκαετίας του 1980²¹⁵. Αυτό μπορεί να υποδηλώνει ότι οι εισερχόμενοι τουρίστες ενδιαφέρονται σχετικά λιγότερο για τον πολιτισμό από τους τουρίστες τα προηγούμενα χρόνια. Αυτό είναι ίσως κατανοητό δεδομένου του γεγονότος ότι μεγάλο μέρος της επέκτασης της αγοράς στην Ελλάδα κατά τη δεκαετία του 1980 οφείλεται σε φθηνά πακέτα διακοπών, τα οποία μπορεί να τείνουν να προσελκύουν σχετικά λιγότερους τουρίστες με πολιτιστικά κίνητρα.

²¹³ Greg Richards, "Cultural Tourism in Europe". CABI, Wallingford, σελ. 135

²¹⁴ «Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα», Βασίλης Καφούρος, 2015, σελ. 51

²¹⁵ Greg Richards, "Cultural Tourism in Europe". CABI, Wallingford, σελ. 136

Αν και ο πολιτιστικός τουρισμός αναγνωρίστηκε ως περιοχή εθνικής σημασίας ήδη από το 1946, οι πρωτοβουλίες για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού έτειναν να προχωρούν με αποσπασματικό τρόπο. Ο πολιτισμός εξακολουθεί να τείνει να θεωρείται ως μέρος του γενικού ελληνικού τουριστικού προϊόντος, παρά ως ένα συγκεκριμένο τμήμα της αγοράς που πρέπει να αναπτυχθεί. Τις δεκαετίες του 1950 και του 1960, η έμφαση της τουριστικής πολιτικής δόθηκε στην ανάπτυξη της ξενοδοχειακής προμήθειας και της τουριστικής υποδομής. Την περίοδο αυτή κατασκευάστηκαν πολλά ξενοδοχεία σε τοποθεσίες που συνδέονται με αξιοθέατα πολιτιστικού τουρισμού, όπως οι Δελφοί και η Ολυμπία. Στη δεκαετία του 1970, ωστόσο, έγινε μια προσπάθεια διαφοροποίησης της τουριστικής αγοράς για την Ελλάδα, και η ανάπτυξη του πολιτισμού ως ένα από τα κύρια στοιχεία του ελληνικού τουριστικού προϊόντος. Από το 1975 ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού ασχολείται με πρόγραμμα αποκατάστασης και ανάπτυξης παραδοσιακών κτιρίων σε διάφορες τοποθεσίες σε όλη την Ελλάδα (Εθνικό Γραφείο Τουρισμού, 1992) – όπως έχει αναφερθεί και σε προηγούμενα κεφάλαια. Στόχος του προγράμματος είναι η διατήρηση κτιρίων και αστικών τοπίων αντιπροσωπευτικών του ελληνικού πολιτισμού και να αναπτύξει αυτούς τους πόρους για τουριστική χρήση, δημιουργώντας έτσι εισόδημα για τη στήριξη της απασχόλησης και την περαιτέρω διατήρηση. Το πρόγραμμα επικεντρώνεται στη διατήρηση και ανάπτυξη της κληρονομιάς σε περιοχές που απομακρύνονται από τις κύριες τουριστικές περιοχές, ιδίως στην ηπειρωτική χώρα. Πολλοί από αυτούς τους οικισμούς μειώνονται ως αποτέλεσμα της ερήμωσης της υπαίθρου, επομένως η ανάπτυξη του τουρισμού συμβάλλει στη δημιουργία οικονομικής δραστηριότητας που συμβάλλει στον περιορισμό της μετανάστευσης. Οι βασικές αρχές που εφαρμόζονται σε όλες αυτές τις εξελίξεις περιλαμβάνουν τη διατήρηση αυθεντικών αρχιτεκτονικών χαρακτηριστικών και τις αισθητικές ιδιότητες της περιοχής, προσαρμογή σε νέες χρήσεις (συνήθως τουρισμός) και αυστηρός έλεγχος του νέου κτιρίου για να διασφαλιστεί η συμβατότητα με τα αυθεντικά κτίρια²¹⁶.

Δε θα πρέπει να παραλείπεται ότι ο πολιτισμός υπήρξε και συνεχίζει να είναι το θέλγητρο που φωτίζει τη γνώση σε οποιαδήποτε χώρα κι αν είναι πρόκειται να ταξιδέψει ο δυνητικός τουρίστας. Επομένως, τα χρόνια ανεκμετάλλευτα πολιτιστικά αγαθά καταλήγουν να είναι «απαγορευτικά» και απρόσιτα για τους πολιτιστικούς τουρίστες, αλλά και όχι μόνο. Ολόκληρη η πολιτεία έχει κοντά της τα κειμήλια, αλλά χωρίς να υπάρχει πρόσβαση, πλήγμα για τον πολιτισμό, την ιστορία, την ανθρωπότητα. Εκτός από την οικονομική σημασία του πολιτισμού, ο ρόλος του στην καθιέρωση και την ενίσχυση της ταυτότητας έπαιξε επίσης μεγάλο ρόλο στο αυξανόμενο ενδιαφέρον για διάφορες πτυχές της κληρονομιάς. Συγκεκριμένα, καθώς η νεωτερικότητα έχει παρασύρει πολλές παραδόσεις και παραδοσιακές πολιτιστικές πρακτικές, υπήρξε βιασύνη για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς προτού εξαφανιστεί. Αυτή η διαδικασία ξεκίνησε με την ανάπτυξη υπαίθριων μουσείων στη Σκανδιναβία στα τέλη του 19ου αιώνα και επεκτάθηκε σε πολλές άλλες περιοχές ως αποτέλεσμα της εκμηχάνισης της υπαίθρου, ιδιαίτερα μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο. Αυτά τα εθνογραφικά μουσεία επικεντρώθηκαν αρχικά στη συντήρηση της αγροτικής κληρονομιάς ενόψει της αστικοποίησης, αλλά κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα η εξαφάνιση των εξορυστικών και μεταποιητικών βιομηχανιών και των συναφών εργασιακών τους πολιτισμών οδήγησε σε έναν νέο γύρο διατήρησης της «βιομηχανικής κληρονομιάς»²¹⁷.

Ο Σύνδεσμος Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων (ΣΕΤΕ), τονίζει ότι η σύνδεση του πολιτισμού με τον τουρισμό είναι εξέχουσας σημασίας για την ανάπτυξη του κλάδου. Θα πρέπει να γίνει ιδιαίτερη μνεία στο γεγονός ότι ο πολιτισμικός τουρισμός είναι αναπτυσσόμενη αγορά, που εκφράζεται μέσω εναλλακτικών μορφών, όπως επισημάνθηκε προηγουμένως. Τα

²¹⁶ Greg Richards, "Cultural Tourism in Europe". CABI, Wallingford, σελ. 139

²¹⁷ "Cultural Attractions and European Tourism", Greg Richards Department of Leisure Studies Tilburg University Tilburg The Netherlands, 2001, σελ. 6

κέρδη δε θα είναι μόνο οικονομικά μέσω επιμήκυνσης της εποχικότητας, αλλά και πνευματικά, εφόσον θα είναι ανοιχτά στο κοινό αξιοθέατα βαρύνουσας πολιτισμικής σημασίας.

Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος έχει γίνει όλο και πιο πιεστικό ζήτημα πολιτικής στον ελληνικό τουρισμό τα τελευταία χρόνια. Η συνειδητοποίηση ότι οι προηγούμενες εξελίξεις είχαν συχνά βλάψει τους βασικούς φυσικούς και πολιτιστικούς πόρους στους οποίους βασίζεται ο τουρισμός, οδήγησε σε μια αυξανόμενη πολιτική έμφαση στον εναλλακτικό τουρισμό και στην εξάπλωση του τουρισμού μακριά από υπερπλήρεις παραθεριστικές περιοχές. Οι τρέχουσες προτεραιότητες πολιτικής για τον Ελληνικό Οργανισμό Τουρισμού, για παράδειγμα, είναι:

- Τουρισμός, πολιτισμός και φιλία
- Τουρισμός, περιβάλλον και υγεία
- Τουρισμός όλο το χρόνο
- Περιφερειακή ανάπτυξη του τουρισμού.

Ο πολιτισμός θεωρείται επίσης μια σημαντική έκφραση της ελληνικής εθνικής ταυτότητας και μεγάλο μέρος της κυβερνητικής πολιτικής για τον πολιτισμό στοχεύει στην ενίσχυση της εικόνας της Ελλάδας τόσο εσωτερικά όσο και εξωτερικά. Για παράδειγμα, η εκδήλωση για την Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης ήταν πνευματικό τέκνο της Ελληνίδας Υπουργού Πολιτισμού, Μελίνας Μερκούρη όπου η Αθήνα έγινε η πρώτη Πολιτιστική Πρωτεύουσα το 1985 και η εκδήλωση επιχορηγήθηκε σε μεγάλο βαθμό από την Ελληνική κυβέρνηση²¹⁸. Υπάρχει ένα διυπουργικό όργανο που προσπαθεί να συντονίσει τις εργασίες του Υπουργείου Πολιτισμού και του Υπουργείου Τουρισμού. Το Υπουργείο Πολιτισμού αφιερώνει μεγάλο μερίδιο του προϋπολογισμού του για τη διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και ένας από τους κύριους στόχους πολιτικής του είναι η «ανασκαφή, ανάδειξη και διατήρηση» αρχαιολογικών χώρων και μνημείων.

Ο τουρισμός μπορεί να μην αφορά όλους τους πολίτες λόγω ενδεχομένως διαφορετικής επαγγελματικής σταδιοδρομίας, αλλά η εισροή κεφαλαίου από ξένες χώρες επηρεάζει ολόκληρη την οικονομία της Ελλάδος. Αντιθέτως, η προάσπιση του πολιτισμού με κάθε μέσο, κρίνεται αναγκαία από όλους. Για αυτό και η νομοθεσία προστατεύει τον πολιτιστικό τουρισμό, διαδίδοντας το μήνυμα σεβασμού για όσα στοιχεία συγκροτούν τον ελληνικό πολιτισμό πάσης φύσεως. Η ανάπτυξη λοιπόν του πολιτισμικού σε συνδυασμό με άλλες μορφές εναλλακτικού τουρισμού θα βοηθήσουν τόσο στη βιωσιμότητα της τουριστικής ζήτησης στη χώρα αλλά και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου.

7.2. Τρόποι και δράσεις προβολής του πολιτισμού

Η κοινωνική επιχειρηματικότητα μπορεί να αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα σε απομακρυσμένες περιοχές, καθώς επικεντρώνεται στην ανάπτυξη μιας ισότιμης και δίκαιης κοινωνίας παρέχοντας οικονομική και κοινωνική ασφάλεια, όπως επίσης και ευκαιρίες διαβίωσης στα μέλη της και παράλληλα βελτιώνει το βιοτικό τους επίπεδο. Οι κοινωνικές επιχειρήσεις μπορούν να διαδραματίσουν αποφασιστικό ρόλο στην κοινωνική καινοτομία σε απομακρυσμένες περιοχές, όπως στις υπηρεσίες κοινωνικής φροντίδας και υγείας, λιανικού εμπορίου, εκπαίδευσης και κατάρτισης, περιβαλλοντικών προϊόντων και υπηρεσιών, παραγωγής, διανομής και κατανάλωσης τροφίμων και κατανάλωσης πολιτισμού και κατανάλωσης τουρισμού. Το ανθρώπινο δυναμικό με τη μορφή ειδικευμένων ανθρώπων με τις

²¹⁸ Περισσότερες πληροφορίες στο 1^ο Κεφάλαιο.

κατάλληλες γνώσεις, είναι πολύτιμο πλεονέκτημα και είναι ζωτικής σημασίας για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και για την καινοτόμο ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού σε απομακρυσμένες περιοχές.

Οι ειδικοί στη βιώσιμη ανάπτυξη οφείλουν να είναι παράγοντες αλλαγής που θα υιοθετήσουν μια προσέγγιση χωρίς αποκλεισμούς σε οποιοδήποτε σχέδιο για να εξασφαλίσουν βελτιώσεις στις κοινωνικές, περιβαλλοντικές και οικονομικές συνθήκες σε μια μακροπρόθεσμη προοπτική. Η διερμηνεία συνδέει τον ιδιοκτήτη της πολιτιστικής κληρονομιάς και έναν επισκέπτη και δεν πρέπει να παραμελείται. Η απουσία διερμηνείας σημαίνει ότι ένας τουρίστας δεν μπορεί να εκτιμήσει πλήρως την πολιτιστική κληρονομιά ενός συγκεκριμένου τόπου – τον τρόπο ζωής του, την τέχνη, τους ανθρώπους, την ιστορία του κ.λπ. και προσφέρει γνώσεις και βαθύτερο νόημα. Οι ψηφιακές και τεχνολογικές καινοτομίες στην διερμηνεία της πολιτιστικής κληρονομιάς μπορούν να βοηθήσουν στην επίτευξη αυτών των στόχων και έτσι να συμβάλουν στη διατήρηση και την προώθηση της πολιτιστικής κληρονομιάς. Οι ψηφιακές και τεχνολογικές καινοτομίες θα πρέπει να επικεντρώνονται στη βελτίωση των εμπειριών της πραγματικής ζωής αντί στην αντικατάστασή τους και στην τοποθέτηση των επισκεπτών ως συμμετεχόντων και όχι ως θεατών. Μπορούν επίσης να εμπλουτίσουν την εμπειρία των επισκεπτών και να διευρύνουν το φάσμα των ανθρώπων που μπορεί να ενδιαφέρονται για την πολιτιστική κληρονομιά. Ως μία από τις μεγαλύτερες οικονομικές δραστηριότητες στον κόσμο και αιτία ανθρώπινης μετακίνησης τόσο σε διεθνές όσο και σε εγχώριο επίπεδο, ο τουρισμός μπορεί να ασκήσει σημαντική πίεση στους πόρους της πολιτιστικής κληρονομιάς. Μπορεί να αποτελέσει απειλή για το οικολογικό περιβάλλον, για τον πολιτισμό και τον τρόπο ζωής των κοινοτήτων υποδοχής, για το φυσικό τοπίο και για την ακεραιότητα και τα χαρακτηριστικά της ίδιας της πολιτιστικής κληρονομιάς²¹⁹. Παρακάτω, θα αναλυθούν λεπτομερώς οι τρόποι και οι δράσεις της προβολής του πολιτισμού.

7.2.1. Τεχνολογία

Πολύ σημαντικό ρόλο στην προώθηση του πολιτισμικού τουρισμού, ιδιαίτερα κατά την περίοδο της πανδημίας, είναι η τεχνολογία και η ηλεκτρονική προβολή και προώθηση. Η κοινή πορεία που ακολουθούν διεθνείς και ευρωπαϊκοί φορείς αποτελείται από δύο βασικούς πυλώνες. Πρώτα από αυτόν της μετάβασης στην ψηφιακή τεχνολογία και κατά δεύτερον, από αυτόν της μετάβασης σε μοντέλα αειφόρου τουρισμού²²⁰. Οι διεθνείς οργανισμοί έπρεπε να αποφασίσουν μεταξύ της αναστολής της λειτουργίας τους ή να στο να επιλέξουν την προώθηση και ψηφιακή προβολή των υπηρεσιών τους μέσω του διαδικτύου (εικονικοποίηση του πολιτισμού).

Πλέον, είναι γεγονός ότι οι τρόποι με τους οποίους τα πολιτιστικά κέντρα προσελκύουν πλέον τους επισκέπτες και οι τρόποι με τους οποίους παρουσιάζουν τα εκθέματά τους έχουν αλλάξει δραματικά τα τελευταία χρόνια, πόσο μάλλον με την εμφάνιση της πανδημίας. Βασική αιτία για αυτό είναι η αλματώδης εξέλιξη της τεχνολογίας. Υπάρχουν πλέον τα μέσα τα οποία μπορούν να εξελίξουν τον τρόπο προβολής των εκθεμάτων ενός αρχαιολογικού χώρου ή ενός μουσείου. Οι κυβερνητικοί οργανισμοί και οι μονάδες πολιτισμού αντιλήφθηκαν πλήρως τα πλεονεκτήματα του διαδικτύου και αξιοποίησαν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης και τη νέα τεχνολογία, συνεχίζοντας εικονικά τη λειτουργία τους, με σκοπό να βγουν όσο το δυνατόν λιγότερο αλώβητοι από την πανδημία. Μέσω των παραπάνω δράσεων, κατάφεραν να προσαρμοστούν στις διαταραχές του εξωτερικού περιβάλλοντος και να δημιουργήσουν μία

²¹⁹ “Cultural tourism in the EU macro-regions”, European Commission – Council of Europe, 2020, σελ. 12

²²⁰ Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή (2020), OECD (2020), World Tourism Organization (2020)

αίσθηση κανονικότητας εν μέσω της πρωτοφανούς κατάστασης και του εγκλεισμού. Ένα πλεονέκτημα που προσφέρουν οι εφαρμογές της νέας τεχνολογίας στον τομέα της προβολής του εκάστοτε χώρου και της προσέλκυσης επισκεπτών είναι ακόμη το γεγονός ότι απευθύνονται σε ένα κοινό το οποίο, σε πολλές περιπτώσεις, δεν αποτελεί το παραδοσιακό κοινό των πολιτιστικών χώρων, των αρχαιολογικών μουσείων και των αρχαιολογικών χώρων. Πρόκειται για ανθρώπους εξοικειωμένους με την τεχνολογία, είτε Έλληνες είτε ξένους, είτε νέους είτε ηλικιωμένους, οι οποίοι καταφέρνουν με αυτόν τον τρόπο να έρχονται σε επαφή με αυτού του είδους τις νέες πολιτιστικές δραστηριότητες.

Υπάρχουν, επίσης, τρόποι για τη δημιουργία «ψηφιακών μουσείων», ώστε μέσω διαδικτύου ο ενδιαφερόμενος επισκέπτης να μπορεί να «περιηγηθεί» και να «επισκεφθεί» εικονικά στις αίθουσες του μουσείου σε όποιο μέρος του πλανήτη κι αν βρίσκεται και φυσικά τα αποτελέσματα παραμένουν εντυπωσιακά και μαγεύουν όποιον και αν τα παρακολουθεί με αποτέλεσμα και να τον δελεάσει να τα επισκεφθεί και να νιώσει πιο οικείος με τον χώρο²²¹. Στην περίπτωση της πανδημίας, μέσα από τις δράσεις που πραγματοποιήθηκαν – όπως θα αναλυθούν στη συνέχεια, βοήθησαν τον κόσμο τις ώρες του εγκλεισμού, καθώς ήταν πολύ περιορισμένες οι μετακινήσεις και τον εξοικείωσαν με τα πολιτιστικά αξιοθέατα ανά τον κόσμο. Αποτελούσε, επίσης, μία πολύ καλή ευκαιρία και δυνατότητα για τους ελληνικούς οργανισμούς και τα ελληνικά ιδρύματα, να αναπτύξουν την ψηφιακή προβολή και τις ψηφιακές δράσεις του πολιτισμού, στα οποία μπορεί να υστερούσαν, με κάποιες εξαιρέσεις όπως το Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού ή το Μουσείο Μπενάκη.

Η μειωμένη ζήτηση για ταξίδια όπως και το κλίμα αβεβαιότητας που επικρατεί και οι υγειονομικοί περιορισμοί μεταμόρφωσαν το τοπίο της προσφοράς και της ζήτησης στον πολιτισμικό τουρισμό που περιλαμβάνει συμμετοχή σε πολιτιστικές εκδηλώσεις, επισκέψεις σε μουσεία και χώρους κληρονομιάς και ανάμειξη με τους ντόπιους²²². Για παράδειγμα, Το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού συγκέντρωσε και παρουσιάζει στην ιστοσελίδα του ποικίλες επιλογές για πρόσβαση σε Μουσεία, Αρχαιολογικούς χώρους, Εκδόσεις, Θεάματα και ακροάματα που διατίθενται δωρεάν στο κοινό μέσα από μία εικονική πλατφόρμα: «Μένουμε σπίτι εξαιτίας του κορωνοϊού, αλλά δεν μένουμε χωρίς ψυχαγωγία», Το ψηφιακό υλικό προέρχεται από τους εποπτευόμενους φορείς του Υπουργείου, τις Εφορείες Αρχαιοτήτων και τα μουσεία του²²³.

Συνεχίζοντας τις δημιουργικές δράσεις²²⁴ και προτάσεις ψυχαγωγίας, το Μουσείο Ακρόπολης προσέφερε διαδικτυακά ψηφιακές εφαρμογές για την εξερεύνηση των εκθεμάτων του. Η Εθνική πινακοθήκη της Ελλάδας προσέφερε τη δυνατότητα πρόσβασης στους ηλεκτρονικούς καταλόγους και στις ψηφιακές συλλογές της. Το Εθνικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης προσέφερε στο κοινό μία εφαρμογή για να γνωρίσουν οι διαδικτυακοί επισκέπτες τα έργα του και να ανακαλύψει τη σύγχρονη τέχνη. Τα μέλη του Momus του Μητροπολιτικού Οργανισμού Μουσείων Εικαστικών Τεχνών Θεσσαλονίκης (MOMus) πρότειναν σε καθημερινή βάση επιλεγμένα έργα από τις εκθέσεις και τις συλλογές του στο διαδικτυακό του πρόγραμμα «MOMus Resilience Project – Μαζί Ανθεκτικοί». Το μουσείο Μπενάκη παρείχε εικονικές περιηγήσεις 360° σε όλες τις αίθουσες του με ξενάγηση ηχητική σε έξι γλώσσες. Το Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης στην διάρκεια της πανδημίας πραγματοποίησε με κοινή μετάδοση διαδραστικές ξεναγήσεις για τα σχολεία στο πλαίσιο του προγράμματος «Zoom στα σχολεία». Όσον αφορά τη μουσική, το μέγαρο Μουσικής Αθηνών σε συνεργασία με το European Concert Hall Organization (ECHO) παρείχε, μέσω της ιστοσελίδα του στα μέσα

²²¹ «Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα», Βασίλης Καφούρος, 2015

²²² Πηγή: ICOMOS, 2020

²²³ Πηγή: <https://covid19.gov.gr/druseis-politismou/>, <https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3177>, Ημερομηνία προσπέλασης 13/11/21

²²⁴ Πηγή: <https://covid19.gov.gr/druseis-politismou/>, Ημερομηνία προσπέλασης 13/11/21

κοινωνικής δικτύωσης, μουσική από τις μεγάλες αίθουσες συναυλιών της Ευρώπης. Παράλληλα, οι μουσικοί της Κρατικής Ορχήστρας Αθηνών ανέβαζαν στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης αγαπημένα έργα του κοινού. Το Εθνικό θέατρο σύστηνε το ψηφιοποιημένο της αρχείο με τις συλλογές και σπάνιο υλικό από το έτος 1932 έως το 2005 καθώς και παραστάσεις του Εθνικού Θεάτρου οι οποίες διακόπηκαν απότομα λόγω της πανδημίας, ενώ το Φεστιβάλ Κινηματογράφου Θεσσαλονίκης πρόβαλε μικρού μήκους ταινίες του 60ου Φεστιβάλ «Γνώρισε το Μέλλον - Meet the Future» - το Νοέμβριο του 2019, και μέσα από τη ψηφιακή βιβλιοθήκη του καναλιού της ΕΡΤ ο επισκέπτης μπορούσε να δει ταινίες, ντοκιμαντέρ και τηλεοπτικές σειρές. Στην ενότητα Βιβλίων, ήταν διαθέσιμες προς όλους οι εκδόσεις του Ταμείου Αρχαιολογικών Πόρων (ΤΑΠ) και η Εθνική Βιβλιοθήκη προσέφερε, σε εγγεγραμμένους χρήστες, το ηλεκτρονικό Αναγνώστηριο. Γίνεται κατανοητό μέσα από τα παραπάνω παραδείγματα ότι στη διάρκεια του μεγάλου εγκλεισμού λόγω της πανδημίας, αρκετοί πολιτιστικοί οργανισμοί και ιδρύματα στην χώρα μας αξιοποίησαν τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης για την υλοποίηση ψηφιακών δράσεων.

Ας τονιστεί ότι και ο Ευρωπαϊκός Οργανισμός Μουσείων NEMO μέσα από έρευνά του²²⁵ ανάμεσα σε μουσεία κυρίως της Ευρώπης, συμπέρανε ότι 4 στα 5 μουσεία διεύρυναν τις διαδικτυακές τους υπηρεσίες, για να διατηρήσουν την επαφή με το κοινό τους, ενώ σημαντικό ρόλο είχε το αν διέθεταν το κατάλληλα εκπαιδευμένο προσωπικό με επαρκείς γνώσεις για να ανταπεξέλθει στις νέες αυτές τεχνολογίες.

Τον Μάρτιο του 2020 το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, στο πλαίσιο των πρωτοβουλιών του για την εξεύρεση εναλλακτικών τρόπων παραγωγής πολιτισμού και πρόσβασης σε αυτόν με τη βοήθεια της τεχνολογίας, απηύθυνε ειδική πρόσκληση για την ανάπτυξη πολιτισμικού υλικού διαδικτυακά διαθέσιμου με τίτλο : «Πρόσκληση Εκδήλωσης Ενδιαφέροντος για Έργα και Δράσεις Ψηφιακού Πολιτισμού το 2020»²²⁶ και με στόχο την υποστήριξη έργων που συμβάλλουν στην ανάπτυξη και προώθηση υψηλής ποιότητας σύγχρονου ελληνικού ψηφιακού πολιτισμού:

- Ανάπτυξη πρωτότυπου πολιτιστικού υλικού, προσβάσιμου διαδικτυακά από το κοινό, με ή χωρίς χρέωση.
- Μετατροπή σε ψηφιακή μορφή υφιστάμενου ιδιόκτητου πολιτιστικού υλικού έτσι ώστε να μπορεί να υπάρχει διαδικτυακή πρόσβαση σε αυτό, με ή χωρίς χρέωση.
- Περαιτέρω ανάπτυξη υφιστάμενων ψηφιακών πολιτιστικών δομών καθώς και δομών που επιτρέπουν την συνδημιουργία ψηφιακών πολιτιστικών δράσεων.
- Ανάπτυξη παιδαγωγικού υλικού πολιτιστικού περιεχομένου, προσβάσιμου διαδικτυακά, με ή χωρίς χρέωση.
- Ενίσχυση της πολιτιστικής και δημιουργικής οικονομίας και της εξεύρεσης καινοτόμων μέσων πολιτιστικής έκφρασης τα οποία δεν περιορίζονται χωρικά.
- Ανάπτυξη ψηφιακού πολιτιστικού υλικού που είναι εξίσου προσβάσιμο και από ΑμεΑ.

Με το ποσό των 1.828.140 ευρώ επιχορηγούνται από το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, 164 δράσεις που αφορούν στον Ψηφιακό Πολιτισμό, στην Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά και σε δράσεις Μουσείων και Συλλογών Νεότερου Πολιτισμού. Συγκεκριμένα, οι Ομάδες Εργασίας, πρότειναν την επιχορήγηση και παραχώρηση βοήθειας, σε 83 προτάσεις Ψηφιακού Πολιτισμού, 50 οι οποίες αφορούν την Άυλη Πολιτιστική Κληρονομιά, καθώς και

²²⁵ Διαθέσιμο στο:

https://www.nemo.org/fileadmin/Dateien/public/NEMO_documents/NEMO_COVID19_Report_12.05.2020.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 09/11/21

²²⁶ Διαθέσιμο στο: http://drasis.culture.gr/images/Pdf/psifiakos_politismos_prosklisi.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 13/11/21

31 προτάσεις για δράσεις Μουσείων σε όλη τη χώρα. Στην πρόσκληση αυτή συνολικά υποβλήθηκαν 325 προτάσεις²²⁷.

Τον Δεκέμβριο του 2020, το Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης έθεσε σε δημόσια διαβούλευση τη «Βίβλο Ψηφιακού Μετασχηματισμού» η οποία έχει πενταετή ορίζοντα και επικαιροποιείται ετησίως, ανάλογα με τις ιδιαίτερες συνθήκες και τις τεχνολογικές εξελίξεις. Πρόκειται για το εγχειρίδιο που περιγράφει τη στρατηγική της χώρας για τη μετάβαση στην Ψηφιακή Ελλάδα, σύμφωνα με το ν. 4727/2020 (Α' 133) για την Ψηφιακή Διακυβέρνηση και τις Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες,. Αφορά έναν οδικό χάρτη για την ενσωμάτωση των νέων τεχνολογικών σε όλους τους τομείς πολιτικής της χώρας για την υλοποίηση της στρατηγικής για την Ψηφιακή Ελλάδα. Η Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού καθορίζει τις βασικές αρχές, το πλαίσιο και τις κατευθύνσεις για τον ψηφιακό μετασχηματισμό της χώρας, καθώς και τις ειδικότερες αρχές που διέπουν κάθε οριζόντια ή τομεακή πρωτοβουλία προς τον σκοπό αυτό και ενσωματώνει την καταγραφή όλων των σχετικών διαδικασιών και δράσεων που υλοποιούν τον ψηφιακό μετασχηματισμό²²⁸. Έχουν προγραμματιστεί 18 έργα με τα δύο να βρίσκονται ήδη σε εξέλιξη. Τα περισσότερα αφορούν στην ψηφιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και στην αξιοποίηση νέων εφαρμογών όπως η επαυξημένη και η εικονική πραγματικότητα (Augmented & Virtual Reality), οι 3D παρουσιάσεις κ.ά.²²⁹.

Τον Απρίλιο του 2021, παρουσιάστηκαν οι δύο διαδικτυακές πύλες του «Αρχαιολογικού Κτηματολογίου» και του «Εμπλουτισμού Ψηφιακών Συλλογών των Κινητών Μνημείων Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και Ανάπτυξης νέου Πληροφοριακού Συστήματος του Εθνικού Αρχείου Μνημείων» στην πολιτική ηγεσία και στα υπηρεσιακά στελέχη του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού. Τα δύο μεγάλα ψηφιακά έργα, στρατηγικής κυρίως σημασίας για το Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού, καθιστούν δυνατή την πλήρη εποπτεία του πολιτιστικής κληρονομιάς και τη διαχείρισή της, σε συνθήκες διαφάνειας, με τα σύγχρονα εργαλεία που παρέχουν οι Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών, επιτρέποντας την ψηφιακή πρόσβαση των πολιτών στην πολιτιστική κληρονομιά. Προβάλλουν το μοναδικό πλούτο και την ποικιλία του ελληνικού πολιτιστικού αποθέματος²³⁰. Η πρώτη διαδικτυακή πύλη του έργου «Αρχαιολογικό Κτηματολόγιο», προσφέρει ενημέρωση για το σύνολο των αρχαιολογικών χώρων, ιστορικών τόπων, των μνημείων της επικράτειας, καθώς και των χώρων προστασίας τους, αλλά και για υπάρχουσες δεσμεύσεις και περιορισμούς που υφίστανται, με βάση την ισχύουσα νομοθεσία, ενώ έχουν ήδη καταχωρηθεί 18.600 ακίνητα μνημεία, 3.400 αρχαιολογικοί χώροι και ιστορικοί τόποι και 844 ζώνες προστασίας. Το δεύτερο έργο «Εμπλουτισμός των Ψηφιακών Συλλογών των Κινητών Μνημείων του υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και Ανάπτυξη Πληροφοριακού Συστήματος του Εθνικού Αρχείου Μνημείων», αφορά τη διαχείριση και προστασία από την παράνομη διακίνηση του πολιτιστικού αποθέματος. Στον ιστότοπο nationalarchive.culture.gr βρίσκονται καταγραφές 684.000 κινητών μνημείων, τα οποία μπορούν να αφορούν αποθέματα της νεολιθικής εποχής μέχρι παραδοσιακές φορεσιές. Η ψηφιακή εποχή, που δεσπόζει πλέον, επηρεάζει όλους σχεδόν τους τομείς της πολιτιστικής παραγωγής, διανομής, προβολής και διάχυσης, δημιουργώντας νέες ευκαιρίες αλλά και εμφανίζοντας προκλήσεις οι οποίες οφείλουν να μετασχηματιστούν. Σε αυτό το πλαίσιο κρίνεται ζωτικής σημασίας ένα πρόγραμμα στήριξης του ψηφιακού μετασχηματισμού, του εκσυγχρονισμού των μέσων που υφίστανται, της ενθάρρυνσης νέων/εναλλακτικών επιχειρηματικών μοντέλων πολιτιστικής παραγωγής, προώθησης, διανομής,

²²⁷ Διαθέσιμο στο: <https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3479>, Ημερομηνία προσπέλασης 13/11/21

²²⁸ Άρθρο 5, Ν. 4727/2020 - ΦΕΚ 184/Α/23-9-2020 «Ψηφιακή Διακυβέρνηση», Διαθέσιμο στο: <https://www.e-nomothesia.gr/kat-epikoionies-telepikoinonies-telephonia/nomos-4727-2020-phek-184a-23-9-2020-1.html>, Ημερομηνία προσπέλασης 13/11/21

²²⁹ Διαθέσιμο στο: <https://digitalstrategy.gov.gr/sector/politismos>, Ημερομηνία προσπέλασης 13/11/21

²³⁰ Διαθέσιμο στο: <http://www.opengov.gr/digitalandbrief/?p=2117>, Ημερομηνία προσπέλασης 13/11/21

προβολής και επένδυσης σε υποδομές και ανάλογες τεχνικές γνώσεις για την ανάπτυξη του ψηφιακού περιεχομένου. Ο βασικός στόχος είναι η ενίσχυση της ανθεκτικότητας του πολιτιστικού και δημιουργικού τομέα, η ανάπτυξη νέων πολιτιστικών κοινών και η ενδυνάμωση της πολιτιστικής πολιτικής της χώρας στο εξωτερικό. Έτσι οι πολιτιστικές δομές μπορούν να καταστούν προσβάσιμες σε ευρύτερο κοινό είτε εντός είτε εκτός Ελλάδας, να εμπλουτίσουν την εμπειρία των επισκεπτών, να βοηθήσουν τον εκπαιδευτικό τους ρόλο, να μπορούν να λειτουργούν με εναλλακτικούς τρόπους, να αποτελούν σημεία αναφοράς διεθνώς κι όχι μόνο εξαιτίας του πολιτιστικού αποθέματος υψηλής ποιότητας που διαθέτει η Ελλάδα, αλλά και λόγω της καινοτόμου-νέας προσέγγισης με σκοπό να έχουν πρόσβαση σε εναλλακτικές πηγές εσόδων.

Σημαντικές είναι σαφώς και οι δράσεις ψηφιακής ανάπτυξης και καινοτομίας του Ιδρύματος Ωνάση που εκφράζονται μέσα από την έρευνα και τα προγράμματα του Ιδρύματος στους τομείς της πολιτιστικής κληρονομιάς, της παιδείας και της υγείας. Επικεντρώνονται στα νέα μέσα και τη σύγχρονη σκέψη και την εφαρμογή τους στις τέχνες και γενικότερα την κοινωνία²³¹.

Τέλος, θα ήταν πρόπον να αναφερθεί και ο ιστότοπος www.visitgreece.gr που αποτελεί την επίσημη ιστοσελίδα και διαδικτυακή πύλη προώθησης του ελληνικού τουρισμού. Είναι ένα εξαιρετικά αποτελεσματικό εργαλείο σε επίπεδο πληροφόρησης με τη μετάφραση του περιεχομένου του να επεκτείνεται σταδιακά σε όλο και περισσότερες αγορές – στόχους της χώρας. Στο Visit Greece, αυτός που πλοηγείται μπορεί να αναζητήσει σημαντικές λεπτομέρειες και πληροφορίες για την ιστορία και τα αξιοθέατα ανά νομό. Επίσης, καταγράφονται και παρέχονται πληροφορίες για τα μουσεία, τα μνημεία, τους αρχαιολογικούς χώρους και τα μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς, ενώ και γενικότερες πληροφορίες που αφορούν παραλίες, κρουαζιέρες, βουνά, δάση, ποτάμια. Αναφορικά με τις δραστηριότητες που μπορούν να πραγματοποιηθούν στη χώρα, οι πληροφορίες αφορούν στα αθλήματα νερού, στα αθλήματα εδάφους και στα αθλήματα αέρα. Πρόσθετες πληροφορίες παρέχονται και για τη διασκέδαση και τη γαστρονομία. Στον ιστότοπο παρέχονται υπηρεσίες newsletter, δελτίων τύπου, χάρτες, τουριστικές εκδόσεις, ταξιδιωτικοί οδηγοί (Αθήνα, περιηγητικός τουρισμός, συνεδριακός τουρισμός, θρησκευτικός τουρισμός), διαφημιστικά φυλλάδια, φωτογραφικό υλικό και κατάλογος εκδηλώσεων. Ακόμη, λειτουργεί και η πλατφόρμα – υπηρεσία διαχείρισης παραπόνων. Φυσικά, ο ιστότοπος συνδέεται και με τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Facebook, Instagram, twitter κλπ.)²³². Στις μέρες, με την εμφάνιση της πανδημίας, παρέχονται και όλες οι χρήσιμες πληροφορίες που χρειάζονται οι δυνητικοί τουρίστες που πρόκειται να ταξιδέψουν στην Ελλάδα. Υπάρχουν ορισμένα μέτρα για τους διεθνείς επισκέπτες και τους ντόπιους κατοίκους για τον περιορισμό της εξάπλωσης του Covid-19. Το κυβερνητικό σχέδιο για την αντιμετώπιση της νόσου αξιολογείται και επικαιροποιείται με βάση τα καθημερινά επιδημιολογικά δεδομένα της χώρας. Αναφέρονται τα πιστοποιητικά που πρέπει να έχουν κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους (είτε πιστοποιητικό εμβολιασμού κατά του Covid-19, είτε ένα αρνητικό μοριακό τεστ (PCR) που πρέπει λαμβάνεται έως και 72 ώρες πριν από την είσοδό τους, είτε ιατρικό πιστοποιητικό μόλυνσης από COVID-19, που έχει εκδοθεί από εθνική αρχή / διαπιστευμένο εργαστήριο δοκιμών) καθώς και μία λίστα με όλες τις τοποθεσίες όπου μπορούν να πραγματοποιήσουν τεστ κατά της πανδημίας -COVID-19 (PCR ή ταχεία δοκιμή

²³¹ Διαθέσιμο στο: <https://www.onassis.org/el/initiatives/onassis-digital-innovation>. Ημερομηνία προσπέλασης 13/11/21

²³² «Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος- Κοντουδάκη, 2011

αντιγόνου)²³³. Τέλος, υπάρχει και ανάλογη ιστοσελίδα σχετικά με τα μέτρα και τους περιορισμούς για τον COVID-19 με όνομα Greece Health First²³⁴.

Γίνεται αντιληπτό και κατανοητό ότι πλέον όλοι οι φορείς του πολιτισμού χρησιμοποιούν νέους τρόπους μάρκετινγκ και προβολής του πολιτισμού, σε έναν κόσμο που πλέον η τηλεόραση και το ράδιο έχουν χάσει την περισσότερη δύναμή τους και έχουν αντικατασταθεί από τους υπολογιστές και τα «έξυπνα» κινητά (smartphones). Το ψηφιακό μάρκετινγκ αναφέρεται ακριβώς σε όλες αυτές τις καινοτόμες μεθόδους προβολής μέσω των ηλεκτρονικών συσκευών και των μέσων κοινωνικής δικτύωσης. Η αξιοποίηση αυτών ψηφιακών μεθόδων παρέχει πολλές δυνατότητες ευελιξίας, ταχύτητας, αλληλεπίδρασης και ενίσχυσης των σχέσεων με τους χρήστες, ειδικά σε αυτήν την ιδιαίτερη και πρωτόγνωρη περίοδο λόγω της πανδημίας. Σημαντικά στοιχεία του ψηφιακού μάρκετινγκ, όπως διαπιστώθηκε, είναι η ανάπτυξη βάσης δεδομένων στο διαδίκτυο, οι ιστοσελίδες (links/websites) και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης, με τα τελευταία να θεωρούνται είναι ένας από τους σημαντικούς τρόπους επικοινωνίας των πολιτιστικών ιδρυμάτων οργανισμών, καθώς αποτελούν ένα εξαιρετικό εργαλείο επικοινωνίας μάρκετινγκ μέσω της αλληλεπίδρασής του με το κοινό.

7.2.2. Η τουριστική ταυτότητα

Μέσα σε ένα έντονο ανταγωνιστικό περιβάλλον, η διεθνής επικοινωνιακή εκστρατεία του Υπουργείου Πολιτισμού και Αθλητισμού και του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού είναι αποφασιστικής σημασίας για τη διατήρηση και ενίσχυση της τουριστικής κίνησης προς την Ελλάδα. Στο πλαίσιο της στρατηγικής για την ανάπτυξη και προώθηση του ελληνικού τουρισμού που θα βασίζεται στο τρίπτυχο Ποιότητα – Επιχειρηματικότητα και Επενδύσεις – Προβολή, πραγματοποιήθηκαν διάφορες δράσεις για την αποτελεσματικότερη σύνδεση της Ελλάδας με το εξωτερικό. Προκειμένου να βελτιωθεί και διευρυνθεί η ταυτότητα της Ελλάδας ως ταξιδιωτικού προορισμού, από το 2008 διαμορφώνεται μία νέα ταυτότητα της Ελλάδας που ξεφεύγει από το κλασικό μοντέλο «Ήλιος και Θάλασσα», όπως αναφέρθηκε παραπάνω. Πρόκειται για μία νέα στρατηγική προώθησης από αρχέτυπο «προορισμού θερινών διακοπών και αρχαιοτήτων» σε «έναν προορισμό με απαράμιλλες αλλαγές και ανεξερεύνητες αντιθέσεις, έναν τόπο εμπειριών, όπου απροσδόκητες ιστορίες ξετυλίγονται αβίαστα»²³⁵. Στο πλαίσιο αυτής της στρατηγικής, το τουριστικό προϊόν της χώρας άρχισε να βασίζεται σε νέους άξονες όπως ο ήλιος και η θάλασσα, ο θαλάσσιος τουρισμός, ο πολιτισμικός τουρισμός, ο περιηγητικός τουρισμός, ο τουρισμός φύσης, ο συνεδριακός τουρισμός, ο τουρισμός πόλεων, ο τουρισμός πολυτελείας, ο τουρισμός υγείας κ.ο.κ.

Αυτές οι νέες στρατηγικές καινοτομίας συμπεριλαμβάνουν νέα μοντέλα τουρισμού που σχετίζονται με τη σύγχρονη πολιτιστική παραγωγή, όπως η διοργάνωση αθλητικών γεγονότων (Μεσογειακοί Αγώνες του 2013), η δημιουργία πίστας Formula 1, καθώς και μοντέλα έμμεσης προβολής όπως ο κινηματογράφος, η ελληνική γαστρονομία, η ελληνική μόδα κ.ά. Ο στόχος είναι αφενός να μειωθεί ο μαζικός τουρισμός στην Ελλάδα, ιδιαίτερα κατά τους θερινούς μήνες και αφετέρου να γίνει επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου έτσι ώστε οι τουρίστες να ανακαλύψουν την Ελλάδα «που δεν ξέρουν». Το 2009, συνεχίστηκε η καμπάνια προώθησης μέσω των μέσων μαζικής ενημέρωσης, με έμφαση στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Η διαφημιστική καμπάνια του 2009 είχε τίτλο: «Ελλάδα: Η πραγματική Εμπειρία» / «Greece:

²³³ Διαθέσιμο στο: <https://www.visitgreece.gr/before-travelling-to-greece/covid-19/>, Ημερομηνία προσπέλασης 21/11/21

²³⁴ Διαθέσιμο στο: <https://greecehealthfirst.gr/?lang=en>, Ημερομηνία προσπέλασης 21/11/21

²³⁵ «Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος- Κοντουδάκη, 2011

The true Experience”, καθώς και νέο λογότυπο – «Greece, 5.000 years old: a masterpiece you can afford» – «Ελλάδα, 5.000 ετών: ένα αριστούργημα που μπορείτε να αντέξετε οικονομικά»²³⁶. Η καμπάνια είχε ως στόχο να προσελκύσει τους δυνητικούς τουρίστες υπογραμμίζοντας την πολιτιστική της μοναδικότητα και επικεντρώθηκε στους προηγούμενους άξονες και στην προβολή της Αθήνας ως city break προορισμού και στις εναλλακτικές μορφές τουρισμού. Το 2009, ο Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού συμμετείχε σε σημαντικές διεθνείς εκθέσεις τουρισμού καθώς και σε εκθέσεις τουρισμού ειδικών ενδιαφερόντων, που άγγιξαν συνολικά τις 120²³⁷. Το 2010, υπό το πλαίσιο You In Greece²³⁸, τέθηκε η μετάβαση της Ελλάδας από το «Ηλιος και Θάλασσα» στην Ελλάδα των εμπειριών και της ποικιλότητας. Στην καμπάνια αυτή, αληθινοί άνθρωποι από όλο τον κόσμο αναζητούν πρωτόγνωρες εμπειρίες αλλά και ανθρώπινες αξίες που προβάλλουν τη μοναδικότητα της Ελλάδας. Η συγκεκριμένη ιστοσελίδα συνιστά μία ευκαιρία να διηγηθούν όλοι την ιστορία τους από την Ελλάδα. Επίσης, αποτελεί μία δραστηριότητα ενίσχυσης της συμμετοχής για τον ελληνικό τουρισμό και στηρίζεται στην καταγραφή εμπειριών από όσους έχουν επισκεφθεί την Ελλάδα. Μέσα από τις καταγραφές και αναμεταδόσεις των εμπειριών, μαζί με την ανάρτηση φωτογραφικού υλικού, οι τουριστικές αρχές φιλοδοξούν ότι τα οφέλη θα είναι πολλά σε βάθος χρόνου.

7.2.3. Η καμπάνια προώθησης της Αθήνας

Κατά τη διάρκεια της οικονομικής κρίσης από το 2009, τα διαφημιστικά κονδύλια για την τουριστική καμπάνια αυξήθηκαν στο σύνολό τους κατά 50%, γεγονός που δεν αποτελεί τυχαία επιλογή. Ο τουρισμός συμβάλει στο ισοζύγιο πληρωμών της χώρας και σαφώς έπρεπε να πραγματοποιηθούν οι ανάλογες ενέργειες για να ενισχυθεί η τουριστική κίνηση. Έτσι λοιπόν, ξεκίνησε η ολοκληρωμένη προβολή της Αθήνας ως προορισμού city break (προβολή της ιστορίας και του πολιτισμού της πόλης και της νέας εικόνας της στις σύγχρονες ευρωπαϊκές πρωτεύουσες)²³⁹. Υιοθετήθηκε η ιδέα της «Αθήνας του κόσμου» το 2009 που εγκαινιάστηκε και το μουσείο της Ακρόπολης. Αυτή η δράση είναι καινοτόμα και συνδυάζει μία ισχυρή ταυτότητα με σημαντική δυνατότητα διείσδυσης στις αγορές του εξωτερικού και στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου. Η Αθήνα συγκεντρώνει όλα τα χαρακτηριστικά για έναν ολοκληρωμένο «city break προορισμό» και μπορεί να πετύχει την ανάπτυξη της στη συγκεκριμένη αγορά με δράσεις προώθησης προκειμένου να επιτευχθούν οι παραπάνω στόχοι. Σε αυτό το πλαίσιο, η καμπάνια αυτή στοχεύει στην προβολή της πόλης στις μεγάλες τουριστικές αγορές του κόσμου στις ΗΠΑ, στην Αγγλία, στη Γερμανία και στη Γαλλία. Περιλαμβάνει την πραγματοποίηση δράσεων και εκδηλώσεων με στόχο την προβολή της Αθήνας και της Ελλάδας στις τουριστικές αγορές παγκοσμίως, με την Αθήνα ως παγκόσμια κληρονομιά και στην Αθήνα με τις σημερινές ομορφιές και υποδομές που την καθιστούν ιδανικό τουριστικό προορισμό. Σύμφωνα με την πρόεδρο του World of Athens, Τατιάνα Καραπαναγιώτη, η έννοια του Κόσμου της Αθήνας είναι να φέρει όλες αυτές τις πόλεις πιο κοντά και να τις κάνει πρεσβευτές της παράδοσης και του πολιτισμού που ενσωματώνεται στην έννοια της Αθήνας²⁴⁰.

Κατά τη διάρκεια της πανδημίας, μία νέα καμπάνια της Αθήνας ξεκίνησε, καθώς πλέον πολλοί ξένοι εγκαθίστανται στην Αθήνα για να δουλέψουν από το σπίτι. Ένας μεγάλος αριθμός

²³⁶ «Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος- Κοντουδάκη, 2011

²³⁷ Για πιο πρόσφατες δράσεις του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού βλέπε σελ. 12

²³⁸ Διαθέσιμο στο: <https://youingreece.com/>, Ημερομηνία προσπέλασης 22/11/21

²³⁹ «Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος- Κοντουδάκη, 2011

²⁴⁰ Διαθέσιμο στο: <https://news.gtp.gr/2009/05/01/athens-goes-international-with-new-ad-campaign/>, Ημερομηνία προσπέλασης 22/11/21

εργαζομένων από το σπίτι από όλο τον κόσμο, που έχουν μετακομίσει στην Αθήνα τον τελευταίο χρόνο, έχουν γίνει οι πρωταγωνιστές της νέας καμπάνιας «This Is Athens – Αυτή είναι η Αθήνα», που δημιούργησε ο Δήμος της πόλης το 2020. Όπως εξηγεί η καμπάνια, αυτοί οι «ψηφιακοί νομάδες» είναι κορυφαίοι επαγγελματίες από μεγάλες διεθνείς εταιρείες, οι οποίοι δεν μπορούν να πάνε στη δουλειά τους, λόγω της πανδημίας Covid-19 και των περιορισμών της πανδημίας και του εγκλεισμού²⁴¹. Δεδομένου ότι εργάζονται εξ αποστάσεως από το σπίτι, επέλεξαν να ζήσουν στην Αθήνα, για όσο διάστημα το επιτρέπουν αυτές οι ειδικές συνθήκες, και να εργαστούν μέσω Διαδικτύου με τις εταιρείες τους στις χώρες καταγωγής τους.

Η Εταιρεία Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής του Δήμου Αθηναίων (ΕΑΤΑ), ξεκίνησε τη δημιουργία του έργου “This Is Athens”- «Αυτή είναι η Αθήνα»- το 2020, το οποίο σκόπευε να γίνει ο επίσημος οδηγός για επισκέπτες και τουρίστες στην Αθήνα. Ωστόσο, λόγω των απροσδόκητων αλλαγών στον τουρισμό και σε όλες τις πτυχές της ζωής των ανθρώπων λόγω της επιδημίας του κορωνοϊού, η κατεύθυνση του έργου άλλαξε, με πολλούς ανθρώπους από το εξωτερικό να συμμετέχουν και να παρουσιάζουν τις μοναδικές τους εμπειρίες στην Αθήνα σε όλο τον κόσμο. Η καμπάνια ξεκίνησε επίσημα στα μέσα Ιανουαρίου και έχει ήδη φτάσει σε περισσότερους από 6,3 εκατομμύρια χρήστες σε Αυστραλία, Γερμανία, Γαλλία, Πολωνία, Βέλγιο, Ελβετία, Αυστρία, Ιρλανδία, Πορτογαλία, Ιταλία, Αγγλία και Ισπανία. Πολλοί έχουν ήδη μετακομίσει στην Αθήνα ή έχουν εγγραφεί για να εγκατασταθούν στην πρωτεύουσα της Ελλάδας κατά τη διάρκεια της πανδημίας. Τα στελέχη της Εταιρείας Ανάπτυξης και Τουριστικής Προβολής του Δήμου Αθηναίων - ΕΑΤΑ δήλωσαν ότι στην καμπάνια τους η Αθήνα παρουσιάζεται στους δυνητικούς επισκέπτες μέσα από τα μάτια πολυάριθμων ψηφιακών νομάδων, που εξιστορούν στο διεθνές κοινό τις αναμνήσεις και τη ζωή τους στην Ελλάδα. Μάλιστα, οι ίδιοι οι πρωταγωνιστές του “This Is Athens” έφεραν το σλόγκαν της καμπάνιας, το οποίο είναι «Ακόμα και το lockdown – εγκλεισμός - είναι πιο όμορφο στην Αθήνα». Επιπλέον, πολλοί ιδιοκτήτες μικρών επιχειρήσεων αλλά και ελεύθεροι επαγγελματίες εγκαταστάθηκαν στην Ελλάδα κατά τη διάρκεια της πανδημίας και μοιράστηκαν τις εμπειρίες τους στην καμπάνια “This Is Athens”». Στη λίστα με τα ονόματα των νέων «ψηφιακών νομάδων» στην Αθήνα περιλαμβάνονται διευθύνοντες σύμβουλοι και κορυφαία στελέχη μεγάλων εταιρειών όπως η Dell, η Amazon, η Pfizer, η Microsoft και η Google, μεταξύ άλλων. Η Safiya Mary Rose, μια κειμενογράφος από το Λονδίνο που ήρθε να ζήσει στην Αθήνα με τον σύντροφό της στα τέλη Οκτωβρίου 2020, είπε ότι «*αν και είχαμε επισκεφτεί πολλούς άλλους προορισμούς στη Γαλλία, την Ιταλία και την Ισπανία, δεν είχαμε ποτέ πραγματικά βρει τη θέση μας. Πιστεύω ότι η Αθήνα είναι ένας ιδανικός συνδυασμός αρχαίου και σύγχρονου. Έχει όλα όσα περιμένεις να βρεις σε μια πρωτεύουσα, καθώς και πολλή τέχνη, ιστορία και πολιτισμό. Είναι ένας διεθνής τόπος, με επιρροές από την Ανατολή και τη Δύση και με ιδιαίτερη αίσθηση φιλοξενίας*», τόνισε, προσθέτοντας ότι η Αθήνα είναι μια καλή βάση για όποιον θέλει να εξερευνήσει τα νησιά και την ηπειρωτική Ελλάδα. «*Μια από τις αγαπημένες μου εμπειρίες εργασίας και διαμονής στην Αθήνα μέχρι τώρα είναι το μπάνιο στη θάλασσα, γιατί το νερό είναι αρκετά ζεστό ακόμα και τον Ιανουάριο. Είναι μεγάλη χαρά!*»²⁴².

7.2.4. Η Εταιρεία Τουριστικής και Οικονομικής Ανάπτυξης Αθηνών

²⁴¹ Διαθέσιμο στο: <https://greekcitytimes.com/2021/02/13/this-is-athens-campaign/>, <https://www.advertising.gr/marketing/protovoulia-gia-tous-touristes-apo-tin-etoaa-51253/>, Ημερομηνία προσπέλασης 22/11/21

²⁴² Διαθέσιμο στο: <https://greekcitytimes.com/2021/02/13/this-is-athens-campaign/>, Ημερομηνία προσπέλασης 22/11/21

Η Εταιρεία Τουριστικής και Οικονομικής Ανάπτυξης Αθηνών (ΕΤΟΑΑ) δημιουργήθηκε ως ανώνυμη εταιρεία το 2007 με στόχο την ανάπτυξη της Αθήνας σε μία πολιτιστική μητρόπολη και σε έναν ανταγωνιστικό συνεδριακό προορισμό²⁴³. Για την επίτευξη αυτού του σκοπού, η εταιρεία έχει θέσει ως στόχους την ανάδειξη της Αθήνας σε κορυφαίο τουριστικό προορισμό στους τομείς των city breaks και του συνεδριακού τουρισμού, το σχεδιασμό στρατηγικών για την επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, τη συνεργασία του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα για την τουριστική ανάπτυξη, την αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος, τη δημιουργία της ανταγωνιστικής ταυτότητας και στην εφαρμογή μέτρων και δράσεων που θα ενισχύουν την οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της πόλης με σκοπό την τόνωση της τοπικής οικονομίας και απασχόλησης²⁴⁴. Σε αυτό το πλαίσιο, η συγκεκριμένη εταιρεία επενδύει σε δράσεις που ενισχύουν τις υπάρχουσες τουριστικές υποδομές και προωθούν την πόλη στο εξωτερικό. Μία από τις δραστηριότητες της εταιρείας είναι η δημιουργία του μηνύματος «Breathtaking Athens – Η Αθήνα που κόβει την ανάσα»²⁴⁵, που αντικατοπτρίζει την επιθυμητή εικόνα του προορισμού. Τέλος, οι δράσεις προβολής του φορέα προωθούν την εικόνα της πόλης, τη συμμετοχή στις εκθέσεις τουρισμού, τη δημιουργία διαδικτυακής πύλης για την πληροφόρηση των τουριστών, την πραγματοποίηση τουριστικών ερευνών, την πραγματοποίηση διεθνών συνεργασιών κλπ.

7.2.5. Το Γραφείο Συνεδρίων της Αθήνας

Συνεχίζοντας, στην προσπάθεια να καταστεί η πόλη της Αθήνας ένας σημαντικός προορισμός για τη διοργάνωση συνεδρίων, ο Δήμος Αθηναίων ίδρυσε το 2008 το Γραφείο Συνεδρίων Αθήνας (Athens Convention Bureau/ACB)²⁴⁶. Το Γραφείο αυτό λειτουργεί σύμφωνα με τα πρότυπα των αντίστοιχων γραφείων του εξωτερικού και έχει ως στόχους την προβολή της Αθήνας ως συνεδριακού προορισμού, την προσέλκυση διεθνών συνεδρίων, εταιρικών συναντήσεων στην Αθήνα και φυσικά την αποτίμηση με τεκμήρια για τις επιδράσεις του συνεδριακού προορισμού στην οικονομία και το κύρος της πόλης. Το Γραφείο Συνεδρίων της Αθήνας λειτουργεί και χρησιμοποιεί ιστότοπο και μέσα κοινωνικής δικτύωσης, όπου παρέχονται πληροφορίες σχετικά με τους υπάρχοντες συνεδριακούς και εκθεσιακούς χώρους, τις υποδομές εστίασης και διαμονής, τις υπηρεσίες υποστήριξης κ.ά.

7.2.6. Πλαίσια χρηματοδότησης

Συνεχίζοντας, η μελέτη αναβάθμισης του προϊόντος «Πολιτιστικός Τουρισμός» μέσω εργαλείων ΕΣΠΑ, που πραγματοποιήθηκε από τον ίδιο φορέα (ΣΕΤΕ), έθιξε το ζήτημα των επενδύσεων για τον εν λόγω σκοπό. Αναλυτικά αναφέρονται τα εξής: «Σε υλικές υποδομές. Πολλές και διάσπαρτες αλλά χαμηλού κόστους όπως ελαφρές παρεμβάσεις στις πόλεις, στους αρχαιολογικούς χώρους, στα μουσεία, στην οδική σήμανση καθώς και στα υφιστάμενα

²⁴³ Ανακοίνωση καταχώρησης στο Μητρώο Ανώνυμων Εταιρειών της σύστασης της Ανώνυμης Εταιρείας με την επωνυμία «Εταιρεία Τουριστικής και Οικονομικής Ανάπτυξης Αθηνών Αναπτυξιακή Ανώνυμη Εταιρεία», με δ.τ. «Ε.Τ.Ο.Α.Α. Α.Α.Ε» (ΦΕΚ 11534 / τεύχος ΑΕ & ΕΠΕ 04/10/2007) Διαθέσιμο στο: https://www.eetaa.gr/np/mhtrwo_np/pdf/2007/fek_11534ae.pdf, Ημερομηνία προσπέλασης 22/11/21

²⁴⁴ «Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος-Κοντουδάκη, 2011, και διαδικτυακή πηγή, διαθέσιμη στο: <https://www.cityofathens.gr/node/7072>, Ημερομηνία προσπέλασης 22/11/21

²⁴⁵ Διαθέσιμο στο: <http://breathtakingathens.com/>, Ημερομηνία προσπέλασης 22/11/21

²⁴⁶ Διαθέσιμο στο: <https://www.thisisathens.org/acvb/>, Ημερομηνία προσπέλασης 22/11/21

καταλύματα ώστε να μπορούν να δεχτούν επισκέπτες και εκτός σεζόν. Σε άυλες δράσεις όπως εμπλουτισμός του υλικού που διατίθεται στο διαδίκτυο, εφαρμογή ποιοτικών προτύπων από τις επιχειρήσεις, ενέργειες προώθησης με αξιοποίηση του διαδικτύου και των κοινωνικών μέσων, κατάρτιση εργαζομένων και επιχειρηματιών, ανάπτυξη ψηφιακών εφαρμογών (applications) για έξυπνα κινητά και ταμπλέτες κλπ.». Το πλαίσιο χρηματοδότησης εντάσσεται σε: Ε.Π. «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού», ΕΣΠΑ 2007-2013²⁴⁷.

Επιπροσθέτως, οι εμπειρίες που θα προσφέρονται δε θα πρέπει να περιορίζονται στις συνηθισμένες επισκέψεις σε μουσεία ή αρχαιολογικούς χώρους. Παραδείγματος χάριν, θα μπορούσαν να αναδειχθούν οι ιστορικοί περίπατοι, συμμετοχή με κάθε τρόπο σε τοπικά/λαογραφικά έθιμα, επισκέψεις σε ναούς και μοναστήρια και ό,τι άλλο άπτεται του πολιτισμού, σύγχρονου ή μη.

7.2.7. 14^ο Συνέδριο του ECTN

Αξίζει σε αυτό το σημείο να υπογραμμιστεί το 14^ο Συνέδριο του ECTN με κύριο θέμα «Αναγέννηση του Ευρωπαϊκού Τουρισμού μέσω του Πολιτισμού, της Κληρονομιάς και της Δημιουργικότητας» με επίκεντρο τις τελευταίες τάσεις στον τομέα του πολιτισμού, της κληρονομιάς και του αειφόρου τουρισμού, συμπεριλαμβανομένης της καινοτομίας, της ψηφιοποίησης, της δημιουργικότητας και της ανάπτυξης προϊόντων πολιτιστικού τουρισμού. Έμφαση δίνεται στον σημαντικό ρόλο του πολιτισμού, της κληρονομιάς και της δημιουργικότητας στην εξέλιξη του ευρωπαϊκού τουρισμού, μετά την κρίση της πανδημίας το 2020 και το 2021. Στόχος είναι να γίνει ένα πραγματικό αντίστοιχο γεγονός στην Αθήνα, αλλά - ανάλογα με την κατάσταση - αν χρειαστεί μπορεί να υπάρξει μια υβριδική εκδήλωση με περιορισμένο κοινό στην Αθήνα και ψηφιακές εγκαταστάσεις για διαδικτυακή συμμετοχή²⁴⁸. Το συνέδριο στοχεύει στη διερεύνηση μεγάλων προκλήσεων, κινδύνων και ευκαιριών για βιώσιμη και υπεύθυνη τουριστική ανάπτυξη που σχετίζονται με τον πολιτισμό και την πολιτιστική κληρονομιά, καθώς και να προτείνει δράσεις και βήματα για την ανάπτυξη και την προώθηση προϊόντων πολιτιστικού τουρισμού. Το θέμα περιλαμβάνει όλες τις μορφές πολιτισμού, συμπεριλαμβανομένων των σύγχρονων πολιτιστικών τύπων και όλων των μορφών πολιτιστικής κληρονομιάς, καθώς και της φυσικής κληρονομιάς.

Ο πολιτιστικός τουρισμός είναι ο ταχύτερα αναπτυσσόμενος τομέας του ευρωπαϊκού τουρισμού και μπορεί να συμβάλει τόσο στη βιωσιμότητα και ανταγωνιστικότητα του τουρισμού στην Ευρωπαϊκή Ένωση και πέραν αυτής, όσο και για το βιώσιμο μέλλον των πολιτιστικών αγαθών, των χώρων κληρονομιάς και των τοπικών κοινωνιών. Τα προϊόντα και οι υπηρεσίες του πολιτισμικού τουρισμού είναι σημαντικοί παράγοντες βιώσιμης ανάπτυξης, συμβάλλοντας στην προβολή και προστασία της πολιτιστικής κληρονομιάς, στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, καθώς και στην ευαισθητοποίηση για τον πολιτισμό και την κληρονομιά μεταξύ των επισκεπτών και των κοινοτήτων που τους υποδέχονται, του περιφερειακού ΑΕΠ και των πολλαπλασιαστικών του επιρροών. Αυτά τα Βραβεία ενισχύουν την προβολή των ευρωπαϊκών πολιτιστικών τουριστικών προορισμών, δημιουργούν μια πλατφόρμα για την ανταλλαγή εμπειριών και γνώσεων και προωθούν τη δικτύωση μεταξύ των προορισμών. Ο Διαγωνισμός αυτός είναι ανοιχτός σε τουριστικούς προορισμούς σε όλη την

²⁴⁷ Διαθέσιμο στο: <https://insete.gr/project/%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%84%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9/#> . Ημερομηνία Προσπέλασης: 15/10/2021.

²⁴⁸ Διαθέσιμο στο: <https://www.unwto.org/node/12256>, Ημερομηνία προσπέλασης 28/10/21

Ευρώπη, για να προβάλλει τα αποτελέσματα και τις δράσεις στον αειφόρο πολιτιστικό τουρισμό σε διάφορες επιλεγμένες κατηγορίες κάθε χρόνο. Τα Βραβεία διοργανώνονται από το 2014 από το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Πολιτιστικού Τουρισμού - European Cultural Tourism Network (ECTN) γύρω από ετήσια θέματα και προς όφελος προορισμών, κοινοτήτων, ενώσεων, επιχειρήσεων, πολιτών και επισκεπτών, ενώ η έκδοση του 2021 αφορά τον «Προορισμό του Αειφόρου Πολιτιστικού Τουρισμού»²⁴⁹.

Συνοψίζοντας, προκειμένου να επιτευχθεί η βιώσιμη τουριστική ανάπτυξη μέσω της ανάπτυξης του πολιτισμικού τουρισμού αλλά και άλλων εναλλακτικών μορφών τουρισμού θα πρέπει να υπάρχει ορθολογικός σχεδιασμός της τουριστικής δραστηριότητας παράλληλα με ισχυρό θεσμικό πλαίσιο που να επιτρέπει ή να απαγορεύει συγκεκριμένες δραστηριότητες σε συγκεκριμένες περιοχές. Επίσης, θα πρέπει να υπάρχει αποτελεσματική καταγραφή του πολιτισμικού αποθέματος της χώρας, καθώς κι ερμηνεία του προκειμένου να προωθηθεί η τουριστική αγορά. Επιπρόσθετα, θα πρέπει να υπάρχει προβολή των πολιτισμικών πόρων της χώρας για την προσέλκυση ειδικών και πιο βιώσιμων τουριστικών ομάδων, να υπάρχει χρήση των νέων τεχνολογιών για τη συνδυαστική προώθηση τουρισμού και πολιτισμού και τέλος, να υπάρχει συγκεκριμένη μελέτη, οργάνωση και πληροφόρηση για το εκάστοτε πολιτισμικό απόθεμα μέσω της δημιουργίας δικτύων και διαδρομών, με σκοπό τη διάχυση της πληροφορίας αλλά και της τουριστικής κίνησης²⁵⁰.

Με το μέλλον του πολιτιστικού τουρισμού να είναι προδιαγεγραμμένο και η επιβίωση του να στηρίζεται στη μεταστροφή στο δημιουργικό τουρισμό, μία μορφή τουρισμού που στοχεύει στην προώθηση εμπειριών και δραστηριοτήτων δημιουργικών κλάδων που προσφέρουν υψηλή προστιθέμενη αξία με διαφοροποίηση στη διαμονή των τουριστών για μεγαλύτερα διαστήματα και σε μεγαλύτερη συχνότητα. Ιδιαίτερα κατά την περίοδο της πανδημίας, ο ψηφιακός μετασχηματισμός του πολιτισμού μπορεί να γίνει μοχλός ανάπτυξης στην οικονομία του πολιτισμού, ενισχύοντας την κοινωνία, την οικονομία και βελτιώνοντας το επίπεδο ζωής των πολιτών. Θα πρέπει να καθοριστεί άμεσα το πλαίσιο και τα μέτρα για την υλοποίηση του και να οριστούν κανόνες για την προστασία και τη διανομή του πολιτιστικού και πλέον ψηφιακού αγαθού. Ο ψηφιακός πολιτισμός παρέχει νέες δυνατότητες πρόσβασης στον πολιτισμό, χωρίς διακρίσεις και αποστάσεις. Όπως δήλωσε και η Υπουργός Πολιτισμού κ. Μενδώνη²⁵¹: *«Η ψηφιοποίηση και η επιγραμμική προσβασιμότητα επιτρέπουν πρωτοφανείς μορφές συμμετοχής, δημιουργούν θέσεις εργασίας και νέες ροές εσόδων. Καταργώντας αποστάσεις και σύνορα, κοινωνικοπολιτικές και πολιτιστικές διαχωριστικές γραμμές του πραγματικού κόσμου, το Διαδίκτυο γέννησε νέους δρόμους επικοινωνίας, έκφρασης και πληροφόρησης, ανταλλαγής απόψεων, απόκτησης γνώσης και εμπειριών με τρόπο αμφίδρομο, διαδραστικό, έντονα συμμετοχικό, περισσότερο άμεσο και δημοκρατικό. Στους εικονικούς χώρους και στις νοητές διαδικτυακές κοινότητες, ο καθένας μπορεί αυτόβουλα και αδέσμευτα να κινείται, να συμμετέχει, να αλληλοεπιδρά, να δημιουργεί ως παγκόσμιος πολίτης, μέσω ενός είδους οικουμενικής κοινής γλώσσας»*.

²⁴⁹ Διαθέσιμο στο: <https://www.unwto.org/node/12256>, Ημερομηνία προσπέλασης 28/10/21

²⁵⁰ «Πολιτιστικές βιομηχανίες: διαδικασίες, υπηρεσίες, αγαθά», Βερνίκος, Δασκαλοπούλου, Μπαντιμαρούδης, Μπουμπάρης, Παπαγεωργίου, 2004, σελ. 82-83

²⁵¹ Διαθέσιμο στο: <https://www.kathimerini.gr/society/915293/psifiakos-politismos-kai-mellon/>, Ημερομηνία προσπέλασης 13/11/21

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ 7^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

“Cultural Tourism in Europe“, Greg Richards (1996, ed.). CABI, Wallingford

“Cultural Attractions and European Tourism”, Greg Richards Department of Leisure Studies Tilburg University Tilburg The Netherlands, 2001

“Cultural tourism in the EU macro-regions”, European Commission – Council of Europe, 2020

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

«Προτάσεις για την ανάπτυξη του πολιτιστικού τουρισμού στην Ελλάδα», Βασίλης Καφούρος, 2015

«Επικοινωνιακή πολιτική στο δημόσιο τομέα τουρισμού», Μυλωνόπουλος- Κοντουδάκη, 2011

«Πολιτιστικές βιομηχανίες: διαδικασίες, υπηρεσίες, αγαθά», Βερνίκος, Δασκαλοπούλου, Μπαντιμαρούδης, Μπουμπάρης, Παπαγεωργίου, 2004

ΔΙΑΔΙΚΤΥΑΚΕΣ ΠΗΓΕΣ 7^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

“ECTN Conference”, World Tourism Organization, <https://www.unwto.org/node/12256>

European Commission, https://ec.europa.eu/info/index_el

OECD, <https://www.oecd.org/>

World Tourism Organization, <https://www.unwto.org/>

“This Is Athens Campaign: Thousands of foreigners relocate to Athens to work-from-home”, Greek City Times, <https://greekcitytimes.com/2021/02/13/this-is-athens-campaign/>

“Breathtaking Athens”, <http://breathtakingathens.com/>

“This is Athens: Convention and Visitors Bureau”, <https://www.thisisathens.org/acvb/>

“Covid-19”, visit Greece, <https://www.visitgreece.gr/before-travelling-to-greece/covid-19/>

Greece Health First, <https://greecehealthfirst.gr/?lang=en>

You in Greece, <https://youingreece.com/>

“Athens goes international with new ad campaign”, Greek Travel Pages,
<https://news.gtp.gr/2009/05/01/athens-goes-international-with-new-ad-campaign/>

ΕΛΛΗΝΙΚΕΣ

«Μελέτη για την ανάπτυξη του Πολιτιστικού Τουρισμού», Ινστιτούτο Ελληνικών Τουριστικών Επιχειρήσεων,

<https://insete.gr/project/%CE%BC%CE%B5%CE%BB%CE%AD%CF%84%CE%B7-%CE%B3%CE%B9%CE%B1-%CF%84%CE%B7%CE%BD-%CE%B1%CE%BD%CE%AC%CF%80%CF%84%CF%85%CE%BE%CE%B7-%CF%84%CE%BF%CF%85-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CF%83%CF%84%CE%B9/#>

«Ιστορία και Δραστηριότητα ICOMOS», Ελληνικό ICOMOS,

<https://www.icomoshellenic.gr/>

«MENOYME ΣΠΙΤΙ αλλά πάμε ψηφιακή βόλτα στα Μουσεία και στην Ακρόπολη..», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,

<https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3177>

«"Μένουμε σπίτι" εξαιτίας του κορωνοϊού, αλλά δεν μένουμε χωρίς ψυχαγωγία.»,

Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού», <https://covid19.gov.gr/draseis-politismou/>

«Πρόσκληση εκδήλωσης ενδιαφέροντος για έργα και δράσεις ψηφιακού πολιτισμού το 2020», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,

http://drasis.culture.gr/images/Pdf/psifiakos_politismos_prosklisi.pdf

«1.828.140 ευρώ για δράσεις ψηφιακού πολιτισμού, άυλης πολιτιστικής κληρονομιάς και μουσείων», Υπουργείο Πολιτισμού και Αθλητισμού,

<https://www.culture.gov.gr/el/Information/SitePages/view.aspx?nID=3479>

«Νόμος 4727/2020 - ΦΕΚ 184/Α/23-9-2020 (Άρθρα 1 - 108) (Κωδικοποιημένος): Ψηφιακή Διακυβέρνηση (Ενσωμάτωση στην Ελληνική Νομοθεσία της Οδηγίας (ΕΕ) 2016/2102 και της Οδηγίας (ΕΕ) 2019/1024) - Ηλεκτρονικές Επικοινωνίες (Ενσωμάτωση στο Ελληνικό Δίκαιο της Οδηγίας (ΕΕ) 2018/1972) και άλλες διατάξεις.», <https://www.e-nomothesia.gr/kat-epikoionies-telepikoionies-telephonia/nomos-4727-2020-phek-184a-23-9-2020-1.html>

«Πολιτισμός: Στρατηγικές Κατευθύνσεις και Στόχοι», Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης,

<http://www.opengov.gr/digitalandbrief/?p=2117>

«Βίβλος Ψηφιακού Μετασχηματισμού 2020-2025», Ελληνική Δημοκρατία,

<https://digitalstrategy.gov.gr/sector/politismos>

«Ψηφιακή Ανάπτυξη & Καινοτομία στο Ίδρυμα Ωνάση», Ίδρυμα Ωνάση,

<https://www.onassis.org/el/initiatives/onassis-digital-innovation>

«Ψηφιακός πολιτισμός και μέλλον», Η Καθημερινή,

<https://www.kathimerini.gr/society/915293/psifiakos-politismos-kai-mellon/>

«Πρωτοβουλία για τους τουρίστες από την ΕΤΟΑΑ»,

<https://www.advertising.gr/marketing/protovoulia-gia-tous-touristes-apo-tin-etoaa-51253/>

«Τεύχος Ανώνυμων Εταιρειών και Εταιρειών Περιορισμένης Ευθύνης», Εφημερίδα της Κυβέρνησης, https://www.eetaa.gr/np/mhtrwo_np/pdf/2007/fek_11534ae.pdf

«Ομιλία Διευθύνοντος Συμβούλου ΕΤΟΑΑ Παν. Αρκουμανέα»

<https://www.cityofathens.gr/node/7072>

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο πολιτισμικός τουρισμός έχει σημαντικές θετικές επιδράσεις τόσο στην οικονομία των τόπων που υποδέχονται τους τουρίστες όσο και στο φυσικό - δομημένο περιβάλλον τους. Επιπλέον, μπορεί να οδηγήσει και στην προστασία και ανάδειξη του πολιτιστικού αποθέματος και της πολιτιστικής κληρονομιάς της χώρας. Σε κοινωνικό επίπεδο, ο πολιτισμικός τουρισμός αυξάνει την ευαισθητοποίηση του κοινού σχετικά με τις δυνατότητες της πολιτιστικής κληρονομιάς, εμπνέει και παρακινεί τους ντόπιους να συμμετέχουν στη δημόσια ζωή, προωθεί την εκπαίδευση για την πολιτιστική κληρονομιά. Παράλληλα, ενισχύει την ποιότητα ζωής και την ευημερία των ατόμων και τις κοινότητές τους, προωθεί την ποικιλομορφία και τον διαπολιτισμικό διάλογο, βοηθά στη μείωση των κοινωνικών ανισοτήτων, διευκολύνει την κοινωνική ένταξη και την πολιτιστική και κοινωνική συμμετοχή και προάγει τον διάλογο μεταξύ των γενεών και την κοινωνική συνοχή και προσφέρει ευκαιρίες για ανάπτυξη δεξιοτήτων, γνώσεων, δημιουργικότητας και καινοτομίας. Τέλος, χρησιμεύει ως αποτελεσματικό εκπαιδευτικό εργαλείο για την επίσημη, μη τυπική και άτυπη εκπαίδευση, τη διαβίωση μάθηση και κατάρτιση και προάγει τις παραδοσιακές γνώσεις και δεξιότητες που είναι απαραίτητες για διασφάλιση, βιώσιμη διαχείριση και ανάπτυξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Ταυτόχρονα, σε οικονομικό επίπεδο, ο πολιτισμικός τουρισμός υποστηρίζει τη βιώσιμη αγροτική και αστική ανάπτυξη, δημιουργεί ποικίλους τύπους απασχόλησης σε ένα ευρύ φάσμα παραδοσιακών και νέες βιομηχανίες, ενθαρρύνει και προσελκύει επενδύσεις στην πολιτιστική κληρονομιά και τέλος, ανακουφίζει τη φτώχεια και μειώνει τη μετανάστευση των νέων και των μερικών απασχολούμενων μελών της κοινότητας

Προκειμένου όμως να επιτευχθεί η βιώσιμη ανάπτυξή του και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, απαραίτητος είναι ο σχεδιασμός και η μελέτη της συγκεκριμένης δραστηριότητας σε όλα τα επίπεδα, είτε σε εθνικό, είτε σε περιφερειακό, είτε σε τοπικό επίπεδο, αλλά και η επίτευξη της συναίνεσης και αρμονίας ανάμεσα σε όλους τους εμπλεκόμενους στον τομέα αυτό, δηλαδή και στον κρατικό μηχανισμό και στην τοπική κοινωνία.

Ο πολιτισμός αποτελεί τη βάση ανάπτυξης και τον πυλώνα της οικονομίας της εκάστοτε χώρας, ιδίως όταν πρόκειται για την Ελλάδα με πλούσιο πολιτιστικό υπόβαθρο και σημαντικό αριθμό τουριστών ετησίως. Πολιτισμικά στοιχεία θα πρέπει να μεταλαμπαδεύονται και να διδάσκονται στις επόμενες γενιές, ανεξαρτέτως εθνικής προέλευσης, αναδεικνύοντας έτσι τη σπουδαιότητα του τουρισμού ως κοινωνικό και οικονομικό φαινόμενο. Υπό το πρίσμα της έννομης τάξης θα πρέπει να υπάρξει μαζική κινητοποίηση του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, Περιφερειών πάσης Ελλάδος, Πανελληνίας Ομοσπονδίας Ξενοδόχων και συναφών φορέων για σύναψη συνεργασιών με έμφαση στα πολιτιστικά δρώμενα, διευκολύνοντας την πρόσβαση των τουριστών στα μουσεία, εκθέσεις κλπ. Στο επίκεντρο θα πρέπει να είναι και η τοπική ανάπτυξη ιδίως των πιο περιθωριοποιημένων περιοχών, είτε της νησιωτικής είτε της ηπειρωτικής Ελλάδας, οι οποίες χρήζουν ανάδειξης, για κοινωνικούς, οικονομικούς και πνευματικούς παράγοντες. Η υγειονομική αυτή κρίση είναι ένα σημείο καμπής και πολλοί συμφωνούν ότι δεν θα υπάρξει επιστροφή στην κανονικότητα τουλάχιστον όπως την ξέρουμε ωστόσο, η μη επιστροφή στην κανονικότητα δε σημαίνει ότι δεν υπάρχει και μέλλον. Η βιωσιμότητα και ανάπτυξη των πολιτιστικών οργανισμών και ιδρυμάτων στο μέλλον κατά συνέπεια, εξαρτάται από την ικανότητά τους και την ευφύια τους να ανταποκριθούν σε ένα ευρύ φάσμα αναγκών και απαιτήσεων. Οι δράσεις και πρωτοβουλίες των πολιτιστικών οργανισμών, οι οποίες θα στοχεύουν σε κοινωνικά και αναπτυξιακά ζητήματα είναι απαραίτητο να βρίσκονται στο επίκεντρο των επόμενων πολιτικών που σχεδιάζονται, για την επίλυση ουσιαστικών ζητημάτων ανισότητας, ελεύθερης πρόσβασης και αποκλεισμού των ανεπιθύμητων ενεργειών.

Στόχος της παρούσας εργασίας ήταν να γίνει περισσότερο αντιληπτή και κατανοητή η ισχύουσα νομοθεσία του πολιτισμικού τουρισμού και ιδιαίτερα κατά τη δύσκολη περίοδο της πανδημίας και κατά πόσο γρήγορα μπορεί να ανακάμψει και να επανέλθει στα επίπεδα του 2019, πριν τον κορωνοϊό. Παράλληλα, δόθηκαν αρκετά μέσα και τρόποι προώθησης του πολιτισμικού τουρισμού, με γνώμονα την νομοθεσία και τον σεβασμό απέναντι στον ελληνικό πολιτισμό και την ιστορία του. Το πιο σημαντικό από όλα βέβαια είναι να μάθει ο καθένας ξεχωριστά να σέβεται τον πολιτισμό και την ιστορία πρώτα από όλα της χώρας καταγωγής του και έπειτα της χώρας που προτίθεται να επισκεφθεί. Σημαντικό είναι επίσης όσοι ταξιδιώτες επιλέγουν τον μαζικό ή τον θερινό τουρισμό, να προθυμοποιηθούν να ανακαλύψουν και άλλα είδη εναλλακτικού τουρισμού επισκέπτοντας την Ελλάδα όχι μόνο την καλοκαιρινή περίοδο αλλά και τη χειμερινή περίοδο. Με τον τρόπο αυτό, θα συμβάλλουν στην επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου και θα βοηθήσουν περιοχές - που θεωρούνται χειμερινοί προορισμοί- να αναπτυχθούν.